

Diagnoza potrzeb i potencjałów społeczności lokalnej Gminy Markowa

– zrealizowana na potrzeby organizacji
Centrum Usług Społecznych w Markowej

Wykonawca:

Autor badań i raportu:
dr Wojciech Broszkiewicz

– Rzeszów, 30.04.2025 –

Spis treści

Streszczenie	4
Wstęp	6
Rozdział 1. Idea Centrum Usług Społecznych – w zarysie	8
Rozdział 2. Przestrzenne, demograficzne, finansowe oraz społeczne uwarunkowania życia w Gminie Markowa – na podstawie analizy Desk Research	10
2.1 Uwarunkowania przestrzenne, demograficzne oraz instytucjonalne.....	10
2.1.1 Lokalizacja, komunikacja i zasoby przyrodnicze	10
2.1.2 Uwarunkowania demograficzne.....	13
2.1.3 Infrastruktura edukacyjna, kulturalna i socjalna	21
2.2 Uwarunkowania finansowe funkcjonowania Gminy Markowa.....	23
2.3 Uwarunkowania społeczne – rynek pracy, poziom bezpieczeństwa, działalność GOPS w Markowej	27
2.3.1 Sytuacja na rynku pracy w Gminie Markowa	27
2.3.2 Bezpieczeństwo w powiecie łańcuckim i Gminie Markowa	32
2.3.3 Działalność GOPS w Gminie Markowa – zarys obszarów aktywności.....	35
Rozdział 3. Potencjał Gminy Markowa w zakresie pomocy społecznej w świetle wyników badań sondażowych	39
3.1 Jakość życia w Gminie Markowa w opinii jej mieszkańców	39
3.2 Jakość życia w Gminie Markowa poszczególnych kategorii społecznych potencjalnie wymagających pomocy społecznej	48
3.3 Występowanie problemów natury społecznej w Gminie Markowa w opinii jej mieszkańców ...	51
Rozdział 4. Potrzeby mieszkańców Gminy Markowa w zakresie pomocy społecznej wyrażone w toku badań sondażowych.....	56
4.1 Zakres wiedzy mieszkańców Gminy Markowa w odniesieniu do usług społecznych świadczonych przez GOPS w Markowej	56
4.2 Potrzeby mieszkańców Gminy Markowa w odniesieniu do usług społecznych świadczonych przez GOPS w Markowej	57
4.3 Potrzeby mieszkańców Gminy Markowa w zakresie aktywizacji społecznej osób starszych, w tym ze szczególnym uwzględnieniem utworzenia Klubu Samopomocy.....	71
Rozdział 5. Potrzeby w zakresie wsparcia osób starszych – ze szczególnym uwzględnieniem pomocy sąsiedzkiej – wyartykułowane w ramach badań sondażowych	72
5.1 Potrzeby mieszkańców Gminy Markowa w zakresie wsparcia społecznego, w tym szczególnie dla osób starszych.....	72
5.2 Opinia mieszkańców Gminy Markowa dotycząca zasadności organizacji pomocy sąsiedzkiej dla osób starszych.....	76
5.3 Zakres pomocy udzielanej przez mieszkańców Gminy Markowa swoim sąsiadom	77

Rozdział 6. Zakres partycypacji społecznej mieszkańców Gminy Markowa zadeklarowany w ramach badań sondażowych.....	79
6.1 Zakres uczestnictwa w życiu społecznym mieszkańców Gminy Markowa.....	79
6.2 Formy przynależności organizacyjnej mieszkańców Gminy Markowa	83
6.3 Zakres uczestnictwa w życiu kulturalnym społeczności lokalnej wśród mieszkańców Gminy Markowa.....	85
Rozdział 7. Potencjały i potrzeby społeczności lokalnej w Gminie Markowa – analiza SWOT.....	86
Rozdział 8. Raport z konsultacji społecznych	87
Rozdział 9. Uwagi metodologiczne	88
9.1 Analiza Desk Research	88
9.1.1 Charakterystyka badań za pomocą Desk Research w zarysie	88
9.1.2 Sposób doboru źródeł.....	88
9.1.3 Wykorzystane dokumenty i źródła	89
9.2 Badania PAPI	90
9.2.1 Charakterystyka badań PAPI w zarysie.....	90
9.2.2 Rodzaj doboru próby w badaniach PAPI	90
9.2.3 Struktura próby w badaniach PAPI	91
9.3 Badania FGI	101
9.3.1 Charakterystyka badań FGI w zarysie	101
9.3.2 Rodzaj doboru próby w badaniach FGI i organizacja badań	102
9.3.3 Struktura próby w badaniach FGI	102
Podsumowanie	103
Bibliografia.....	107
Spis map, rysunków, tabel, wykresów i zestawień.....	108
Aneks – narzędzia badawcze	112

Streszczenie

Gmina Markowa jest gminą położoną w atrakcyjnym terenie, tak pod względem krajobrazowym, jak i w kontekście sąsiadujących miast i miejscowości. Jest gminą dobrze skomunikowaną z otoczeniem pod względem sieci dróg. Jednakże dla mieszkańców problematyczna jest kwestia braku rozwiniętej komunikacji publicznej. Na terenie gminy są zlokalizowane instytucje publiczne oraz placówki handlowo-usługowe, ale w przypadku sklepów, ich usytuowanie sprawia pewne trudności związane z dostępnością, w tym szczególnie dla osób starszych. Gmina wpisuje się w ogólnopolskie trendy dotyczące stopy bezrobocia pod względem jej fluktuacji. Jednak bezrobocie to jest znacząco wyższe (ok. 10%) niż ogólnie w kraju (ok. 5%), choć podobne do tego z poziom regionalnego, tj. wojewódzkiego (ok. 9%) i powiatowego (ok. 10%). Gmina doświadcza również zjawiska niżu demograficznego, a w związku z tym kształtowania się niekorzystnej struktury społecznej pod względem aktywności zawodowej mieszkańców (ok. 21% osób w wieku przedprodukcyjnym i ok. 22% w wieku poprodukcyjnym). Natomiast warto podkreślić, iż gmina jest bezpiecznym miejscem, na co wskazują nie tylko obiektywne dane pochodzące z policyjnych raportów, ale także poczucie bezpieczeństwa wyrażane przez jej mieszkańców (ok. 78%). W gminie aktywnie działa GOPS, która to instytucja zapewnia mieszkańcom w trudnej sytuacji życiowej profesjonalne i kompleksowe wsparcie. Jednocześnie dąży ona do zwiększenia zakresu swojej działalności poprzez przekształcenie się w Centrum Usług Społecznych, i w związku z tym do zwiększenia oferty skierowanej do mieszkańców (w tym m.in. powstanie Klubu Samopomocy oraz organizacja pomocy sąsiedzkiej).

Gmina w opinii jej mieszkańców jest miejscem sprzyjającym osiągnięciu dobrej jakości życia (ok. 75%) poprzez walory krajobrazowe (ok. 79%), a także dobre relacje międzyludzkie, a w tym rodzinne i sąsiedzkie (ok. 79%). Zapewnia ona dostęp do placówek opieki (ok. 65%), wychowania i kształcenia dzieci (ok. 58%), a także sprzyja ona życiu kulturalnemu mieszkańców, poprzez organizowanie lokalnych imprez, wydarzeń, działalność stowarzyszeń (ok. 54%) oraz profesjonalne zaplecze w postaci placówek kultury (ok. 53%). Ogólnie stwarza ona dobre warunki życia dla dzieci (młodszych, tj. wieku żłobkowym i przedszkolnym – ok. 78%, a także w wieku szkolnym – ok. 77%) i młodzieży (ok. 54%), dla rodzin z dziećmi (ok. 68%) i dla osób starszych (ok. 73%). Wśród problemów natury społecznej najczęściej wymieniano taki, który również nie jest specyficzny dla gminy, tj. dostrzegalne uzależnienie młodych osób od Internetu, i sprzętów umożliwiających do niego dostęp (ok. 56%). Co istotne, nie było tu mowy o żadnych drastycznych patologiach lub przestępstwach, które wpływałyby na brak poczucia bezpieczeństwa.

Funkcjonowanie GOPS w Markowej kojarzy się mieszkańcom gminy przeważnie z działaniami na rzecz osób starszych (ok. 78%). W tym kontekście wspomniano także o opiece w DPS (ok. 67%), a także o usługach opiekuńczych skierowanych do osób z niepełnosprawnościami (ok. 62%). Zakres tej wiedzy jest proporcjonalny do relatywnie niewielkiej skali występowania problemów społecznych. Dostrzega się więc te aspekty działalności GOPS, które dotyczą aktualnych zjawisk społecznych, tj. problem starzenia się społeczeństwa, i tym samym przyrost liczby osób zmagających się z różnego typu zdrowotnymi ograniczeniami, oraz takich wyzwań jak konieczność zapewnienia wsparcia osobom z niepełnosprawnościami. Tym samym można stwierdzić, że dążenie do utworzenia Klubu Samopomocy oraz organizacji pomocy sąsiedzkiej jest bezpośrednią odpowiedzią na bieżące zapotrzebowanie społeczne w zakresie wsparcia natury socjalnej. Działanie to ma poparcie ok. 92% uczestników badań, według których przyczyni się ono do polepszenia jakości życia w gminie.

Mieszkańcy Gminy Markowa stanowią przykład skonsolidowanej społeczności lokalnej, w której mogą liczyć na pomoc ze strony bliskich osób, ale także sąsiadów oraz znajomych (ok. 99%). Takie wsparcie jest udzielane często, co wobec ogólnej zgody dotyczącej zasadności organizacji pomocy

sąsiedzkiej, daje duże prawdopodobieństwo odniesienia powodzenia tego typu działania. Ponadto wśród osób, które jak dotąd nie przejawiały takiej formy aktywności przeważnie wskazywano, iż powodem tego jest zły stan zdrowia. Co równie ważne, w opinii większości uczestników badań tego typu przedsięwzięcie w znaczący sposób przyczyni się do poprawy jakości życia seniorów mieszkających w omawianej gminie (ok. 91%).

Zakres partycypacji w życiu społecznym mieszkańców Gminy Markowa jest relatywnie duży, tzn. choć osoby takie nie stanowią większości, to jednak ich udział w społeczności lokalnej jest znaczący (ok. 17%). Jednym z głównych postulatów dotyczących ewentualnych działań mających na celu polepszenie jakości życia w gminie jest zapewnienie rodzinom z dziećmi miejsc do wspólnego spędzania czasu. Ponadto wyrażano także oczekiwania dotyczące zapewnienia atrakcyjniejszej niż dotąd oferty w zakresie aktywizacji społecznej osób młodszych i starszych.

Wstęp

Głównym celem utworzenia Centrum Usług Społecznych w Markowej w ramach projektu „Centrum Usług Społecznych w Markowej” Priorytet nr FEPK.07 „Kapitał ludzki gotowy do zmian”, Działania 7.18 Usługi społeczne i zdrowotne świadczone w społeczności lokalnej programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027 jest zwiększenie dostępności usług społecznych odpowiadających na zdiagnozowane potrzeby mieszkańców. Zadaniem Centrum będzie realizacja wspomnianych usług w sposób skoordynowany i spersonalizowany. Będzie więc ono odpowiadało za (1) zwiększenie dostępu do zintegrowanych i kompleksowych usług społecznych odpowiadających na potrzeby społeczności lokalnej, oraz za (2) integrację usług społecznych, rozproszonych obecnie w różnych podsystemach. Umożliwi to bardziej efektywne wykorzystanie lokalnej infrastruktury usługowej i tym samym skuteczniejsze zaspokajanie potrzeb wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych. Centrum Usług Społecznych zostanie utworzone poprzez przekształcenie funkcjonującego w gminie ośrodka pomocy społecznej w Centrum. Integralnym elementem działalności CUS jest diagnozowanie potrzeb członków społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych oraz określenie potencjału instytucjonalnego i społecznego lokalnych jednostek samorządowych.

W związku z powyższym oraz zgodnie z ideą partycypacji społecznej (wspólnego decydowania o losie własnych tzw. małych ojczyzn) podjęto działania związane z realizacją badań diagnostycznych na terenie Gminy Markowa, których problematykę badawczą określają następujące pytania ogólne i szczegółowe:

1) Jakie są uwarunkowania życia w Gminie Markowa?

1.1) Jakie są przestrzenne, demograficzne i instytucjonalne uwarunkowania życia w Gminie Markowa?

1.2) Jakie są finansowe uwarunkowania życia w Gminie Markowa?

1.3) Jakie są uwarunkowanie społeczne (rynek pracy, bezpieczeństwo, pomoc społeczna) życia w Gminie Markowa?

2) Jaki jest potencjał Gminy Markowa w zakresie pomocy społecznej w opinii jej mieszkańców?

2.1) Jaka jest ogólna opinia mieszkańców dotycząca jakości życia w Gminie Markowa?

2.2) Jaka jest opinia mieszkańców dotycząca jakości życia w Gminie Markowa w kontekście obszarów potencjalnie wymagających pomocy społecznej*?

2.3) Jaka jest opinia mieszkańców dotycząca występowania problemów natury społecznej w Gminie Markowa*?

3) Jakie potrzeby w zakresie wsparcia społecznego mają mieszkańcy Gminy Markowa*?

3.1) Jaka jest wiedza mieszkańców Gminy Markowa w odniesieniu do usług społecznych świadczonych przez GOPS w Markowej?

3.2) Jakie są potrzeby mieszkańców Gminy Markowa w odniesieniu do usług społecznych świadczonych przez GOPS w Markowej*?

3.3) Jakie są potrzeby mieszkańców Gminy Markowa w zakresie aktywizacji osób starszych, ze szczególnym uwzględnieniem utworzenia Klubu Samopomocy?

* ...ze szczególnym uwzględnieniem takich kategorii społecznych jak rodziny z dziećmi (w tym w wieku 0-15 lat) oraz osób starszych (tj. w wieku 60 lat i więcej)

4) Jakie są potrzeby mieszkańców Gminy Markowa w zakresie wsparcia osób starszych, ze szczególnym uwzględnieniem pomocy sąsiedzkiej?

4.1) Jakie są potrzeby mieszkańców Gminy Markowa w zakresie wsparcia społecznego, w tym szczególnie dla osób starszych?

4.2) Jaka jest ocena mieszkańców Gminy Markowa w odniesieniu do zasadności organizacji pomocy sąsiedzkiej dla osób starszych?

4.3) Jaki jest zakres pomocy udzielanej przez mieszkańców Gminy Markowa swoim sąsiadom?

5) Jaki jest zakres uczestnictwa w życiu społecznym (w tym kulturalnym) mieszkańców Gminy Markowa?

5.1) Jaki jest zakres uczestnictwa w życiu społecznym mieszkańców Gminy Markowa?

5.2) Jakie są formy przynależności organizacyjnej mieszkańców Gminy Markowa?

5.3) Jaki jest zakres uczestnictwa w życiu kulturalnym społeczności lokalnej wśród mieszkańców Gminy Markowa?

Uzyskanie odpowiedzi na powyższe pytania wymagało wykorzystania takich metod badawczych jak: problem badawczy 1 – tzw. badania „za biurką (z ang. *Desk Research*) – por. Rozdział 2; problemy badawcze 2-5 – klasyczny wywiad indywidualny (z ang. *Paper And Pencil Interview*) oraz zogniskowany wywiad grupowy (z ang. *Focus Group Interview*) – por. Podrozdziały 3-6. Odpowiednio do wybranych metod badawczych zastosowano dobór próby celowej (analiza DR – źródła / dokumenty zastane oraz FGI – dobór respondentów o cechach socjodemograficznych określonych na podstawie problematyki badawczej), a także prosty dobór losowy (PAPI – zgodnie z wymogami Zleceniodawcy 180 losowo dobranych mieszkańców Gminy Markowa).

Na strukturę opracowania składają się takie części jak: krótkie omówienie idei CUS; przybliżenie przestrzennych, demograficznych, finansowych oraz społecznych uwarunkowań życia w Gminie Markowa; zaprezentowanie opinii mieszkańców Gminy Markowa na temat potencjału gminy oraz diagnoza ich potrzeb z zakresu pomocy społecznej i wsparcia osób starszych, a także określenie zakresu ich partycypacji społecznej. Merytoryczną część niniejszego opracowania kończy fragment zawierający informację o metodologii badań własnych oraz podsumowanie wyników badań. Ponadto dokument zawiera bibliografię, spis graficznych form prezentacji danych oraz wzór narzędzi zastosowanych w badaniach terenowych oraz w zogniskowanych wywiadach grupowych.

Rozdział 1. Idea Centrum Usług Społecznych – w zarysie

Od 1 stycznia 2020 r. – jak podkreślono na oficjalnej stronie Kancelarii Prezydenta RP – na poziomie lokalnym można tworzyć struktury koordynujące i integrujące usługi społeczne. Ma to na celu zwiększenie dostępu mieszkańców do tego rodzaju usług oraz umożliwienie samorządom gminnym trafniejsze i bardziej kompleksowe odpowiadanie na aktualne potrzeby mieszkańców. Mowa tu jednak nie tylko o tych członkach społeczności lokalnej, którzy znajdują się w trudnej sytuacji materialnej, jak w przypadku klientów pomocy społecznej.¹ Utworzenie takiego centrum nie jest obowiązkiem gminy. Jednakże te, które zdecydują się na powołanie CUS utworzą tym samym nową jednostkę organizacyjną gminy realizującą lokalną politykę społeczną.

Centra usług społecznych – jak wskazuje Kancelaria Prezydenta RP – mogą być tworzone w dwóch trybach:² (1) poprzez przekształcenie ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych i wówczas centrum będzie funkcjonowało na obszarze jednej gminy, przejmując przy tym obecne zadania ośrodka pomocy społecznej albo (2) przez utworzenie centrum, na podstawie porozumienia władz gminnych, dla dwóch lub większej liczby gmin i wówczas centrum będzie działało obok gminnych ośrodków pomocy społecznej, współpracując z nimi.³ Za pośrednictwem Centrów Usług Społecznych gminy mają możliwość realizowania już świadczonych usług społecznych, mogą też cedować na te jednostki nowe usługi (jako zadania własne fakultatywne), wynikające z programów usług społecznych, przyjmowanych w formie uchwał przez rady gminy. Tak więc Centra usług społecznych mogą funkcjonować w ramach czterech typów:

1) CUS działające na obszarze jednej gminy, powstałe przez przekształcenie ośrodka pomocy społecznej.

2) CUS działające na obszarze dwóch lub więcej gmin, powstałe na podstawie porozumienia gmin, funkcjonujące obok OPS jako odrębna jednostka organizacyjna gminy.

3) CUS działające na obszarze gminy powyżej 100 tys. mieszkańców, powstałe przez utworzenie w mieście nowej jednostki organizacyjnej, odrębnej w stosunku do funkcjonującego w tym mieście Ośrodka Pomocy Społecznej.

4) CUS działające w miastach na prawach powiatu (z wyłączeniem miast wojewódzkich), powstałe przez przekształcenie MOPR (miejskiego ośrodka pomocy rodzinie – placówki wsparcia łączącej zadania ośrodka pomocy społecznej i powiatowego centrum pomocy rodzinie).⁴

Ponadto miasta liczące powyżej 100 tysięcy mieszkańców mają możliwość wyboru trybu utworzenia centrum, tj. utworzenie centrum przez przekształcenie ośrodka pomocy społecznej albo utworzenie centrum obok ośrodka pomocy społecznej.

Celem CUS – zgodnie z założeniami prezentowanymi przez Kancelarię Prezydenta RP – nie jest konsolidacja świadczenia usług w jednej instytucji, ale integrowanie i koordynowanie usług świadczonych przez różnych lokalnych usługodawców (publicznych i niepublicznych) współpracujących z centrum. Za pośrednictwem centrum gminy będą miały możliwość realizowania już świadczonych

¹ Por. M. Rymśa, *1. Dlaczego Centrum Usług Społecznych?*, Warszawa 2020.

² Por. A. Kaźmierczak T., A. Karwacki, *3. Zarządzanie usługami w Centrum Usług Społecznych*, Warszawa 2020.

³ Por. Ł. Waszak, Z. Wejcman, *4. Współpraca międzysektorowa w ramach Centrum Usług Społecznych*, Warszawa 2020.

⁴ Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, <http://rops.lubelskie.pl/czym-beda-centra-uslug-spolecznych/> (Dostęp: 23.03.2025)

usług społecznych oraz wprowadzania nowych (jako zadań własnych fakultatywnych), wynikających z programów usług społecznych, przyjmowanych w formie uchwał przez rady gminy. Podstawą do opracowania takich programów będzie diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej przygotowywana w centrum raz na pięć lat, konsultowana z mieszkańcami i reprezentującymi ich organizacjami.⁵ Z usług CUS będą mogli korzystać zainteresowani mieszkańcy. Na podstawie sygnalizowanych przez nich potrzeb będą mogły powstawać indywidualne plany usług społecznych – spersonalizowane pakiety usług społecznych na okres od trzech do dwunastu miesięcy.

W centrach mają być prowadzone także działania adresowane do całych społeczności lokalnych, a ukierunkowane na integrację mieszkańców oraz podniesienie spójności społecznej. Za realizację tych działań będzie odpowiedzialny organizator społeczności lokalnej.⁶ Dzięki temu, w indywidualnych planach usług społecznych będą uwzględniane nie tylko usługi społeczne świadczone przez specjalistów reprezentujących różne zawody pomocowe, lecz także dostępne bezpłatnie działania wspierające o charakterze samopomocowym i wolontaryjnym, prowadzone przez samych mieszkańców (np. pomoc sąsiedzka).

Ustawa o CUS wprowadziła też możliwość poszerzenia katalogu przychodów zwolnionych z opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych o wartość nieodpłatnych lub częściowo odpłatnych usług społecznych, udzielonych osobie na podstawie programu usług społecznych.⁷

W ramach struktury organizacyjnej Centrum przewidziano:

1) Stanowisko Dyrektora centrum.

2) Zespół do spraw organizowania usług społecznych (w skład zespołu wchodzi organizator usług społecznych oraz koordynatorzy indywidualnych planów usług społecznych w liczbie dostosowanej do potrzeb wynikających z uwarunkowań lokalnych).

3) Zespół do spraw realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej (organizator pomocy społecznej, specjaliści z zakresu pracy socjalnej, pracy z rodziną oraz inni specjaliści realizujący zadania z zakresu pomocy społecznej, w tym w zakresie integracji społecznej). W ramach zespołu może zostać wyodrębniona komórka realizująca zadania z zakresu pracy socjalnej. W ramach zespołu centrum zatrudnia pracowników socjalnych.

4) Stanowisko organizatora społeczności lokalnej.

Ponadto w Centrum mogą zostać wyodrębnione zespoły lub stanowiska inne niż wyżej określone, jeżeli potrzeba ich wyodrębnienia wynika z uwarunkowań lokalnych lub rodzaju usług społecznych lub innych zadań realizowanych przez centrum. W strukturze organizacyjnej centrum nie mogą funkcjonować jednostki zapewniające pobyt całodobowy.⁸

⁵ Por. D. Bazuń, J. Frątczak-Müller, M. Jaskulska, M. Kwiatkowski, A. Mielczarek-Żejmo, 2. *Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych*, Warszawa 2020.

⁶ Por. B. Bąbska, B. Skrzypczak, 5. *Organizator społeczności lokalnej w Centrum Usług Społecznych*, Warszawa 2020.

⁷ Oficjalna strona Kancelarii Prezydenta RP, <https://www.prezydent.pl/kancelaria/centrum-uslug-spoecznych/> (Dostęp: 23.03.2025)

⁸ Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, <http://rops.lubelskie.pl/czym-beda-centra-uslug-spoecznych/> (Dostęp: 23.03.2025)

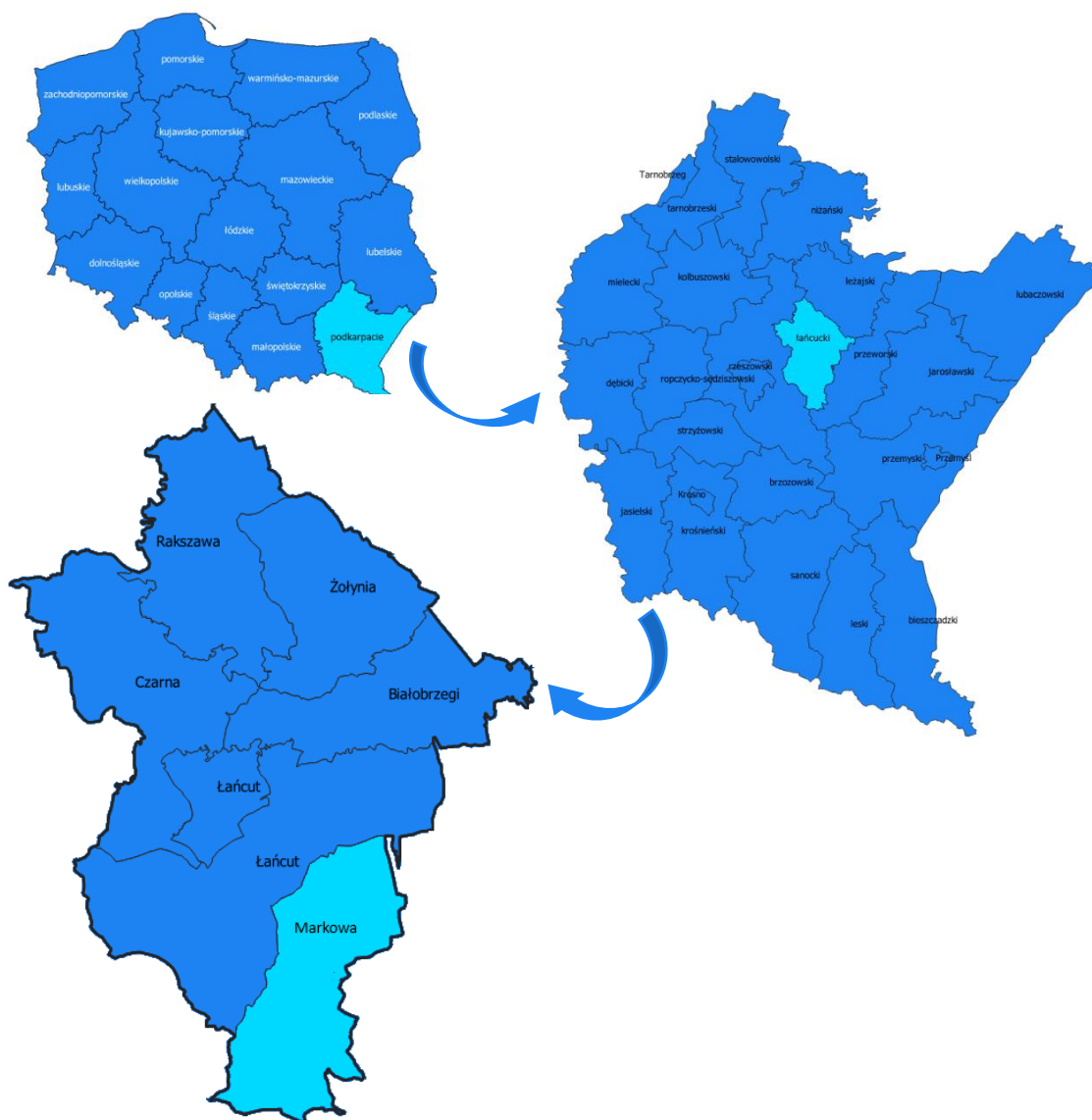
Rozdział 2. Przestrzenne, demograficzne, finansowe oraz społeczne uwarunkowania życia w Gminie Markowa – na podstawie analizy Desk Research

2.1 Uwarunkowania przestrzenne, demograficzne oraz instytucjonalne

2.1.1 Lokalizacja, komunikacja i zasoby przyrodnicze

Gmina Markowa to gmina wiejska położona w powiecie łańcuckim, w województwie podkarpackim. Siedzibą władz gminy jest Markowa. W powiecie łańcuckim, oprócz Gminy Markowa (liczącej 6 444 mieszkańców – stan na koniec 2024 r.) znajdują się także takie gminy jak: gmina miejska łańcut, gminy wiejskie Białobrzegi, Czarna, łańcut, Rakszawa, Żoźnia oraz miasto łańcut. Siedzibą władz powiatu łańcuckiego jest łańcut. Powiat łańcucki graniczy z takimi powiatami jak: leżajski, przeworski oraz rzeszowski – por. Mapa 1.

Mapa 1. Położenie Gminy Markowa – mapa poglądowa

Źródło: opracowanie własne.

Z centrum Gminy Markowa, biorąc pod uwagę przemieszczanie się transportem samochodowym, w czasie poniżej 30 min. można dojechać do takich miejscowości jak: Łańcut, Przeworsk, Rzeszów oraz Dynów. W przedziale od 30 do 60 min można dojechać do takich ośrodków jak: Jarosław, Leżajsk, Przemyśl oraz Strzyżów. W czasie przejazdu od jednej do dwóch godzin położone są takie miasta jak: Dębica, Sanok, Lubaczów, Krosno, Stalowa Wola, Mielec, Tarnów, Tarnobrzeg oraz Jasło. Ponadto od dwóch do trzech godzin potrzeba, aby dojechać z Gminy Markowa od takich miast jak Lublin i Kraków. Natomiast podróż do Warszawy może potrwać ok. 4 godzin – por. Zestawienie 1.

Zestawienie 1. Odległości z Markowej do wybranych miast i miejscowości w Polsce

Lp.	Miejscowość	Odległość	Czas	Droga			
				DW	DK	S	A
1)	Łańcut	11,9	00:14	877	-	-	-
2)	Przeworsk	22,3	00:23	835	-	-	-
3)	Rzeszów	25,6	00:33	-	94	-	-
4)	Dynów	26,1	00:30	835	-	-	-
5)	Jarosław	34,4	00:39	835	-	-	-
6)	Leżajsk	43,9	00:49	877, 881	-	-	-
7)	Strzyżów	50,0	01:00	878, 988	-	-	-
8)	Przemyśl	53,7	00:55	881	-	-	-
9)	Sanok	71,0	01:05	835, 886	-	-	-
10)	Krosno	72,2	01:16	884, 991	19	-	-
11)	Dębica	79,2	01:04	877	94	-	4
12)	Lubaczów	80,1	01:14	867	94	-	-
13)	Stalowa Wola	83,8	01:17	881	-	19	4
14)	Jasło	86,2	01:44	884, 988	-	-	-
15)	Mielec	91,9	01:19	985	9	-	4
16)	Tarnobrzeg	105,0	01:38	-	9	19	4
17)	Tarnów	114,0	01:22	877	-	-	4
18)	Lublin	186,0	02:04	-	74	19	-
19)	Kraków	193,0	02:15	-	-	-	4
20)	Warszawa	339,0	03:42	-	74	17, 19	-

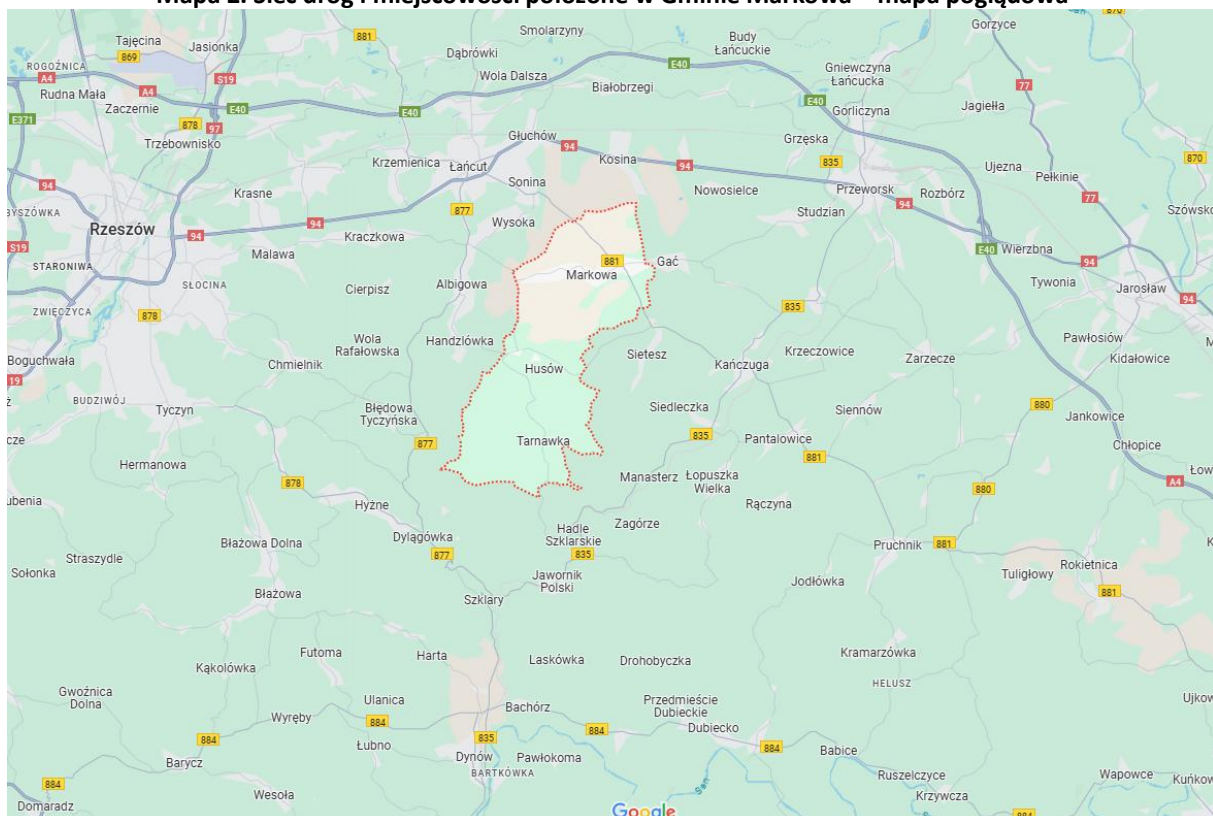
DW – droga wojewódzka; DK – droga krajowa; S – droga szybkiego ruchu; a – autostrada.

W zestawieniu uwzględniono trasy uwzględniające przebieg minimum poprzez drogę krajową.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Moje Mapy Google.

Gmina wiejska Markowa ma powierzchnię 69 km². Na jej terenie są położone trzy miejscowości: Husów, Markowa i Tarnawka, będące siedzibami trzech sołectw. Kluczowymi trasami dla Gminy Markowa – mając na uwadze komunikację samochodową – są drogi wojewódzkie numer 835 i 877. W tym kontekście istotne są również drogi wojewódzkie o numerach 881, 884 oraz 988. Ponadto sieć dróg uzupełniają takie drogi wojewódzkie jak: 867, 878, 886, 985 oraz 991. Natomiast wśród dróg krajowych – dla mieszkańców Gminy Markowa – szczególnie ważne są takie drogi jak 94 i 74. Strukturę komunikacyjną dróg tego rodzaju dopełniają takie jak DK9 oraz DK19. Dla dalszych odległości istotne znaczenie mają także takie drogi jak droga ekspresowa S19 oraz autostrada A4 – por. Mapa 2.

Mapa 2. Sieć dróg i miejscowości położone w Gminie Markowa – mapa poglądowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie Moje Mapy Google.

Lesistość gminy jest szacowana jedynie na ok. 1% jej obszaru (ok. 1 573 ha), przy czym przeważnie są to lasy publiczne (ok. 90% – ok. 1 420 ha). Z ogółu terenów zalesionych do Gminy Markowa należy ok. 10% (ok. 107 ha). Wielkości te nie zmieniły się znacząco w 2023 r. w porównaniu z 2018 r. Biorąc pod uwagę gospodarkę ściekową również można zauważyć, że we wspomnianym okresie nie zmieniła się liczba oczyszczalni ścieków (1 obiekt), ani też znacząco liczba ludności z nich korzystających (ok. 3,9 tys. osób). W tym czasie znacząco wzrosła natomiast ilość nieczystości ciekłych odebranych w ciągu roku o ok. 73%, przy czym wzrosła również liczba oczyszczalni przydomowych (z 5 obiektów w 2018 r. do 11 w 2023 r.). Ponadto wyraźnie wzrosła liczba zbiorników bezodpływowych (o ok. 72%) – por. Zestawienie 2.

Zestawienie 2. Wybrane dane statystyczne dotyczące stanu środowiska w Gminie Markowa w latach 2018 i 23

		Charakterystyki	2018	2023
Leśnictwo	powierzchnia lasów ogółem (w ha)		1 544,6	1 572,6
	w tym lasy publiczne		1 401,0	1 419,6
	w tym własność gminy		106,6	106,6
	lesistość (w %)		22,5	22,9
Gospodarka ściekowa i odpady	oczyszczalnie ścieków		1	1
	ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków		3 855	3 905
	gromadzenie i wywóz nieczystości ciekłych	nieczystości ciekłe bytowe odebrane w ciągu roku (w m ³)	222,0	982,0
		zbiorniki bezodpływowe	240	862
		oczyszczalnie przydomowe	5	11
odpady komunalne zebrane w ciągu roku (w t)		583,9	703,1	
w tym z gospodarstw domowych		537,2	634,9	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS Vademecum Statystyczne Samorządowca (Dostęp: 23.03.2025)

Pod względem odsetka ludności korzystającej z instalacji wodociągowej Gmina Markowa w 2023 r. znajdowała się na siódmym, tj. ostatnim miejscu wśród jednostek administracyjnych powiatu łańcuckiego (ok. 74%), przy czym wyraźnie odbiega ona pod tym względem od wspomnianych jednostek, w których odsetek ten przekraczał 90% ludności. Największy odsetek odnotowano tu w przypadku Łącuta (ok. 100%). Podobnie w przypadku instalacji kanalizacyjnej omawiana gmina zajmowała ostatnie, siódme miejsce z odsetkiem ludności korzystającej z tego typu udogodnień na poziomie ok. 54%. Największy odsetek dotyczył tu miasta Łącuta (ok. 93%). Natomiast z instalacji gazowej w 2023 r. korzystało ok. 71% mieszkańców Gminy Markowa, co dawało jej piąte miejsce w powiecie (największy odsetek – Łącut, tj. ok. 99%, a najmniejszy – Rakszawa, tj. ok. 59%) – por. Zestawienie 3.

Zestawienie 3. Odsetek ludności korzystającej z instalacji wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w Gminie Markowa w porównaniu z pozostałymi gminami powiatu łańcuckiego w 2023 r.

Lp.	wyszczególnienie		odsetek ludności korzystający z instalacji					
			wodociągowej		kanalizacyjnej		gazowej	
	nazwa	rodzaj gminy	%	lokata*	%	lokata*	%	lokata*
1)	Łącut	miejska	99,9	1	93,1	1	99,4	1
2)	Białobrzegi	wiejska	91,3	6	88,5	3	80,2	3
3)	Czarna	wiejska	99,9	1	87,8	4	79,8	4
4)	Łącut	wiejska	92,9	5	91,2	2	85,4	2
5)	Markowa	wiejska	74,3	7	54,2	7	71,3	5
6)	Rakszawa	wiejska	96,1	4	61,8	6	58,5	7
7)	Żołyńia	wiejska	99,2	3	79,7	5	68,4	6
średnia			94,7	x	79,7	x	77,6	x

*Lokata – pozycja gminy wśród wszystkich 7-ciu gmin powiatu łańcuckiego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS Vademecum Statystyczne Samorządowca (Dostęp: 23.03.2025)

2.1.2 Uwarunkowania demograficzne

Według dostępnych danych statystycznych Gminę Markowa w 2023 r. zamieszkiwało ok. 6 tys. osób, co stanowiło ok. 8% mieszkańców powiatu łańcuckiego. Wśród osób zamieszkujących Gminę Markowa ok. 51% stanowiły kobiety. We wspomnianym roku w Gminie Markowa urodziło się ok. 9% ogółu dzieci, które przyszły w tym czasie na świat w powiecie łańcuckim. W omawianej gminie odnotowano ok. 8% zgonów, które miały miejsce w 2023 r. w powiecie. Biorąc to pod uwagę można zauważyć, że przyrost naturalny w Gminie Markowa cechował się pewną równowagą, szczególnie na tle tego demograficznego wskaźnika liczonego dla powiatu, w którym wyraźnie był on ujemny, tj. przeważała liczba zgonów nad liczbą urodzeń. Natomiast w opisywanej gminie ujemne było saldo migracji (w przeliczeniu na 1 tys. ludności było to -0,6 osób), w przeciwieństwie do powiatu, w którym ogólnie w tym czasie przyrastała liczba ludności (w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców było to 2,1 osoby) – por. Zestawienie 4.

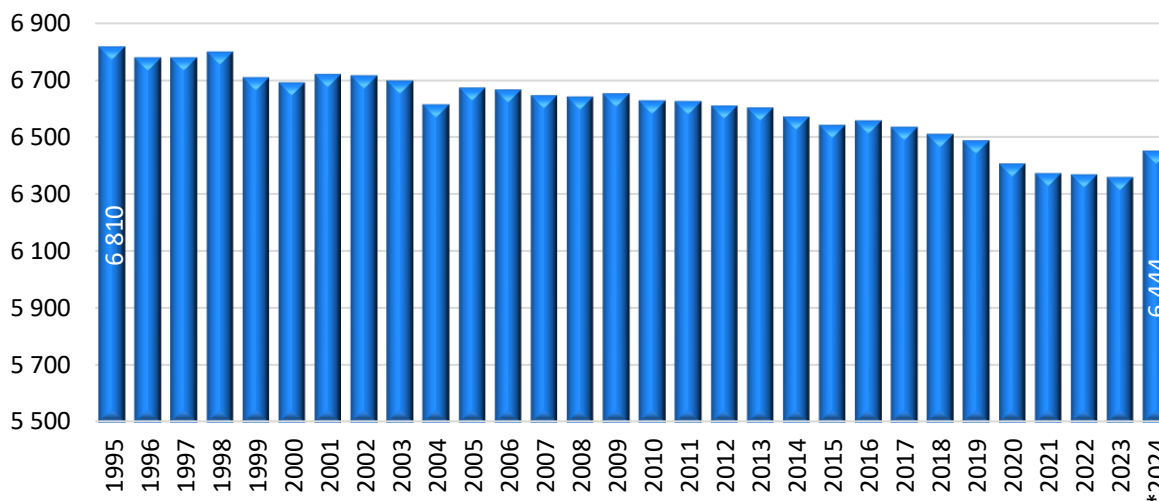
Zestawienie 4. Wybrane dane demograficzne dotyczące powiatu łańcuckiego i Gminy Markowa w 2023 r.

Wybrane dane demograficzne	powiat	gmina	Powiat=100
ludność	80 844	6 352	7,9
w tym kobiety liczba / %	41 006 / 50,7	3 217 / 50,6	7,8
urodzenia żywe / na 1000 ludności	635 / 7,9	60 / 9,4	9,4
zgony / na 1000 ludności	752 / 9,3	61 / 9,6	8,1
przyrost naturalny / na 1000 ludności	-121 / -1,4	-1 / -0,2	x
saldo migracji ogółem / na 1000 ludności	167 / 2,1	-4 / -0,6	x
gęstość zaludnienia (osoba/km ²)	179	92	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS Vademecum Statystyczne Samorządowca (Dostęp: 23.03.2025)

Uwzględniając perspektywę ostatnich 30 lat można zauważyć, że liczba ludności w latach 1995-2023 systematycznie malała, tj. z 6 810 osób do 6 352, przy czym spadek ten był relatywnie nieduży (o ok. 7%). Natomiast w 2024 r. na podstawie danych z UG i GOPS w Markowej można zauważyć, że nastąpił wzrost liczby ludności do 6 444 osób – por. Wykres 1.

**Wykres 1. Liczba ludności w Gminie Markowa w latach 1995-2024
(stan na 31 grudnia)**

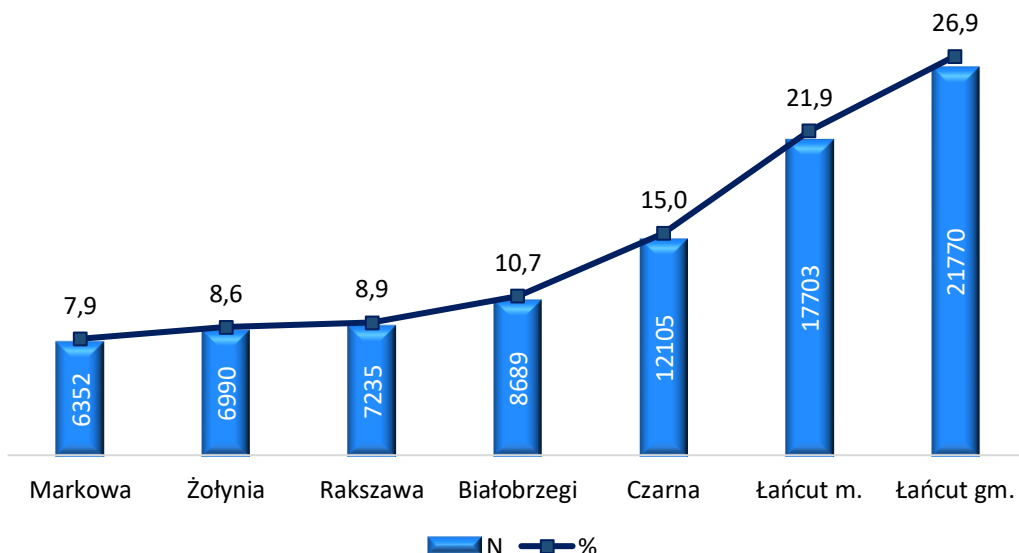

*dane z UG oraz GOPS w Markowej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

Największą gminą w powiecie łańcuckim w 2023 r. była Gmina łańcut , w której mieszkało wówczas ok. 21,8 tys. osób, co stanowiło ok. 27% ogółu ludności zamieszkującej omawiany powiat. Najmniejszą gminą była wówczas Gmina Markowa, która z ok. 6,4 tys. mieszkańców stanowiła ok. 8% populacji powiatu łańcuckiego – por. Wykres 2.

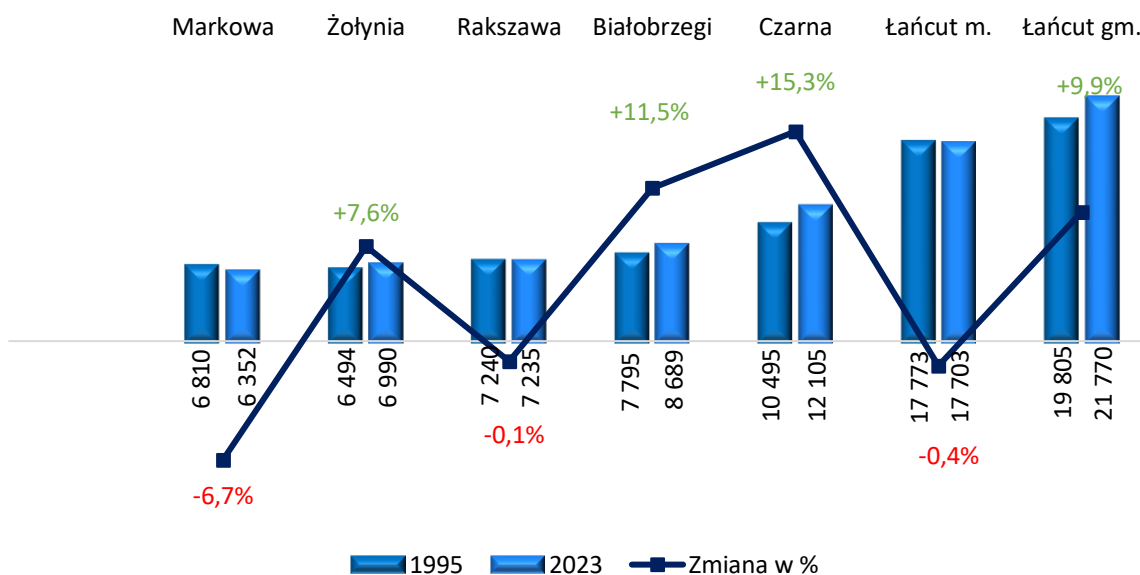
Wykres 2. Liczba i udział procentowy ludności w poszczególnych gminach powiatu łańcuckiego w 2023 r

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

W kontekście przemian demograficznych można zauważyć, iż na przestrzeni lat 1995-2023 w poszczególnych gminach powiatu łańcuckiego zaobserwowano mniej lub bardziej znaczącą fluktuację. W przypadku 4 z 7 jednostek administracyjnych tego powiatu w omawianym czasie odnotowano przyrost ludności, przy czym największy w przypadku Gminy Czarna (o ok. 15%). W Gminie Białostrzegi było to ok. 12%, Gminie łańcut – ok. 10%, a Gminie Żołynia – ok. 8%. W tym kontekście największy ubytek ludności miał miejsce w przypadku Gminy Markowa (o ok. 7%). W pozostałych gminach różnice te in minus były niewielkie (w mieście łańcut – 0,4%, a w Gminie Rakszawa -0,1%). Ogółem na przestrzeni lat 1995-2023 w powiecie łańcuckim wzrosła liczba ludności z 76 412 osób w 1995 r. do 80 844, tj. o 5,8% – por. Wykres 3.

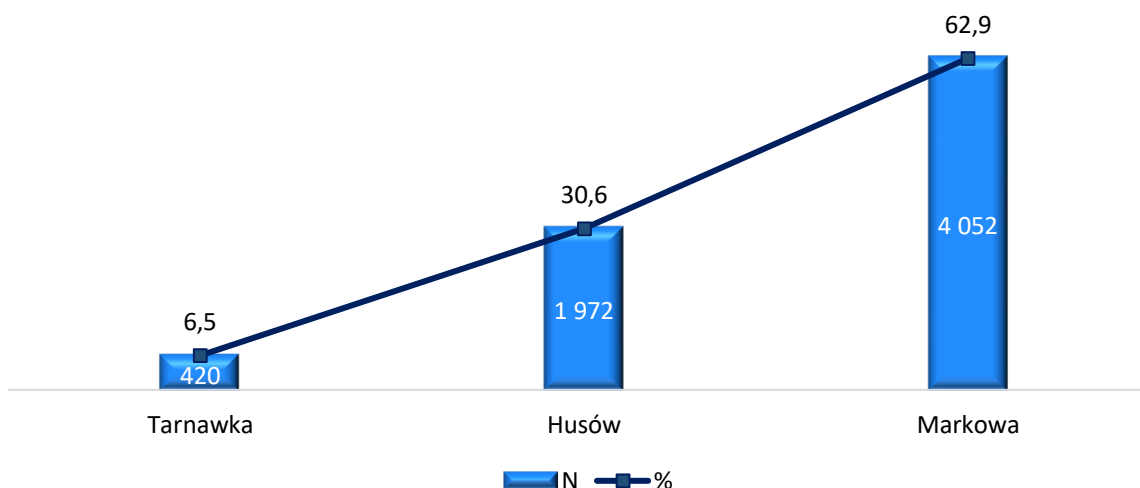
Wykres 3. Zmiana liczby ludności w poszczególnych gminach powiatu łańcuckiego w latach 1995-2023 wraz z ujęciem procentowym

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

Największą miejscowością w Gminie Markowa w 2023 r. pod względem liczby mieszkańców była Markowa – ok. 4 tys. osób, tj. ok. 63% ogółu mieszkańców gminy. W Husowie mieszkało wówczas ok. 2 tys. osób, tj. ok. 31% mieszkańców gminy, a w Tarnawce ok. czterysta osób, tj. ok. 7% populacji omawianej gminy – por. Wykres 4.

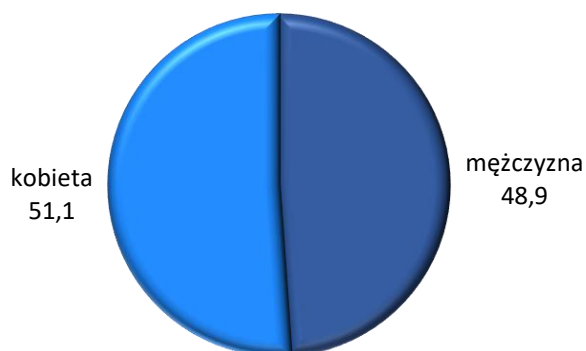
Wykres 4. Wielkość poszczególnych miejscowości Gminy Markowa pod względem liczby mieszkańców 2024 r. (Dane w % N=6 444)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Markowej.

Wśród mieszkańców Gminy Markowa w 2024 r. nieco ponad połowę stanowią kobiety (ok. 51%) wobec ok. 49% mężczyzn – por. Wykres 5.

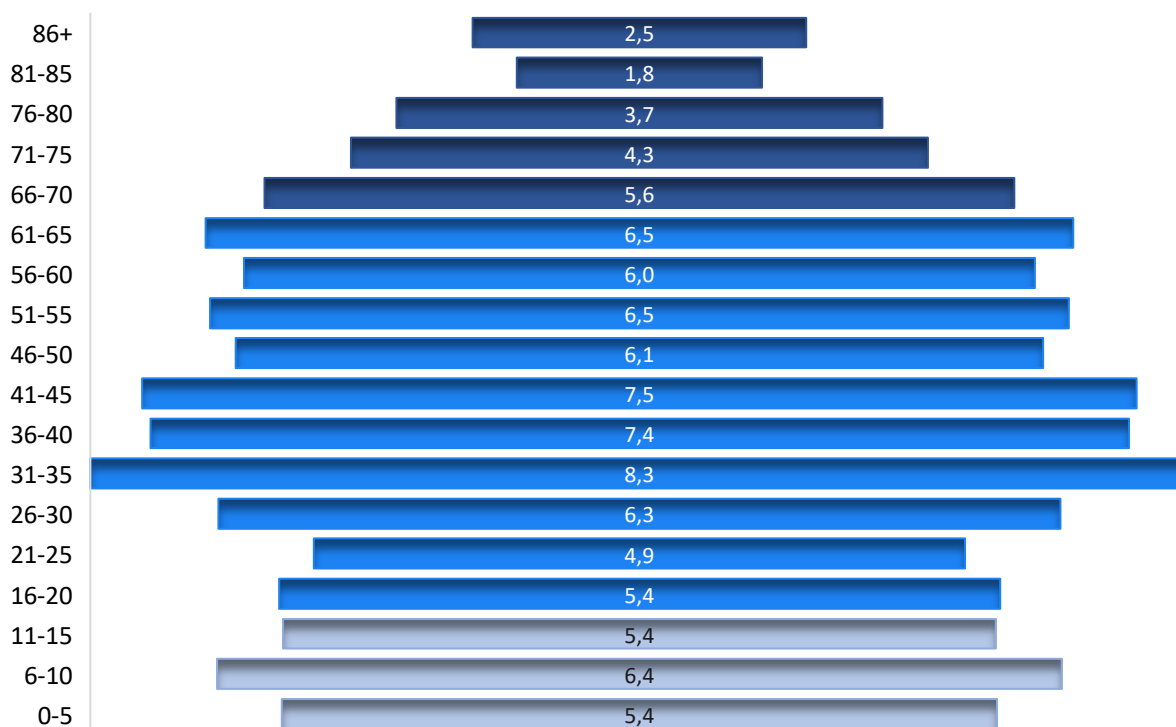
Wykres 5. Struktura płci mieszkańców Gminy Markowa w 2024 r.
(Dane w %, N=6 444)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Markowej.

Najmłodszy mieszkańcy Gminy Markowa w 2024 r., tj. dzieci i młodzież w wieku do 15 roku życia włącznie stanowili ok. 17% ogółu populacji. W tym czasie seniorów, tj. osób w wieku 61 lat i więcej było ok. 25%. Natomiast osób w wieku od 16 do 60 lat w ogólnej liczbie mieszkańców było wówczas ok. 58%. Taka struktura wyraźnie obrazuje problem zjawiska określanego jako starzenie się społeczeństwa. Jest to efekt niżu demograficznego, braku przyrostu naturalnego ludności, które to zjawiska ilustruje „podcięta” podstawa piramidy wieku, z uwagi na to że osób młodszych jest zdecydowanie mniej niż starszych. Co więcej, począwszy od 1990 r. systematycznie, z niewielkimi wahnięciami, rośnie okres życia Polek i Polaków, przez co struktura wiekowa przypomina obecnie bardziej romb, niż trójkąt – por. Wykres 6.

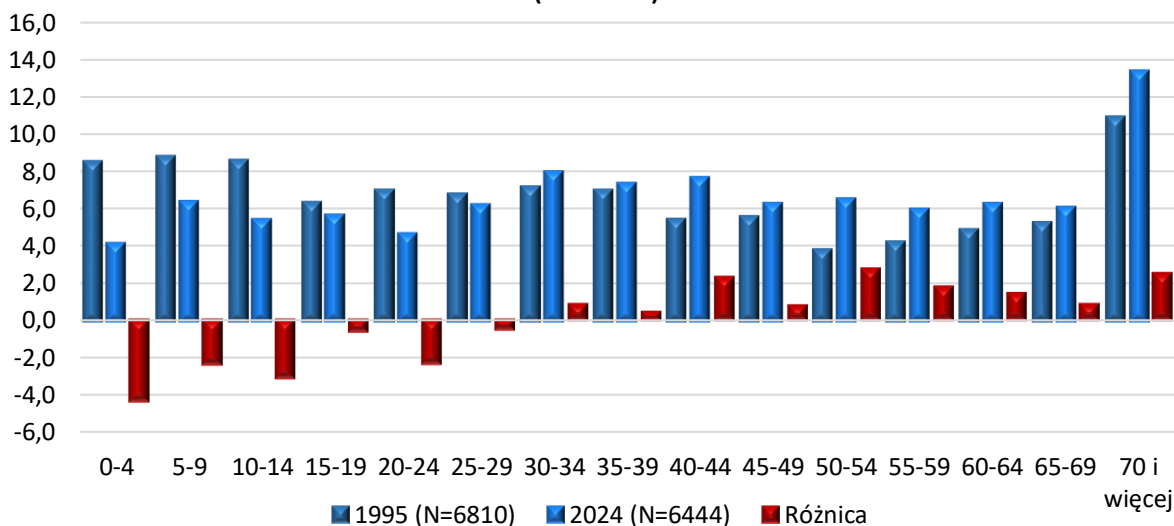
Wykres 6. Piramida wieku mieszkańców Gminy Markowa w 2024 r.
(Dane w %, N=6 444)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Markowej.

Zestawienie danych dotyczących wieku mieszkańców Gminy Markowa z lat 1995 i 2024 wykazało wyraźną zmianę struktury wiekowej populacji omawianej gminy. Na przestrzeni tych 30 lat wyraźnie zmniejszył się odsetek osób młodszych (do 24 roku życia) na rzecz starszych (tj. powyżej 40 roku życia). W tym czasie odnotowano spadek odsetka dzieci do lat 4 o ok. 4%, dzieci wieku od 5 do 9 lat o ok. 2%, młodych osób w wieku od 10 do 14 lat o ok. 3%, młodzieży w wieku od 15-19 lat o ok. 1%, a tzw. młodzieży starszej, tj. w wieku 20-24 lata o ok. 2%. Natomiast w opisywanym okresie przybyło przede wszystkim osób w wieku 70 lat i więcej o ok. 3%, w wieku 50-54 o ok. 3%, w przedziale od 40 do 44 lat oraz 55-59 po ok. 2% – por. Wykres 7.

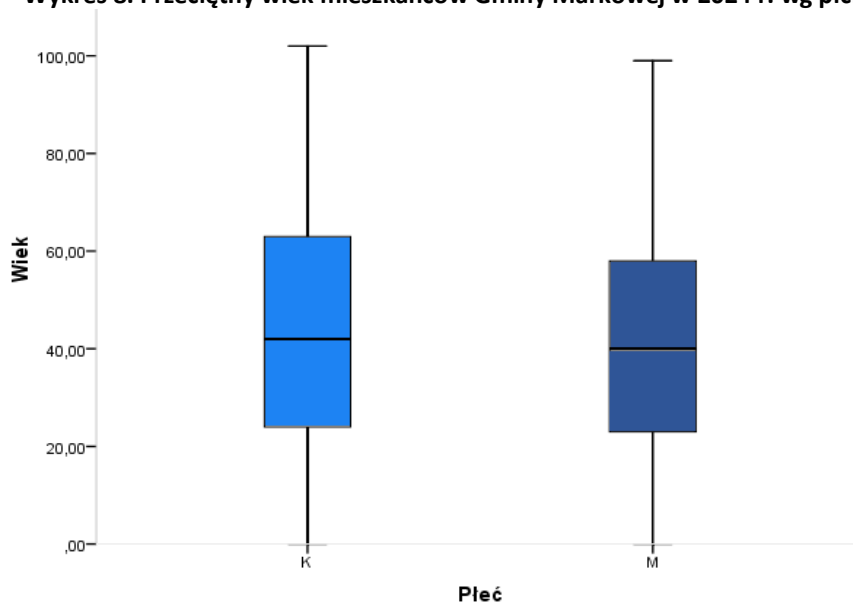
Wykres 7. Zmiana struktury wiekowej mieszkańców Gminy Markowa w 2024 r. w porównaniu z 1995 r. (Dane w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i GOPS w Markowej.

Średnia wieku kobiet mieszkających w 2024 r. w Gminie Markowa wynosiła ok. 43 lat, wobec średniej wieku mężczyzn wynoszącej ok. 40 lat, a na podstawie testu T-Studenta można stwierdzić, iż różnica ta była istotna statystycznie ($p < 0,001$). Połowa mieszkanek Gminy Markowa w omawianym roku była w wieku do 42 lat (mediana), a połowa mężczyzn w wieku do 40 lat (mediana) – por. Wykres 8.

Wykres 8. Przeciętny wiek mieszkańców Gminy Markowej w 2024 r. wg płci

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Markowej.

Rozpiętość wieku (różnica między wiekiem minimalnymi i maksymalnym) wśród kobiet wyniosła 102 lata, a w przypadku mężczyzn było to 99 lat. Typowy wiek mieszkanki Gminy Markowa w 2024 r. mieścił się w przedziale od ok. 19 lat do ok. 67 lat, a mężczyzn od ok. 18 lat do ok. 62 lat – por. Zestawienie 5.

Zestawienie 5. Wybrane statystyki dotyczące wieku mieszkańców Gminy Markowa (stan na 31.12.2024)

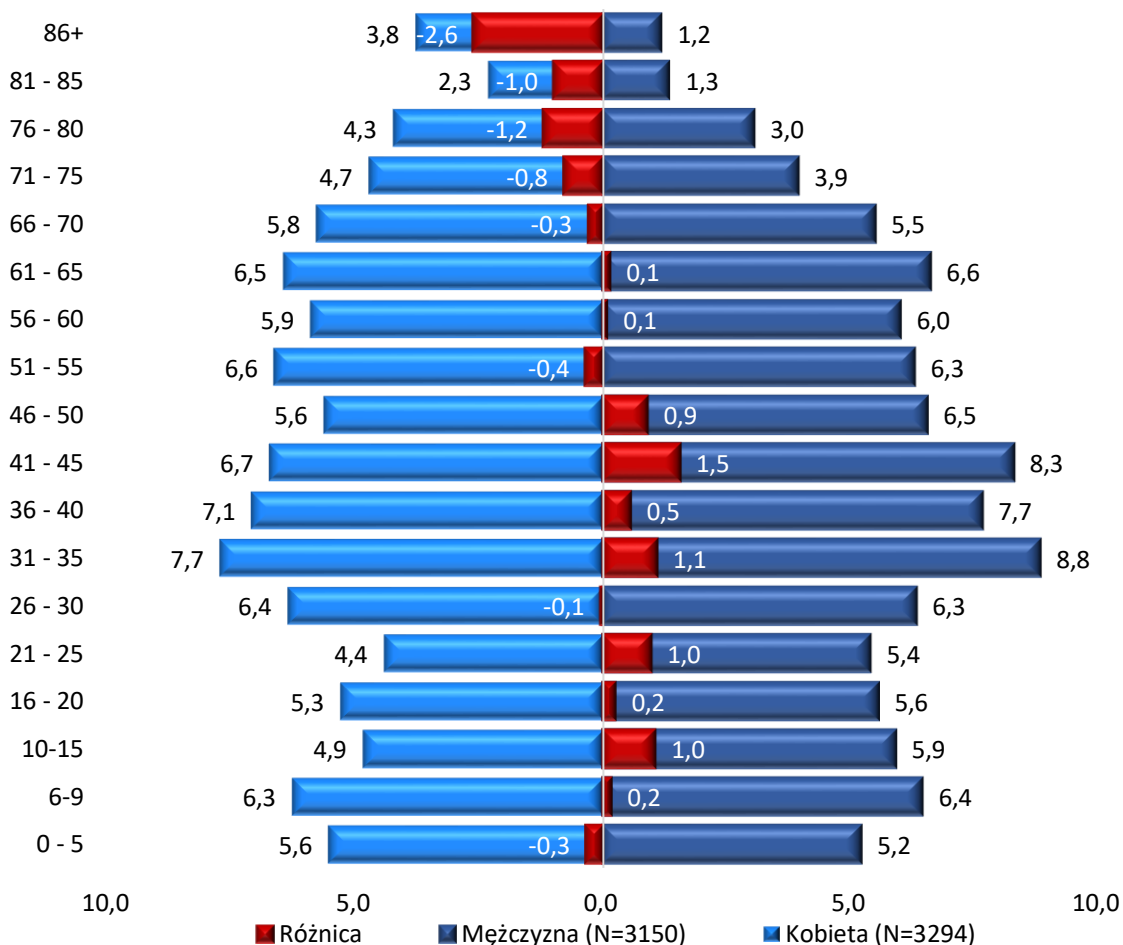
Lp.	Płeć	N	Średnia	Mediana	Modalna	Odchyle. stand.	Rozpiętość	Min	Max	Typowy wiek
1)	Kobieta	3294	43,04	42,0	40,0	24,2220	102	0	102	18,82-67,27
2)	Mężczyzna	3150	40,05	40,0	33,0*	22,0977	99	0	99	17,95-62,15

*w rozkładzie jest więcej niż 1 wartość wyróżniająca się pod względem częstotliwości, podano najmniejszą.

Źródło: badania własne.

Różnice pomiędzy udziałem kobiet i mężczyzn w populacji mieszkańców Gminy Markowa na rzecz kobiet najwyraźniej widać w przedziałach wiekowych powyżej 66 roku życia, w których to interwałach systematycznie zwiększa się odsetek kobiet w porównaniu z mężczyznami. W przedziale wiekowym 85 lat i więcej osiągnąć przewaga ta jest największa, i wynosi prawie 3%. Natomiast w przypadku mężczyzn różnica in plus w porównaniu z odsetkiem kobiet przeważnie (tj. z nielicznymi wyjątkami) ma miejsce do 49 roku życia, przy czym największa w tym przypadku występuje w przedziale wiekowym od 41 do 45 lat, i wynosi ok. 2% – por. Wykres 9.

Wykres 9. Piramida wieku mieszkańców Gminy Markowa w 2024 r. wg płci wraz z różnicą odsetka mężczyzn wobec odsetka kobiet (Dane w %)

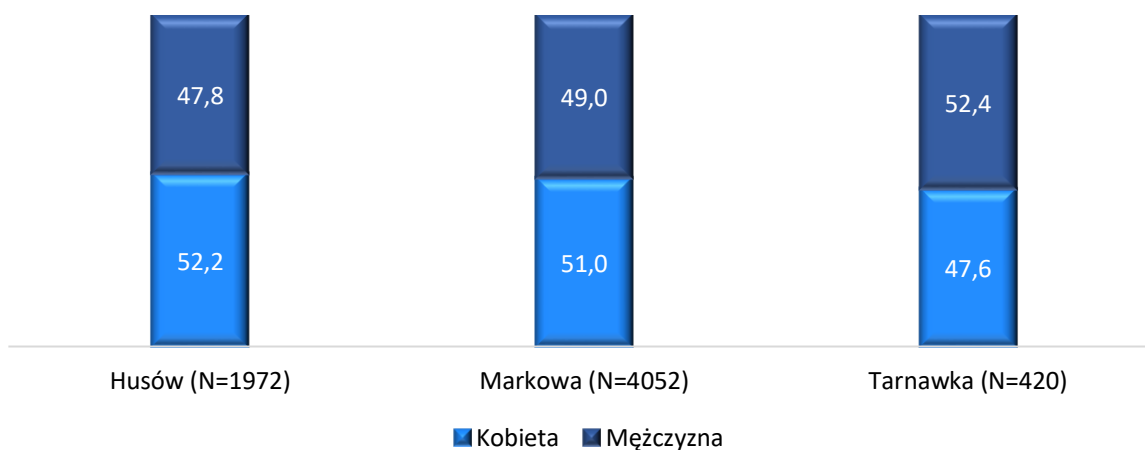

χ^2 Pearsona=79,771; $df=18$; 2 komórki (5,3%) ma liczebność oczekiwaną mniejszą niż 5; minimalna liczebność oczekiwana=2,93; $p.<0,001$; V Cramera=0,111.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Markowej.

Uwzględnienie w analizie struktury płci poszczególnych miejscowości Gminy Markowa nie wykazało dużych różnic. W tym zestawieniu najmniejszy odsetek kobiet odnotowano w 2024 r. w miejscowości Tarnawka (ok. 48%), a największy w miejscowości Husów (ok. 52%). Tym samym z odwrotną sytuacją mieliśmy do czynienia w przypadku mężczyzn, których największy odsetek mieszkał w miejscowości Tarnawka (ok. 52%), a najmniejszy w miejscowości Husów (ok. 48%) – por. Wykres 10.

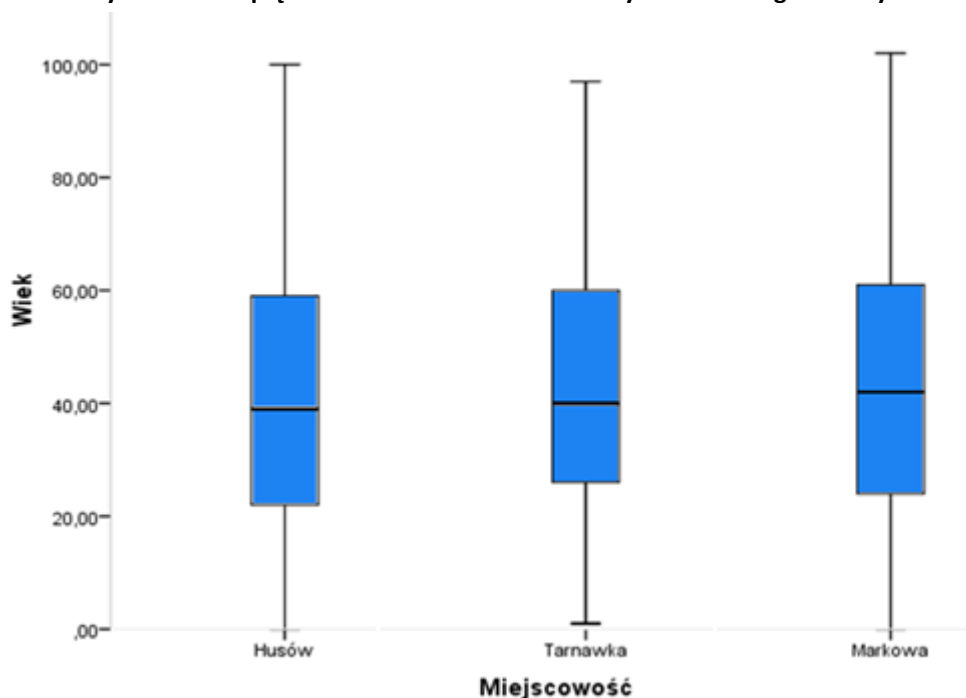
Wykres 10. Struktura płci w poszczególnych miejscowościach Gminy Markowa (Dane w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Markowej.

Biorąc pod uwagę medianę wieku mieszkańców poszczególnych miejscowości Gminy Markowa można zauważyć, iż w 2024 r. była ona najniższa w miejscowości Husów, i wyniosła ok. 39 lat, co oznacza że połowa mieszkańców tego wsi był w wieku do 39 lat, a połowa była starsza. Natomiast najwyższą medianę odnotowano w Markowej, tj. 42 lata. W Tarnawce było to ok. 40 lat – por. Wykres 11.

Wykres 11. Rozpiętość wieku mieszkańców Gminy Markowa wg mediany

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Markowej.

Najniższą średnią wieku mieszkańców w 2024 r. wśród poszczególnych miejscowości Gminy Markowa odnotowano w Husowie, tj. ok. 40 lat, a najwyższą w Markowej, tj. ok. 42 lata. Typowy wiek mieszkańców Husowa to przedział od ok. 17 do ok. 64 lat. Typowy wiek mieszkańców Tarnawki to przedział od ok. 19 do ok. 64 lat, a Markowej od ok. 19 do ok. 65 lat. W 2024 r. najstarsza osoba – w wieku 102 lat – mieszkała w Markowej – por. Zestawienie 6.

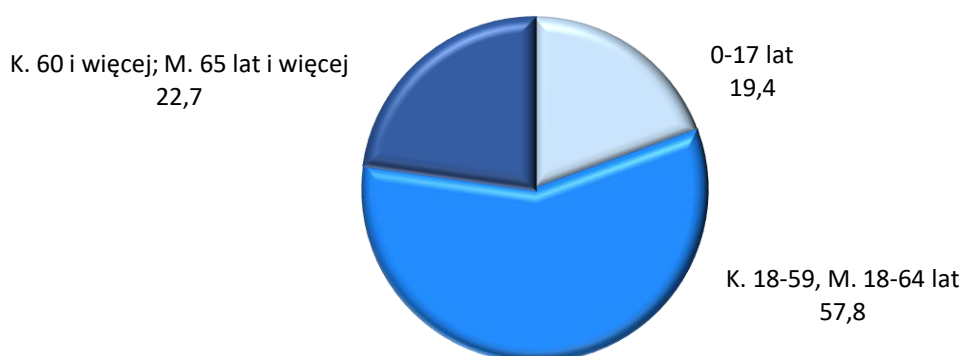
Zestawienie 6. Wybrane statystyki dotyczące wieku mieszkańców poszczególnych miejscowości w Gminie Markowa (stan na 31.12.2024)

Lp.	Miejscowość	N	Średnia	Mediana	Modalna	Odchyle. stand.	Rozpiętość	Min	Max	Typowy wiek
1)	Husów	1975	40,55	39	31*	23,225	100	0	100	17,3-63,8
2)	Markowa	4052	42,08	42	42	23,300	102	0	102	18,8-65,4
3)	Tarnawka	420	41,58	40	28	22,835	96	1	97	18,7-64,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Markowej.

Wśród mieszkańców Gminy Markowa w 2024 r. było ok. 19% dzieci i młodzieży w wieku do 17 roku życia. Mieszkańcy omawianej gminy w wieku produkcyjnym, tj. kobiety w przedziale wiekowym od 18 do 59 roku życia oraz mężczyźni w wieku 18 do 64 lat stanowili ok. 58% populacji. Natomiast seniorzy, tj. osoby w wieku emerytalnym (kobiety w wieku 60 lat i więcej oraz mężczyźni w wieku 65 lat i więcej) stanowili w populacji mieszkańców Gminy Markowa ok. 21% – por. Wykres 12.

Wykres 12. Struktura wieku badanych Gminy Markowa w odniesieniu do statusu na rynku pracy (Dane w %, N=6 444)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Markowej.

Uwzględniając proporcje osób w wieku przedprodukcyjnym (osoby niepełnoletnie), produkcyjnym (osoby w wieku aktywności zawodowej, tj. do emerytury) oraz emerytalnym można zauważyć, iż struktura poszczególnych miejscowości nie różni się w istotny sposób. Porównanie pod tym względem wszystkich trzech miejscowości ze sobą wykazało duże podobieństwo (względny wskaźnik podobieństwa struktur* jest co najmniej na poziomie $Z=0,945$, jak w przypadku Husowa i Tarnawki, a rozkład danych w Markowej i Tarnawce jest niemal identyczny, tj. $Z=0,973$) – por. Tabela 1.

Tabela 1. Struktura wieku (przedprodukcyjny, produkcyjny i poprodukcyjny) mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %)

Lp.	Miejscowość	Wiek (status społ.-zawodowy)			Ogółem
		Husów	Markowa	Tarnawka	
		N=1972	N=4052	N=420	N=6444
1)	K. 60 i więcej, M. 65 i więcej	21,8	23,2	22,6	22,7
2)	K. 18-59 i M. 18-64	57,3	57,9	59,3	57,8
3)	do 17 r.ż.	21,0	18,8	18,1	19,4
Ogółem		100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Markowej.

* Względny wskaźnik podobieństwa struktury przyjmuje wartości od 0 do 1, przy czym im większe są różnice tym miara jest bliska zeru, a im większe jest podobieństwo tym bliższa jedności.

2.1.3 Infrastruktura edukacyjna, kulturalna i socjalna

W Gminie Markowa w 2023 r. funkcjonował jeden żłobek (bez zmian w porównaniu z 2022 r.), w którym w 2022 r. przebywało 33 dzieci. W 2023 r. w gminie funkcjonowało 5 placówek wychowania przedszkolnego – bez zmian w porównaniu z 2022 r. – do których uczęszczało odpowiednio 310 i 297 dzieci (wzrost o 13 osób). W porównywanych latach na terenie gminy funkcjonowały 2 szkoły, przy czym liczba uczniów zmalała z 523 w 2022 r. do 501 w 2023 r., czyli mniej o 22 osoby – por. Zestawienie 7.

Zestawienie 7. Wybrane dane statystyczne dotyczące sfery wychowania i edukacji w Gminie Markowa w latach 2022 i 2023

Wychowanie i edukacja	Uszczegółowienie	2022	2023	Różnica
Wychowanie	żłobki (ob.)	1	1	0
	dzieci przebywające w żłobkach i klubach dziec. (os.)	33	(.)	(.)
Edukacja	placówki wychowania przedszkolnego (ob.)	5	5	0
	w tym przedszkola – bez specjalnych (ob.)	4	4	0
	dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego (os.)	297	310	+13
	w tym w przedszkolach – bez specjalnych (os.)	287	302	+15
	szkoły podstawowe (ob.)	2	2	0
	uczniowie szkół podstawowych (os.)	523	501	-22
	liczba uczniów przypadająca na 1 oddz. w szk. podst. (os.)	19	19	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

W Gminie Markowa od 2022 r. funkcjonuje 1 mieszkanie chronione, przeznaczone maksymalnie dla 4 osób. Łącznie jak dotąd skorzystało z niego 3 osoby, w tym 1 w 2023 r. i 2 w 2024 r. Ponadto w 2023 r. w gminie powstał Klub Seniora, z którego korzysta 20 seniorów – por. Zestawienie 8.

Zestawienie 8. Infrastruktura socjalna w Gminie Markowa w latach 2022-23

Infrastruktura socjalna	2023	2024
Liczba mieszkań wspomaganych	1	1
Liczba (nowych) osób korzystających z mieszkań chronionych	1	2
Liczba klubów i miejsc spotkań dla seniorów	1	1
Liczba osób korzystających z Klubu Seniora	20	20

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalności GOPS w Markowej za 2024 r.

W 2023 r. w Gminie Markowa funkcjonowały 4 przychodnie, tj. ok. 10% wszystkich tego typu placówek działających w powiecie łañcuckim. Liczba osób przypadająca na 1 przychodnię w omawianej gminie była nieco niższa niż w średnia w powiecie (1 925 osób), i wynosiła 1 588 osób. Szacowane wydatki na pomoc społeczną w Gminie Markowa wyniosły w omawianym roku ponad 3 mln. zł. Ponadto w Gminie Markowa działało ok. 10% spośród wszystkich bibliotek w powiecie (3 placówki), a ich czytelnicy stanowili ok. 9% ogółu osób korzystających z tego typu podmiotów w powiecie. W opisywanej gminie w 2023 r. działały 3 instytucje kultury (ok. 13% ogółu w powiecie), które zorganizowały w tym czasie 91 imprez (ok. 7% w skali powiatu), w których uczestniczyło ponad 6 tys. osób (ok. 4% w odniesieniu do uczestnictwa tego typu w powiecie). Ponadto aktywnych były wówczas 15 grup artystycznych (ok. 8% tego typu grup w powiecie), w których realizowało swoje pasje 378 osób (ok. 18%). W 2023 r. w gminie nie było żadnego koła zainteresowań, przy czym jeszcze w 2022 r. istniały 2 tego typu podmioty, w których działało 49 osób. W gminie w 2024 r. prowadziły działalność 2 kluby sportowe (ok. 5% wszystkich aktywnych w powiecie), w których pracy brało udział 120 członków (ok. 7%). Osób ćwiczących było w tym czasie 82-wie (ok. 3%), a zajmowało się nimi 4 trenerów (ok. 4%) – por. Zestawienie 9.

Zestawienie 9. Wybrane dane statystyczne dotyczące ochrony zdrowia, kultury i sportu w powiecie łańcuckim i w Gminie Markowa w 2023 r.

Ochrona zdrowia, kultura i sport	uszczegółowienie	gmina	powiat	średnio na gminę w pow.	% z powiatu
ochrona zdrowia	przychodnie	4	42	6	9,5
	liczba osób przypadających na 1 przychodnię*	1588	1925	x	x
	porady POZ udzielone ogółem / na 1 mieszk.*	22364 / 3,5	x	49565 / 0,6	x
	wydatki na pomoc społeczną	3065294,44	b.d.	3698530,62	b.d.
kultura	biblioteki i filie	3	30	4	10,0
	czytelnicy w bibliotekach publicznych	1055	12260	1751	8,6
	wypożyczenia księgozbioru na 1 czyt. w wol.	20,3	21,2	21,4	x
instytucje kultury**	placówki	3	24	3,4	12,5
	imprezy organizowane przez inst. kultury	91	1366	195	6,7
	uczestnicy ww. imprez	6013	140037	20005	4,3
	grupy artystyczne	15	180	15	8,3
	członkowie grup artystycznych	378	2064	295	18,3
	koła/kluby/sekcje	0	99	14	0
	członkowie kół/klubów/sekcji	0	1862	266	0
kluby sportowe***	kluby	2	40	6	5,0
	członkowie	120	1714	242	7,0
	ćwiczący	82	2413	345	3,4
	trenerzy	4	92	13	4,3
	instruktorzy sportowi	0	27	4	0

*w 2023 r. ludność powiatu łańcuckiego to 80 844 osób, a gminy to 6 352 osób (tj. ok. 7,9% mieszkańców powiatu); ** centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice; *** dane z 2022 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS Vademecum Statystyczne Samorządowca (Dostęp: 23.03.2025)

2.2 Uwarunkowania finansowe funkcjonowania Gminy Markowa

W 2023 r. dochody Gminy Markowa ogółem wyniosły ok. 45,8 mln zł, a wydatki ogółem ok. 45,7 mln zł, co oznacza, że budżet gminy jest zrównoważony. Wśród dochodów największy udział miały w tym czasie dotacje (ok. 16,5 mln zł). W dalszej kolejności były to subwencja ogólna – ok. 15 mln zł (w tym część oświatowa subwencji ogólnej wyniosła ok. 8,1 mln zł) oraz dochody własne (ok. 14,3 mln zł). Natomiast wśród wydatków na pierwszym miejscu znalazły się wydatki bieżące – ok. 32 mln zł (w tym ok. 12,3 mln zł były to wydatki bieżące na wynagrodzenia). Na wydatki majątkowe (w tym całość stanowiły wydatki majątkowe inwestycyjne) przeznaczono ok. 13,7 mln zł – por Wykres 13.

Wykres 13. Dochody i wydatki gminy wg rodzajów w 2023 r.
(w mln. zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

Największy udział w dochodach Gminy Markowa w 2023 r. miały rozliczenia różne (ok. 33%). Istotne znaczenie dla gminnego budżetu miały też dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej (ok. 17%). Ważnym składnikiem budżetu były też środki pozyskane w ramach gospodarki rolnej (ok. 13%), a także te przeznaczone na wsparcie rodziny (ok. 8%). Najmniejszy udział w tym kontekście odnotowano w przypadku takich działań jak: administracja publiczna, edukacyjna opieka wychowawcza oraz bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa. W 2023 r. w porównaniu z rokiem poprzednim relatywnie duży wzrost dochodów można zauważyć w przypadku rozliczeń różnych (ok. 8%). Wzrosły też dochody związane z działaniami tj.: kultura i ochrona dziedzictwa narodowego oraz rolnictwo i łowiectwo (po ok. 6%), a także gospodarka mieszkaniowa (ok. 5%). Natomiast wyraźny spadek dochodów zaobserwowano w przypadku takich pozycji jak: pomoc społeczna, m.in. z powodu przejęcia finansowania tego typu potrzeb przez ZUS (ok. 10%) oraz dochody od osób prawnych, fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej (ok. 8%). Ogólnie dochody gminy w 2023 r. w porównaniu z 2022 r. wzrosły o ok. 2 mln zł, tj. o ok. 4,5% – por. Tabela 2.

Tabela 2. Struktura dochodów budżetu Gminy Markowa wg poszczególnych działów w latach 2022 i 23

Lp.	Działy	2023 (w %)	2022 (w %)	Różnica 2023vs.22 (w %)	2023 (w zł)	2022 (w zł)	Różnica 2023vs.22 (w zł)
1)	Rozliczenia różne	32,8	24,9	7,9	15043352,71	10911063,66	4132289,05
2)	Dochody od osób*	17,1	25,3	-8,2	7835356,22	11071527,20	-3236170,98
3)	Rolnictwo i łowiectwo	13,3	7,3	6,0	6086804,10	3189648,57	2897155,53
4)	Rodzina	8,0	14,5	-6,5	3674686,15	6357433,07	-2682746,92
5)	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	7,4	1,2	6,1	3377532,78	537375,25	2840157,53
6)	Gospodarka mieszkaniowa	5,7	0,5	5,2	2623069,80	212145,06	2410924,74
7)	Oświata i wychowanie	3,4	3,6	-0,2	1557403,34	1576928,63	-19525,29
8)	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	3,3	3,4	-0,1	1524002,70	1496583,21	27419,49
9)	Pomoc społeczna	3,1	13,3	-10,1	1435597,04	5807263,79	-4371666,75
10)	Transport i łączność	2,9	2,5	0,3	1313786,95	1109200,13	204586,82
11)	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	2,0	2,3	-0,3	901881,34	986490,59	-84609,25
12)	Kultura fizyczna	0,4	0,1	0,4	199950,00	35093,00	164857,00
13)	Administracja publiczna	0,1	0,8	-0,7	59080,55	346819,88	-287739,33
14)	Edukacyjna opieka wychowawcza	0,1	0,1	0,0	36000,00	34934,57	1065,43
15)	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	0,0	0,0	0,0	0,00	3043,43	-3043,43
16)	inne**	0,3	0,2	0,1	156076,76	90552,84	65523,92
Ogółem		100,0	100,0	x	45824580,44	43766102,88	2058477,56

* Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej;

** Różnica między danymi podsumowującymi z GUS a sumą poszczególnych danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

W strukturze wydatków budżetu Gminy Markowa w 2023 r. największy udział miały wydatki na oświatę i wychowanie (ok. 31%). Znaczący udział w tym kontekście przypadł także wydatkom na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego oraz rolnictwu i łowiectwu (po ok. 13%), jak również na administrację i rodzinę (po ok. 9%) oraz gospodarkę mieszkaniową i pomoc społeczną (po ok. 7%). Najmniejsze wydatki związane były z takimi pozycjami budżetu jak: kultura fizyczna, bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa, ochrona zdrowia oraz edukacyjna opieka wychowawcza. W porównaniu z 2022 r. największy wzrost kosztów odnotowano w przypadku kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (ok. 8%). Wyraźnie wzrosły też wydatki na gospodarkę mieszkaniową (ok. 7%) oraz na oświatę i wychowanie (ok. 5%). Największy spadek w tym względzie miał miejsce w odniesieniu do wydatków na pomoc społeczną (ok. 8%). Spadły też wydatki na transport i łączność (ok. 6%) oraz na rodzinę (ok. 5%). Ogólnie wydatki gminy w 2023 r. w porównaniu z 2022 r. spadły o ok. 1,8 mln zł, tj. o ok. 4% – por. Tabela 3.

Tabela 3. Struktura wydatków budżetu Gminy Markowa wg poszczególnych działów w latach 2022 i 23

Lp.	Działy	2023 (w %)	2022 (w %)	Różnica 2023vs.22 (w %)	2023 (w zł)	2022 (w zł)	Różnica 2023vs.22 (w zł)
1)	Oświata i wychowanie	31,0	26,5	4,5	14148099,36	12576466,59	1571632,77
2)	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	13,0	5,4	7,6	5940749,42	2571351,55	3369397,87
3)	Rolnictwo i łowiectwo	13,0	15,3	-2,3	5929460,91	7247315,47	-1317854,56
4)	Administracja publiczna	9,4	7,4	2,0	4297063,51	3506922,22	790141,29
5)	Rodzina	9,0	14,0	-5,0	4112666,24	6641649,22	-2528982,98
6)	Gospodarka mieszkaniowa	7,3	0,5	6,8	3338935,33	218794,87	3120140,46
7)	Pomoc społeczna	6,7	15,1	-8,3	3065269,44	7153474,10	-4088204,66
8)	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	4,4	3,8	0,6	1995081,38	1799875,32	195206,06
9)	Pozostałe zad. w zakresie polityki społecznej	1,8	2,0	-0,3	810564,97	969442,47	-158877,50
10)	Transport i łączność	1,6	8,0	-6,4	721712,72	3776947,46	-3055234,74
11)	Kultura fizyczna	0,7	0,2	0,4	303910,00	115371,02	188538,98
12)	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona ppoż.	0,5	0,4	0,2	243608,75	172799,71	70809,04
13)	Ochrona zdrowia	0,1	0,2	0,0	67668,16	79415,58	-11747,42
14)	Edukacyjna opieka wychowawcza	0,1	0,1	0,0	59419,20	63818,21	-4399,01
15)	Działalność usługowa	0,0	0,0	0,0	18081,00	13923,95	4157,05
16)	Rozliczenia różne	0,0	0,0	0,0	0,00	8289,00	-8289,00
17)	Inne*	1,4	1,2	0,2	636445,71	588183,86	48261,85
Ogółem		100,0	100,0	x	45688736,10	47504040,60	-1815304,50

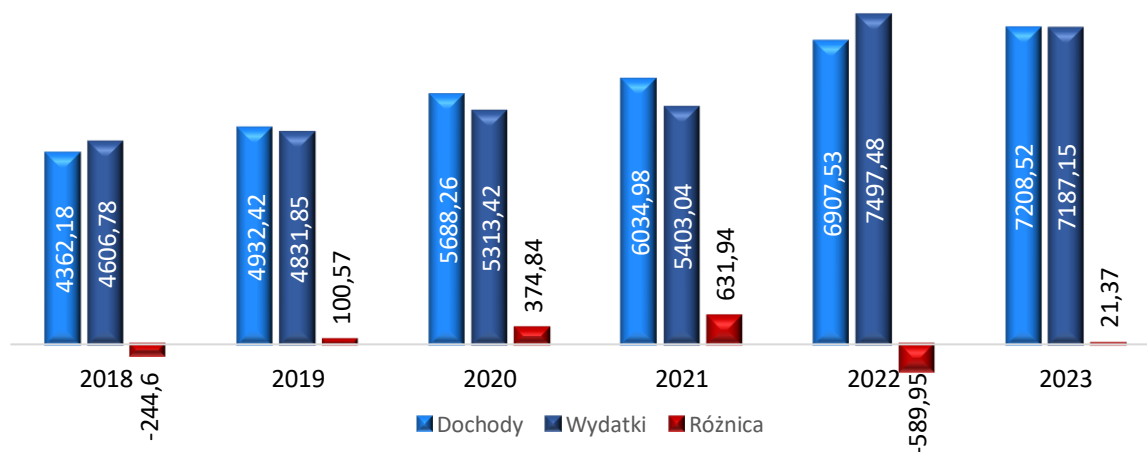
*Różnica między danymi podsumowującymi z GUS a sumą poszczególnych danych.

Struktura wydatków budżetu Gminy Markowa wg poszczególnych działów w latach 2022-23.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

Zestawienie dochodów i wydatków na 1 mieszkańca Gminy Markowa w latach 2018-23 wykazało największą różnicę in minus w 2022 r. (ok. 0,6 tys. zł, tj. 7%). Największą różnicę in plus odnotowano natomiast w 2021 r. (ok. 0,6 tys. zł, tj. ok. 10%). w latach 2019-21 oraz w 2023 r. dochody na 1 mieszkańca przewyższały wydatki, a w 2018 r. i we wspomnianym 2022 r. było odwrotnie – por. Wykres 14.

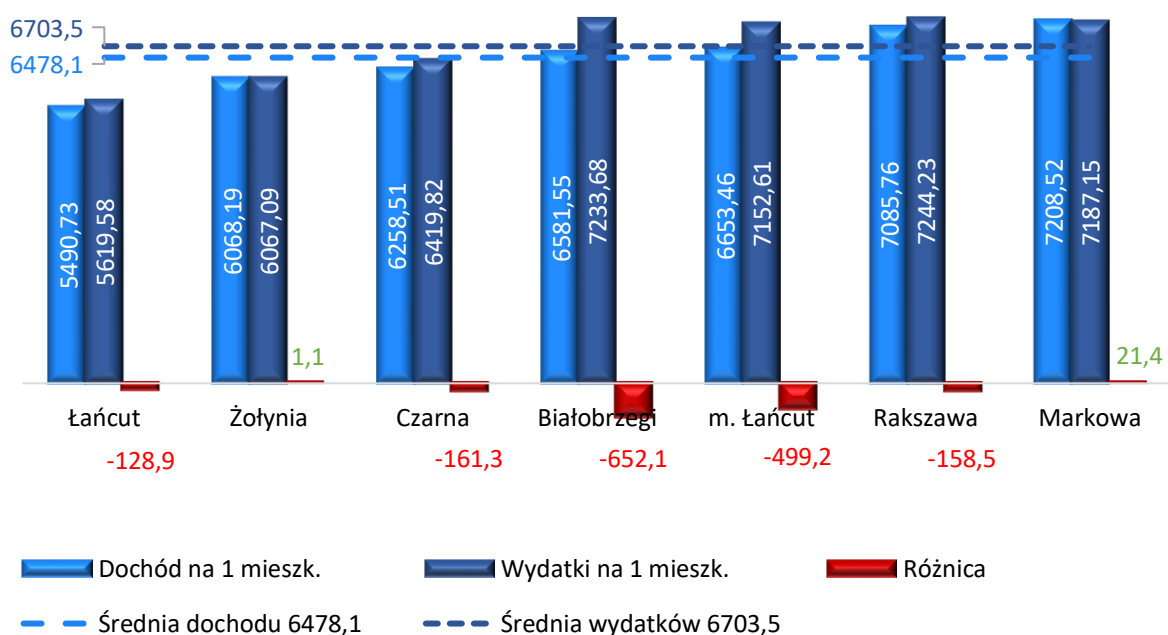
Wykres 14. Dochody i wydatki Gminy Markowa na 1 mieszkańca w latach 2018 i 23
(w zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

Porównanie dochodów i wydatków poszczególnych gmin powiatu łańcuckiego z 2023 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca wykazało, że z nich oscyluje w pobliżu średniej powiatowej. Średnia wydatków w powiecie łańcuckim (ok. 6 704 zł) przewyższa średnią dochodów (ok. 6 478 zł), przy czym skala tej różnicy nie jest duża (ok. 3%). W tym kontekście wyróżnia się gmina wiejska łańcut, która w porównaniu z pozostałymi ma wyraźnie niższe dochody, ale też i koszty w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W przypadku takich gmin jak: Białobrzegi, miasto łańcut, Czarna, Rakszawa oraz wspomniana gmina łańcut wydatki przewyższają dochody, przy czym największą różnicę odnotowano w tym względzie w gminie Białobrzegi. Natomiast w Gminie Markowa dochody przewyższają nieco wydatki. W gminie tej w 2023 r. dochód w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniósł ok. 7 209 zł, a wydatki ok. 7 187 zł. Ponadto niewielką różnicę in plus odnotowano także w przypadku Gminy Żołyńia – por. Wykres 15.

Wykres 15. Dochód i wydatki na 1 mieszkańca w poszczególnych gminach powiatu łańcuckiego w 2023 r. (w zł)

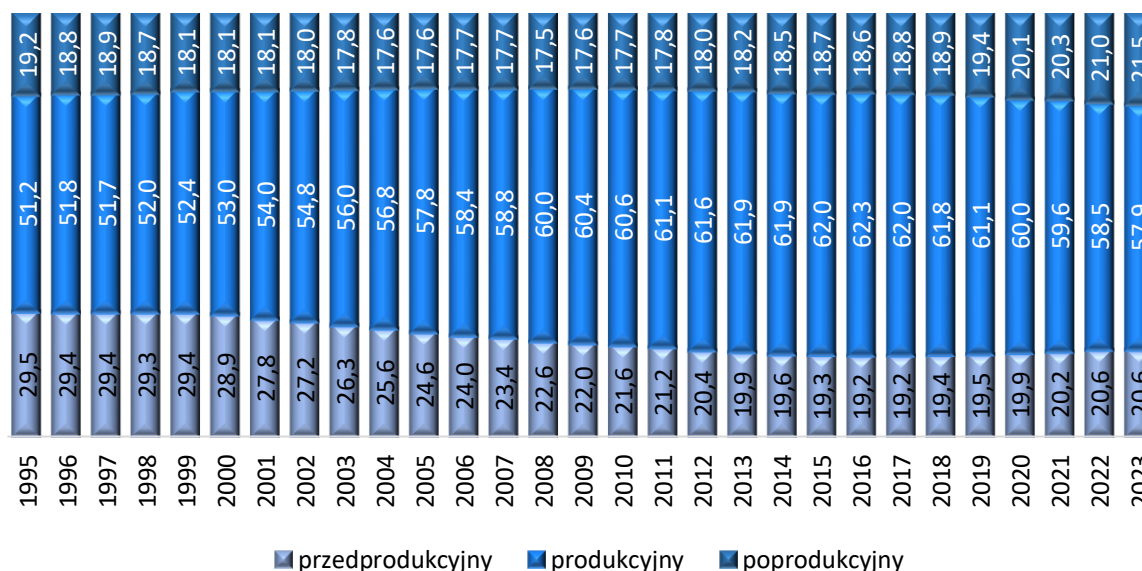
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

2.3 Uwarunkowania społeczne – rynek pracy, poziom bezpieczeństwa, działalność GOPS w Markowej

2.3.1 Sytuacja na rynku pracy w Gminie Markowa

Perspektywa trzydziestu ostatnich lat wyraźnie pokazuje zmianę struktury wiekowej mieszkańców Gminy Markowa pod względem ich statusu na rynku pracy. W 1995 r. udział dzieci i młodzieży w wieku przedprodukcyjnym w populacji mieszkańców omawianej gminy wynosił ok. 30%. W tym samym roku ok. 19% stanowiły osoby w wieku poprodukcyjnym. Ponad połowa spośród ówczesnych mieszkańców gminy były to osoby w wieku produkcyjnym (ok. 51%). Od tego czasu odsetek dzieci i młodzieży systematycznie spadał, by w 2023 r. osiągnąć poziom ok. 21% populacji. Przy czym minimum w tym kontekście osiągnięto jak dotychczas w latach 2015-16 r., i było to ok. 19%. Jednocześnie można zaobserwować wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym, przy czym przyrost ten relatywnie nie jest duży, i w 2023 r. osiągnął wielkość ok. 22%. Natomiast w latach 1995-2019 kosztem osób w wieku przedprodukcyjnym znacząco wzrósł odsetek osób w wieku produkcyjnym, z odpowiednio ok. 51% do ok. 61%. Jednak od 2020 r. także w tej kategorii społecznej na rzecz osób w wieku poprodukcyjnym rozpoczął się spadek jej udziału w ogólnej populacji mieszkańców Gminy Markowa do wielkości ok. 58% w 2023 r. – por. Wykres 16.

Wykres 16. Struktura wiekowa mieszkańców Gminy Markowa w latach 1995-2023 wg statusu na rynku pracy (Dane w %)

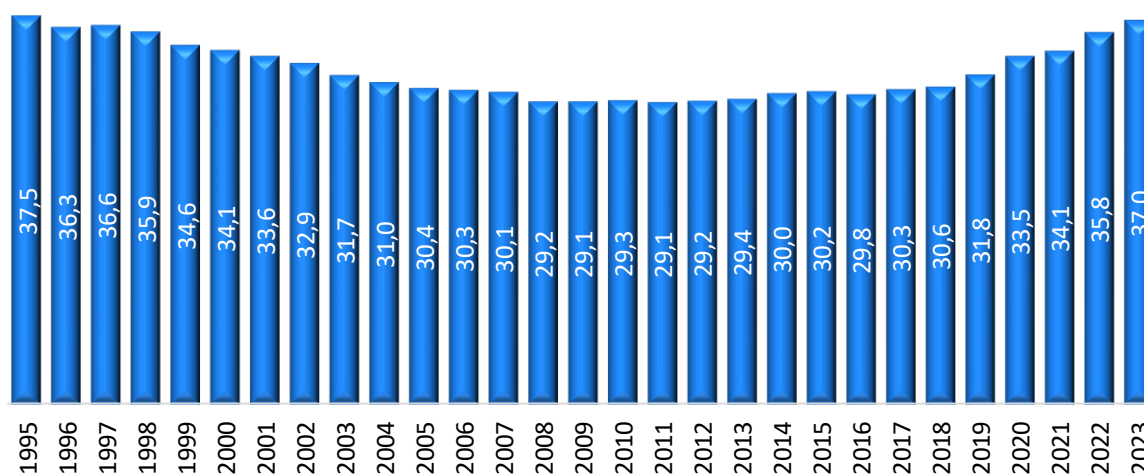

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

Na podstawie współczynnika obciążenia demograficznego* wskazującego na proporcję pomiędzy osobami w wieku poprodukcyjnymi i produkcyjnym można zauważyć, że w latach 1995-2011 w przypadku Gminy Markowa proporcja ta systematycznie malała z ok. 38% do ok. 29%. Natomiast od 2012 r. zaczął on wyraźnie rosnąć, osiągając w 2023 r. poziom ok. 37% ilustrując tym samym wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym w odniesieniu do osób w wieku produkcyjnym – por. Wykres 17.

* Udział osób w wieku poprodukcyjnym (65+) w relacji do ludności w wieku produkcyjnym (18-64) obliczany jako: (liczba mieszkańców w wieku 65+/liczba mieszkańców w wieku 18-64)*100%, Załącznik – lista wskaźników rekomendowanych do wykorzystania w OZPS, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2018, <https://www.gov.pl/attachment/7a55a664-5c39-420f-8a90-28983d35f233> (Dostęp: 12.03.2025)

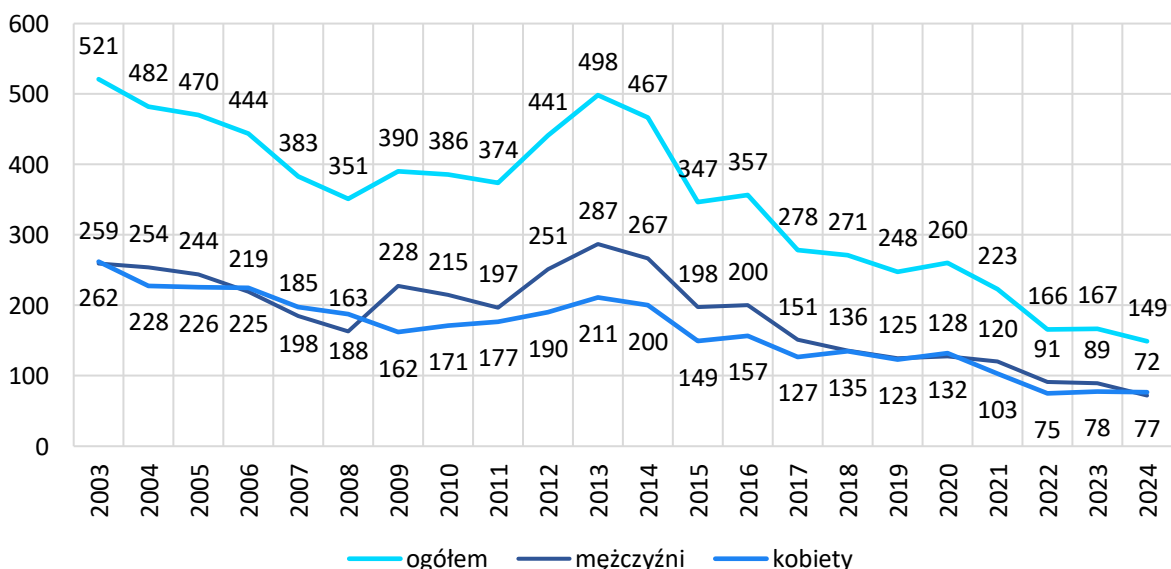
Wykres 17. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w Gminie Markowa w latach 1995-2024 (Dane w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

Na przestrzeni lat 2003-23 w Gminie Markowa odnotowano znaczący spadek liczby osób bezrobotnych (o ok. 71%), zarówno w przypadku kobiet, jak i mężczyzn. Można przy tym zauważyć, że z tej ogólnej tendencji wyłamały się lata 2009-2013, kiedy to liczba osób bezrobotnych wzrosła, choć nie osiągnęła już poziomu z będącego w tym zestawieniu punktem odniesienia 2003 r. Natomiast już od 2013 r. spadek ten był znaczący, choć z niewielką fluktuacją w 2020 r. Dane te pokazują również, że zmniejszyła się luka pomiędzy liczbą bezrobotnych kobiet i mężczyzn. Dysproporcja ta była szczególnie dostrzegalna w latach 2009-16, w którym to okresie było wyraźnie więcej bezrobotnych mężczyzn, niż kobiet. Od 2018 r. różnica ta systematycznie ulegała zmniejszeniu, by od 2023 r. i osiągnąć zrównanie pod względem liczebności – por. Wykres 18.

Wykres 18 Liczba bezrobotnych w Gminie Markowa ogółem i wg płci w latach 2003-23

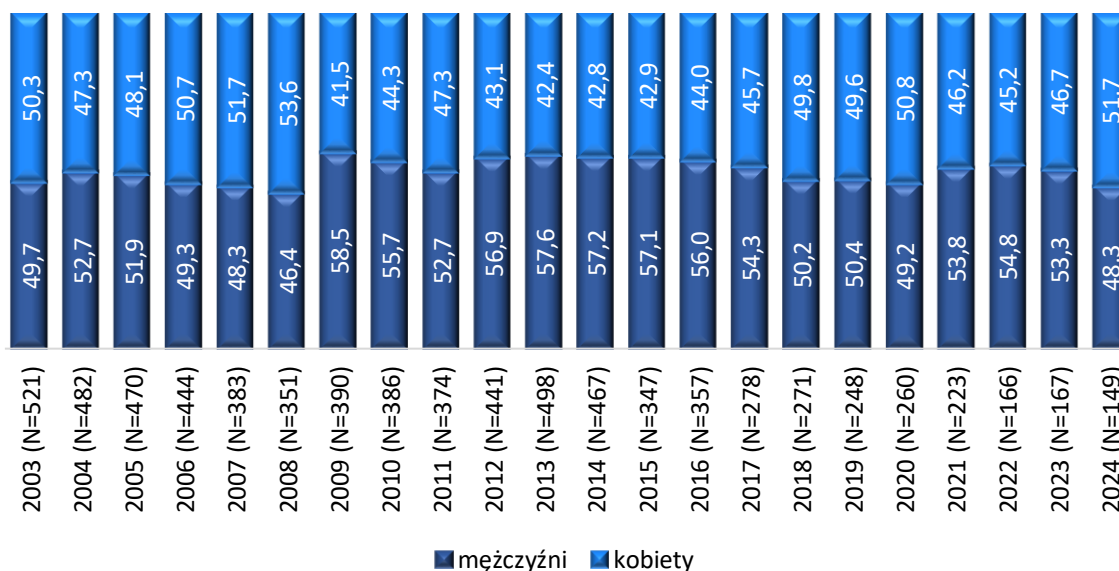

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

W przeciągu lat 2003-23 wśród osób bezrobotnych w Gminie Markowa kobiety w porównaniu z mężczyznami stanowiły zauważalnie większy odsetek wyłącznie w latach 2007-8 oraz w 2024 r. W tym kontekście mężczyźni w najbardziej niekorzystnej sytuacji byli w 2009 r., kiedy to odsetek bezrobotnych

mężczyzn osiągnął wielkość ok. 59%. Bezrobocie wśród mężczyzn było wyraźnie większe w porównaniu z kobietami także w takich latach jak: 2010, 2012-2016, kiedy różnica wynosiła ok. 7%, a także w latach 2017 oraz 2021-2023, z różnicą na poziomie ok. 4%. Najmniejszą dysproporcję w tym względzie odnotowano w 2003 r., kiedy to bezrobotne kobiety stanowiły ok. 50% ogółu bezrobotnych osób w Gminie Markowa. W 2023 r. proporcja ta wynosiła ok. 52% w odniesieniu do ok. 48% na niekorzyść kobiet – por. Wykres 19.

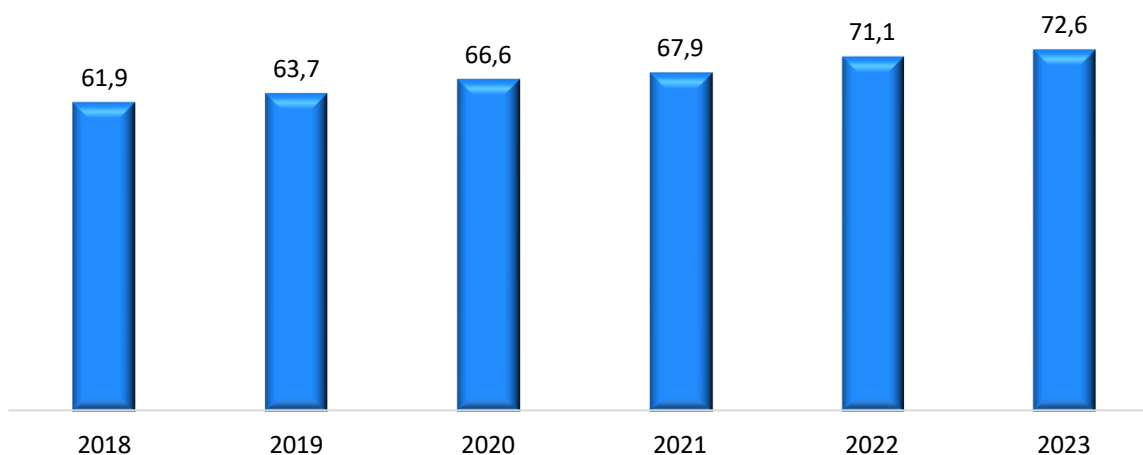
Wykres 19. Struktura bezrobocia w Gminie Markowa wg w płci w latach 2003-23
(Dane w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

Począwszy od 2018 r. w odniesieniu do Gminy Markowa można zauważyć systematyczny wzrost odsetka ludności w wieku nieprodukcyjnym, tj. przed i poprodukcyjnym w odniesieniu do osób w wieku produkcyjnym w przeliczeniu na 100 osób, z ok. 62% w 2018 r. do ok. 73% w 2023 r. Innymi słowy w 2018 r. na 4 osoby pracujące przypadało 6 osób niepracujących, a w 2023 r. na 3 osoby pracujące było już 7 osób nieaktywnych zawodowo – por. Wykres 20.

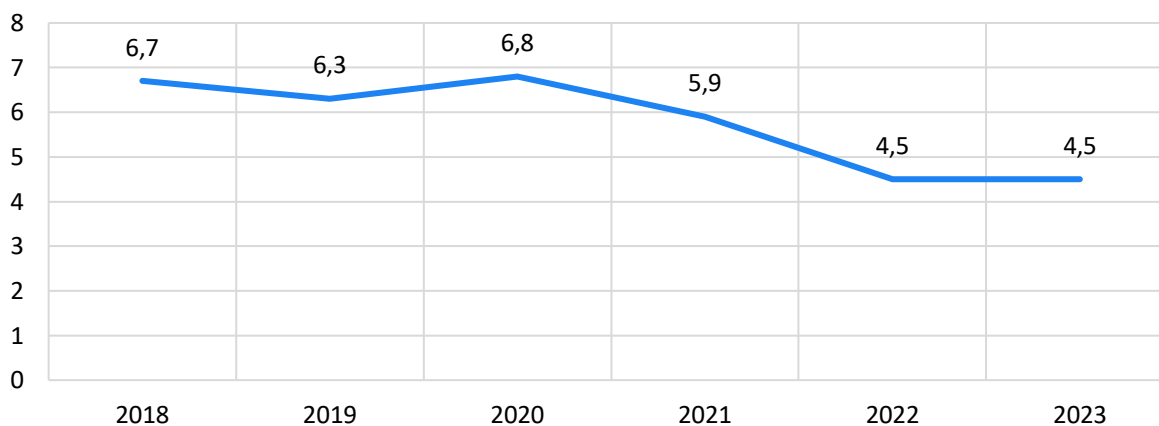
Wykres 20. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w Gminie Markowa w latach 2018-23

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

W latach 2018-2023 przy pewnych fluktuacjach odnotowano spadek udziału osób bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Markowa z ok. 7% do ok. 5%, przy czym należy tu podkreślić, że ogólna skala tego zjawiska nie jest duża – por. Wykres 21.

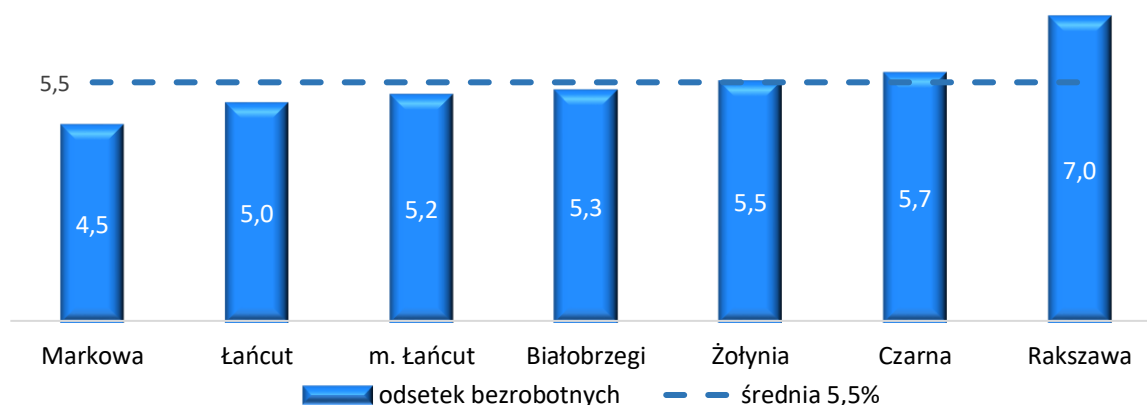
Wykres 21. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Markowa w latach 2018-23 (Dane w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie ludności Gminy Markowa w wieku produkcyjnym w 2023 r. w powiecie łańcuckim kształtował się na poziomie ok. 5,5%. W czterech gminach omawianego powiatu odnotowano we wspomnianym roku mniejszy odsetek takich osób w porównaniu ze średnią. Mowa tu o takich gminach jak: Markowa (ok. 4,5%) oraz łańcut, miasto łańcut i Białobrzegi (po ok. 5,0%). W Gminie Żołynia odsetek ten był równy średniej powiatowej. W pozostałych gminach powiatu wskaźnik ten był wyższy niż wartość przeciętna, przy czym w Gminie Czarna nieznacznie (ok. 6%), a w Gminie Rakszawa nieco więcej (ok. 7,0%) – por. Wykres 22.

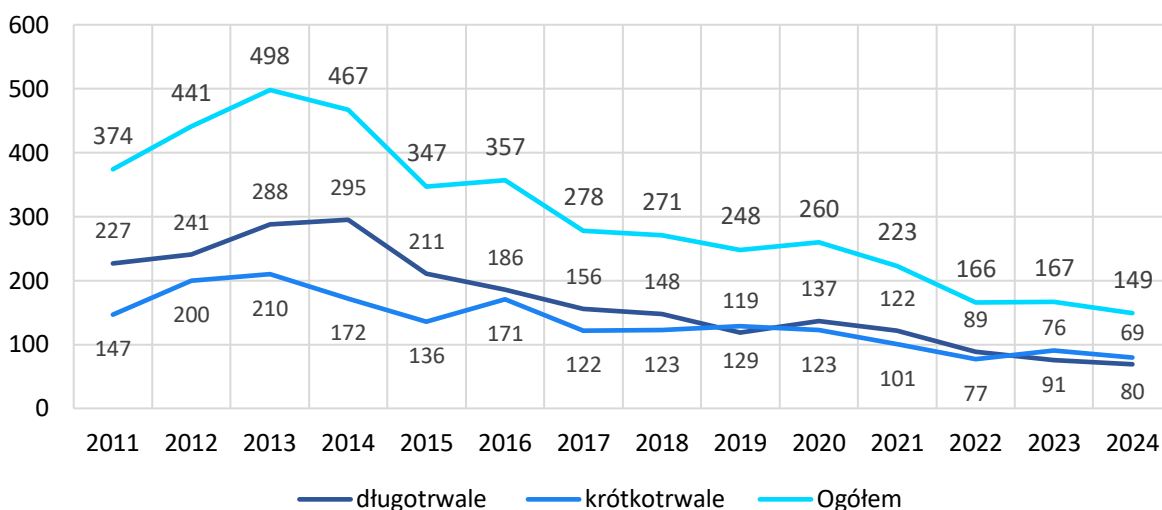
Wykres 22. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2023 r. (Dane w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

W latach 2013-2023 odnotowano znaczący spadek liczby osób bezrobotnych, przy czym należy zauważyć, że z tego trendu wyłamały się nieco lata 2016 i 2020. Istotną obserwacją jest również taka, iż w latach 2011-13 wśród osób bezrobotnych większość przeważnie stanowiły te długotrwale borykające się z brakiem pracy, w porównaniu z osobami krótkotrwale bezrobotnymi (z wyjątkiem 2019 r.). Natomiast od 2023 r. proporcje te odwróciły się, i choć nieznacznie, to jednak przeważały w tym względzie osoby krótkotrwale bezrobotne – por. Wykres 23.

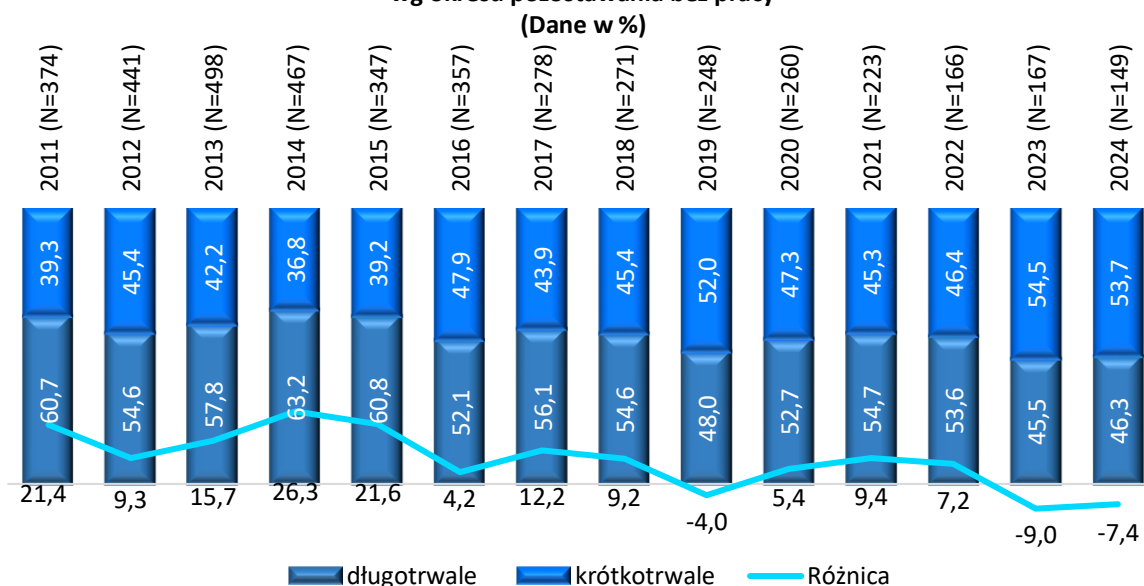
Wykres 23. Liczba osób bezrobotnych w Gminie Markowa w latach 2011-24 wg okresu pozostawania bez pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych

Analiza struktury bezrobocia pod kątem okresu jego trwania wyraźnie pokazuje, że w latach 2011-23 znacząco zmalał odsetek osób długotrwale bezrobotnych (odpowiednio z ok. 61% do ok. 46%). Tym samym wzrósł odsetek osób krótkotrwale bezrobotnych z ok. 39% w 2011 r. do ok. 54% w 2023 r., przy czym w tym skala tej różnicy osiągnęła najwyższą wartość w 2023 r., tj. ok. 9% – por. Wykres 24.

Wykres 24. Struktura osób bezrobotnych w Gminie Markowa w latach 2011-23 wg okresu pozostawania bez pracy

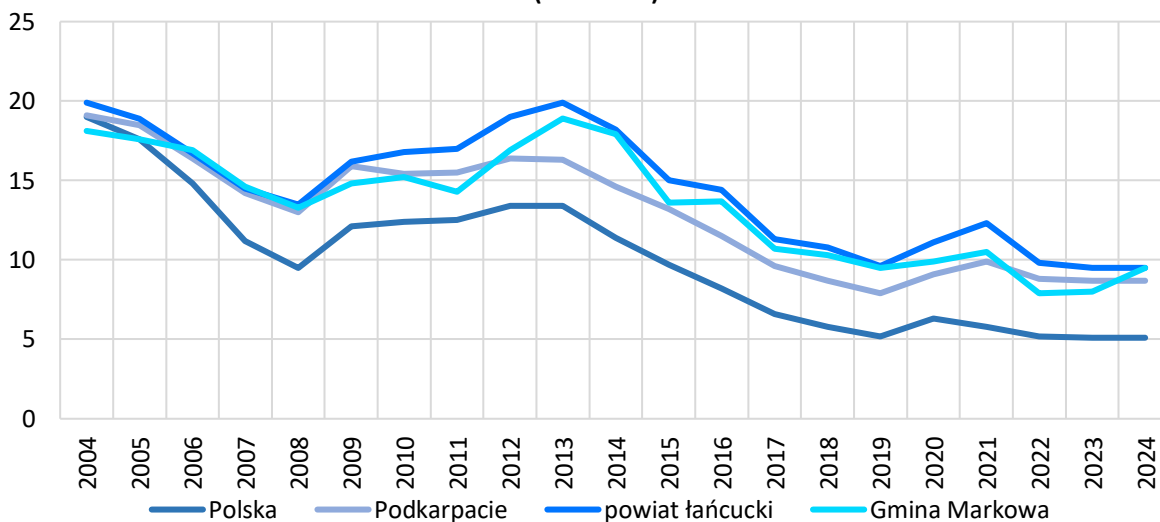

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 2004-24 w przypadku Gminy Markowa była przeważnie nieco wyższa, niż średnia krajowa. Natomiast w porównaniu z województwem podkarpackim można zauważyć, w bezrobociu w Gminie Markowa było wyższe w latach 2012-2020. W latach 2022-23 spadło ono poniżej średniej wojewódzkiej, po czym w 2024 r. znów ją przewyższyło. Natomiast w porównaniu z przeciętną stopą bezrobocia w powiecie łańcuckim, to stopa bezrobocia w Gminie Markowa w latach 2008-2023 była niższa, a w 2024 r. obie wartości zrównały się. Trend opisujący zjawisko bezrobocia w Gminie Markowa jest najbardziej zbliżony do tego, który dotyczy przeciętnej stopy bezrobocia w województwie podkarpackim, przy czym tylko nieco mniej jest on zbliżony do tego

z poziomu powiatu łańcuckiego. Najbardziej kwestia bezrobocia w Gminie Markowa jest odmienna od kształtowania się tego zjawiska w skali kraju. W 2024 r. stopa bezrobocia w Gminie Markowa wyniosła ok. 10%, i była prawie dwa razy wyższa niż ta zanotowana w Polsce (ok. 5%), nieco wyższa niż odnotowana w województwie podkarpackim (ok. 9%) i prawie identyczna jak w powiecie łańcuckim – por. Wykres 25.

Wykres 25. Stopa bezrobocia w Polsce, woj. podkarpackim, powiecie łańcuckim i Gminie Markowa w latach 2004-2024 (Dane w %)

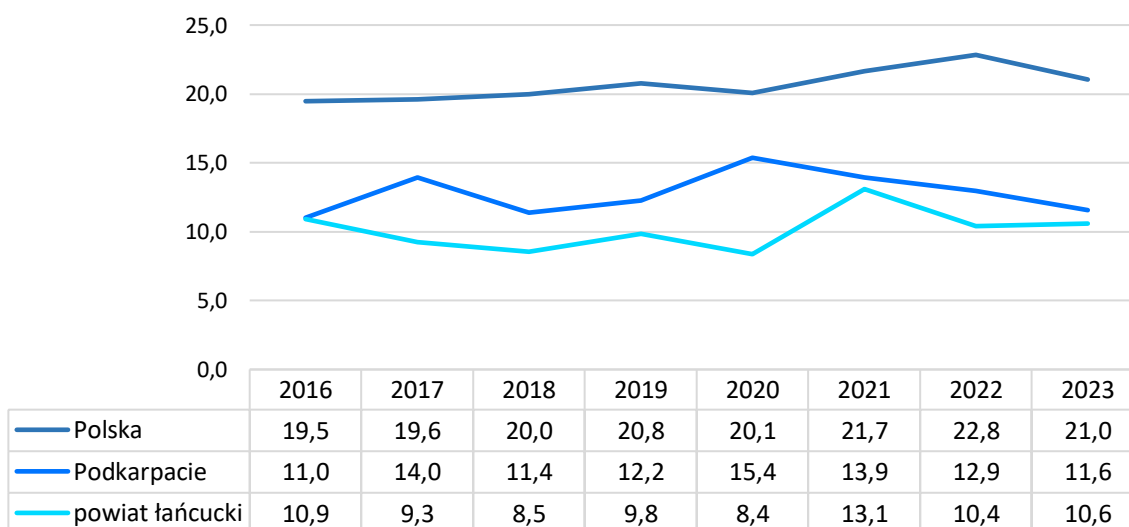

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

2.3.2 Bezpieczeństwo w powiecie łańcuckim i Gminie Markowa

Powiat łańcucki pod względem skali przestępczości wyraźnie lepiej prezentuje się w porównaniu z ogólną sytuacją pod tym względem w kraju. W latach 2016-23 w powiecie łańcuckim było przeważnie dwukrotnie mniej stwierdzonych przestępstw w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców niż w ogółem w Polsce, przy czym w 2023 r. w Polsce było to ok. 21 przestępstw, a w powiecie łańcuckim ok. 11. Wskaźnik ten opisujący problem przestępczości w powiecie łańcuckim jest ponadto zbliżony do tego, który dotyczy województwo podkarpackie, przy czym w latach 2017-20 był on wyraźnie mniejszy, po czym od 2021 r. zbliżył się do tego z poziomu województwa – por. Wykres 26.

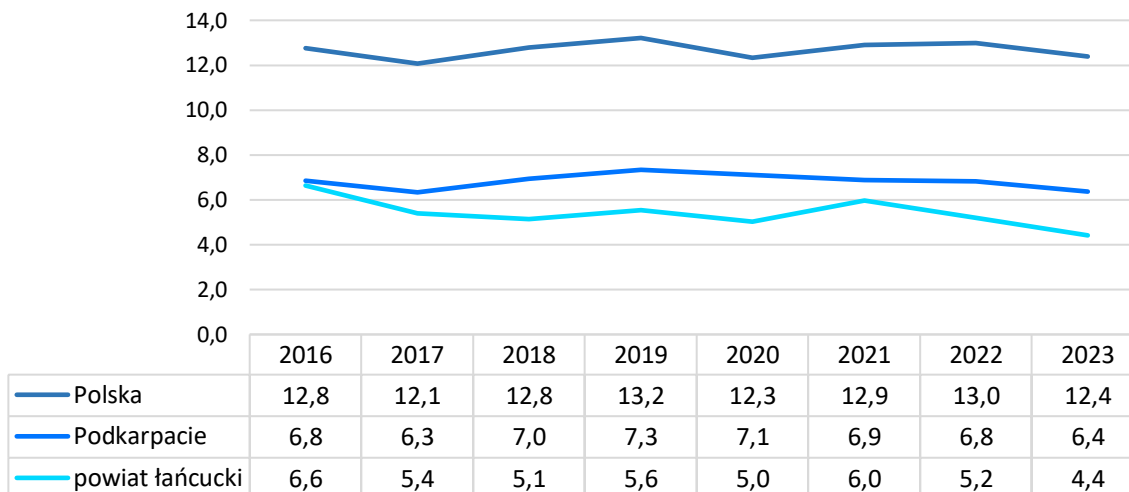
Wykres 26. Przestępstwa stwierdzone w Polsce, na Podkarpaciu i w powiecie łańcuckim na 1 tys. mieszkańców w latach 2016-23

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

Przestępstw o charakterze kryminalnym w 2016 r. w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w przypadku powiatu łańcuckiego było prawie dwukrotnie mniej niż ogółem w Polsce (odpowiednio ok. 7 i ok. 13 przypadków), podobnie jak w województwie podkarpackim (ok. 7 przypadków). Natomiast w 2023 r. w powiecie łańcuckim było to już prawie trzykrotnie mniej niż ogółem w kraju (odpowiednio ok. 4 i ok. 12 przypadki), i wyraźnie mniej niż na Podkarpaciu (ok. 6 przypadków) – por. Wykres 27.

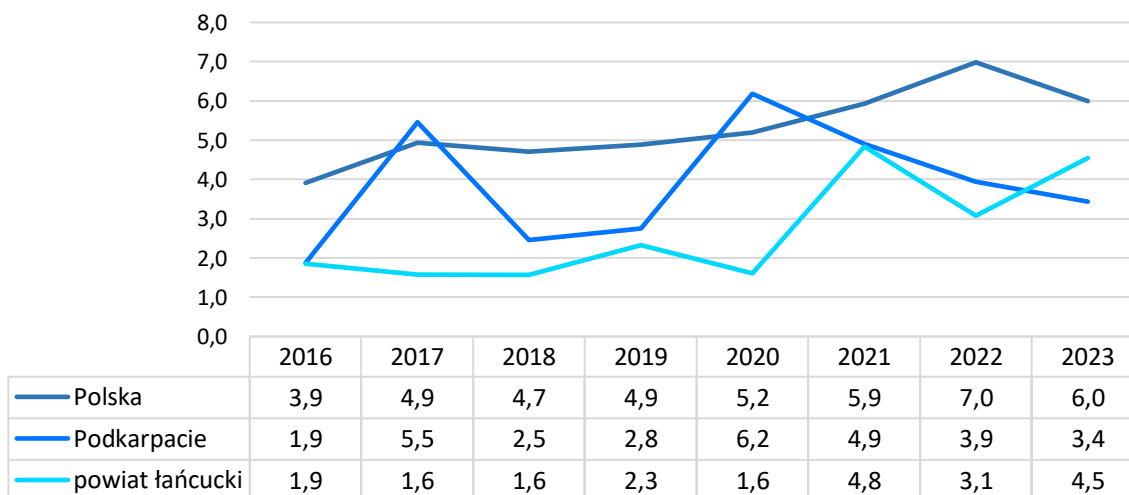
Wykres 27. Przestępstwa stwierdzone o charakterze kryminalnym w Polsce, na Podkarpaciu i w powiecie łańcuckim na 1 tys. mieszkańców w latach 2016-23

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

Natomiast stwierdzonych przestępstw gospodarczych w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w powiecie łańcuckim w latach 2016-2020 było znacząco, bo dwukrotnie mniej, niż w ogółem w kraju (przeciętnie odpowiednio 1,9 i 3,9 przypadki). Natomiast w 2023 r. wskaźnik ten w odniesieniu do powiatu łańcuckiego wzrósł i zbliżył się do tego jaki opisuje omawiany problem w skali kraju (przeciętnie odpowiednio 4,5 i 6,0 przypadków). W województwie podkarpackim odczyty dotyczące stwierdzonych przestępstw gospodarczych ulegały dużym wahaniom, i w latach 2016, 2018-19 oraz 2021-23 były one wyraźnie niższe niż te opisujące omawiane zjawisko w skali kraju, ale w 2017 i 2020 wyższe. W 2023 r. dane dotyczące Podkarpacia były też niższe, niż te pochodzące z poziomu powiatu łańcuckiego – por. Wykres 28.

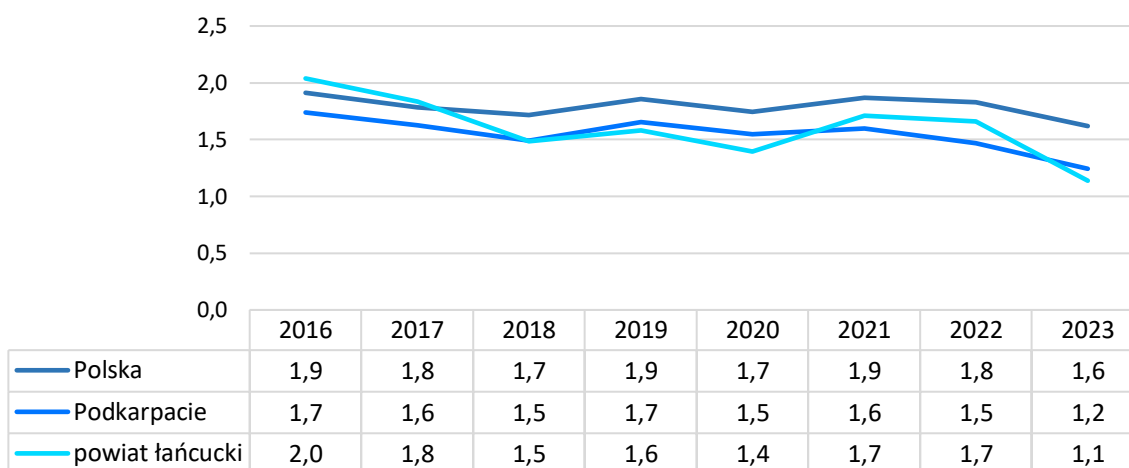
Wykres 28. Przestępstwa stwierdzone o charakterze gospodarczym w Polsce, na Podkarpaciu i w powiecie łańcuckim na 1 tys. mieszkańców w latach 2016-23

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

Liczba przestępstw drogowych w Polsce, w województwie podkarpackim i w powiecie łańcuckim w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców na przestrzeni lat 2016-2023 spadła, przy czym największy, bo prawie dwukrotny spadek odnotowano w przypadku powiatu łańcuckiego, w którym w 2016 r. było to 2 przypadki, a w 2023 r. już tylko 1. Ponadto zarówno ogólnie niewielka skala opisywanego zjawiska, jak i tendencja jaka ma miejsce w omawianych latach jest bardzo podobna w Polsce, na Podkarpaciu i w powiecie łańcuckim – por Wykres 29.

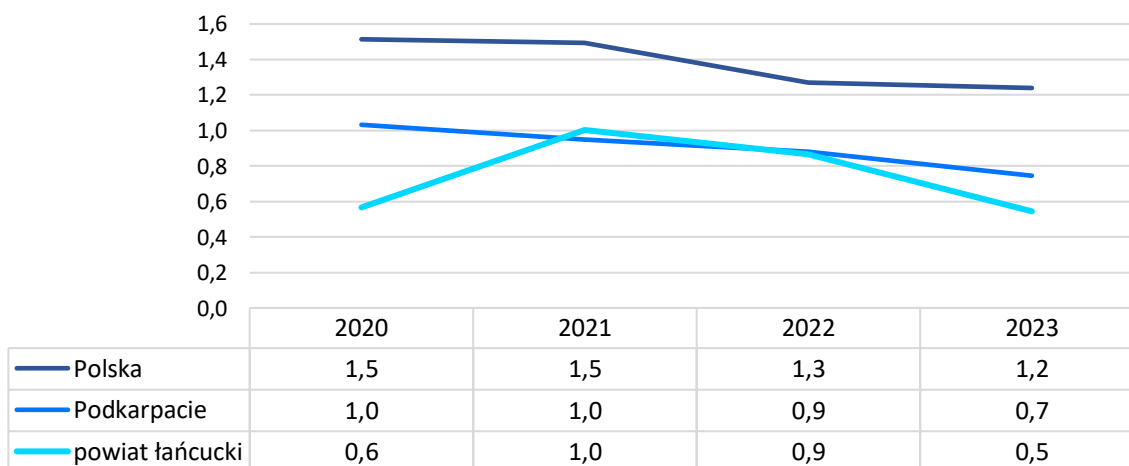
Wykres 29. Przestępstwa stwierdzone przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji – drogowe w Polsce, na Podkarpaciu i w powiecie łańcuckim na 1 tys. mieszkańców w latach 2016-23

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

W powiecie łańcuckim w 2020 r. było trzykrotnie mniej stwierdzonych przestępstw przeciwko rodzinie i opiece w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców (0,6 przypadków), niż w ogółem w Polsce (1,5 przypadków), i prawie dwukrotnie mniej niż w województwie podkarpackim w tym czasie (1 przypadek). W 2021 r. jedynie w powiecie łańcuckim wskaźnik ten wzrósł (do 1 przypadku). Jednak już od 2022 r. odnotowano spadek liczby tego typu przestępstw w Polsce, na Podkarpaciu i w powiecie łańcuckim (odpowiednio do 1,2; 0,7 i 0,5 przypadków w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców). Ogólnie należy też podkreślić, iż skala zjawiska nie jest duża, a jednocześnie obserwowany trend dotyczący tego typu problemu jest malejący – por. Wykres 30.

Wykres 30. Przestępstwa stwierdzone przeciwko rodzinie i opiece w Polsce, na Podkarpaciu i w powiecie łańcuckim na 1 tys. mieszkańców w latach 2020-23

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

2.3.3 Działalność GOPS w Gminie Markowa – zarys obszarów aktywności

Zadania Ośrodka w 2024 r. były realizowane przez łącznie 9 osób, a w tym: kierownika, 3 terenowych pracowników socjalnych, starszego inspektora ds. Świadczeń Rodzinnych i Funduszu Alimentacyjnego, referenta, 2 opiekunki oraz asystenta rodziny.⁹ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Markowej, mieści się pod adresem Markowa 1399, 37-120 Markowa – por. Rysunek 1.

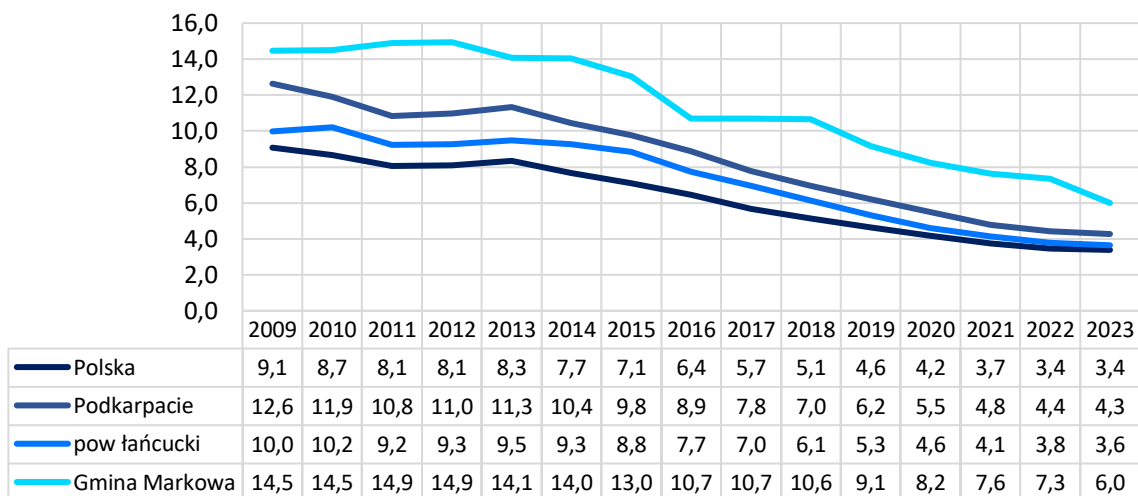
Rysunek 1. Budynek GOPS w Markowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie Google Maps.

Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w latach 2009-23 w Polsce, w województwie podkarpackim, w powiecie łańcuckim i w Gminie Markowa wyraźnie spadł, przy czym najbardziej zjawisko to zmniejszyło się w tym czasie w Gminie Markowa, tj. o ok. 9%, z ok. 15% w 2009 r. do ok. 6% w 2023 r. Jednakże na przestrzeni wspomnianych lat odsetek ten w omawianej gminie był wyraźnie większy, niż przeciętnie w Polsce, na Podkarpaciu i w powiecie łańcuckim – por. Wykres 31.

Wykres 31. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w woj. podkarpackim, powiecie łańcuckim oraz gminie Markowa w latach 2009-23 (Dane w %)

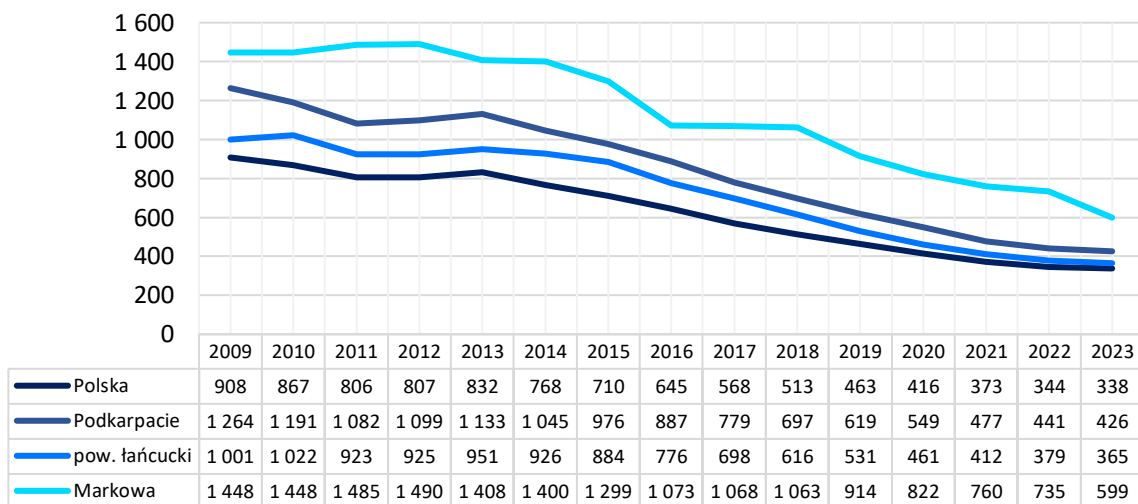

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

⁹ A. Szylar, *Sprawozdanie z działalności GOPS w Markowej za 2024 r.*, Markowa 2025, s. 2.

Na przestrzeni lat 2009-23 także liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej, w przeliczeniu na 10 tys. ludności systematycznie zmniejszała się ogólnie w Polsce, w województwie podkarpackim, w powiecie łańcuckim oraz w Gminie Markowa. W 2009 r. w omawiane gminie takich osób w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców było ponad 1,4 tysiąca, a w 2023 r. już ok. sześciuset. Jednakże również w przypadku tego wskaźnika można zauważyć, że skala zjawiska w Gminie Markowa była większa niż ogółem w Polsce, na Podkarpaciu i w powiecie łańcuckim – por. Wykres 32.

Wykres 32. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w Polsce, woj. podkarpackim, powiecie łańcuckim i Gminie Markowa w latach 2002-23

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Lokalnych.

Świadczeniami pomocy społecznej na terenie Gminy Markowa w 2023 r. było objętych 174 rodziny (w których zamieszkiwało 416 osób). Pomoc ta była przyznana w związku z występowaniem we wspomnianych rodzinach takich problemów jak: długotrwała choroba (104 rodziny), niepełnosprawność (66 rodzin), bezrobocie (39 rodzin), ubóstwo (38 rodzin), bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (19 rodzin), wielodzietność (9 rodzin), rodzina niepełna (7 rodzin) oraz występowanie problemu alkoholowego (6 rodzin) – por. Wykres 33.

Wykres 33. Przyczyny udzielania pomocy i wsparcia ze strony GOPS w Markowa w 2023 r. – liczba rodzin

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalności GOPS w Markowej za 2023 r.

W ramach budżetu przeznaczonego na realizację poszczególnych zadań GOPS w Markowej w 2024 r. wydatki na bezpośrednie wsparcie beneficjentów stanowią ok. 64%, w czym największy udział miały opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej (ok. 26% ogółu środków). W dalszej kolejności były to takie cele jak: usługi opiekuńcze dla osób w wieku 75 lat i więcej (ok. 12%), zasiłki stałe (ok. 9%), realizacja programu „Posiłek w szkole i w domu” (ok. 7%) oraz asystent osobisty osoby niepełnosprawnej (ok. 5%). Ponadto były to takie działania i formy wsparcia jak: Program Korpus Wspieraj Seniora (opaski bezpieczeństwa dla 20 seniorów), sprawienie pogrzebu, składki na ubezpieczenie zdrowotne od niektórych zasiłków stałych, opieka wytchnieniowa, zasiłki i pomoc w naturze oraz wypłacanie wynagrodzenia dla opiekunów prawnych z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd, a także zasiłki okresowe. Ponadto w ogólnej puli środków utrzymanie ośrodka pomocy stanowiło ok. 36% budżetu – por. Wykres 34.

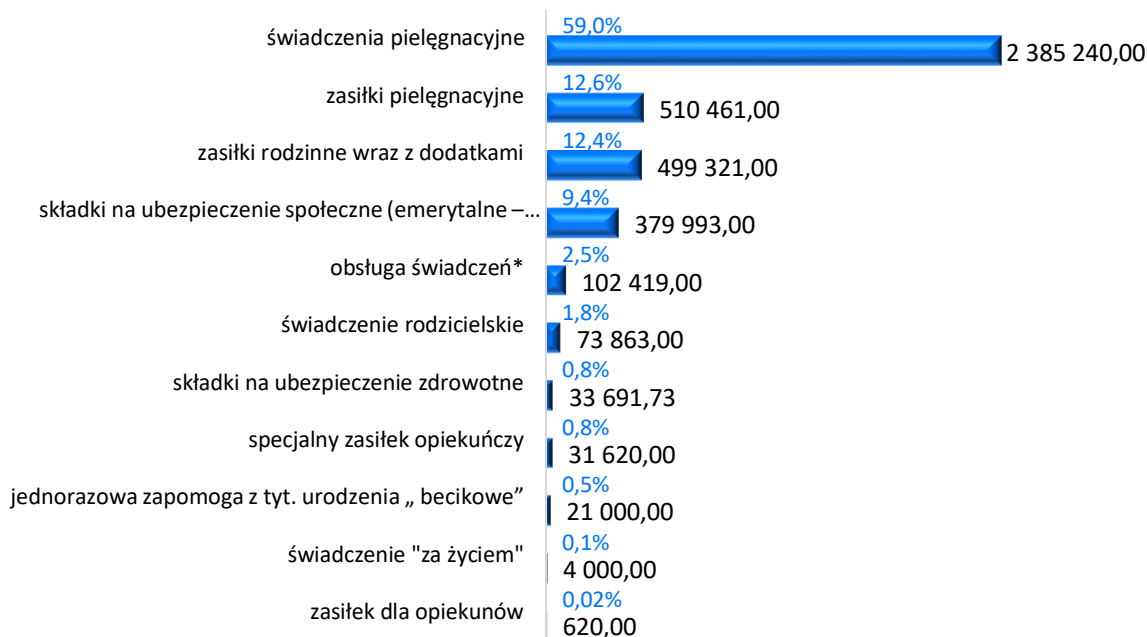
Wykres 34. Kwoty przeznaczone na realizację poszczególnych zadań GOPS w Markowej w 2024 r. (w zł wraz udział procentowy w budżecie)

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalności GOPS w Markowej za 2024 r.

Przeważającą część środków przeznaczonych przez GOPS w Markowej w 2024 r. na świadczenia rodzinne stanowiły świadczenia pielęgnacyjne (ok. 59%). Ponadto były to również zasiłki pielęgnacyjne (ok. 13%), zasiłki rodzinne wraz z dodatkami (ok. 12%). Pozostałe świadczenia tego typu były to: składki na ubezpieczenie społeczne (emerytalne i rentowe dla ZUS i KRUS) przy uprawnieniu do niektórych świadczeń opiekuńczych (ok. 9%), obsługa świadczeń (ok. 3%), świadczenie rodzicielskie (ok. 2%) oraz składki na ubezpieczenie zdrowotne, jak również specjalny zasiłek opiekuńczy (po ok. 1%), jednorazowa zapomoga z tyt. urodzenia tzw. „becikowe”(ok. 0,5%), a także świadczenie tzw. „za życiem” i zasiłek dla opiekunów – por. Wykres 35.

Wykres 35. Kwoty przeznaczone przez GOPS w Markowej na poszczególne świadczenia rodzinne w 2024 r. (w zł wraz z udziałem procentowym w budżecie)

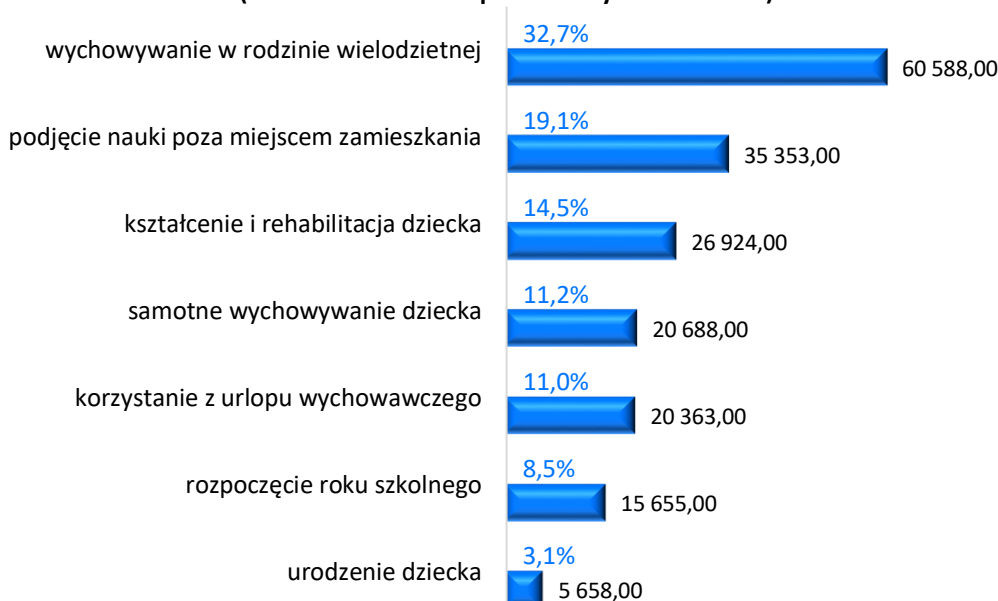

* zatrudnienie jednej osoby, koszty opłat bankowych, opłat pocztowych, materiały biurowe, koszt opłat licencyjnych za używanie programów komputerowych, itp.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalność GOPS w Markowej za 2024 r.

W 2024 r. największy udział w świadczeniach przeznaczonych przez GOPS w Markowej w ramach zasiłków rodzinnych miało wsparcie wychowywania w rodzinie wielodzietnej (ok. 32%). Ponadto były to środki wyasygnowane na podjęcie nauki poza miejscem zamieszkania (ok. 19%). Poza tym były to kwoty przeznaczone na takie cele jak: kształcenie i rehabilitacja dziecka (ok. 15%), samotne wychowywanie dziecka oraz korzystanie z urlopu wychowawczego (po ok. 11%), rozpoczęcie roku szkolnego (ok. 9%), jak również świadczenie z powodu urodzenia dziecka (ok. 3%) – por. Wykres 36.

Wykres 36. Kwoty przeznaczone przez GOPS w Markowej na poszczególne świadczenia w ramach zasiłków rodzinnych w 2024 r. (w zł wraz z udziałem procentowym w budżecie)

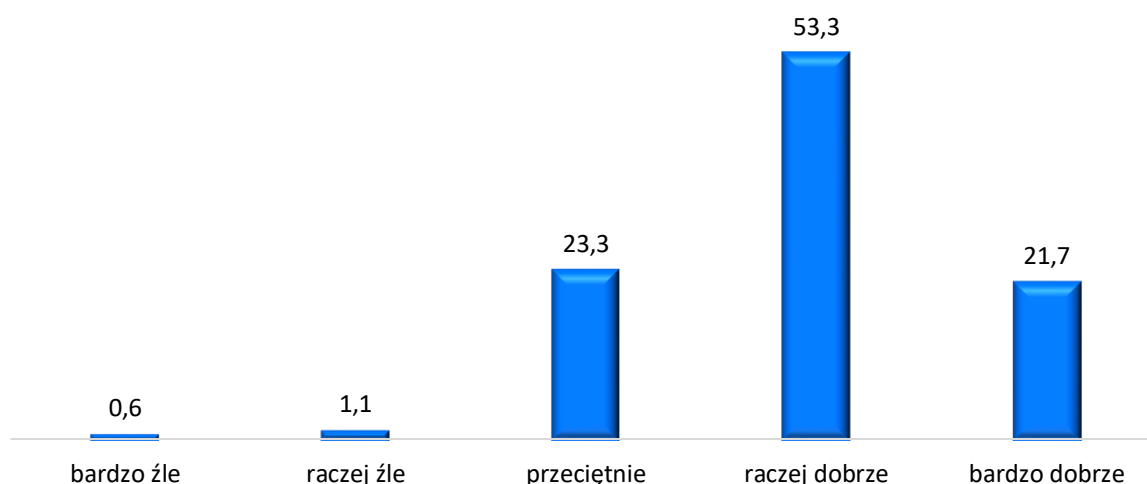
Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalność GOPS w Markowej za 2024 r.

Rozdział 3. Potencjał Gminy Markowa w zakresie pomocy społecznej w świetle wyników badań sondażowych

3.1 Jakość życia w Gminie Markowa w opinii jej mieszkańców

Warunki życia w Gminie Markowa w opinii zdecydowanej większości uczestników badań przeprowadzonych za pomocą wywiadów indywidualnych są dobre (ok. 75%), a w tym zdecydowane przekonanie co do tego wyraziło ok. 22% respondentów. Prawie co czwarty uczestnik badań uznał, że warunki te są przeciętne (ok. 23%). Nieliczne osoby stwierdziły, że nie czują się dobrze w swojej miejscowości (ok. 2%). Należy tu zaznaczyć, że przy tak dużej przewadze opinii pozytywnych, omawiana ocena nie będzie w istotny sposób różnicowana przez takie zmienne jak płeć, wiek, miejsce zamieszkania itp. – por. Wykres 37.

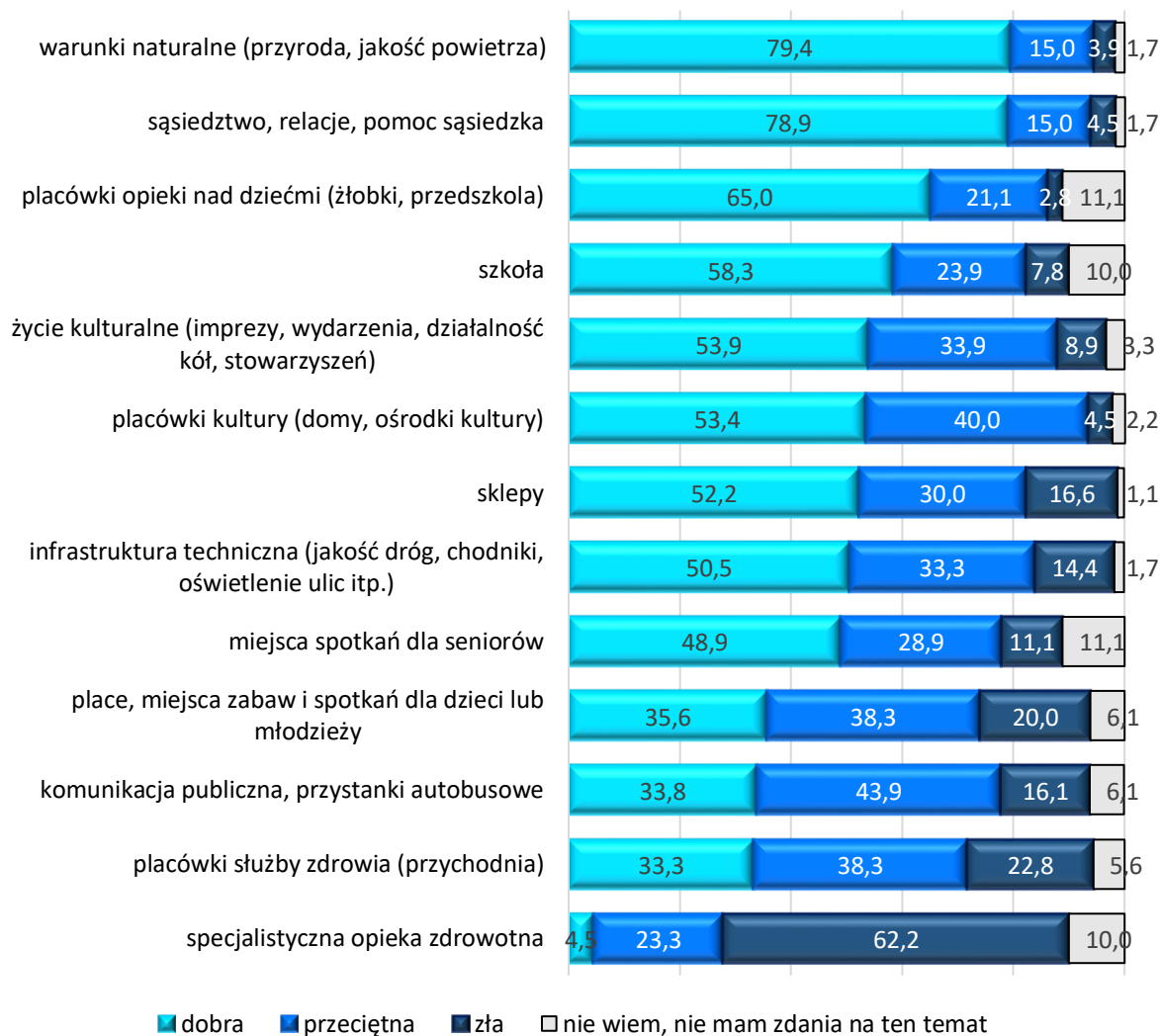
Wykres 37. Ogólna ocena warunków życia w swojej miejscowości (Dane w %, N=180)

Źródło: badania własne.

Najczęściej wymienianym uzasadnieniem opinii o jakości życia w Gminie Markowa była kwestia dobrych warunków naturalnych, tj. przyroda, jakość powietrza itp. (ok. 79%). Dobrze oceniono też sąsiedztwo, relacje międzyludzkie i pomoc sąsiedzka (ok. 79%). Pozytywnie oceniono również takie aspekty życia w omawianej gminie jak: placówki opieki nad dziećmi, tj. żłobki, przedszkola (ok. 65%), a także szkoły (ok. 58%), jak również placówki kultury (ok. 53%) oraz sklepy (ok. 52%). Połowa badanych mieszkańców doceniła ponadto infrastrukturę techniczną (jakość dróg, chodniki, oświetlenie ulic itp.) oraz funkcjonowanie miejsc spotkań dla seniorów (odpowiednio ok. 51% oraz ok. 49%). Natomiast najwięcej negatywnych ocen odnosiło się do zapewnienia specjalistycznej opieki zdrowotnej (ok. 62%). Znaczący odsetek badanych krytycznie ocenił także takie zagadnienia jak: dostępność placówek służby zdrowia (ok. 23%), liczbę placów zabaw i spotkań dla dzieci lub młodzieży (ok. 20%), dostęp do infrastruktury handlowej oraz komunikacji publicznej (odpowiednio ok. 17% i ok. 16%), a także infrastrukturę techniczną (ok. 14%). Ponadto najwięcej przeciętnych ocen dotyczyło komunikacji publicznej (ok. 44%). W tym kontekście często wspomniano również o takich zagadnieniach jak: placówki kultury (ok. 40%), placówki służby zdrowia oraz miejsca do spędzania wolnego czasu przez młodzież (po ok. 38%), a także życie kulturalne (ok. 34%) oraz infrastruktura techniczna (ok. 33%), jak również handlowa (ok. 30%) – por. Wykres 38.

Wykres 38. Ocena poszczególnych aspektów kształtujących warunki życia w Gminie Markowa (Dane w %, N=180)

Źródło: badania własne.

Uwarunkowania oceny jakości życia na podstawie analizy czynnikowej można zredukować do trzech zasadniczych aspektów wyjaśniających ok. 57% wariacji, tj.:

a) edukacja i relaks (czynnik 1), na które składają się opinie w odniesieniu do takich kwestii jak placówki opieki nad dziećmi (żłobki, przedszkola); szkoła; place, miejsca zabaw i spotkań dla dzieci lub młodzieży oraz miejsca spotkań dla seniorów;

b) uwarunkowania życia, tj. społeczne, kulturalne, przyrodnicze, infrastrukturalne (czynnik 2), na które składają się opinie na temat takich zagadnień jak: sąsiedztwo, relacje, pomoc sąsiedzka; warunki naturalne (przyroda, jakość powietrza); infrastruktura techniczna (jakość dróg, chodniki, oświetlenie ulic itp.); życie kulturalne (impresy, wydarzenia, działalność kół, stowarzyszeń) oraz placówki kultury (domy, ośrodki kultury);

c) zabezpieczenie bytowe, tj. opieka zdrowotna, infrastruktura handlowa, komunikacja (czynnik 3), które uwzględnia ocena takich spraw jak: placówki służby zdrowia (przychodnia); sklepy; komunikacja publiczna, przystanki autobusowe oraz specjalistyczna opieka zdrowotna – por. Zestawienie 10.

Zestawienie 10. Kryteria oceny jakości życia – analiza czynnikowa – macierz struktury

Kryteria oceny	Składowa (czynnik)		
	1	2	3
placówki opieki nad dziećmi (żłobki, przedszkola)	,818	,048	,304
szkoła	,794	-,103	,367
plac, miejsca zabaw i spotkań dla dzieci lub młodzieży	,776	,333	,166
miejsca spotkań dla seniorów	,590	,196	,523
sąsiedztwo, relacje, pomoc sąsiedzka	,119	,743	,223
warunki naturalne (przyroda, jakość powietrza)	,073	,742	,056
infrastruktura techniczna (jakość dróg, chodniki, oświetlenie ulic itp.)	,145	,646	,516
życie kulturalne (imprezy, wydarzenia, działalność kół, stowarzyszeń)	,562	,615	,196
placówki kultury (domy, ośrodki kultury)	,551	,558	,282
placówki służby zdrowia (przychodnia)	,321	-,017	,818
sklepy	,138	,270	,733
komunikacja publiczna, przystanki autobusowe	,279	,437	,659
specjalistyczna opieka zdrowotna	,382	,026	,530

Alfa Crombacha=0,823; Miara KMO adekwatności doboru próby = 0,767; df=78; p.<0,001;

Metoda wyodrębniania czynników – Głównych składowych. Metoda rotacji – Oblimin z normalizacją Kaisera.

Źródło: badania własne.

Osoby dobrze oceniające jakość życia w Gminie Markowa przeważnie dobrze oceniają również kwestie związane z edukacją i relaksem jakie zapewnia omawiana gmina (ok. 53%)*. Jednakże wśród tych osób ok. 13% krytycznie odniosło się do tego zagadnienia – por. Tabela 4.

Tabela 4. Ocena dostępności edukacji i relaksu wg oceny jakości życia w Gminie Markowa (Dane w %)

Edukacja i relaks – ocena	Ocena jakości życia			Ogółem N=177*
	zła N=3	przeciętna N=40	dobra N=134	
dobra	0,0	12,5	53,0	42,9
przeciętna	33,3	55,0	33,6	38,4
zła	66,7	32,5	13,4	18,6
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0

**Pominięto odpowiedzi wskazujące na brak wiedzy w odniesieniu do omawianego zagadnienia.*

Źródło: badania własne.

Lepiej niż w przypadku oceny dostępności edukacji i relaksu w Gminie Markowa przedstawiają się oceny dotyczące społecznych, kulturalnych, przyrodniczych i infrastrukturalnych uwarunkowań życia w omawianej gminie, ponieważ wśród osób, które ogólnie dobrze oceniły jakość życia w gminie zdecydowanie przeważają pozytywne opinie w omawianym względzie (ok. 69%). W tej grupie badanych negatywnych ocen odnotowano jedynie w przypadku ok. 3% badanych – por. Tabela 5.

* Z uwagi na małą liczebności odpowiedzi wskazujących na złą ocenę jakości życia w Gminie Markowa nie było możliwe zastosowanie nieparametrycznego testu Chi².

**Tabela 5. Ocena uwarunkowań życia wg oceny jakości życia w Gminie Markowa
(Dane w %)**

Uwarunkowania życia – ocena	Ocena jakości życia			Ogółem
	zła	przeciętna	dobra	
	N=3	N=41	N=135	N=179*
dobra	0,0	39,0	68,9	60,9
przeciętna	66,7	51,2	28,1	34,1
zła	33,3	9,8	3,0	5,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0

*Pominięto odpowiedzi wskazujące na brak wiedzy w odniesieniu do omawianego zagadnienia.

Źródło: badania własne.

W porównaniu z dwoma poprzednimi kryteriami oceny jakości życia w Gminie Markowa nagorzej wypada kwestia zabezpieczenia bytowego, na które składają się takie aspekty jak: opieka zdrowotna, infrastruktura handlowa, komunikacja. W tym przypadku osoby, które ogólnie dobrze oceniły jakość życia w Gminie Markowa przeważnie wyraziły przeciętną ocenę wspomnianego zabezpieczenia (ok. 47%) – por. Tabela 6.

**Tabela 6. Ocena zabezpieczenia bytowego wg oceny jakości życia w Gminie Markowa
(Dane w %)**

Zabezpieczenie bytowe – ocena	Ocena jakości życia			Ogółem
	zła	przeciętna	dobra	
	N=3	N=41	N=135	N=179
dobra	0,0	9,8	22,2	19,0
przeciętna	33,3	36,6	49,6	46,4
zła	66,7	53,7	28,1	34,6
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0

*Pominięto odpowiedzi wskazujące na brak wiedzy w odniesieniu do omawianego zagadnienia.

Źródło: badania własne.

Wyodrębnione na podstawie analizy czynnikowej kryteria oceny jakości życia w Gminie Markowa, tj. edukacja i relaks, uwarunkowania życia oraz zabezpieczenie bytowe nie są różnicowane przez płeć, ani też wiek. Jednakże różnice w ocenach dotyczących tych trzech aspektów odnotowano w przypadku poszczególnych miejscowości*. Wyniki badań pokazują, że najwięcej pozytywnych opinii dotyczących kwestii edukacji i relaksu uzyskano w przypadku Markowej (ok. 51%), a najmniej w Tarnawce (ok. 8%), i odwrotnie, tj. najwięcej odpowiedzi krytycznych w omawianym względzie udzielono w Tarnawce (ok. 50%), a najwięcej w Markowej. Ogólnie rzecz ujmując w odniesieniu do edukacji i rekreacji przeważają oceny dobre (ok. 43%), wobec ok. 19% ocen negatywnych. Przy czym należy zaznaczyć, że ocen przeciętnych udzielono relatywnie dużo (ok. 38%) – Tabela 7.

**Tabela 7. Opinia na temat edukacji i relaksu wg miejscowości
(Dane w %)**

Edukacja i relaks (czynnik 1)	Miejscowość			Ogółem
	Tarnawka	Husów	Markowa	
	N=12	N=55	N=111	N=177*
dobra	8,3	35,2	50,5	42,9
przeciętna	41,7	46,3	34,2	38,4
zła	50,0	18,5	15,3	18,6
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0

*Pominięto 3 odpowiedzi wskazujące na brak opinii w omawianym względzie.

Źródło: badania własne.

* Z uwagi na bardzo małą liczebność w próbie uczestników badań z Tarnawki, co jest wypadkową proporcji mieszkańców poszczególnych miejscowości w Gminie Markowa oraz relatywnie nielicznych odpowiedzi na jedną z trzech opcji (wskazującej na złą ocenę) nie było możliwe stosowanie nieparametrycznego testu Chi².

Uwarunkowania życia w Gminie Markowa takie jak społeczne, kulturalne, przyrodnicze, infrastrukturalne przeważnie były oceniane dobrze (ok. 61%). Negatywne opinie w tym względzie to tylko ok. 5% spośród wszystkich wypowiedzi. Ponadto co trzeci respondent udzielił tu ambiwalentnej odpowiedzi (ok. 34%). Najwięcej pozytywnych ocen dotyczących omawianych uwarunkowań sformułowano w Markowej (ok. 70%), a najmniej w Husowie (ok. 45%). Nieliczne złe oceny dotyczyły także miejscowości Markowa i Husów (po ok. 5%) – por. Tabela 8.

Tabela 8. Opinia na temat uwarunkowań życia wg miejscowości
(Dane w %)

Uwarunkowania życia (czynnik 2)	Miejscowość			Ogółem N=177*
	Husów N=55	Tarnawka N=12	Markowa N=111	
dobra	44,6	50,0	70,3	60,9
przeciętna	50,0	50,0	24,3	34,1
zła	5,4	0,0	5,4	5,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0

*Pominięto 3 odpowiedzi wskazujące na brak opinii w omawianym względzie.

Źródło: badania własne.

Największy odsetek pozytywnych ocen dotyczących zabezpieczenia bytowego, tj. zaplecza medycznego, infrastruktury handlowej i komunikacyjnej odnotowano w przypadku Markowej, przy czym było to jedynie ok. 30%. W pozostałych miejscowościach badanej gminy takie oceny były nieliczne, jak w Husowie (ok. 2) albo nie odnotowano ich wcale, jak w Tarnawce. Natomiast największy odsetek negatywnych ocen omawianego czynnika wpływającego na jakość życia w gminie wystąpił w Tarnawce (ok. 92%), a najmniejszy w Markowej (ok. 20%). Ponadto w Husowie ponad połowa badanych negatywnie oceniła opisywane tu zabezpieczenie bytowe (ok. 52%) – por. Tabela 9.

Tabela 9. Opinia na temat zabezpieczenia bytowego wg miejscowości
(Dane w %)

Zabezpieczenie bytowe (czynnik 3)	Miejscowość			Ogółem N=177*
	Tarnawka N=12	Husów N=55	Markowa N=111	
dobra	0,0	1,8	29,7	19,0
przeciętna	8,3	46,4	50,5	46,4
zła	91,7	51,8	19,8	34,6
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0

*Pominięto 3 odpowiedzi wskazujące na brak opinii w omawianym względzie.

Źródło: badania własne.

Uczestnicy zogniskowanych wywiadów grupowych, tj. seniorzy (RS), rodzice (RR) oraz liderzy społeczni (RL) zostali poproszeni o wskazanie mocnych i słabych stron związanych z zamieszkiwaniem w Gminie Markowa, a także szans i zagrożeń jakie potencjalnie mogą dotyczyć omawianej gminy. Do atutów Gminy Markowa zaliczono piękne krajobrazy i klimat, a także rozpoznawalność gminy związaną z lokalizacją w niej muzeum Rodziny Ulmów. W tym kontekście doceniono również infrastrukturę publiczną oraz usługowo-handlową, a także sieć komunikacyjną – przy czym wyłącznie w odniesieniu do miejscowości Markowa. Bardzo ważnymi aspektami sprzyjającymi mieszkańcom Gminy Markowa są spokój i poczucie bezpieczeństwa. Społeczność gminy cechują również silne więzi rodzinne, i tzw. lokalny patriotyzm w stosunku do tzw. małej ojczyzny (wg Stanisława Ossowskiego). Przejawiają się one poprzez pomoc sąsiedzką, aktywność społeczną mieszkańców, a także aktywność ekonomiczną. Dla niektórych uczestników wywiadów grupowych istotnym walorem zamieszkiwania w gminie jest także możliwość posiadania własnych ogródków i przydomowych hodowli drobnych zwierząt zapewniających dostęp do wartościowych produktów żywnościowych.

Wspomniane mocne strony były w trakcie wywiadów opisywane w następujący sposób:

– piękne krajobrazy:

RS: *Fajnie jest w Markowej mieszkać.*

RR: *Fajnie widoki są piękne.*

– klimat:

RR: *Czyste powietrze. Porównując do Krakowa na przykład.*

RR: *Były jakieś tam starsze domki, czy cokolwiek, to jest wszystko zaraz kupione po prostu, bo widoki są piękne, klimat.*

– rozpoznawalność:

RS: *(...) teraz Markowa jest głośna. Bo teraz to muzeum Ulmów...*

– dobra infrastruktura publiczna i usługowo-handlowa:

RS: *(...) Wszystko mamy. Poczta mamy... RS: Sklepy są. Zaopatrzenie jest bardzo dobre.*

RL: *(...) Markowa ze 4000 (mieszkańców) (...) Jeden ośrodek zdrowia, drugi ośrodek zdrowia, trzy szkoły. No urząd gminy, wiadomo, tutaj też jest na miejscu, gdy trzeba coś załatwić. RL: (...) tak samo choćby sklepy. Jest ta Biedronka, jest Rossmann, to wszystko. I apteki.*

– sieć komunikacyjna (dotyczy Markowej):

RL: *(...) Komunikacja dużo lepsza (niż w Husowie i Tarnawce), bo tutaj droga do wojewódzka, i droga powiatowa, więc to komunikacyjnie jest wszystko dużo lepiej. Lepiej działa. Bo to jest bliżej już tego Łańcuta, i tych tras przelotowych.*

– spokój i bezpieczeństwo:

RR: *Tak spokojnie się w miarę żyje. RR: Można sobie jednak szukać takiego troszkę takiego azylu.*

RL: *(...) tamte tereny przyciągają też osoby z zewnątrz. Rzeszów, nie Rzeszów. Ludzie buduje domki, dużo bardziej rekreacyjne, na wiosnę. Także no w tym w tym kierunku patrząc, no to coś zyskujemy też tak naprawdę. Bo w Tarnawce jest wiele domków pobudowanych, fajnych. Ludzi gdzieś tam z miasta. Z dalszych okolic. Gdzie po prostu tu przyjeżdżają, bo tu cisza i spokój tak naprawdę. Bo tu w Markowej już jest głośniejsze. Tak tutaj w naszą stronę.*

– silne więzi rodzinne i lokalne:

RL: *(...) z moich obserwacji wynika, że tak tu są ludzie bardzo tradycyjni jeszcze. Mają pewną kulturę (...) i tu się żenią się między sobą jeszcze. Z kim nie rozmawiam, to „ja jestem z Markowej, żona jest z Markowej”. Większość tak jest. I żyją tu w wielopokoleniowych domach, i wszyscy mają rolę. RL: Tak, tak, tu ziemia jest święta. RL: (...) a tutaj no mówię, z którą dziewczyną z gminy nie rozmawiam, to „mój mąż jest z Markowej, mieszkam z teściową, uprawiam grządki i sadzę zioła”. RL: Zioła, że lubczyk. Po prostu doprecyzuję. RL: Wielopokoleniowe rodziny.*

– pomoc sąsiedzka:

RS: *(...) ale mam za to za lasem (...) sąsiada, który był też (...) ma żonę wspaniatą, i on jest wspaniaty. Idę sobie do kościoła, zawsze mnie biorą, przywożą, porozmawiają, jakby tam co tego to, się zapyta, co tam ci trzeba? Może, może to, może tamto. Zawsze pomagają, i zawsze są takie przyjazne. No i tam obok jeszcze jedna (ich) córka mieszka, druga mieszka, wszyscy są eleganccy.*

– aktywność społeczna mieszkańców:

RL: *Ja uważam, że do mocnych stron należy duża liczba osób zaangażowanych w życie społeczne gminy*

– aktywność gospodarcza mieszkańców:

RL: *Tu też jest wiele firm działających na terenie gminy.*

– własne zaopatrzenie:

RR: *Na pewno każdy stawia na to, żeby coś sobie samemu wyhodować, posadzić i swojego zjeść.*

Do mankamentów związanych z zamieszkiwaniem w Gminie Markowa uczestnicy wywiadów grupowych zaliczyli takie jak: ukształtowanie terenu w okresie śnieżnych zim, które utrudnia poruszanie się tak pieszo, jak i za pomocą aut. W tym kontekście wskazywano również na problem

braku odpowiednio rozwiniętej sieci transportowej w stosunku do oczekiwań, a szczególnie mowa była o komunikacji publicznej. W takiej sytuacji brak własnego środka transportu stanowi duże ograniczenie mobilności bez względu na wiek mieszkańców. W opinii rozmówców problematyczna jest również kwestia demografii, tj. małej liczby młodych osób oraz ich emigracja poza gminę. Wspomniano tu również o problemie braku na miejscu specjalistycznej opieki zdrowotnej, szczególnie dla osób starszych, dla których pokonywanie dużych odległości do okolicznych i dalej położonych miast jest często dużym problemem natury logistycznej. Ponadto seniorzy zwrócili uwagę na takie kwestie jak: chłodne relacje międzyludzkie oraz zauważalny brak komisariatu Policji, która to placówka została przed laty zlikwidowana w Markowej.

Wspomniane słabe strony były w trakcie wywiadów opisywane w następujący sposób:

– surowy klimat (dawniej), ukształtowanie terenu:

RR: *Dawniej były ciężkie zimy. Do nas w górę dojechać było ciężko, można powiedzieć, teraz się to zmienia, jest to lepiej.*

RL: *(Jeśli ktoś mieszkał w Husowie) to wszędzie dojazd był cięższy. Samo ukształtowanie terenu sprawiało problem. Gdy tutaj (w Markowej) nie ma grama śniegu, to tam już jest biało. Tam jak była zima to była zima (...) nie widać było drogi...*

– komunikacja publiczna:

RR: *Problem z dojazdami. Bo jeszcze tak pamiętam x lat wstecz, to bez problemów posiada autobus, i można było wszędzie dojechać. Powiedzmy, tak jak ja nie mam prawo jazdy, to bez problemu dojechałam do Łańcuta. Teraz chyba trochę ciężiej. Z tego co tak słyszę większości ludzi ma jednak te swoje auto... W sobotę, niedzielę nie jedzie nic. Więc można powiedzieć, żaden miejski jakieś tam transport, także no dla dzieci to już jest problem.*

RL: *Ciężko jest je też, jak gdyby lepiej zurbanizować, doprowadzić jakby klasę wyżej, bo to jeszcze tych osób jest mało. Z tej komunikacji dużo mniej osób korzysta, więc to się nie kalkuluje. To musi gmina... bo do transportu dopłaca, do autobusu, żeby te linie zostały utrzymane. Żeby ci ludzie mieli się mieli się czym wydostać stamtąd. Tu jest ten problem, że mało ludzi. Mało ludzi.*

– demografia i emigracja młodych osób:

RL: *(Teraz) na terenie Tarnawki, Husowa tam dzieci praktycznie już teraz nie ma. (...) RL: Ja największego szoku doznałam, jak pojechałam z (...) właśnie do przedszkola w Tarnawce, i jest 8 dzieci, z czego jeszcze są pomieszane wiekowo. Bo tu są 2,5 latki, tu jest sześciolatka...*

RL: *A jeśli chodzi o słabe strony to głównie migracja młodych ludzi*

– brak dostępu do specjalistycznej opieki medycznej:

RL: *A jeśli chodzi o słabe strony to głównie migracja młodych ludzi i brak dostępu do lekarzy i specjalistów.*

RL: *Dla mnie jest za daleko troszeczkę właśnie do miasta do lekarza rodziców, mama mam starszą, muszę ją dowozić, także to już tworzy (...) komplikacje. RL: To jeśli z Markowej jest daleko, to gdzie Husów, gdzie Tarnawka?*

– relacje międzyludzkie:

RS: *(relacje międzyludzkie) chłodne, chłodne. Całkiem chłodne.*

– brak komisariatu,

RS: *Policji nie ma (...) Dawniej była...*

Do okoliczności sprzyjających rozwojowi Gminy Markowa uczestnicy wywiadów zaliczyli takie aspekty jak: optymizm mieszkańców oraz stabilny przyrost naturalny ludności. W tym względzie wspomniano również o pracach nad poszerzeniem infrastruktury rekreacyjnej dla dzieci i młodzieży. Ponadto podkreślono w tym kontekście pozytywne konsekwencje powstania Centrum Usług Społecznych, którego powołanie będzie wiązało się ze zwiększeniem dostępności usług społecznych. Zaznaczono przy tym, iż obecnie mieszkańcy Gminy Markowa w porównaniu z latami ubiegłymi w mniejszym stopniu liczą na pomoc finansową, a większym na wsparcie usługowe, które sprzyja polepszeniu jakości życia w poszczególnych miejscowościach omawianej gminy.

Wspomniane szanse rozwojowe były w trakcie wywiadów opisywane w następujący sposób:

– optymizm mieszkańców:

RR: *Liczymy, że cały czas coś się będzie zmieniać na lepsze.*

– stabilny rozwój:

RL: *No to szkoły średniej tutaj nie ma. Kto ma dziecko w szkole podstawowej, to raczej te dzieciaki tu zostają. No póki co przyrost naturalny jest na tyle jeszcze dobry, że nie będzie zamykania oddziałów czy szkół. Póki co w Markowej się nic nie wydarzy, przez jakiś czas jeszcze. Jest tu jedna szkoła podstawowa (...) To jest bardzo duża wioska, to jest jej plus.*

– stworzenie infrastruktury rekreacyjnej dla dzieci i młodzieży:

RL: *Szansą dla rozwoju gminy byłoby też stworzenie atrakcyjnych miejsc dla dzieci i ich rodzin.*

RL: (...) *na ten moment myślę, że i władza jest przychylna w tym kierunku, że wszystko fajnie się rozwija. Bo tutaj w planach jest i hala sportowa, także to może się ta oferta sportowa, i nie tylko, i kulturalna przy tym powiększyć. Bo to wiadomo dojdzie... będzie można jakieś wydarzenia większe organizować. Będzie widownia pod dachem. RL: (...) może ten jeszcze budynek starego GOKu się remontuje... RL: Stworzę nową perspektywę. RL: Tak dokładnie. I jakieś zajęcia może będą (...), jakieś wydarzenia kulturowe. Tam widownia, kawałek sali, scena. Więc to by wróciło też wróciło do życia, więc to też na pewno poszerzy tutaj naszą taką ofertę z tej strony. RL: To już jest w trakcie. To już jest termin zakończenia. RL: Także jak będzie budynek, to będzie można robić jakieś przeglądy, koncerty, festiwale, zapraszać osoby z zewnątrz, a tutaj póki co kubatura na to nie pozwala. RL: Czy nawet jakieś potańcówki w okresie zimowym.*

– zwiększenie się dostępności usług społecznych związane z powstaniem CUS

RR: *Tutaj zwiększy się dostępność usług społecznych (...) Tutaj gminny ośrodek jest głównie wiązany z pomocą finansową, prawda? I czasem bywa tak, że na te usługi dodatkowe nie ma pieniędzy. Tutaj właśnie jest ta szansa związana z powstaniem CUSu. Bo wiadomo, że w tym momencie właśnie zwiększy (się) nacisk myślę na usługi dla osób niepełnosprawnych, starszych czy nawet dzieci... RR: (To nie tylko transfer pieniędzy) No właśnie. Dokładnie. Nawet trzeba zwrócić uwagę na to, jak ilość zasiłków na przestrzeni lat spada, i stałych, i okresowych. Więc myślę, że tutaj właśnie te usługi dla tych ludzi będą ważne.*

RR: (...) *Tym bardziej, że też w tym momencie całodobowa opieka typu DPS, to jest naprawdę wyzwaniem finansowe dla tych rodziny. A rodziny często się właśnie opiekują, czy swoimi rodzicami, osobami starszymi, czy niepełnosprawnymi. I uważam, że właśnie takie osoby trzeba wspomóc (np. w postaci opieki wytchnieniowej).*

RL: *Sądzę że są szanse. Tu można wspomnieć o wystarczającej dostępności usług opiekuńczych, a co za tym idzie szansa na pozostanie osób starszych w swoim rodzinnym i społecznym środowisku.*

RL: (...) *a jeśli by jakaś możliwość transportu wchodziła w grę, to tak. To by był największy plus tak naprawdę, żeby tych ludzi można było dostarczyć tu w te nasze rejony, żeby mogli z tego skorzystać. Taniej jest zapewnić tu przewóz, niż tam utrzymać budynek, ogrzać... kogoś tam wynajmując, jakiegoś instruktora. Koszty się mnożą. A tu tak naprawdę kierowca tak czy siak, jakiegoś busa usiałby być zatrudniony. Wózek by był przykładowo. No to koszt paliwa, tak naprawdę tu już zostaje...*

Natomiast do podstawowych przeciwności, które mogą stanowić problem dla mieszkańców Gminy Markowa w przyszłości zaliczono kwestię demografii, emigrację młodzieży oraz wyludnianie się poszczególnych miejscowości. W tym kontekście zwrócono również uwagę na problem izolacji społecznej młodych osób, brak odpowiedniej liczby miejsc pracy, które mogłyby zatrzymać potencjalny eksodus ludności, a także brak odpowiednich środków finansowych na zapewnienie optymalnego poziomu wsparcia natury społecznej, jak również brak wystarczającej liczby osób chętnych do podejmowania działań pro publico bono.

Wspomniane zagrożenia dla rozwoju Gminy Markowa były w trakcie wywiadów opisywane w następujący sposób:

– demografia, emigracja młodych osób, wyludnienie miejscowości:

RR: *Może demografia? RR: Mało dzieci, a te które są... RR: (...) to dziecko może chcieć się ciągnąć do miasta.*

RL: *Obecna demografia.*

RS: (...) *tu jest dużo mieszkań takich, że można by był kupić, oni nie chcą sprzedać, a że człowiek mimo skąd pieniędzy wziąć...* RS: *Ale jakie piękne są...* RS: *Dużo jest takich domów...*

No drewniane, to jest bardzo dużo. Jak się tak jedzie popatrzeć to takie ładne domy (...)

RS: *...puste...* RS: *Starzy pomarli, a młodzi poszli w świat albo do miasta... W świat. No. RS: Albo za granicę.*

– izolacja społeczna dzieci:

RL: *Izolacja społeczna dzieci.*

– problem z miejscami pracy:

RS: *No jest kawał do pracy. RS: Nie ma nic. Dawniej były spółdzielnia wielobranżowa, GS, kółko rolnicze... No tak wiele miejsc było, że ludzie pracowali... Młodzi. A teraz nie ma nic.*

– brak odpowiednich środków finansowych:

RL: *A co do zagrożeń, to na pewno jest to brak środków finansowych na realizację różnego typu zadań, w tym z zakresu wsparcia natury społecznej.*

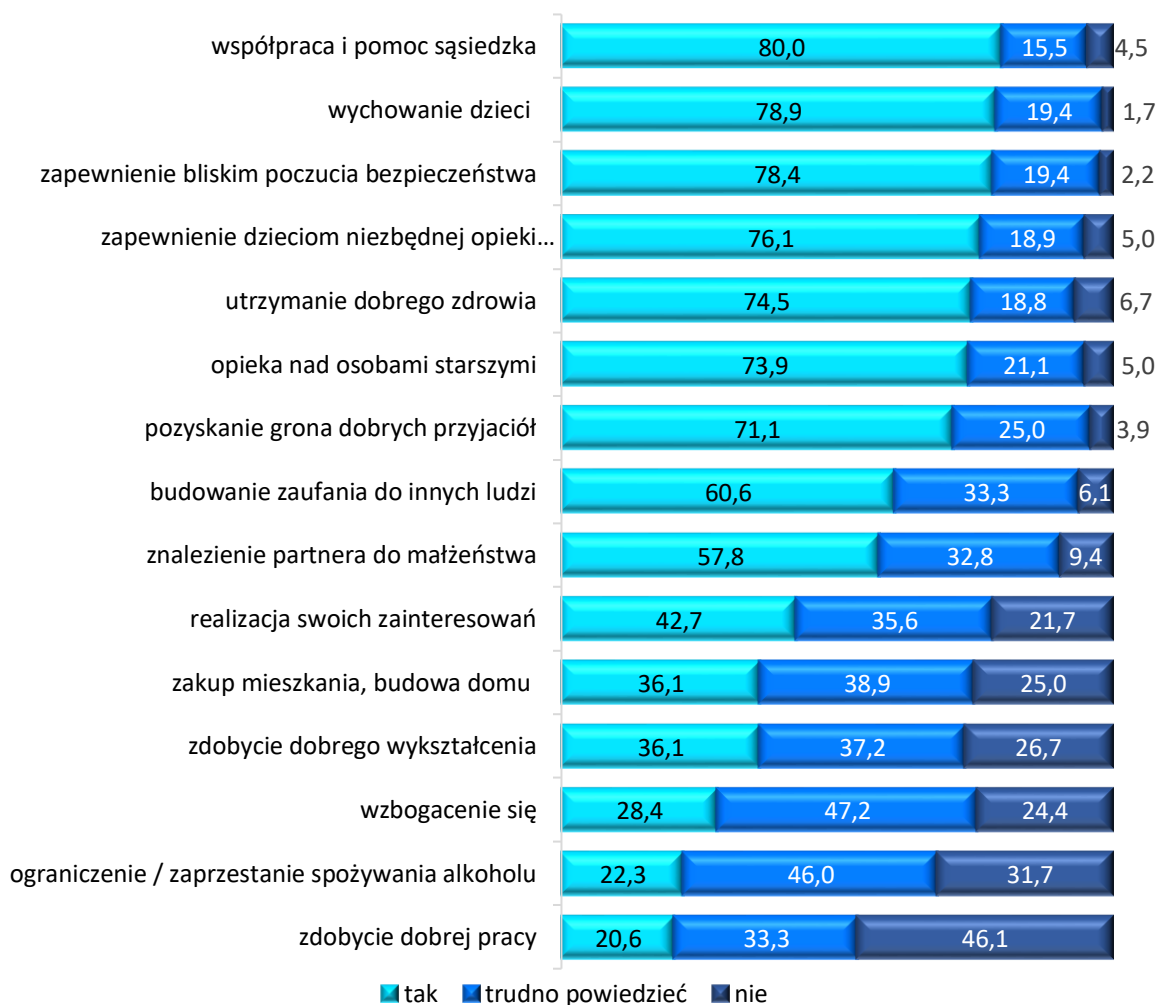
– brak wystarczającej liczby osób chętnych do współpracy w zakresie pomocy społecznej:

RL: *To też brak osób chętnych do współpracy w tym względzie*

3.2 Jakość życia w Gminie Markowa poszczególnych kategorii społecznych potencjalnie wymagających pomocy społecznej

W odniesieniu do kwestii osiągnięcia celów życiowych najwyższy odsetek pozytywnych odpowiedzi odnotowano do przypadku współpracy i pomocy sąsiedzkiej (ok. 80%). Podobnie wysoki odsetek pozytywnych odpowiedzi dotyczyło kwestii wychowania dzieci (ok. 80%). W opinii zdecydowanej większości uczestników badań w miejscu zamieszkania można czuć się bezpiecznie (ok. 78%), istnieje możliwość zapewnienia dzieciom niezbędnej opieki instytucjonalnej, tj. żłobki lub przedszkola (ok. 76%), a także utrzymania dobrego zdrowia (ok. 75%). Starsi mieszkańcy omawianej gminy mogą liczyć na opiekę (ok. 74%). A lokalna społeczność umożliwi pozyskanie grona dobrych przyjaciół (ok. 71%). Zamieszkiwanie w gminie sprzyja budowaniu zaufania do innych ludzi (ok. 61%) oraz daje szansę znalezienia partnera do małżeństwa (ok. 58%). Znaczny odsetek badanych przyznał również, że uwarunkowania życia w Gminie Markowa są odpowiednie dla realizacji swoich zainteresowań (ok. 43%), zakupu mieszkania lub domu oraz zdobycia dobrego wykształcenia (po ok. 36%). Natomiast problematyczne dla mieszkańców są takie kwestie jak zdobycie dobrej pracy (ok. 46%) oraz ograniczenie problemów związanych ze spożyciem alkoholu (ok. 32%). Co czwarty badany przyznał, że omawiana gmina nie zapewnia dobrych warunków szczególnie w odniesieniu do możliwości zdobycia dobrego wykształcenia (ok. 27%), zakupu mieszkania lub domu (ok. 25%) oraz szansy na wzbogacenie się (ok. 24%) – por. Wykres 39.

Wykres 39. Możliwość osiągnięcia poszczególnych celów życiowych w miejscowości zamieszkania w opinii badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180)

Źródło: badania własne.

Na podstawie analizy czynnikowej dotyczącej odpowiedzi badanych mieszkańców Gminy Markowa odnoszących się do możliwości osiągnięcia określonych celów życiowych w ramach społeczności lokalnej (Alfa Crombacha=0,825) wyróżniono 4 zasadnicze czynniki (wyjaśniające ok. 55% wariancji), które można określić jako aspiracje statusowe, relacje międzyludzkie, opieka nad osobami starszymi oraz promocja abstynencji. W zakres poszczególnych czynników wchodzi takie aspekty jak:

a) aspiracje statusowe – realizacja swoich zainteresowań; utrzymanie dobrego zdrowia; wzbogacenie się; zakup mieszkania budowa domu; zapewnienie dzieciom niezbędnej opieki instytucjonalnej (żłobki, przedszkola); zdobycie dobrego wykształcenia oraz zdobycie dobrej pracy;

b) relacje międzyludzkie – budowanie zaufania do innych ludzi; pozyskanie grona dobrych przyjaciół; współpraca i pomoc sąsiedzka; wychowanie dzieci; zapewnienie bliskim poczucia bezpieczeństwa oraz znalezienie partnera do małżeństwa;

c) opieka nad osobami starszymi – w tym przypadku czynnik jest tożsamy z jednym z pytań;

d) promocja abstynencji – również w tym przypadku czynnik jest tożsamy z jednym z pytań – por. Zestawienie 11.

Zestawienie 11. Osiągnięcie celów życiowych przez mieszkańców Gminy Markowa – analiza czynnikowa – macierz struktury

Kategorie osiągnięć	Składowe (czynniki)			
	1	2	3	4
zdobycie dobrego wykształcenia	,781	-,264	,193	,157
zdobycie dobrej pracy	,743	-,176	,248	,198
wzbogacenie się	,716	-,288	-,056	-,010
realizacja swoich zainteresowań	,559	-,430	,239	,072
utrzymanie dobrego zdrowia	,549	-,346	,389	-,061
zapewnienie dzieciom niezbędnej opieki instytucjonalnej (żłobki, przedszkola)	,543	-,354	,397	-,454
zakup mieszkania, budowa domu	,503	-,265	-,050	-,174
pozyskanie grona dobrych przyjaciół	,235	-,750	,121	,214
współpraca i pomoc sąsiedzka	,306	-,725	,033	-,091
budowanie zaufania do innych ludzi	,255	-,693	,488	,214
wychowanie dzieci	,242	-,675	,143	-,322
zapewnienie bliskim poczucia bezpieczeństwa	,376	-,657	,122	-,129
znalezienie partnera do małżeństwa	,514	-,523	-,155	-,296
opieka nad osobami starszymi	,156	-,187	,862	-,072
ograniczenie / zaprzestanie spożywania alkoholu	,280	-,124	,019	,712

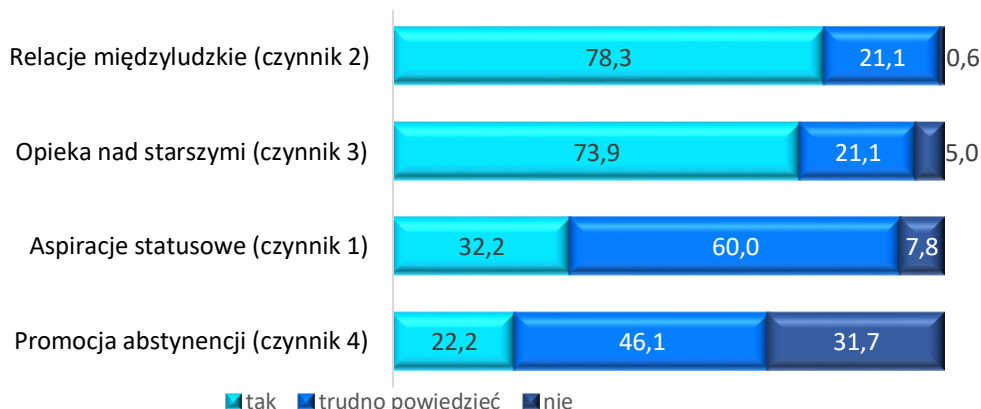
Alfa Crombacha=0,825; Miara KMO adekwatności doboru próby = 0,816; df=105; p.<0,001;

Metoda wyodrębniania czynników - Głównych składowych. Metoda rotacji - Oblimin z normalizacją Kaisera.

Źródło: badania własne.

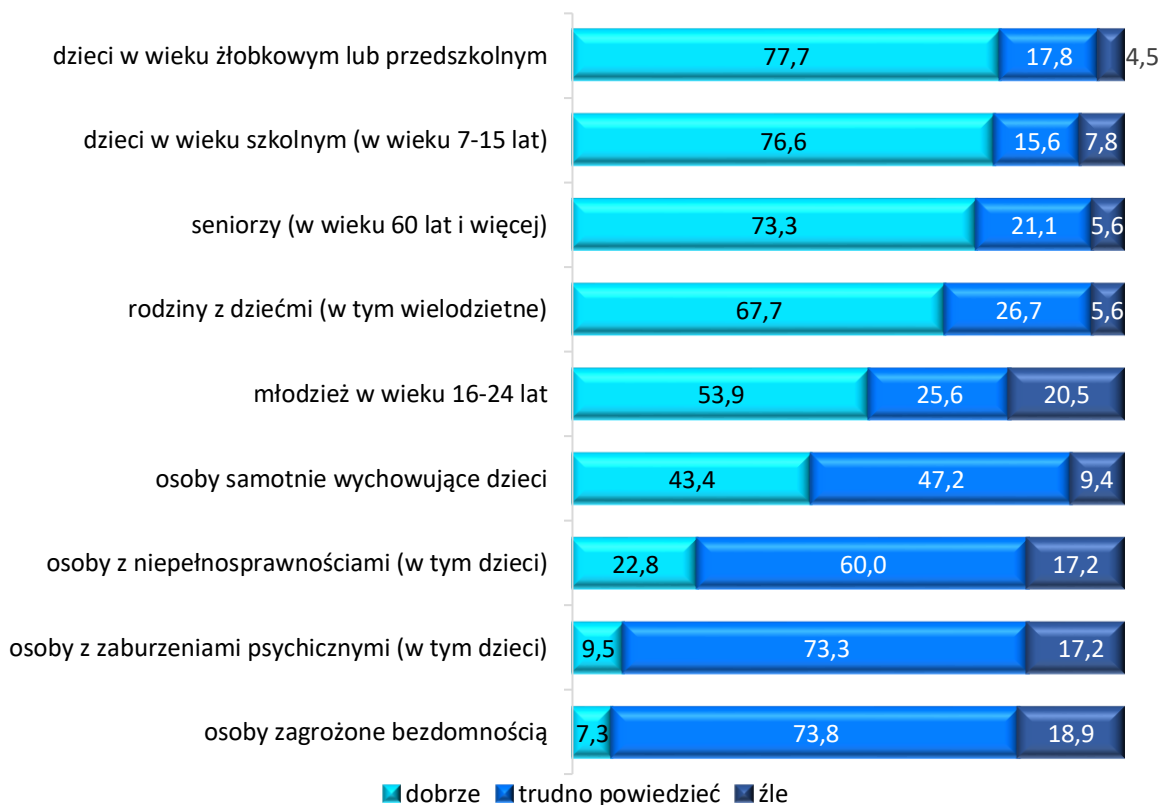
Uwzględnienie wyróżnionych wyżej czterech aspektów dotyczących możliwości realizacji celów życiowych w Gminie Markowa wyraźnie pokazuje, że szczególnie dobrze oceniono takie aspekty jak relacje międzyludzkie (ok. 78%) oraz opieka nad osobami starszymi. Aspiracje statusowe są osiągalne w omawianej gminie w opinii ok. 32% uczestników badań, a promocja abstynencji ok. 22% - por. Wykres 40.

Wykres 40. Kategorie osiągalnych celów życiowych w społeczności lokalnej Gminy Markowa w opinii jej badanych mieszkańców (Dane w %, N=180)

Gmina Markowa w opinii zdecydowanej większości uczestników badań zapewnia dobre warunki życia dla dzieci w wieku żłobkowym lub przedszkolnym (ok. 78%), dla dzieci w wieku szkolnym, tj. w wieku 7-15 lat (ok. 76%) oraz seniorom, tj. osobom w wieku 60 lat i więcej (ok. 73%), a także rodzinom z dziećmi, w tym wielodzietnym (ok. 68%). Co drugi uczestnik badań stwierdził, że warunki te są dobre także dla młodzieży, tj. osób w wieku 16-24 lata (ok. 54%). Ponadto pozytywnych opinii dotyczących warunków życia oferowanych osobom samotnie wychowującym dzieci było ok. 43%, osób z niepełnosprawnościami, w tym dzieci ok. 23%, osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym dzieci ok. 10% oraz osób zagrożonych bezdomnością ok. 7% – por. Wykres 41.

Wykres 41. Opinia badanych mieszkańców Gminy Markowa na temat warunków życia w ich miejscowościach dla wybranych kategorii społecznych (Dane w %, N=180)

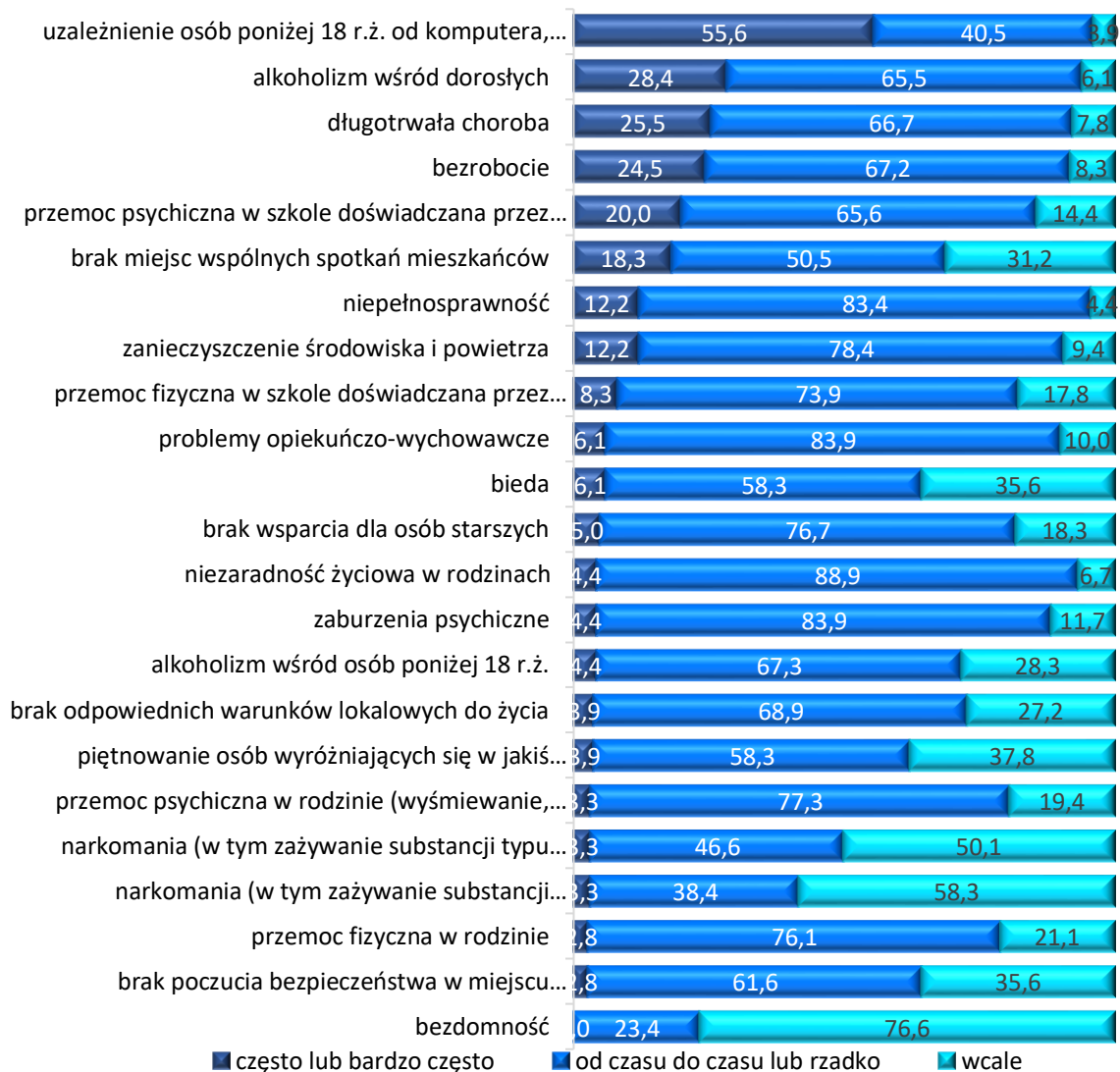

Źródło: badania własne.

3.3 Występowanie problemów natury społecznej w Gminie Markowa w opinii jej mieszkańców

Problemem natury społecznej najbardziej dostrzegalnym przez badanych mieszkańców Gminy jest uzależnienie osób poniżej 18 r.ż. od komputera lub Internetu (ok. 69%, w tym odpowiedzi wskazujących na bardzo częste występowanie problemu ok. 56%). Do szczególnie widocznych problemów tego typu zaliczono również takie jak: alkoholizm wśród dorosłych (ok. 94%, w tym ok. 28% odpowiedzi „często”), długotrwała choroba (ok. 92%, w tym „często” ok. 26%) oraz bezrobocie (ok. 92%, w tym ok. 25% „często” ok. 25%), a także przemoc psychiczna w szkole doświadczana przez dzieci lub młodzież ze strony rówieśników (ok. 86%, w tym ok. 20% odpowiedzi „często”).* Najmniej dostrzegalnym problemem, co wskazuje na jego znikomą skalę, jest kwestia bezdomności (ok. 76%). Uczestnicy badań w większości nie zauważyli także występowania takiego zjawiska jak narkomania, a w tym zażywanie substancji psychoaktywnych (ok. 58) – por. Wykres 42.

Wykres 42. Możliwość osiągnięcia poszczególnych celów życiowych w miejscowości zamieszkania w opinii badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180)

Źródło: badania własne.

* Należy tu zaznaczyć, że odsetki te nie oznaczają, że wskazywane przez nie wartości obrazują skalę zjawiska. Mowa tu o odsetkach osób dostrzegających omawiane tu problemy.

Na podstawie analizy czynnikowej dotyczącej odpowiedzi badanych mieszkańców Gminy Markowa odnoszących się do problemów obserwowanych w społeczności lokalnej (Alfa Crombacha=0,849) wyróżniono 4 zasadnicze czynniki (wyjaśniające ok. 54% wariacji), które można określić jako: problemy rodzin, dzieci i młodzieży; choroby, przemoc w rodzinie i problemy środowiskowe; problemy lokalowe, brak bezpieczeństwa, wsparcia osób starszych i nietolerancja; a także uzależnienia, bezdomność, bezrobocie i bieda. W zakres poszczególnych czynników wchodzi takie aspekty jak:

a) problemy rodzin, dzieci i młodzieży – niezaradność życiowa w rodzinach; problemy opiekuńczo-wychowawcze; przemoc fizyczna w szkole doświadczana przez dzieci i młodzież ze strony rówieśników albo psychiczna w rodzinie, tj. wyśmiewanie, przeklinanie, itp.; przemoc psychiczna w szkole doświadczana przez dzieci i młodzież ze strony rówieśników oraz uzależnienie osób poniżej 18 r.ż. od komputera i Internetu;

b) choroba i przemoc w rodzinie oraz problemy środowiskowe – długotrwała choroba; niepełnosprawność; przemoc fizyczna w rodzinie; zaburzenia psychiczne oraz zanieczyszczenie środowiska;

c) problemy lokalowe, brak bezpieczeństwa i wsparcia osób starszych oraz nietolerancja dla różnorodności – brak miejsc wspólnych spotkań mieszkańców; brak odpowiednich warunków lokalowych do życia; brak poczucia bezpieczeństwa w m. zamieszkania (w tym wykroczenia, przestępstwa); brak wsparcia dla osób starszych oraz piętnowanie osób wyróżniających się w jakiś sposób zachowaniem, zdolnościami itp.

d) uzależnienia, bezdomność, bezrobocie i bieda – alkoholizm wśród dorosłych; alkoholizm wśród osób poniżej 18 r.ż.; bezdomność; bezrobocie; bieda; narkomania (w tym zażywanie dopalaczy) wśród dorosłych oraz osób poniżej 18 r.ż. – por. Zestawienie 12.

Zestawienie 12. Problemy natury społecznej – analiza czynnikowa – macierz struktury

Kategorie problemów	Składowe (czynniki)			
	1	2	3	4
przemoc psychiczna w szkole doświadczana przez dzieci i młodzież ze str. rówieśników	,845	,150	,053	-,275
przemoc fizyczna w szkole doświadczana przez dzieci i młodzież ze str. rówieśników	,767	,212	,066	-,348
uzależnienie osób poniżej 18 r.ż. od komputera, Internetu	,740	-,280	,162	-,097
niezaradność życiowa w rodzinach	,600	,203	,230	-,287
przemoc psychiczna w rodzinie (wyśmiewanie, przeklinanie, itp.)	,561	,513	,051	-,399
problemy opiekuńczo-wychowawcze	,522	,267	,301	-,219
długotrwała choroba	,027	,785	,181	-,118
niepełnosprawność	,177	,694	,106	-,215
zaburzenia psychiczne	,407	,634	-,052	-,232
zanieczyszczenie środowiska i powietrza	,003	,512	,168	-,103
przemoc fizyczna w rodzinie	,497	,510	,014	-,482
brak odpowiednich warunków lokalowych do życia	,219	,018	,760	-,207
brak miejsc wspólnych spotkań mieszkańców	,428	-,014	,677	-,078
brak poczucia bezpieczeństwa w m. zamieszkania (w tym wykroczenia, przestępstwa)	-,202	,277	,663	-,178
brak wsparcia dla osób starszych	,068	,247	,587	-,046
piętnowanie osób wyróżniających się w jakiś sposób zachowaniem, zdolnościami itp.	,153	,194	,509	-,442
alkoholizm wśród osób poniżej 18 r.ż.	,056	,246	,064	-,744
narkomania (w tym zażywanie substancji typu dopalacze) wśród osób pon. 18 r.ż.	,288	,145	-,011	-,739
narkomania (w tym zażywanie dopalaczy) wśród dorosłych	,404	,048	,043	-,730
alkoholizm wśród dorosłych	,269	,294	,161	-,717
bezdomność	,228	,035	,397	-,618
bieda	,187	-,101	,499	-,562
bezrobocie	-,123	,479	,245	-,515

Alfa Crombacha=0,849; Miara KMO adekwatności doboru próby = 0,759; df=253; p.<0,001;

Metoda wyodrębniania czynników - Głównych składowych. Metoda rotacji - Oblimin z normalizacją Kaisera.

Źródło: badania własne.

Do problemów wyróżniających się pod względem częstotliwości ich występowania należą przede wszystkim te dotyczące rodziny, dzieci i młodzieży, których przejawy relatywnie często można zauważyć omawianej gminie w opinii ok. 11% uczestników badań oraz te, które wiążą się z chorobami, przemocą w rodzinie oraz zanieczyszczonym środowiskiem, których obecność od czasu do czasu obserwuje ok. 58%. Przeważnie rzadko natomiast dają się zauważyć takie kategorie problemów jak: uzależnienia, bezdomność, bezrobocie i bieda (ok. 70%) oraz problemy lokalowe, brak bezpieczeństwa i wsparcia osób starszych oraz nietolerancja (ok. 64%) – por. Wykres 43.

Wykres 43. Występowanie poszczególnych kategorii problemów w opinii badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180)

Źródło: badania własne.

Problemy natury społecznej dotyczące osób starszych w Gminie Markowa w opinii uczestników zogniskowanych wywiadów grupowych, tj. seniorów (RS), rodziców (RR) oraz liderów społecznych (RL) to przede wszystkim samotność. To także, potęgujący wspomniany wcześniej problem, brak aktywności niektórych seniorów, i problem z dotarciem do nich z informacją o lokalnych wydarzeniach. W tym kontekście zwrócono również uwagę na trudności z przemieszczaniem się starszych osób, i pojawiająca się w związku z tym potrzeba zapewnienia im wsparcia w postaci transportu. Byłoby to szczególnie pomocne w sytuacji braku dostępu na miejscu w gminie do lekarzy specjalistów oraz dostrzegalnej obojętności niektórych rodzin wobec ich starszych członków. O problemach natury społecznej dotyczących osób starszych wypowiedziano się w następujący sposób:

– samotność:

RS: *Teraz jest dużo takich samotnych, starszych.*

RS: *I to jest najgorsze, to jest najgorsze...*

– brak aktywności niektórych seniorów:

RL: *Natomiast seniorzy, to myślę, że oni są na tyle prężni, że sobie tutaj dają radę, i nie brakuje im chyba takiego miejsca, u nas. Myślę tutaj wiadomo o tych seniorach, którzy są zorganizowani w jakiś grupach. Bo wiadomo o tych seniorach, którzy są na pewno na naszym terenie, ale może mówiąc brzydko, nie wychylają nosa poza dom, no to dla nich należałoby coś... no wyjść... zaproponować, być może „wyciągnąć” ich z domu, żeby jak najbardziej do jakiejś grupy się może przyłączyli. Bo na chwilę obecną może nie ma ich kto zachęcić. Może nie ma im kto przekazać (informacji). Może nie ich kto dowieść, zawieźć, przywieźć, wiadomo no. To jest taki, taki problem, który na pewno też istnieje. W domach. Którego (to problemu) może po prostu nie widzimy, bo po prostu ich nie spotykamy, prawda?*

RL: *Tylko problem jest też taki, jak do tych starszych osób dotrzeć? Jeżeli oni z domu nie wychodzą. Są te ogłoszenia bite po tych tablicach, tylko te ogłoszenia... większość tam jest ogólnodostępna, prawda. (...) Może należałyby nawiązać współpracę z Poczta Polska, żeby listonosz chodząc po domach, dostarczając jakieś przesyłki, zostawił wtedy taki liścik, takie zaproszenie na coś i wtedy do tych seniorów, którzy nie wychodzą z domu to wtedy by te informacje docierały. Bo inaczej już nie jest możliwe. Bo jeżeli nie dochodzą (informacje), nie mają dostępu do Internetu, bądź nie potrafią się nim posłużyć. Nie wychodzą, gdzieś tam powiedzmy do sklepów albo jak nawet wychodzą, ale to ogłoszenie jest zabite innymi, czy na tych tablicach zamkniętych nie na nie na takiego dojścia, a też (ich) dużą ilością nie dysponujemy... To to chyba byłaby jedyna możliwość, żeby tych ludzi trafić, wręczyć im to bezpośrednio w drzwiach w domu.*

RL: *Plakaty są wieszane z dosyć dużym wyprzedzeniem, także dbamy o to, no i od nowego roku wznowiła działalność Gazeta, więc tam też jest (informacja). Mamy bardzo duży nakład. Właściwie z przeliczeniem na jednego mieszkańca tutaj, żeby dotarły do nich te informacje.*

– trudności osób starszych z przemieszczaniem się

RR: *Albo też zapewnienia dojazdu do apteki albo tego miejsca spotkań...*

RL: *(...) odkąd tu jestem, faktycznie spotkałam się z problemem transportowym, ponieważ jak nie jest projekt z ROPSu, to w pierwszej kolejności zakładałam, że to będą mieszkańcy całej gminy. No ale niestety nie mieliśmy środków na transport, więc okazało się, że seniorzy z Tarnawki, czy z Husowa nie dotarli już na te zajęcia. Więc od razu z grupy odpadli. RL: (...) wiem, że byli chętni, ale nie miałam w środku, żeby ich wozić. RL: (...) faktycznie (...) z tych rejonów Husowa, czy Tarnawki, no tam dojazd szczególnie dla starszych osób jest mocno, mocno utrudniony. Także to jest jak najbardziej tutaj, ze wskazaniem także takich transportu i takie rzeczy to miałby rację bytu jak najbardziej, faktycznie.*

– brak dostępu osób starszych do specjalistów:

RL: *(...) brak wystarczającego dostępu do specjalistów lub lekarzy.*

– obojętność rodzin wobec osób starszych:

RL: *A w przypadku osób starszych obojętność wśród rodziny względem nich.*

W odniesieniu do młodych osób uczestnicy zogniskowanych wywiadów grupowych przeważnie wspominali o takich problemach jak brak miejsca spotkań dla młodzieży, w tym pozwalających na aktywne spędzanie czasu (jak np. pumptruck) oraz brak szerokiej oferty zajęć pozalekcyjnych o atrakcyjnej dla młodzieży tematyce i formie. Ponadto wyartykułowano dostrzeżenie problemu uzależnienia dzieci i młodzieży od telefonów. Przyznano również, że problematyczny dla młodych osób jest brak rozwiniętego transportu publicznego znacząco utrudniającego korzystanie z zajęć aktualnie oferowanych młodym ludziom w omawianej gminie. O tych problemach natury społecznej dotyczących osób młodych wypowiedziano się w następujący sposób:

– brak miejsca spotkań dla młodzieży:

RS: *Młodzież, nie ma się gdzie spotykać tutaj, bo rzeczywiście nie ma nic takiego, żeby się młodzież spotykała gdzieś, bo coś jakieś zajęcia, jakieś coś było. RS: (...) tak się szwendają po przystankach tutaj, no bo... RS: Mają jeszcze dzieci taki klub sportowy i tam się chwilę pobawią, ale po tym to się już szwendają. Tam pijaństwa niby nie, niby nie... No troszkę tak te starsze, to tam są takie już kawalery, wyglądają już jak te niby pracownicy, to te gorsze.. Ale jeśli Policja elegancko skontroluje (...) to jest wspaniale. (...) Dużo nam pomaga nasz ksiądz proboszcz. Tak. Wyciął krzaki takie, co tam się kamuflowały, to wszystko... I daje taki przykład, że „bądź człowiekiem, kup sobie, idź do domu, a nie rób bajzlu przy głównej drodze, czy przy kościele”. No, tak że mamy wspaniale tak z tym księdzem. (...) i tak się znajdzie jakiś tam człowiek, i mówią tak: „słuchaj człowieku, no nie rób... tylko idź, i jakby tego... weź se to co możesz wziąć, i idź se do domu”. No i tak jak już się słuchają.*

RR: *(...) Gdyby coś było tu w Markowej i nie trzeba by było gdzieś wyjeżdżać, prawda? Bardziej dostępne, czyli na przykład jakiś basen albo nawet jakiś pumptruck, prawda? Dla dzieci na rowerach super miejsce.*

RL: *Myszę, że takim głównym problemem, to że do tej pory, bo teraz to już tak się przy GOKU tworzy, to te osoby nie miały się jak dotąd gdzie się podziąć. Młodzież, tutaj bardziej mam na myśli. Na stadionach przesiadywania, i tak dalej. Także (przydałoby się) już takie miejsce, gdzie mogliby się spotkać. Aczkolwiek też nie jestem w stanie powiedzieć, czy one (osoby młode) byłyby w stanie uszanować też jakieś takie miejsce konkretniejsze, gdzie mogliby się spotkać. Żeby tego nie poniszczyli (...)*

– brak szerokiej oferty spędzania czasu dla dzieci i młodzieży

RL: *Jestem mamą nastolatka, i wiem mniej więcej co ich interesuje... Internet... Bo nie ma dla nich jakiś ciekawych po prostu ofert. Żeby była oferta, jakaś alternatywna atrakcyjna, żeby można by było pójść w kierunku na przykład, bo o czym tacy młodzi ludzie marzą...*

– uzależnienie dzieci i młodzieży od telefonów

RR: *Uzależnienia dzieci od telefonów. Dzieci w tym momencie często właśnie skupiają się wyłącznie tych telefonach. I im się nie chce wychodzić z domu.*

RL: *Problemy natury społecznej rodzin z dziećmi, to jak sądzę problemy opiekuńczo-wychowawcze w rodzinach (związane m.in. z) uzależnieniem od telefonu, Internetu wśród dzieci.*

– problem braku transportu także dla osób młodszych

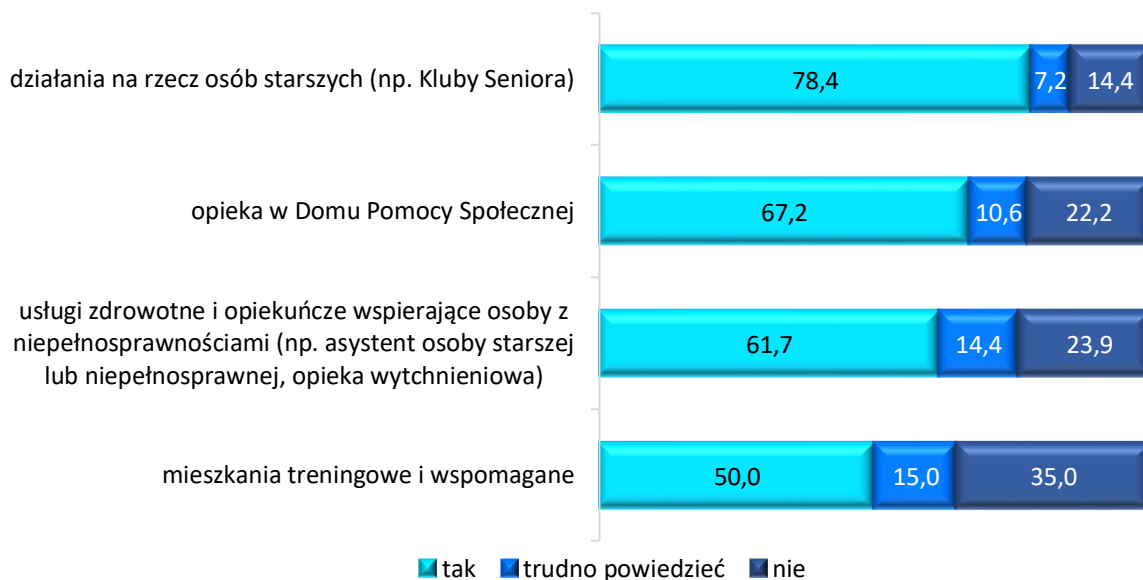
RL: *Także to jest też wyzwanie dla CUSu, że może jakbyśmy mieli jakieś ciekawe zajęcia dla młodzieży z całej gminy, to warto, żeby był też transport, żeby dowieść te dzieciaki na jakieś konkretne zajęcia, bo trzeba dla nich jak najwięcej zajęć. Sama jestem mamą, to wiem jak trudno, i trudno jest przede wszystkim utrzymać na zajęciach dzieci. Rodzice też nie wspierają, często się zniechęcają. No trzeba po prostu pogadać z nimi, jakby oczekiwali i dać im taką ofertę z możliwością transportu z jakimś tam soczkiem i ciasteczkami. Żeby ich przyciągnąć.*

Rozdział 4. Potrzeby mieszkańców Gminy Markowa w zakresie pomocy społecznej wyrażone w toku badań sondażowych

4.1 Zakres wiedzy mieszkańców Gminy Markowa w odniesieniu do usług społecznych świadczonych przez GOPS w Markowej

Spośród poszczególnych usług świadczonych przez GOPS w Markowej najbardziej rozpoznawalna jest działalność na rzecz osób starszych (ok. 78%). Znaczna część uczestników badań zadeklarowała również wiedzę o funkcjonowaniu Domu Pomocy Społecznej (ok. 67%) oraz o usługach zdrowotnych oferowanych przez GOPS w Markowej (ok. 62%). Co drugi badany mieszkaniec Gminy Markowa słyszał także o mieszkaniach treningowych i wspomaganych (ok. 50%). Na poziom wiedzy o poszczególnych przejawach działalności GOPS w Markowej nie wpływają takie czynniki jak płeć, wiek, miejsce zamieszkania, sytuacja materialna, ani nawet też ocena swojego stanu zdrowia sformułowana przez uczestników badań – por. Wykres 44.

Wykres 44. Wiedza wśród badanych mieszkańców Gminy Markowa na temat działalności GOPS w Markowej (Dane w %, N=180)

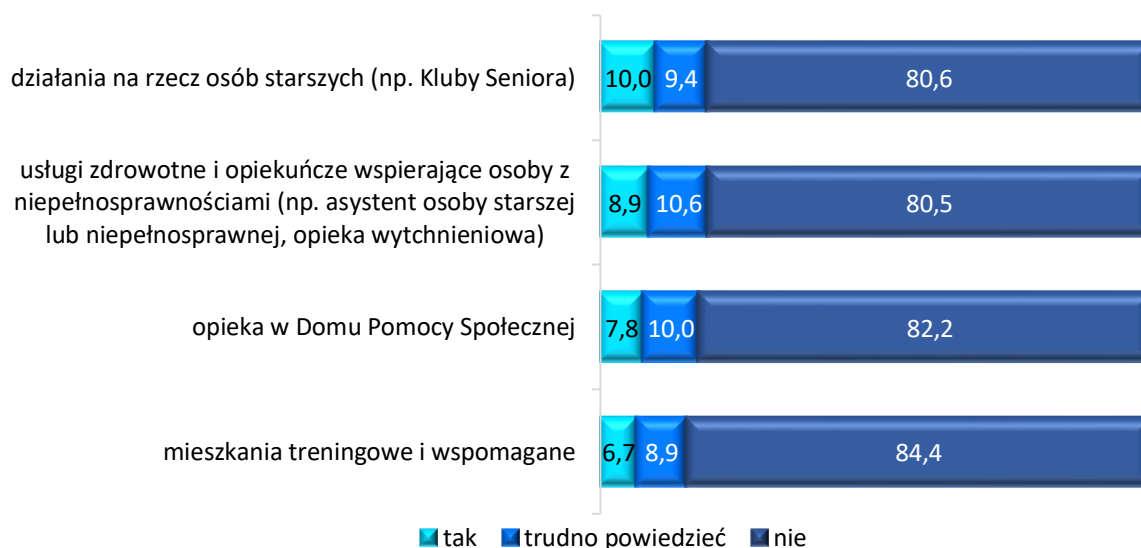

Źródło: badania własne.

4.2 Potrzeby mieszkańców Gminy Markowa w odniesieniu do usług społecznych świadczonych przez GOPS w Markowej

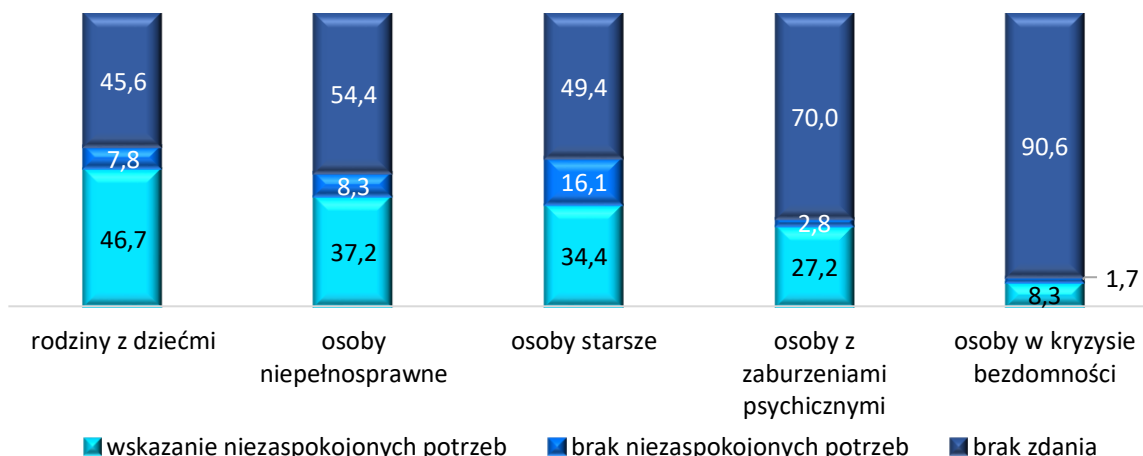
Spośród poszczególnych działań podejmowanych przez GOPS w Markowej uczestnicy badań przeważnie deklarowali, że w przypadku zaistnienia konieczności ubiegania się o wsparcie, to skorzystaliby z oferty skierowanej do osób starszych, tj. na przykład Klub Seniora (ok. 19%) oraz z usług zdrowotnych i opiekuńczych mających na celu pomoc osobom z niepełnosprawnościami, tj. asystent osoby starszej lub opieka wytchnieniowa (ok. 20%). Ponadto ok. 18% badanych przyznało, że rozważy wsparcie w postaci opieki w Domu Pomocy Społecznej, a ok. 16% w razie zaistnienia takiej potrzeby zwróciłoby się o pomoc z intencją uzyskania mieszkania treningowego lub wspomaganego – por. Wykres 45.

Wykres 45. Oczekiwane wsparcie ze strony GOPS w Markowej w przypadku zaistnienia potrzeby uzyskania pomocy przez badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180)

Źródło: badania własne.

Ważnym aspektem badań z punktu widzenia zapotrzebowania informacyjnego było ustalenie tego, czy w opinii mieszkańców Gminy Markowa są jakieś szczególnie ważne i jednocześnie niezaspokojone potrzeby społeczne mieszkańców gminy, biorąc pod uwagę szczególnie pięć takich kategorii społecznych jak: osoby starsze, w kryzysie bezdomności, z niepełnosprawnościami, z zaburzeniami psychicznymi oraz rodziny z dziećmi. Na podstawie uzyskanych wypowiedzi można zauważyć, że uczestnicy badań najczęściej dostrzegali występowanie niezaspokojonych potrzeb w odniesieniu do rodzin z dziećmi (ok. 47%). Znaczny odsetek badanych wskazał na takie potrzeby osób niepełnosprawnych (ok. 37%) oraz osób starszych (ok. 34%), jak również osób z zaburzeniami psychicznymi (ok. 27%). Najmniejszy odsetek wypowiedzi w omawianym względzie odnotowano w nawiązaniu do osób pozostających w kryzysie bezdomności – por. Wykres 46.

Wykres 46. Znajomość potrzeb natury społecznej dotyczących wybranych kategorii społecznych (Dane w %, N=180)

Źródło: badania własne.

Ponadto należy zauważyć, że posiadanie wiedzy o istnieniu niezaspokojonych potrzeb wymienionych wyżej kategorii społecznych nie jest różnicowany przez takie aspekty jak płeć, wiek, ani też wykształcenie. Wyjątkiem jest tu jedynie kwestia wieku produkcyjnego i poprodukcyjnego w odniesieniu do dostrzegania potrzeb rodzin z dziećmi. W przypadku osób w wieku produkcyjnym, tj. kobiet w wieku 18-59 lat i mężczyzn w wieku 18-64 lat ponad połowa z nich zauważa występowanie niezaspokojonych potrzeb rodzin z dziećmi (ok. 56%) wobec ok. 25% wskazań tego typu wśród osób w wieku poprodukcyjnym, tj. kobiet w wieku 60 lat i więcej oraz mężczyzn w wieku 65 lat i więcej. Ponadto brak zdania w tej kwestii zadeklarowało ok. 64% osób w wieku poprodukcyjnym oraz ok. 38% osób w wieku produkcyjnym. Różnica ta jest istotna statystycznie ($p < 0,001$), o dostrzegalnej choć niezbyt dużej sile ($V \text{ Cramera} = 0,287$) – por. Tabela 10.

Tabela 10. Dostrzeganie potrzeb rodzin z dziećmi wg wieku (Dane w %)

Lp.	Potrzeby rodzin z dziećmi	Wiek statusowy		Ogółem N=180
		produkcyjny N=127	poprodukcyjny N=53	
		1)	wskazanie potrzeb	
2)	brak niezaspokojonych potrzeb	6,3	11,3	7,8
3)	brak zdania	37,8	64,2	45,6
Ogółem		100,0	100,0	100,0

$\chi^2 \text{ Pearsona} = 14,803$; $df = 1$; 1 komórek (16,7%) ma liczebność oczekiwaną mniejszą niż 5; minimalna liczebność oczekiwana = 4,12; $p < 0,001$; $V \text{ Cramera} = 0,287$.

Źródło: badania własne.

Ważnym aspektem badań z punktu widzenia zapotrzebowania informacyjnego było ustalenie tego, czy w opinii mieszkańców Gminy Markowa są jakieś szczególne ważne i jednocześnie niezaspokojone potrzeby społeczne mieszkańców gminy, biorąc pod uwagę szczególnie pięć takich kategorii społecznych jak: osoby starsze, w kryzysie bezdomności, z niepełnosprawnościami, z zaburzeniami psychicznymi oraz rodziny z dziećmi.

W przypadku osób starszych, w kontekście niezaspokojonych potrzeb, zwrócono uwagę przede wszystkim na takie jak: brak domu dziennego pobytu, brak miejsc w Klubie Seniora, brak domu pomocy społecznej lub środowiskowych domów pomocy społecznej, problem samotności osób starszych oraz konieczność promocji wolontariatu, potrzebę zwiększenia oferty w zakresie usług opiekuńczych dla osób starszych, problemy natury komunikacyjnej, brak zakładu opieki leczniczej, konieczność organizacji pomocy usługowej w zakresie codziennych potrzeb bytowych, potrzeba w zakresie dostępu do informacji, problem z infrastrukturą handlową, a także oczekiwanie dotyczące wsparcia finansowego osób starszych. Szczegółowo udzielone odpowiedzi prezentują się następująco:

a) brak domu dziennego pobytu (22 wypowiedzi):

- brak domów dziennego pobytu,
- brak domów pobytu dziennego (2 wypowiedzi),
- brak domów pomocy,
- brak Domu Diennej opieki,
- brak dziennego domu pobytu dla osób starszych,
- brak dziennego ośrodka dla seniorów,
- brak dziennych domów pobytu,
- brak ośrodków dla starszych,
- brak ŚDS,
- dom dziennego pobytu,
- Dom Opieki Diennej,
- dzienne domy wsparcia dla seniorów,
- dzienny dom pobytu,
- dzienny dom pobytu dla seniorów,
- dzienny dom pobytu seniora,
- Dzienny Dom Seniora, miejsce spotkań,
- dzienny ośrodek pomocy dla seniorów,
- powinien powstać Dzienny Dom Pomocy,
- utworzenie kolejnego Dziennego Domu,
- utworzenie kolejnego Klubu Seniora,
- zwiększenie liczby miejsc w ŚDS;

b) brak miejsc w Klubie Seniora (15 wypowiedzi):

- brak miejsc w klubach seniora,
- brak spotkań miejsc dla seniorów,
- kluby seniora,
- mała liczba miejsc w Klubie Seniora,
- mała liczba miejsc w Klubie Seniora (2 wypowiedzi),
- potrzeba więcej miejsc do spotkań seniorów,
- w każdej wiosce miejsce spotkań dla seniorów,
- więcej miejsca w Klubie Seniora,
- za małą ilość miejsc w Klubie Seniora (2 wypowiedzi),
- za małą liczbą miejsc w Klubie Seniora (2 wypowiedzi),
- za mało Klubów Seniora,
- za mało miejsc w Klubie Seniora;

c) brak domu pomocy społecznej, środowiskowych domów pomocy społecznej (12 wypowiedzi):

- bardzo potrzebny jest dom opieki społecznej ze względu na dużą ilość osób starszych, osób samotnych,
- brak domów opieki,
- brak domów opieki albo seniorów,
- brak domów opieki dla starszych osób,
- brak domów seniora,
- brak DPS,
- brak środowiskowych Domów Samopomocy,
- brak środowiskowych domów samopomocy,
- placówka całodobowa,
- za małą liczbą miejsc w ŚDS,
- za małą liczbą środowiskowych domów,
- za mało środowiskowych domów samopomocy;

d) problem samotności osób starszych, promocja wolontariatu (6 wypowiedzi):

- większe zainteresowanie osobami starszymi,
- większe zainteresowanie osobami starszymi nie należącymi do Klubu Seniora , odwiedziny u takich osób, przekazanie kartek świątecznych, drobnych upominków (witaminy, herbaty, kawy, czekolada, chusteczki itp.),
- wspólne spotkania, warsztaty, wyjazdy, terapie zajęciowe, gimnastyka,
- zajęcia integracyjne dla osób starszych, wykluczonych z tytułu niepełnosprawności lub wieku,

- zapewnienie towarzystwa,
- zapewnienie towarzystwa np. wolontariat;

e) zwiększenie oferty w zakresie usług opiekuńczych dla osób starszych (6 wypowiedzi):

- brak opiekunek,
- brak osób świadczących usługi,
- potrzeba rehabilitacji w miejscu zamieszkania,
- większe wsparcie opiekuńcze,
- zwiększenie ilości usług opiekuńczych dla osób starszych,
- zwiększenie możliwości usługowych dla os. samotnych, starych, niepełnosprawnych, wsparcie psycholog.;

f) problemy natury komunikacyjnej (4 wypowiedzi):

- brak możliwości dojazdu do lekarza,
- chodniki,
- lepsza komunikacja autobusowa
- pomoc w przemieszczaniu się;

g) brak zakładu opieki leczniczej (3 wypowiedzi):

- brak zakładu opiekuńczo leczniczego,
- budowa ZOLu,
- miejsc w okolicznych Zakładach Opiekuńczo-Leczniczych, potrzeba utworzenia takiego punktu w G. Markowa;

h) pomoc usługowa w zakresie codziennych potrzeb bytowych (3 wypowiedzi):

- pomoc w robieniu zakupów seniorom,
- robienie zakupów seniorom,
- zapewnienie pomocy w formie robienia i dostarczania zakupów dla Seniorów;

i) potrzeba w zakresie dostępu do informacji (3 wypowiedzi):

- brak ogólnej informacji o możliwości pomocy osobom starszym,
- większe wsparcie informacyjne,
- wsparcie informacyjne dla osób starszych;

j) problem z infrastrukturą handlową (2 wypowiedzi):

- brak sklepów,
- sklep spożywczy w górnej części Markowej (strona Husów – Albigowa);

k) wsparcie finansowe osób starszych (1 wypowiedź):

- większe wsparcie finansowe, ulgi dla seniorów, dotacje do kosztów utrzymania domów – por. Rysunek 2.

**Rysunek 2. Potrzeby natury społecznej wśród osób starszych
– chmura słów**

Źródło: badania własne.

W odniesieniu do problemów osób dotkniętych kryzysem bezdomności nieliczni uczestnicy badań wskazywali na takie kwestie jak: brak lokali socjalnych, brak noclegowni, brak odpowiedniej opieki medycznej oraz miejsc pracy, a także ogólny brak zainteresowania tymi osobami. Należy tu przy tym podkreślić, że wskazywane potrzeby – szczególnie te natury infrastrukturalnej – przeważnie były traktowane przez respondentów jako dążenie do zapewnienia odpowiedniego zaplecza socjalnego w razie zaistnienia w przyszłości konieczności jego wykorzystania. Szczegółowo udzielone odpowiedzi prezentują się następująco:

a) brak lokali socjalnych (7 wypowiedzi):

- brak lokali socjalnych,
- brak lokali socjalnych w gminie,
- brak mieszkań socjalnych,
- lokale socjalne (4 wypowiedzi);

b) brak noclegowni (3 wypowiedzi):

- brak noclegowni (2 wypowiedzi),
- schronienie;

c) opieka medyczna (1 wypowiedź):

- opieka lekarska;

d) tworzenie miejsc pracy (1 wypowiedź):

- możliwość wykonywania pracy zarobkowej przez te osoby;

e) wykazanie zainteresowania problemami (1 wypowiedź):

- większe zainteresowanie tymi osobami – por. Rysunek 3.

Rysunek 3. Potrzeby natury społecznej wśród osób dotkniętych kryzysem bezdomności – chmura słów

Źródło: badania własne.

Osoby z niepełnosprawnościami, w opinii uczestników badań, przeważnie mają potrzeby związane z występowaniem barier architektonicznych. Problemy tych osób wiążą się również z takimi kwestiami jak: brak miejsc spotkań, brak odpowiedniego dostępu do rehabilitacji, brak domów samopomocy, brak dostępu o adekwatnej do oczekiwań specjalistycznej opieki medycznej, brak domów dziennego pobytu, brak akceptacji, brak odpowiedniego wsparcia finansowego, brak pomocy wytchnieniowej, brak adekwatnej do potrzeb pomocy usługowej w życiu codziennym, brak dostępu do specjalistycznej pomocy pozamedycznej oraz brak wsparcia w podnoszeniu umiejętności społecznych. Szczegółowo udzielone odpowiedzi prezentują się następująco:

a) bariery architektoniczne (22 wypowiedzi):

- bariery architektoniczne np. przed ośrodkiem zdrowia,
- brak dostosowania budynków użyteczności publicznej do osób poruszających się na wózkach inwalidzkich,
- brak infrastruktury,
- brak infrastruktury dla osób z niepełnosprawnościami,
- brak możliwości dojazdu do lekarza, sklepów,
- brak odpowiedniej infrastruktury,
- likwidacja barier architektonicznych (6 wypowiedzi),
- podjazdy dla tych osób przy obiektach publicznych,
- podjazdy ośrodka zdrowia,
- utworzenie ŚDS, trudności transportowe,
- wykonanie podjazdów w budynkach, urzędach,
- zła infrastruktura (4 wypowiedzi),
- zła infrastruktura dla niepełnosprawnych osób,
- zła infrastruktura dla takich osób;

b) brak miejsc spotkań (12 wypowiedzi):

- brak miejsc do spotkań (2 wypowiedzi),
- brak miejsc spotkań (8 wypowiedzi),
- brak miejsc spotkań dla takich osób,
- miejsce od wspólnego spędzania czasu;

c) dostęp do rehabilitacji, w tym domowej (11 wypowiedzi):

- potrzeba rehabilitacji domowej,
- potrzeba rehabilitacji np. w domu,
- rehabilitacja domowa (2 wypowiedzi),
- rehabilitacja w miejscu zamieszkania,
- ośrodek rehabilitacyjny,
- więcej możliwości rehabilitacji,
- większa dostępność do rehabilitacji (2 wypowiedzi),
- większa dostępność do usług rehabilitacyjnych,
- większa ilość miejsc w ośrodkach rehabilitacyjnych;

d) brak domów samopomocy (10 wypowiedzi):

- brak domów samopomocy,
- brak środowiskowych domów,
- budowa ŚDS,
- powstanie ŚDS,
- ŚDS,
- ŚDS więcej możliwości przyjęcia,
- środowiskowy dom pomocy,
- wybudowanie ŚDS-u,
- założyć ŚDS,
- zwiększenie miejsc w ŚDS;

e) dostęp do specjalistycznej opieki medycznej (9 wypowiedzi):

- brak lekarzy specjalistów w miejscu zamieszkania,
- brak specjalistów,
- dostęp do specjalistów w miejscu zamieszkania,
- lepsza opieka lekarska,
- potrzebni specjaliści w miejscu zamieszkania,
- rozwinięcie specjalistycznych usług opiekuńczych dla dzieci,
- szeroko pojęta opieka zdrowotna i psychiczna,

- usługi specjalistyczne dla dzieci z niepełnosprawnościami,
- większa dostępność do lekarzy;

f) brak domów dziennego pobytu (3 wypowiedzi):

- brak domów dziennego pobytu,
- brak domów pobytu dziennego,
- dzienny ośrodek dla osób niepełnosprawnych zapewniający usługi medyczne, rehabilitację;

g) potrzeba akceptacji (2 wypowiedzi):

- akceptacja osób z niepełnosprawnościami,
- potrzeba akceptacji, różnie z tym jest;

h) wsparcie finansowe (2 wypowiedzi):

- przyznania rent np. pomoc przy pisaniu pism do sądu, odwołania do ZUS,
- większe wsparcie finansowe;

i) pomoc wytchnieniowa (2 wypowiedzi):

- doraźna pomoc wytchnieniowa,
- większe wsparcie opiekuńcze;

j) pomoc usługowa w życiu codziennym (2 wypowiedzi):

- dowóz do przychodni;

k) dostęp do specjalistycznej pomocy pozamedycznej (2 wypowiedzi):

- brak tłumaczy języka migowego,
- pomoc w zakresie sprawniejszego korzystania z pomocy prawnej;

l) pomoc w podnoszeniu umiejętności społecznych (1 wypowiedź):

- organizacja zajęć przez osoby wykwalifikowane, socjalizacja – por. Rysunek 4.

Rysunek 4. Potrzeby natury społecznej wśród osób z niepełnosprawnościami – chmura słów

Źródło: badania własne.

W przypadku zaobserwowanych potrzeb osób z zaburzeniami psychicznymi uczestnicy badań wspominali o takich zagadnieniach jak: brak opieki specjalistycznej, brak miejsc spotkań, brak środowiskowego domu pomocy społecznej, brak domów dziennego pobytu, problemy natury komunikacyjnej, konieczność zwiększenia poziomu kompetencji społecznych oraz akceptacji społecznej. Szczegółowo udzielone odpowiedzi prezentują się następująco:

a) brak opieki specjalistycznej (23 wypowiedzi):

- *brak dostępności specjalistów,*
- *brak opieki lekarskiej specjalistycznej, brak dostępu do psychologa,*
- *brak osób towarzyszących, brak wystarczającej ilości specjalistów,*
- *brak specjalistów (4 wypowiedzi),*
- *brak specjalistów i szybki dostęp,*
- *brak specjalistycznej opieki medycznej,*
- *dostęp do psychologa w przychodni,*
- *dostęp do psychologa lub psychoterapeuty na terenie gminy,*
- *łatwiejszy dostęp do specjalistów,*
- *ograniczona dostępność do specjalistów,*
- *potrzeba specjalistów w miejscach zamieszkania,*
- *utrudniony kontakt ze specjalistami,*
- *specjaliści w miejscu zamieszkania tj. psycholog, psychiatry,*
- *większa dostępność dla specjalistów,*
- *wsparcie psychologiczne, psychiatryczne w miejscu zamieszkania,*
- *zwiększenie dostępności do specjalistów,*
- *brak specjalistów,*
- *pomoc terapeutyczna, nadzór,*
- *pomoc terapeutyczna w miejscu zamieszkania,*
- *monitorowanie zachowań w ciężkich przypadkach, dbanie o dostęp do leczenia i stosowanie leków;*

b) brak miejsc spotkań (13 wypowiedzi):

- *brak miejsc do spotkań (2 wypowiedzi),*
- *brak miejsc spotkań (8 wypowiedzi),*
- *brak miejsc spotkań dla osób z zaburzeniami,*
- *brak miejsc spotkań dla takich osób,*
- *brak miejsc spotkań, pobytu;*

c) brak środowiskowego domu samopomocy (6 wypowiedzi):

- *brak domów opieki dla osób z zaburzeniami,*
- *brak domów samopomocy,*
- *brak środowiskowych domów,*
- *powstanie ŚDS lub innej placówki wsparcia dziennego,*
- *utworzenie ŚDS,*
- *utworzenie ŚDS w Markowej;*

d) brak domów dziennego pobytu (5 wypowiedzi):

- *brak domów dziennego pobytu (3 wypowiedzi),*
- *brak domów pobytu dziennego,*
- *brak miejsc pobytu dla osób z zaburzeniami;*

e) problemy natury komunikacyjnej (1 wypowiedź):

- *zła komunikacja, brak połączeń komunikacyjnych;*

f) potrzeba zwiększania poziomu kompetencji społecznych (1 wypowiedź):

- *działania mające na celu naukę umiejętności przydatnych w życiu (kluby gotowania, spędzanie czasu na świeżym powietrzu, działania skierowane również do dzieci;*

g) potrzeba zwiększenia akceptacji (1 wypowiedź):

- *potrzeba akceptacji, różnie z tym jest – por. Rysunek 5.*

Rysunek 5. Potrzeby natury społecznej wśród osób z zaburzeniami psychicznymi – chmura słów

Źródło: badania własne.

Rodziny z dziećmi zdaniem uczestników badań borykają się z takimi sprawami jak: niewystarczająca liczba ogólnodostępnych placów zabaw, brak oczekiwanej liczby miejsc w żłobkach i przedszkolach, brak infrastruktury rekreacyjnej, brak wsparcia w organizacji czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, brak miejsc spotkań dla rodzin z dziećmi oraz takich przeznaczonych dla młodzieży, brak wsparcia natury medycznej i psychologicznej, brak świetlicy lub sali zabaw, brak odpowiedniego wsparcia finansowego, problem z infrastrukturą handlową oraz konieczność polepszenia dostępu do informacji o wydarzeniach kulturalnych. Szczegółowo udzielone odpowiedzi prezentują się następująco:

a) brak placów zabaw (58 wypowiedzi):

- brak miejsca do spędzania wolnego czasu, ogólnodostępne place zabaw,
- brak miejsca zabaw (placów zabaw),
- brak miejsca zabaw dla dzieci,
- brak placów zabaw (16 wypowiedzi),
- brak placów zabaw dla dzieci (5 wypowiedzi),
- brak placów zabaw (4 wypowiedzi),
- brak placu zabaw w Górnej Markowej,
- brakuje placów zabaw ogólnodostępnych miejsc spotkań dla rodziny,
- budowa nowych placów zabaw,
- budowa placów zabaw,
- duży plac zabaw dla dzieci,
- duży plac zabaw ogólnodostępny,
- ogólnodostępne place zabaw,
- otwarte place zabaw przy przedszkolach i szkołach,
- plac zabaw,
- plac zabaw dla dzieci (2 wypowiedzi),
- plac zabaw dla dzieci ogólnodostępny,
- plac zabaw ogólnodostępny (3 wypowiedzi),
- place zabaw (4 wypowiedzi),
- potrzeba budowy placu zabaw,
- potrzeba placów zabaw,
- potrzebne są place zabaw,
- rozbudowa placów zabaw,

- rozbudowa placów zabaw dla dzieci,
- więcej placów zabaw,
- wybudowanie placów zabaw dla dzieci,
- wybudowanie placu zabaw dla dzieci,
- za mała liczba placów zabaw,
- zwiększenie placów zabaw dla dzieci;

b) brak miejsc w żłobkach i przedszkolach (22 wypowiedzi):

- brak przedszkoli,
- brak żłobka w Husowie
- budowa żłobka,
- ciasne pomieszczenia w przedszkolu,
- ciasne przedszkola
- mała ilość miejsc w żłobkach
- mała ilość miejsc w żłobku, budowa nowych,
- mała ilość żłobków,
- mało miejsc w przedszkolach,
- rozbudowa żłobka,
- rozbudowa żłobków (2 wypowiedzi),
- więcej miejsc dla dzieci w żłobku,
- większa ilość żłobków,
- za mała liczba żłobków,
- za małe przedszkola,
- za małe przedszkola, brak żłobków,
- zwiększenie liczby miejsc w żłobkach (4 wypowiedzi),
- żłobek;

c) brak infrastruktury rekreacyjnej (16 wypowiedzi):

- brak miejsca rekreacyjnego, hali sportowej,
- brak terenów rekreacyjnych, spacerowych, bez ruchu ulicznego i rolniczego, codzienne miejsce wypoczynku na świeżym powietrzu,
- budowa basenu, budowa hali sportowej, potrzeba młodzieży i starszych osób,
- hala sportowa,
- hala sportowa, basen (2 wypowiedzi)
- kino,
- mało miejsc spotkań młodzieży do ćwiczenia na świeżym powietrzu,
- miejsce do rekreacji (2 wypowiedzi),
- orlik (2 wypowiedzi),
- orlik, boisko sportowe,
- park liniowy,
- więcej atrakcji na świeżym powietrzu, większa dostępność,
- wybudować basen i halę sportową;

d) potrzeba organizacji czasu wolnego dla dzieci i młodzieży (14 wypowiedzi):

- atrakcyjne kółka zainteresowań dla młodzieży, rozszerzyć dostęp do dzieci w okresie ferii i wakacji,
- brak zorganizowania czasu wolnego dla młodzieży, np. w wakacje, ferie,
- Kluby Młodzieżowe – które mogłyby oferować zajęcia i rozwijać zainteresowania dla młodzieży,
- koła zainteresowań, większa liczba atrakcji dla dzieci i młodzieży,
- organizacja czasu wolnego dla młodzieży (2 wypowiedzi),
- potrzeba świetlicy w godzinach popołudniowych,
- świetlice szkolne dla matek pracujących,
- utworzyć świetlice szkolne do 17:00,
- zajęcia dla dzieci w godzinach popołudniowych w miejscu zamieszkania, brak rozrywek dla dzieci,
- zapewnienie dzieciom zajęć podczas ferii i wakacji,
- zorganizować czas wolny dla dzieci w okresie wakacji i ferii,
- zorganizowanie czasu wolnego w wakacje,
- zorganizowanie zajęć dla młodzieży i miejsc spotkań;

e) miejsca spotkań dla rodzin z dziećmi (8 wypowiedzi):

- brak miejsc do spotkań dla rodzin,
- brak miejsc spotkań dla takich rodzin,
- miejsca do spotkań (2 wypowiedzi),
- miejsce spotkań dla dzieci,
- potrzeba miejsca na spotkania rodzinne,
- spotkania integracyjne dla rodzin z dziećmi, brak takiego miejsca,
- więcej miejsc do spędzania wolnego czasu dla rodzin, młodzieży;

f) brak miejsc spotkań dla młodzieży (8 wypowiedzi):

- brak miejsc spotkań dla młodzieży (3 wypowiedzi),
- miejsca spotkań dla młodzieży (3 wypowiedzi),
- utworzyć miejsca spotkań dla młodzieży,
- więcej zainteresować się potrzebami młodzieży, miejsce spotkań dla nich;

g) wsparcie natury medycznej, psychologicznej (4 wypowiedzi):

- brak lub za mało lekarzy,
- potrzeba zatrudnienia psychologa dziecięcego w szkołach, 2 lub 3 razy w tygodniu, który by znał dobrze psychikę dziecka i jego potrzeby, problemy edukacyjne w szkołach - brak odpowiedniej kadry w szkołach, która rzetelnie i indywidualnie podchodziłaby do potrzeb ucznia, uczniowie często muszą korzystać z korepetycji, gdyż brakuje im jasnej informacji od nauczycieli,
- większe wsparcie, zainteresowanie takimi rodzinami,
- zapewnienie dostępności psychologa w szkołach podstawowych;

h) brak świetlicy, sali zabaw (2 wypowiedzi):

- brak sala zabaw,
- brak świetlicy miejskiej, brak sali zabaw;

i) wsparcie finansowe (1 wypowiedź):

- większe wsparcie finansowe dla rodzin;

j) problem z infrastrukturą handlową (1 wypowiedź):

- brak sklepów również w Górnej Markowej;

k) polepszenie dostępu do informacji o wydarzeniach kulturalnych (1 wypowiedź):

- informacje o wydarzeniach kulturalnych znajdują się tylko na FB lub stronie internetowej – por. Rysunek 6.

Rysunek 6. Potrzeby natury społecznej wśród rodzin z dziećmi
- chmura słów

Źródło: badania własne.

Usługi społeczne oferowane przez CUS, które mogłyby być odpowiedzią na potrzeby starszych mieszkańców Gminy Markowa, to w opinii uczestników zogniskowanych wywiadów grupowych, tj. seniorów (RS), rodziców (RR) oraz liderów społecznych (RL) przede wszystkim Kluby Seniora oraz Samopomocy, przy czym wskazywano tu na potrzebę wydłużenia czasu działalności tego typu podmiotów oraz zapewnienie dużych przestrzeni przeznaczonej dla większej liczby osób, z uwagi na znaczny popyt wśród osób starszych na tego typu usługi. Ponadto w tym kontekście wspomniano również o wsparciu dla osób niepełnosprawnych, a także o pomocy sąsiedzkiej oraz o transporcie dla osób w podeszłym wieku. O usługach tych skierowanych do osób starszych wypowiediano się w następujący sposób:

– Klub Seniora:

RS: *Bardzo potrzebny jest... RS: Jeszcze jedno. Ten Klub Seniora wspaniale jest i ten, ale żeby był dłużej... RS: (Działa) od 9-tej do 13-stej. Cztery godziny. RS: W tym jest obiad i tyle. RS: (...) I większe pomieszczenie. Bo pomieszczenie mamy bardzo małe. RS: Bo bardzo małe tam jest to pomieszczenie, ale no jest atmosfera jest elegancka. RS: (Liczba uczestników) dwadzieścia (osób). RS: No, ale tu w Klubie Seniora, po drugiej stronie, co my mamy te dwa pokoje, po drugiej stronie jest... była niegdyś apteka, i już tego można by było zrobić świetlicę, bo to są takie przepiórki, pokoje malutkie. RS: (...) Tylko to po prostu, żeby tam jeszcze trzeba byłoby wyburzyć te przepiórki... żeby wykończyć tą jedną... RS: Coś tam zaczęli nawet robić, ale zrezygnowali, bo raczej nie mają funduszy.*

– Klub Samopomocy:

RR: *Klub Samopomocy, który ma się otworzyć tutaj właśnie na terenie Gminy Markowa. Uważam, że jest bardzo dobrą sprawą, i bardzo potrzebną sprawą. RR: (Klub miałby się zajmować) RR: Wsparciem dla seniorów. Taką też integracją, bo wiadomo, że osoby starsze też czasem nie mają możliwości, na przykład ugotowania sobie. Jeżeli jest samotna osoba i musi sobie ugotować obiad, to czasem jest wyzwaniem, prawda? Jeżeli pójdzie do takiego klubu samopomocy chociażby to, że będzie miała zapewniony ten posiłek. Dla nich, to już jest dużo. Integracja z innymi. Pokazanie, że nie tylko ja zmagam się z taką niepełnosprawnością albo z jakimiś takimi rzeczami, z którymi człowiek kiedyś mógł sobie poradzić, a w tym momencie sprawia mu to trudność. I to, że ktoś zobaczy właśnie, że jest więcej takich osób... RR: Dokładnie. Dla seniorów to jest bardzo ważna sprawa.*

RL: *To też ośrodki wsparcia tj. kluby seniora, samopomocy oferujące bogaty zakres różnorodnego wsparcia.*

– wsparcie dla osób niepełnosprawnych, w tym starszych:

RR: *Tutaj też pewnie brakuje takiego wsparcia trochę dla osób niepełnosprawnych. Nie ma takich miejsc właśnie, jak jakieś środowiskowe domy samopomocy. No najbliższy jest w Gaci, w którym nie ma miejsc. Jest Łańcut, ale tutaj jest często problem też z transportem. Więc jeżeli chodzi o osoby niepełnosprawne, tutaj jest naprawdę problem. RR: (Dotyczy to) (...) raczej starsze (osoby).*

RL: *Jest też konieczność zapewnienia tym osobom (starszym) wystarczającej ilości godzin usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych.*

– pomoc sąsiedzka, wsparcie w drobnych pracach osób starszych:

RL: *Osoby starsze oczekiwałyby takich usług jak tzw. „złota rączka”.*

RR: *Myślę, że w Gminie Markowa, na pewno te relacje, są tak w miarę, są jednak poprawne. Bo wiadomo, zdarzają się tam różne konflikty między sąsiadami, ale jednak myślę, że tak w 70 procentach może nawet 75 procentach te relacje są raczej na bardzo dobrym poziomie, i w razie potrzeby jeden sąsiad pomoże drugiemu. RR: Czy powódź, czy inne różnego rodzaju, czyli jest pożar u kogoś, czy też ogólnie. Cała gmina jakoś tak się integruje. RR: Ale zdarzy się również, że sąsiad na przykład sąsiadowi i starszemu zdrowi zakupy. Pomoże w jakiś takich drobnych czynnościach. Trawę przed domem wykosi. Więc takie rzeczy jeszcze (są)... Nie jest tak jak w miastach, że sąsiedzi mieszkając w jednym bloku praktycznie się nie znają, prawda? Tylko jednak tutaj ta integracja między sąsiadami uważam, że jest, a takie usługi się sąsiedzkie mogłyby jeszcze bardziej do takiej integracji motywować.*

– transport dla osób starszych:

RL: *Nie wiem co oferuje CUS tak naprawdę. Transport to bardzo istotne. To miejsce spotkań. Bo to jest takie obłożenie na tych budynkach GOKowskich, że tutaj brakuje (miejsca). Jak widziałem, że ta podłoga jest remontowana w GOKu, no to korzystają z sali gimnastycznej w tym momencie, bo nie ma, nie ma takiego drugiego, alternatywnego miejsca, żeby się gdzieś znaleźć.* RL: *I to jeszcze w piwnicy.* RL: *Tak. Jest też dużo osób chętnych jeszcze.* RL: *Ale mają dowóz za to, więc to już jest dużo.*

Natomiast usługi społeczne mające być odpowiedzią na potrzeby osób młodszych, o których wspomniano w trakcie zogniskowanych wywiadów grupowych to organizacja zajęć i miejsc spotkań dla dzieci i młodzieży oraz pomoc młodym ludziom w radzeniu sobie z uzależnieniem od telefonu. O usługach tych dedykowanych osobom młodszym wypowiedziano się w następujący sposób:

– zajęcia oraz miejsce spotkań i rekreacji dla dzieci i młodzieży:

RR: *Myszę, że też fajnym, choć nie wiem czy CUS mógłby takie sprawy realizować, ale tak jak teraz są te zajęcia dla dzieci w Centrum Kultury, prawda? Jakies wycieczki organizowane jednodniowe nawet. Super pomysł, i bardzo duży (jest) odzew z tego co wiem, bo jeżeli tylko się pojawia ogłoszenie – trzy godziny nie ma miejsc.* RR: *Bardzo fajne.*
RL: *(...) świetlice dla dzieci; place zabaw, skatepark, orlik w każdej miejscowości.*

– pomoc w przeciwdziałaniu uzależnieniu dzieci i młodzieży od telefonów i Internetu:

RR: *I myślę, że może też jakaś pomoc, tak jak teraz mówiliśmy o tych uzależnieniach dla dzieci, może jakaś pomoc psychologa? Coś takiego? W tym kierunku powinniśmy też trochę pójść. Czy nawet jak są rodziny z uzależnieniami przeróżnymi, no to te dzieci, no czasami... często potrzebują właśnie jakiejś pomocy psychologa.* RR: *(...) Ale tutaj też jest takie przekonanie, że psycholog to jest coś złego. I żeby troszkę tak zburzyć ten stereotyp, które tutaj jeszcze mimo wszystko trwa. Że czasem jednak warto po prostu zasięgnąć opinii jakiejś psychologicznej, i później jakąś terapię z dzieckiem, że to nie jest nic złego, tylko że to nam po prostu może pomóc.*
RL: *Ja myślę, że wśród usług społecznych skierowanych do rodzin z dziećmi powinny być na przykład takie jak: punkty poradnictwa specjalistycznego.*

Wśród podmiotów – innych niż planowany CUS – wobec których kierowane są oczekiwania mieszkańców Gminy Markowa w kontekście zapewnienia wsparcia natury społecznej, w tym szczególnie dla osób starszych oraz dla dzieci i młodzieży w trakcie zogniskowanych wywiadów grupowych wymieniano takie jak: Caritas, Ochotniczą Straż Pożarną, stowarzyszenia, a także przedstawiciele władzy (w tym lokalnej) oraz lokalne Centrum Kultury. W przypadku tej ostatniej z wymienionych instytucji przede wszystkim chodziłoby o rozbudowę siłowni, aby mogła sprostać popytowi wśród mieszkańców oraz zaproponowanie atrakcyjnych zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży. Wypowiedzi te prezentują się następująco:

– Caritas:

RS: *Wsparcie ze strony Caritas.*

– Ochotnicza Straż Pożarna:

RS: *No Straż (OSP) chyba... tam jak trzeba coś tam...* RS: *Tak, to Straż pomaga... Troszkę...*
RS: *Na razie robią remont, jak zrobią remont, to wszystko, te okna zmieniają, to wszystko, to potem nie wiadomo co tam będzie. To zdaje się coś tam myślały, że coś tam bardzo.*
RS: *(...) to remiza jest już tego, tylko oni to chcą udogodnić jeszcze. No to już dawno, dawno jest postawione.*

– stowarzyszenia:

RS: *A tak to więcej, tak to organizacji, to chyba nie ma u nas...* RS: *No jest takie Stowarzyszenie. Przy skansenie. Jest takie stowarzyszenie. To one zawsze organizuje jakies spotkania, wyjazdy. To Stowarzyszenie... czy opłatek...* RS: *Ja czasem uczestniczę.* RS: *Te wycieczki...* RS: *Bo jak mają tam jakies takie zaduszki, to tam są takie rzeczy, ale to (w ramach) takiego kręgu, który tam już działa.* RS: *No nie wszystkie (rozmówczyni)...* RS: *Bo się albo nie wie...* RS: *...albo nie ma żadnego zaproszenia.* RS: *One tam afisz jakiś jest zawsze wywieszony, ale to nie każdy czyta, nie każdy*

mieszkaniec, i nie wie. RS: (...) Ja nie mam Internetu. RS: Nie wiem. Nie mam pojęcia (jaka miałaby być forma i sposób poinformowana)... RS: Ulotki byłby najlepsze. RS: (...) I u nas to tak naprawdę, to u nas nie ma gdzie takich rzeczy robić. Bo nie ma Domu Ludowego. Jest takie małe... no po prostu małe pomieszczenie mają. RS: U nas jest to jakieś tam pomieszczenie, tam gdzie ma Damian ten sklep, to u góry jest tak sala wielka. No ale to jest sala na takie zebrania, no i tego... No to tam jeszcze jest obok pomieszczenie, to jest znowu co ta pani, co tam jest, to tam było też. Ale już to co tyle ludzi, co od nas by chciało tam przyjść, to by się nie zmieściły w tej salce. Tylko tutaj w tej sali, o co to obrady, no to też... to by było, a tutaj nie. RS: To jest nasze (społeczności lokalnej). To jest tam, gdzie sołtys ma (siedzibę). Ale jak tam by to tego, to? Jest tych pomieszczeń. Tam trzeba by to było skontrolować, zobaczyć, wypytać co i jak, może akurat żeby było.

RR: Są stowarzyszenia. RR: Jedno z lepiej działających, to jest Pogodny senior. Na terenie na terenie gminy tutaj, które zrzesza naprawdę ponad chyba 100 osób. Właśnie spotykają się na różnego rodzaju zajęciach, integrują się, organizują wycieczki. RR: (...) Rok temu albo dwa lata temu była zorganizowana akcja przedszkole i seniorzy. Odnośnie tej integracji. Naprawdę super, super wydarzenie, myślę, że i ze strony dzieci, dzieci (było to) bardzo pozytywnie odebrane, i ze strony starszych też. Bo w sumie mojego seniora, tatę z domu też tam wysłała. Także zachwycony wrócił. I starsi czują się docenieni... Młodszy mają zajęcia... RR: (...) Nowe doświadczenie, nowe stroje. Wiadomo, w Gminie Markowa też jest duży nacisk na tę tradycję jednak by nie było kładziony. Więc myślę, że bardzo fajna taka inicjatywa łączenia tych młodszych i starszych... RR: Taka integracja międzypokoleniowa. RR: (...) harcerstwo też przecież u nas bardzo pręźnie działa. Ja pamiętam było zakładane za moich młodych lat, czyli już ile czasu temu, i dalej, dalej to funkcjonuje z tego co się orientuję, więc...

– władze:

RS: A pierwsze teraz zaczyna się budowa mostu... Zaczyna się. Dopiero będzie roku... O, ile czekać trzeba będzie, żeby całym było... dojazd do tego...

– Centrum Kultury:

RR: Wycieczki, i zajęcia do zajęcia dodatkowe... Mogłoby tego tyć więcej. RR: Ewentualnie tych specjalistów (potrzeba instruktorów). Bo na przykład jak teraz jest jakieś kącik szachowy, no to przyjeżdża pani z zewnątrz. RR: I dzieci uczą się. RR: (Zapotrzebowanie na takie zajęcia) z tego co wiem to jest.

– rozbudowa siłowni:

RR: Ja myślę, że na pewno powiększenie siłowni. Bo też tam do tej siłowni niewiele osób wejdzie. Niewiele tego sprzętu jest. W tej siłowni w Centrum Kultury. (Nie tylko dla dorosłych osób) ja mówię tylko o dzieciach. Bo dzieci też chodzą.

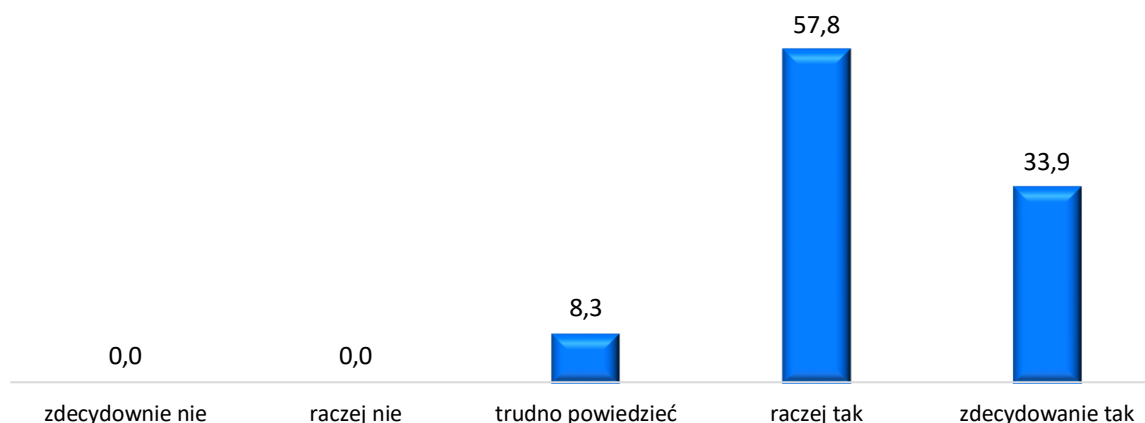
– zajęcia pozalekcyjne dla dzieci i młodzieży:

RL: Podejrzewam, że warto byłoby, żeby w szkołach poszerzyć ofertę zajęć pozalekcyjnych popołudniami dla dzieci, bo to jest kolejne wyjście naprzeciw rodzicom. Na przykład rodzic łatwiej wyśle dziecko na robotykę, która jest w szkole, i nawet zapłaci za to, czy na tańce, czy nawet jakby jakieś warsztaty dla dziecka z rodzicem. Bo szkoła jest do późna czynna...

4.3 Potrzeby mieszkańców Gminy Markowa w zakresie aktywizacji społecznej osób starszych, w tym ze szczególnym uwzględnieniem utworzenia Klubu Samopomocy

Utworzenie Klubu Samopomocy w Gminie Markowa jako miejsca spotkań, aktywizacji i wsparcia osób starszych z terenu wspomnianej gminy w opinii przeważającej większości jej badanych mieszkańców przyczyni się do polepszenia jakości życia seniorów (ok. 92%). Jedynie ok. 8% uczestników badań nie potrafiło zająć jednoznacznego stanowiska w omawianej kwestii. Ponadto nie udzielono żadnej odpowiedzi, która wskazywałaby, że powstanie Klubu Samopomocy nie niesłoby korzyści dla seniorów – por. Wykres 47.

Wykres 47. Polepszenie jakości życia seniorów w efekcie utworzenia Klubu Samopomocy w opinii mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180)

Źródło: badania własne.

Wobec powszechnej zgody uczestników badań co do zasadności powstania Klubu Samopomocy w kontekście polepszenia jakości życia osób starszych w Gminie Markowa, tylko w jednym przypadku można zauważyć pewną niewielką różnicę w odniesieniu do omawianej opinii. Kobiety istotnie częściej niż mężczyźni ($p < 0,01$) wyrażały zdecydowane przekonanie, że taki klub pozytywnie wpłynie na jakość życia osób starszych w omawianej gminie (odpowiednio ok. 41% i ok. 26%). Natomiast brak jednoznacznej opinii w omawianym względzie wyraźnie częściej odnotowano w przypadku mężczyzn w porównaniu z kobietami (odpowiednio ok. 14% i ok. 3%). Natomiast, siła tego zróżnicowania choć dostrzegalna, nie jest duża m.in. z uwagi na zdecydowaną przewagę jednej kategorii odpowiedzi, przychylniej opisywanemu pomysłowi, tj. w przypadku kobiet ok. 60% i mężczyzn ok. 56% ($V \text{ Cramera} = 0,232$) – por. Tabela 11.

Tabela 11. Utworzenie Klubu Samopomocy w Gminie Markowa w kontekście polepszenia jakości życia osób starszych w opinii uczestników badań wg płci (Dane w %)

Opinia na temat przydatności Klubów Samopomocy	Płeć		Ogółem N=180
	mężczyzna N=85	kobieta N=95	
zdecydowanie tak	25,9	41,1	33,9
raczej tak	60,0	55,8	57,8
trudno powiedzieć	14,1	3,2	8,3
raczej nie	0,0	0,0	0,0
zdecydowanie nie	0,0	0,0	0,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0

$Chi^2 \text{ Pearsona} = 9,650$; $df = 2^*$; 0 komórek (0,0%) ma liczebność oczekiwaną mniejszą niż 5; minimalna liczebność oczekiwana = 7,080; $p < 0,01$; $V \text{ Cramera} = 0,232$.

Źródło: badania własne.

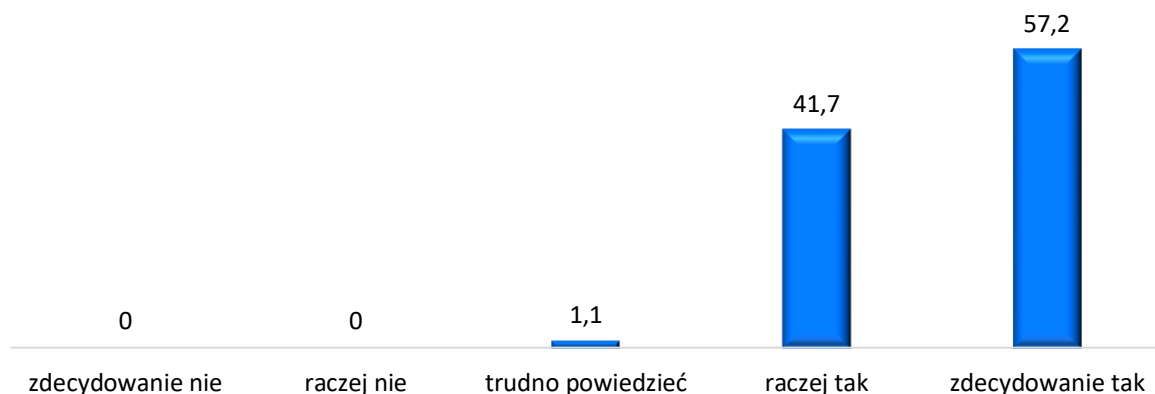
* Test policzony bez odpowiedzi negatywnych, z uwagi na ich brak.

Rozdział 5. Potrzeby w zakresie wsparcia osób starszych – ze szczególnym uwzględnieniem pomocy sąsiedzkiej – wyartykułowane w ramach badań sondażowych

5.1 Potrzeby mieszkańców Gminy Markowa w zakresie wsparcia społecznego, w tym szczególnie dla osób starszych

W przypadku pojawienia się potrzeby wsparcia prawie wszyscy uczestnicy badań zadeklarowali, że istnieje możliwość otrzymania takiej pomocy ze strony osób bliskich, rodziny, sąsiadów lub znajomych (ok. 99%). Jedynie 2 osoby (ok. 1%) miały problem z udzieleniem jednoznacznej opinii na ten temat, a jedna z tych osób doprecyzowała, że potrzebuje takiego wsparcia, ale go nie otrzymuje. Tym samym można stwierdzić, że przy tego typu rozkładzie odpowiedzi żadna z tzw. zmiennych niezależnych jak: płeć, wiek, miejsce zamieszkania itp. nie będzie różnicować wyrażanych opinii – por. Wykres 48.

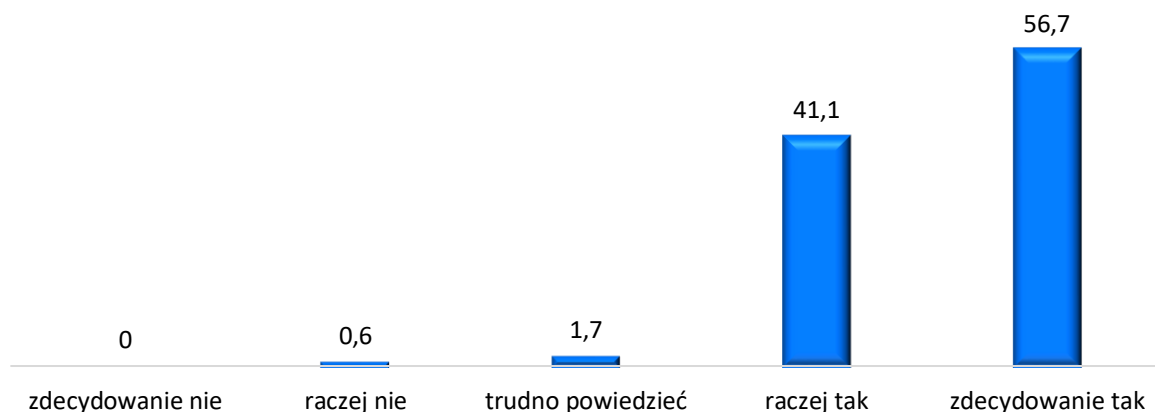
Wykres 48. Możliwość otrzymania pomocy ze strony osób bliskich, rodziny, sąsiadów, znajomych w opinii badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180)

Źródło: badania własne.

W otoczeniu przeważającej większości uczestników badań – jak wynika z uzyskanych odpowiedzi – są osoby, które mogą udzielić wsparcia w razie zaistnienia takiej potrzeby (ok. 98%). Takich osób nie ma w przypadku jedynie ok. 1% respondentów. Ponadto tylko ok. 2% badanych mieszkańców Gminy Markowa nie potrafiło jednoznacznie odnieść się do kwestii obecności osób mogących udzielić pomocy – por. Wykres 49.

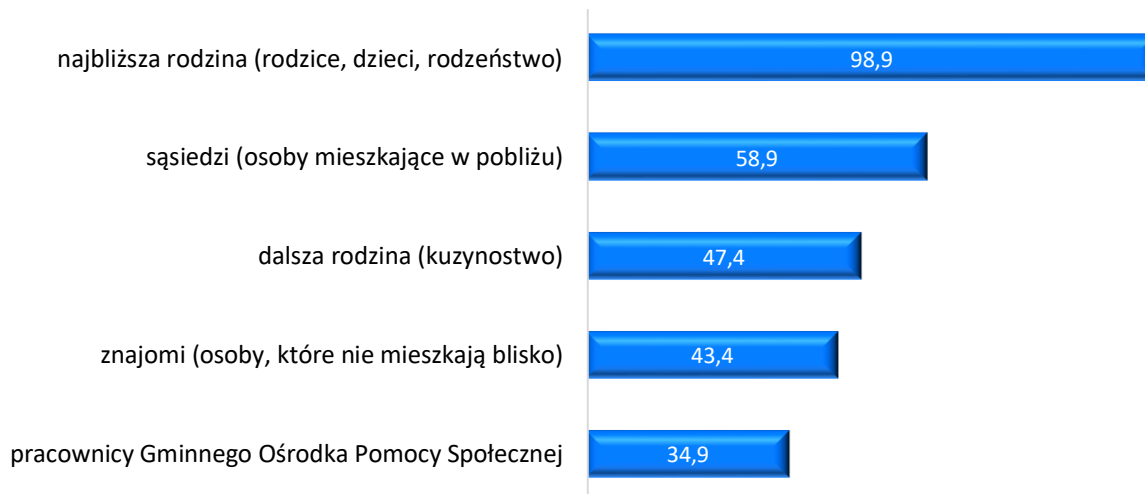
Wykres 49. Obecność w otoczeniu osób mogących udzielić wsparcia w razie zaistnienia takiej potrzeby (Dane w %, N=180)

Źródło: badania własne.

Osobami, które najczęściej mogą udzielić wsparcia uczestnikom badań są przede wszystkim najbliżsi członkowie rodziny (ok. 99%). Ponadto takiej pomocy mogą udzielić sąsiedzi (ok. 59%), dalsza rodzina (ok. 47%), a także znajomi (ok. 43%), jak również pracownicy GOPS (ok. 35%) – por. Wykres 50.

Wykres 50. Osoby mogące udzielić wsparcia badanym mieszkańcom Gminy Markowa (Dane w %, N=180)*

*Dane nie sumują się do 100% ponieważ respondenci mieli możliwość udzielania więcej niż 1 odpowiedzi.
Źródło: badania własne.

Źródłem wsparcia dla badanych mieszkańców Gminy Markowa są przede wszystkim członkowie najbliższej rodziny, a w tym głównie dzieci, współmałżonkowie oraz rodzice. Co istotne z punktu widzenia organizacji pomocy sąsiedzkiej, to fakt iż w omawianym kontekście wskazywano również na możliwość uzyskania wsparcia właśnie od sąsiadów – por. Rysunek 7.

Rysunek 7. Źródła wsparcia badanych mieszkańców Gminy Markowa – chmura słów

Źródło: badania własne.

Pomoc ze strony rodziny, ale także sąsiadów polega przede wszystkim na wsparciu psychicznym, emocjonalnym i przejawia się głównie w postaci rozmowy i wspólnego spędzania czasu. Ponadto wspomniano tu również o pomocy fizycznej, a także usługowej i finansowej – por. Rysunek 8.

– wsparcie dla osób starszych w postaci zapewnienia aktywnego i wspólnego spędzania czasu:

RS: *Tak, tak to. Najważniejsze.*

– potrzeba ośrodków wsparcia dla osób starszych:

RL: *To też potrzeba dobrze rozwiniętej bazy ośrodków wsparcia z usługami opiekuńczymi, medycznymi, rehabilitacyjnymi itp.*

– problematyczna lokalizacja infrastruktury handlowej, potrzeba pomocy w postaci transportu dla osób starszych:

RS: *Jeszcze coś powiem ja. Coś powiem, że tu w środku (miejscowości) to w ogóle nie mamy sklepu. RS: Spożywczych... RS: Tak wcale. Tylko albo trzeba albo stronę dofu, albo do GSU. RS: Bo my jesteśmy tutaj ze środka (Markowej)... RS: Były przedtem sklepy, a teraz wszystko zostało zlikwidowane, i nie ma nic. RS: (Potrzebny transport) Tak. Na zakupy. RS: Wiem, że jest taka rzecz... Takie osoby samotne, osoby mają tak jakby opiekunkę, i ona z nimi jeździ. RS: Ale ona jest z Caritasu... Z Caritasu one mają opiekunki, no i one, czy podwiozą do lekarza, czy dla tego chorego, czy po prostu zakupy robią. RS: To też dużo jest takich, co przychodzą do (osoby) samotnej. Dużo jest takich, co przyjeżdżają... RS: To z Caritasu to są... RS: Tu u nas w Markowej też z Caritasu jeżdżą do chorych. I do sąsiada jeżdżą. Także... RS: (...) bo jeśli ktoś jest taki, co nie może pójść już dużo... o laskach... do tego to raczej ktoś przyjeżdża, przychodzi... Oj tak jest...*

– wsparcie sąsiedzkie:

RS: (Potrzeba wsparcia sąsiedzkiego) *Jak najbardziej to.* RS: *Ja uważam, że tak.* RS: *Zawsze*
RS: *I odpowiedzialna osoba.*

– potrzeba działań w formie wolontariatu na rzecz osób starszych:

RL: *W przypadku osób starszych mowa tu o potrzebie dobrze rozwiniętego wolontariatu skierowanego na pomoc osobom w podeszłym wieku.*

Wśród potrzeb w zakresie wsparcia społecznego dla młodzieży uczestnicy badań FGI wymienili takiej jak: brak miejsc spotkań dla dzieci i młodzieży, brak placów zabaw dla dzieci oraz konieczność zapewnienia młodym ludziom interesujących zajęć pozalekcyjnych na miejscu w omawianej gminie. O potrzebach tych przejawianych przez osoby młode wypowiedziano się w następujący sposób:

– brak miejsc spotkań dla dzieci i młodzieży:

RL: *Potrzeby rodzin z dziećmi to według mnie miejsca spotkań dla, dobrze funkcjonujące i wyposażone świetlice.*

– brak placów zabaw dla dzieci:

RR: *Z kolei dla dzieciaków place zabaw, bo tutaj też trzeba przyznać, że nie ma ich w Gminie Markowa. RR: Nie ma placów zabaw. RR: (Potrzeba interakcji społecznych) Te relacje między rówieśnikami. RR: Bo to tak jakoś się trochę to wszystko zamyka, jednak w tej własnej przestrzeni, tego swojego podwórka, a to nie tędy droga. Bo potem jest ten telefon... I to jest takie... RR: Dokładnie. RR: Taka właśnie integracja w grupie rówieśniczej między tymi dziećmi jest bardzo potrzebna.*

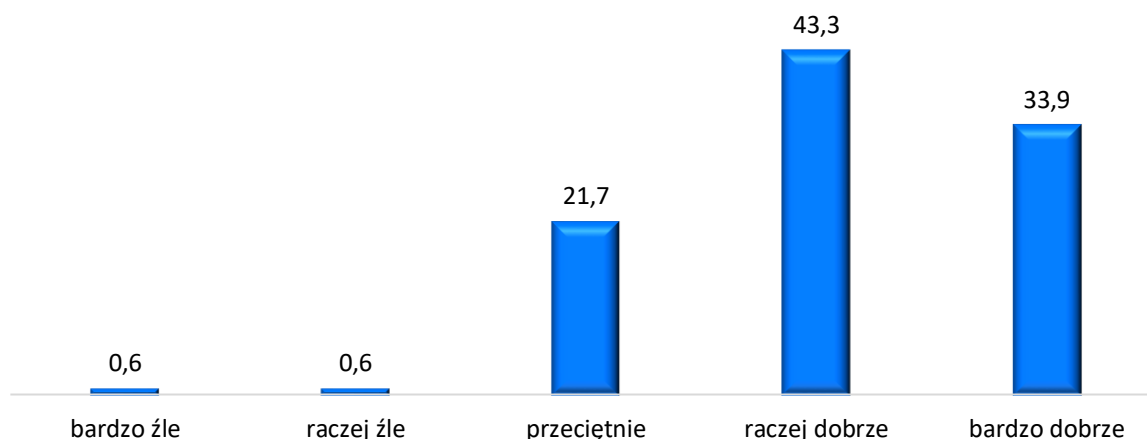
– potrzebne są zajęcia pozalekcyjne o aktualnej tematyce mogącej zainteresować młodzież:

RL: *Tak jak powiedziałam wcześniej, ja mam własnego nastolatka w domu, i dużo nastolatków przechodzi przez nasz dom (...) Oni wszyscy chcą być teraz youtuberami. Ich interesują strasznie media społecznościowe... A może faktycznie zrobić dla nich jakieś zajęcia z obsługi, pożytecznej oczywiście, bo to jest też wielkie zło, te social media.. Jak z tego korzystać? Jak tworzyć wartościowe treści? Jak umieć się sprzedać, ale przy okazji nie robić krzywdy i hejtu? Z innym, żeby pójść w takim kierunku. Jakies takie zajęcia, i to mogłoby ich zainteresować. (...) No bo to ich interesuje najbardziej teraz. (...) wiem, że im więcej takich zajęć różnorodnych dla dzieci, że nie tylko taniec ludowy, ale robotyka jest modna. RL: No robotyka mogłaby być bardzo ciekawa, to mogłoby zainteresować faktycznie, to tak. RL: Poszukać rzeczy, których tu nie ma, i wprowadzić tak jak właśnie robotyka. Zajęcia jakieś wokalne, taniec nowoczesny, tego tu nie ma i pewnie warto byłoby wprowadzić. Zwłaszcza, że jest odległość spora i to jest też kłopot wożenia (dzieci i młodzieży). Ja tak się śmieję, ja mówię o sobie mama taxi. Bo ja jak wracam z pracy to jeżdżę na basen, orkiestrę, i tak w kółko. A co, gdy gdzieś jest jeszcze dalej?*

5.2 Opinia mieszkańców Gminy Markowa dotycząca zasadności organizacji pomocy sąsiedzkiej dla osób starszych

Relacje z sąsiadami w zdecydowanej większości wypowiedzi badanych mieszkańców Gminy Markowa zostały ocenione jako dobre (ok. 77%). Co piąty uczestnik badań nie potrafił jednoznacznie wypowiedzieć się w tej kwestii (ok. 22%). Natomiast w przypadku jedynie ok. 1% respondentów relacje te zostały określone jako złe – Wykres 51.

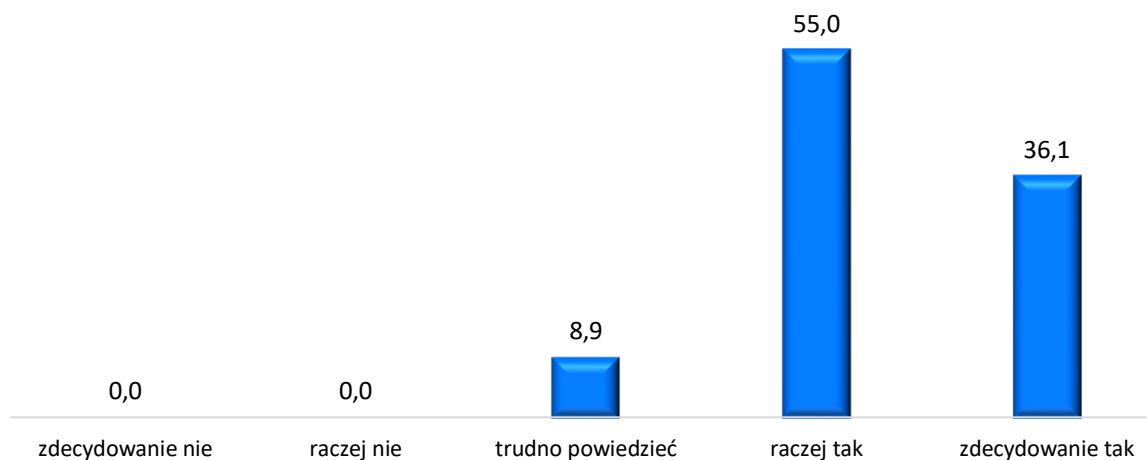
Wykres 51. Ocena badanych mieszkańców Gminy Markowa dotycząca relacji z sąsiadami (Dane w %, N=180)

Źródło: badania własne.

Działania zmierzające do zorganizowania dla osób starszych, samotnych lub chorych wsparcia ze strony ich sąsiadów, w tym m.in. w postaci pomocy w wykonywaniu codziennych zadań, tj. zakupy, gotowanie, towarzyszenie w wizytach lekarskich itp.) w opinii przeważającej większości uczestników badań mają szansę skutecznie przyczynić się do polepszenia jakości życia seniorów (ok. 91%). Jedynie ok. 9% respondentów nie potrafiła jednoznacznie ustosunkować się do tej kwestii. Ponadto nie odnotowano żadnej odpowiedzi wskazującej na brak tego typu korzyści – por. Wykres 52.

Wykres 52. Polepszenie jakości życia osób starszych w związku z organizacją wsparcia dla nich ze strony ich sąsiadów w opinii mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180)

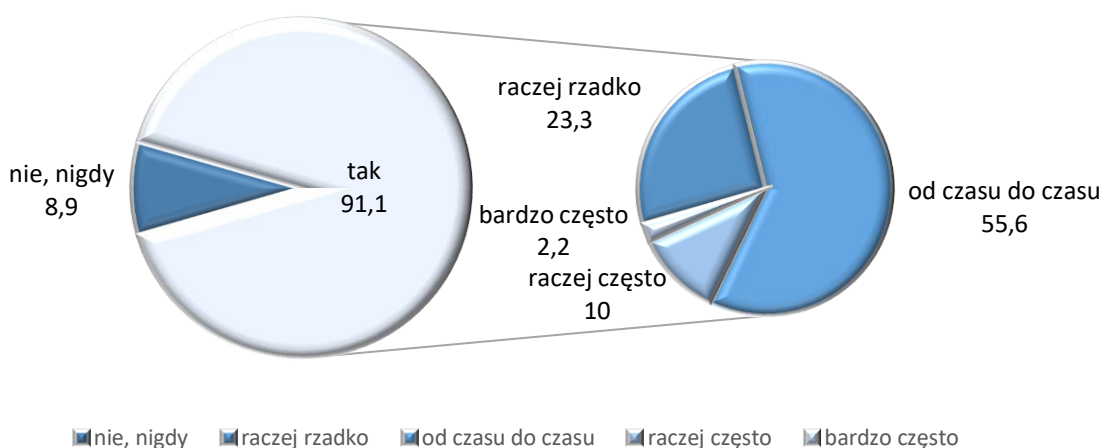

Źródło: badania własne.

5.3 Zakres pomocy udzielanej przez mieszkańców Gminy Markowa swoim sąsiadom

Zdecydowana większość badanych mieszkańców Gminy Markowa przyznała, że udziela swoim sąsiadom pomocy (ok. 68%), przy czym do dziesiąty respondent przejawia taką formę aktywności często (ok. 12%). Działania takie od czasu do czasu podejmuje ok. 29% uczestników badań, a rzadko ok. 28%. Takiego wsparcia nie udziela natomiast co trzeci z badanych (ok. 32%) – por. Wykres 53.

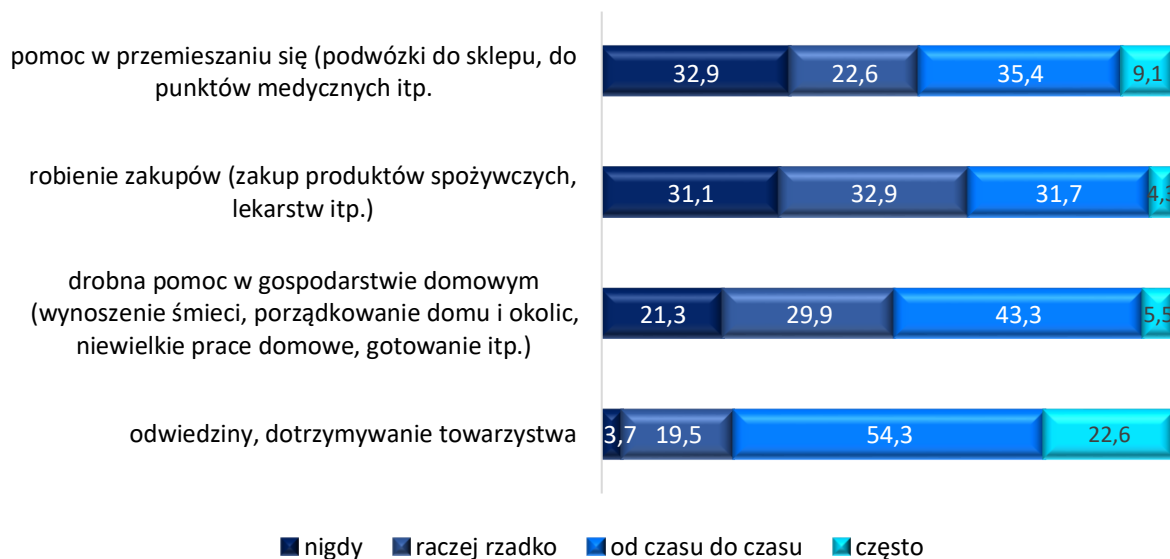
Wykres 53. Pomoc udzielana sąsiadom przez badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180)

Źródło: badania własne.

Najbardziej popularną formą wsparcia udzielanego sąsiadom przez badanych mieszkańców Gminy Markowa są odwiedziny oraz dotrzymywanie towarzystwa (ok. 96%, w tym ok. 9% często). Ponadto deklarowano również takie przejawy pomocy jak: drobna pomoc w gospodarstwie domowym, jak m.in. wynoszenie śmieci, porządkowanie domu i okolic, niewielkie prace domowe, gotowanie itp. (ok. 79%, w tym ok. 6% często), robienie zakupów, tj. np. zakup produktów spożywczych, lekarstw itp. (ok. 69%, w tym ok. 4%) oraz pomoc w przemieszaniu się, jak np. podwózki do sklepu, do punktów medycznych itp. (ok. 67%, w tym ok. 9% często) – por. Wykres 54.

Wykres 54. Przejawy wsparcia udzielanego sąsiadom przez badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=164*)

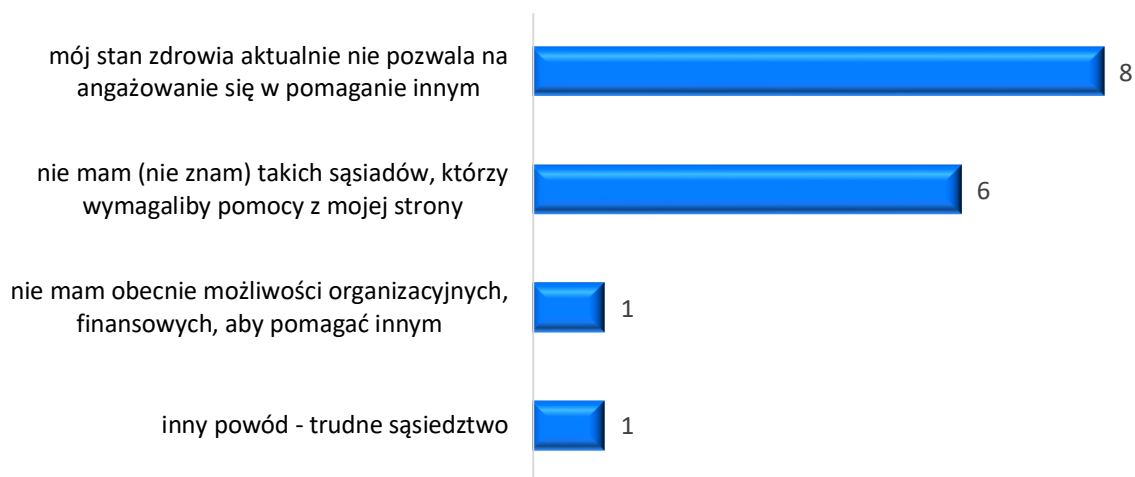

*Dotyczy osób, które zadeklarowały udzielanie wsparcia sąsiadom.

Źródło: badania własne.

Natomiast wśród przyczyn braku udzielania wsparcia sąsiadom badani mieszkańcy Gminy Markowa najczęściej wymieniali zły stan zdrowia (8 osób), brak w otoczeniu osób, które wymagałyby takiej pomocy (6 osób). W pojedynczych wypowiedziach wskazywano w tym kontekście na takie przyczyny jak brak możliwości organizacyjnych, finansowych oraz trudne sąsiedztwo – por. Wykres 55.

Wykres 55. Przyczyny braku udzielania wsparcia sąsiadom ze strony badanych mieszkańców Gminy Markowa (N=16*)

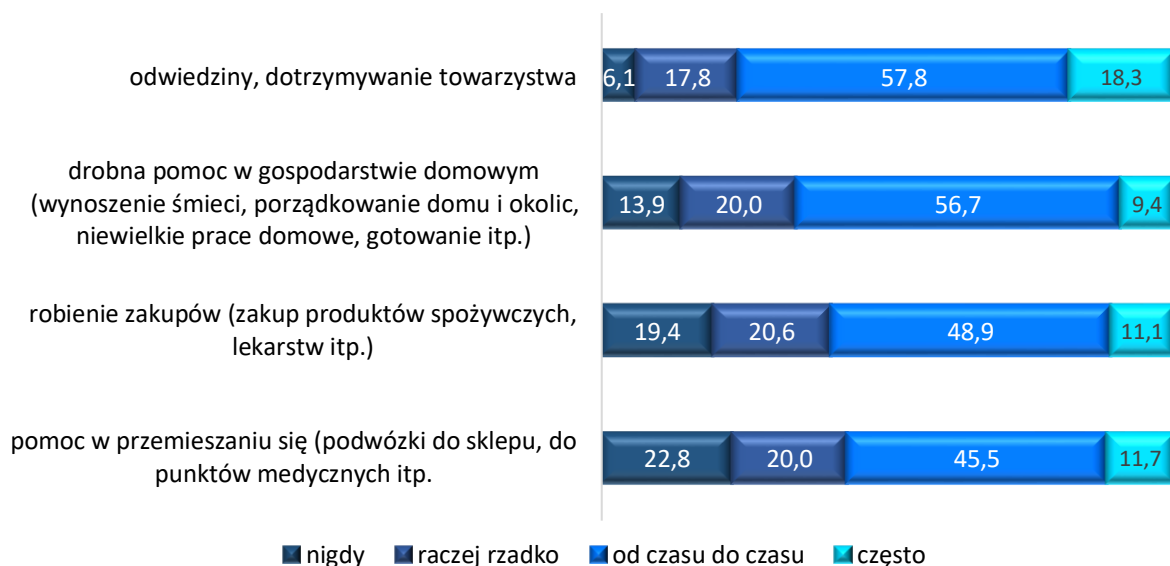
* Respondenci mieli możliwość udzielania więcej niż 1 odpowiedzi.

Uwzględniono odpowiedzi wyłącznie osób, które przyznały, że nie udzielają pomocy swoim sąsiadom.

Źródło: badania własne.

W przypadku gdyby w przyszłości zaistniała potrzeba udzielania pomocy innym osobom to z deklaracji uczestników badań wynika, że najbardziej byliby gotowi do takiej formy wsparcia jak odwiedziny oraz dotrzymywanie towarzystwa (ok. 94, w tym ok. 18% często). W tym kontekście była również mowa o drobnej pomocy w gospodarstwie domowym, tj. wynoszenie śmieci, porządkowanie domu i okolic, niewielkie prace domowe, gotowanie itp. (ok. 86%, w tym ok. 9% często), robienie zakupów, tj. zakup produktów spożywczych, lekarstw itp. (ok. 81%, w tym ok. 11% często) oraz pomoc w przemieszaniu się, tj. podwózki do sklepu, do punktów medycznych itp. (ok. 77%, w tym ok. 12% często) – por. Wykres 56.

Wykres 56. Formy ewentualnej pomocy brane pod uwagę przez osoby nie udzielające wsparcia (Dane w %, N=180)

■ nigdy ■ raczej rzadko ■ od czasu do czasu ■ często

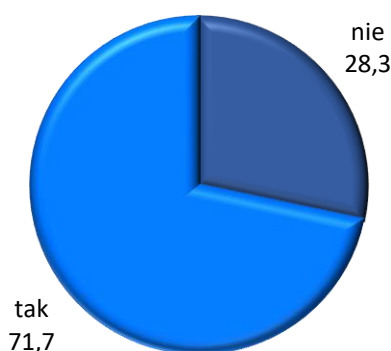
Źródło: badania własne.

Rozdział 6. Zakres partycypacji społecznej mieszkańców Gminy Markowa zadeklarowany w ramach badań sondażowych

6.1 Zakres uczestnictwa w życiu społecznym mieszkańców Gminy Markowa

Zdecydowana większość uczestników badań zadeklarowała posiadanie wiedzy na temat działalności lokalnych instytucji lub organizacji wspierających osoby starsze (ok. 71%). Do braku informacji na temat takich podmiotów przyznało się ok. 28% badanych – por. Wykres 57.

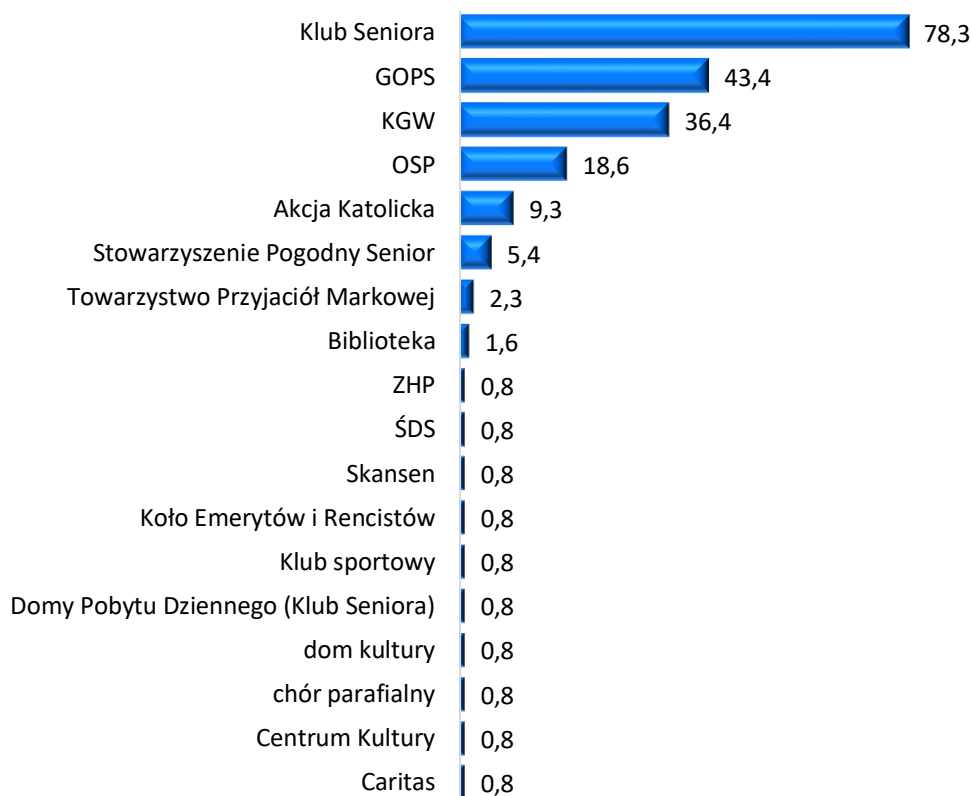
Wykres 57. Znajomość lokalnych instytucji lub organizacji wspierających osoby starsze (Dane w %, N=180)

Źródło: badania własne.

Podmiotem działającym na rzecz wspierania osób starszych, który był najczęściej wymieniany przez respondentów był klub seniora (ok. 78%), przy czym w tym kontekście oprócz przeważających opinii wskazujących na zadowolenie z funkcjonowania tego typu placówki, pojawiło się kilka wypowiedzi sygnalizujących problem zbyt małej liczby miejsc w odniesieniu do skali zainteresowania uczestnictwem w działalności tego typu klubu oraz niedogodność związaną z odpłatnością za ten udział (*Klub Seniora za małą ilość miejsc – 3 wypowiedzi; Klub Seniora oferta jest za mała – 2 wypowiedzi; Klub Seniora, ale powinien być za darmo*). Ponadto wśród podmiotów mających na celu wspieranie osób starszych wymieniano przeważnie GOPS w Markowej (ok. 43%), Koła Gospodyń Wiejskich (ok. 36%), Ochotniczą Straż Pożarną (ok. 19%) oraz Akcję Katolicką (ok. 9%), a także Stowarzyszenie „Pogodny Senior” (ok. 5%), jak również Towarzystwo Przyjaciół Markowej (ok. 2%) i Bibliotekę (ok. 2%). W pojedynczych wypowiedziach wspomniano również o takich podmiotach jak: Caritas, Centrum Kultury, chór parafialny, dom kultury, Domy Pobytu Dziennego (Klub Seniora), Klub sportowy, Koło Emerytów i Rencistów, Skansen, ŚDS oraz ZHP – por. Wykres 58.

Wykres 58. Podmioty działające na rzecz osób starszych w Gminie Markowa wskazane przez uczestników badań (Dane w %, N=129*)

*Uwzględniono wyłącznie odpowiedzi osób, które zadeklarowały znajomość tego typu podmiotów.
Dane nie sumują się do 100% ponieważ respondenci mieli możliwość udzielenia więcej niż 1 odpowiedzi.
Źródło: badania własne.

Zakres uczestnictwa w życiu społecznym (w tym kulturalnym) mieszkańców Gminy Markowa w opinii uczestników zogniskowanych wywiadów grupowych, tj. seniorów (RS), rodziców (RR) oraz liderów społecznych (RL) jest duży, i w znacznej mierze dotyczy on osób starszych, przy czym jednocześnie zwrócono uwagę na potrzebę dotarcia do tych osób w podeszłym wieku, które jak dotąd nie przejawiają aktywności społecznej – z różnych względów, a najczęściej z powodu dolegliwości zdrowotnych. W omawianym kontekście doceniono działalność lokalnych stowarzyszeń, a także zaangażowanie rodzin z dziećmi w życie lokalnej społeczności. Istotną rolę dla tych wspólnotowych aktywności odgrywają cykliczne imprezy plenerowe, możliwość korzystania z boiska tzw. „orlika” oraz siłowni, która mieści się w Centrum Kultury. O uczestnictwie tym w trakcie wywiadów wypowiedziano się w następujący sposób:

– aktywność seniorów:

RS: *Bardzo przyjaźni są ludzie. RS: Takie bardzo, bardzo, to nie można nic (złego) powiedzieć, nic. RS: Nic ująć... wszystko dobrze. RS: To ja mogę dodać, że Gmina Markowa organizuje Klub Seniora w Tarnowce. I będzie w drugim półroczu tego roku otwarty ten klub. Przygotowania trwają. Wydaje mi się, że to jest dobry kierunek, że po prostu gmina dba o to, ażeby starszych ludzi jakoś wspomagać, w tym trudnym okresie życia. RS: (...) Im tych klubów będzie więcej, im tych możliwości będzie więcej, tym lepiej dla ludzi starszych. RS: ...przychodzi i ten wójt do nas, i opiekuje się wszystkie jak mogę, i bardzo grzecznie, bardzo inteligentnie...*

RL: *Myślę, że osoby starsze dosyć aktywnie z tego względu, że w jako te starsze Panie, które mają tę swoją organizację... Stowarzyszenie Pogodny Seniora... Jest ich tam chyba coś około setka... Dobrze mówię? RL: Więcej. RL: Więcej starszych osób, które tam czynnie uczestniczą sobie w spotkaniach, gdzieś tam wjadą... RL: (...) jak tutaj przyszłam do pracy, to bardzo zaintrygował mnie prężnie działający Klub Seniora (...) i braliśmy udział w projekcie, gdzie jeździliśmy do*

Filharmonii, na wycieczki, robiliśmy teatr, także oni są bardzo chętni do wszystkiego (...) oni sobie wymyślili, że chcą brać udział w sztuce Bajki dla dorosłych, takie co wcześniej były, i to sobie zagrali, a wcześniej w poprzedniej pracy z seniorami wystawiliśmy Czerwonego kapturka. Także seniorzy są chętni do tego wszystkiego. Oferta kulturalna też jest tutaj bogata, patrząc... całe lato (...) byłam we wszystkich imprezach, więc widziałam, że uczestnikami tych wydarzeń były całe rodziny. Program robiony jest tak, że występują i seniorzy, i grupy dorosłe i dzieci, więc to przyciąga widocznie tak. Bez względu na wiek. RL: Jeżeli chodzi o osoby starsze to również w miarę możliwości i siłą uczestniczą w życiu kulturalnych gminy. Na terenie gminy prężnie działają Stowarzyszenia, zespoły śpiewacze które zrzeszają właśnie seniorów. Ponadto Klub Seniora z Markowej również aktywnie bierze udział w wydarzeniach gminnych uświetniając je np. występem śpiewaczym.

– problem uczestnictwa w życiu społecznym osób starszych w związku z covidem:

RS: Każdy w swoim domu. A tak szczególnie pom tym covidzie. Tak, to tak się wszystko, że każdy siedzi w domu, i nie ma tej takiej zażyłości, tylko całkiem inaczej. (Przed covidem) RS: Ludzie się spotykali, sąsiad ze sąsiadem, i jakoś tako zażyłość była, i sąsiedzko, i w rodzinie, a teraz naprawdę jest tak wszystko zimne. RS: Teraz nie ma sąsiedztwa, nie ma nic. Przechodzi się na dzwonek, wychodzi ktoś (pyta) o co chodzi? Proszę... a to niedobre... RS: Niedobre te czasy teraz. W porównaniu z tamtym, to tak będę narzekać. RS: Tak, bo tyły czasu, że i w polu porobić, i jeden drugiemu pomagał. RS: Oj było bardzo fajnie, był wesoło, po prostu. Każdy się uśmiechał, każdy szedł, o i było dobrze. RS: To dobrze, że jak Klub się stworzył... to jest jakieś takie odprężenie, od tego domowego lenistwa całkowitego, tak. Oby takich miejsc było jeszcze więcej, i jeszcze więcej. Bo takich chętnych myślę, że jest dużo.

– stowarzyszenia:

RL: Także jeszcze tu też można chyba zmienić, że jest Towarzystwo Przyjaciół Markowej. Tam też jest dużo osób zrzeszonych, i starszych, i te młodsze osoby próbują się zaangażować w tę działalność taką kulturową tutaj miejscową. Także myślę, że też Straż. Bo tam są i starsi, i sekcje młodzieżowe tam tworzą. Także Straż też bardzo prężnie tutaj na naszym terenie działa. RL: Działa taka szkołka, Młodzieżowa Drużyna Pożarnicza. RL: Jest i orkiestra, i również chór śpiewaczy (łączy pokolenia) to tak rodzinnie. Bo to od wnuka do dziadka. To się dziedziczy. To się zaszczepia. To w genach zostaje jak to mówią.

– aktywność rodzin z dziećmi:

RL: Jeżeli chodzi o rodziny z dziećmi w mojej opinii aktywnie uczestniczą w życiu społecznym gminy. Dzieci w wieku przedszkolnym oraz szkolnym często biorą udział w różnego rodzaju wydarzeniach okolicznościowych jak chociażby dożynki gminne, pikniki rodzinne, zesztoroczny jarmark bożonarodzeniowy. Natomiast rodzice angażują się w pomoc w przygotowaniu tych wydarzeń w których występują ich dzieci.

– plenerowe imprezy cykliczne:

RR: Myślę, że są takie wydarzenia tutaj organizowane przez Centrum Kultury, głównie w sezonie letnim. Jakies imprezy właśnie kulturalne typu dożynki. (Frekwencja) RR: Spora. I właśnie tam zawsze są rozstawione jakieś dmuchańce dla dzieciaków, pokazów kucyków, różne rzeczy, atrakcje, więc rodziny z dziećmi jak najbardziej uczestniczą. I myślę, że dla każdego przedziału wiekowego tam każdy znajdzie coś dla siebie, że tak powiem. RR: Ogólnie myślę, że Gmina Markowa jako tako... mieszkańcy gminy są tak bardziej raczej aktywni pod tym względem. (To) taka społeczność dosyć, która no działa na każdym w sumie gruncie, tak myślę, i starsi, seniorzy też myślę, że są jakieś tam stowarzyszenia... RR: Są pikniki rodzinne jakies... RR: Te pikniki, no to też bardziej takie wiosenne, kiedy pogoda sprzyja. RR: To są z reguły plenerowe (wydarzenia). RR: W grudniu był organizowany po raz pierwszy jarmark. Więc bardzo duża część społeczeństwa, nie tylko tutaj właśnie wewnętrznego, ale również osoby z zewnątrz spoza gminy. Naprawdę frekwencja była... Myślę, że przerosła oczekiwania... RL: Tak stąd, ale też i z zewnątrz są zapraszane. Mieliśmy super imprezę, w grudniu, jarmark bożonarodzeniowy (...) pierwszy... i będzie to kontynuowane. I z naszych obserwacji wynika, że całe województwo do nas przyjechało. Byli mieszkańcy po prostu z całego województwa.

– boisko sportowe jako ważne miejsce aktywności mieszkańców gminy:

RR: *Tak poza tym to jeszcze działa „orlik”. Więc myślę, że młodzież też na tym „orliku” spędza aktywnie czas wydaje mi się. RR: Bardzo dużo czasu. RR: (...) Siedzą ile chcą... RR: No oni by pewnie siedzieli i do dwudziestej trzeciej. RR: Tam są opiekunowie zapewnieni do dwudziestej drugiej albo do dwudziestej pierwszej... Bo tam także i starsi korzystają, wiem bo mój mąż też. W sumie też sobie zrobili grupę znajomych, którzy chodzą i grają w nogę...*

RL: *(...) te młodsze (osoby), to główne w tej piłce nożnej myślę się tutaj udzielają... RL: Rodzice są czynnie zaangażowani. Młodzieży na każdą sekcję można spokojnie liczyć po 20, 25 osób. Czyli to by (...) robiło jakąś setkę samej młodzieży. I do tego dochodzą (...) te sekcje seniorskie (...)*

RL: *Na razie na chwilę obecną, jest więcej miejsc, można powiedzieć, niż chętnych. (...) bo tak naprawdę (...) zdolności przerobowe są duże, bo jeżeli byłaby tworzona kolejna grupa, to (...) szuka się odpowiedniego trenera do grupy młodzieżowej (...) także nie jest (...) w stanie przerosnąć liczba chętnych (liczbę miejsc). RL: (...) My staramy się promować (uczestnictwo w klubie piłkarskim). Posty, nie posty, plakaty, przez szkoły staramy się trafiać (do młodych ludzi). Wchodzimy teraz w taki ten, że być może po prostu zlecimy komuś z zewnątrz promowanie tych, tych rzeczy. Bo tam są takie możliwości z tego, co żeśmy się orientowali, że tam nawet i kilkunastokrotnie może się zwiększyć zainteresowanie. Chociaż wiadomo, że w naszej tutaj (gminie), w promieniu tych 10 kilometrów, to nie będzie tak efektywnie jakby to było w centrum Rzeszowa na przykład. No bo wiadomo, no bo to nie jest taka gęstość zaludnienia, żeby to mogło do tylu osób trafić. No ale mamy nadzieję, że jeżeli tu przychodzi do nas na przykład 20 dzieci, to przynajmniej 10 kolejnych jesteśmy w stanie pozyskać z terenu Markowej, czy może z całej Gminy Markowa, bądź ościennych miejscowości. RL: (...) rodzice chętnie w tym biorą udział, w tym uczestniczą, chętnie ich wożą, dowożą. (...) Dziewczynki również są brane pod uwagę, nie są wykluczone. Nie mamy osobnej sekcji dziewczynek, aczkolwiek w tym młodym wieku, jeżeli trenują razem, to jeszcze jest to jak najbardziej wskazane. Tak nie ma, nie ma tej okoliczności, żeby to było (trzeba) rozdzielać. A nie mamy ich na tyle chętnych, aby można było po prostu jeszcze stworzyć osobną grupę.*

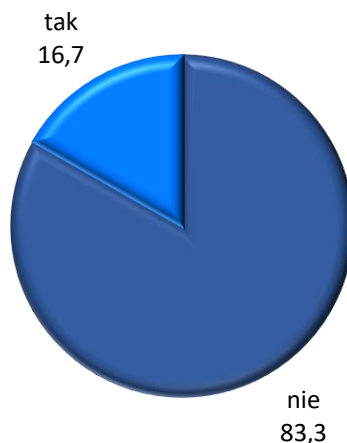
– siłownia:

RR: *Matki myślą w sumie tylko o dzieciach... A dla nas, to w sumie też jest siłownia w Centrum Kultury. Z tego co wiem to jest kilka mam, które tam na tą siłownię uczęszczają. Ale czy ja wiem, no nie jakaś duża grupa osób.*

6.2 Formy przynależności organizacyjnej mieszkańców Gminy Markowa

Przeważająca większość spośród badanych mieszkańców Gminy Markowa nie należy do żadnej organizacji (ok. 83%). Do organizacji takich jak stowarzyszenia, kluby sportowe, Klub Gospodyń Wiejskich, Ochotnicza Straż Pożarna, podmioty działające w sferze kultury, kluby hobbyistyczne, zgromadzenia religijne, itp. należy jedynie ok. 17% – por. Wykres 59.

Wykres 59. Przynależność organizacyjna wśród badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180)

Źródło: badania własne.

Zdecydowana większość spośród uczestników badań, którzy należą do różnego typu organizacji społecznych przyznała, że zna takie podmioty funkcjonujące w ich lokalnej społeczności (ok. 93%). Część spośród osób, które zadeklarowały uczestniczenie w działaniach takich organizacji nie potrafiło jednak wskazać tego typu podmiotów o lokalnej skali (ok. 7%). Także wśród osób, które nie są aktywne w omawianym zakresie przeważały odpowiedzi wskazujące na posiadanie wiedzy o lokalnych podmiotach wspierających osoby starsze, choć było ich istotnie mniej niż uprzednio (ok. 67%). Ponadto znaczny odsetek badany nieaktywnych w sferze społecznej nie znał tego typu organizacji (ok. 33%). Uczestnictwo w działalności o charakterze społecznym wyraźnie sprzyja wiedzy o tego typu podmiotach ($p < 0,01$), przy czym siła związku pomiędzy tymi kwestiami nie jest duża ($C=0,215$), a to m.in. z uwagi na zdecydowaną większość odpowiedzi wskazujących na posiadania omawianej tu wiedzy – por. Tabela 12.

Tabela 12. Przynależność do organizacji pozarządowych a znajomość lokalnych podmiotów wspierających osoby starsze (Dane w %)

Lp.	Znajomość lokalnych podmiotów wspierających osoby starsze	Przynależność do organizacji pozarządowych itp.		Ogółem
		nie N=150	tak N=30	
1)	tak	67,3	93,3	71,7
2)	nie	32,7	6,7	28,3
Ogółem		100,0	100,0	100,0

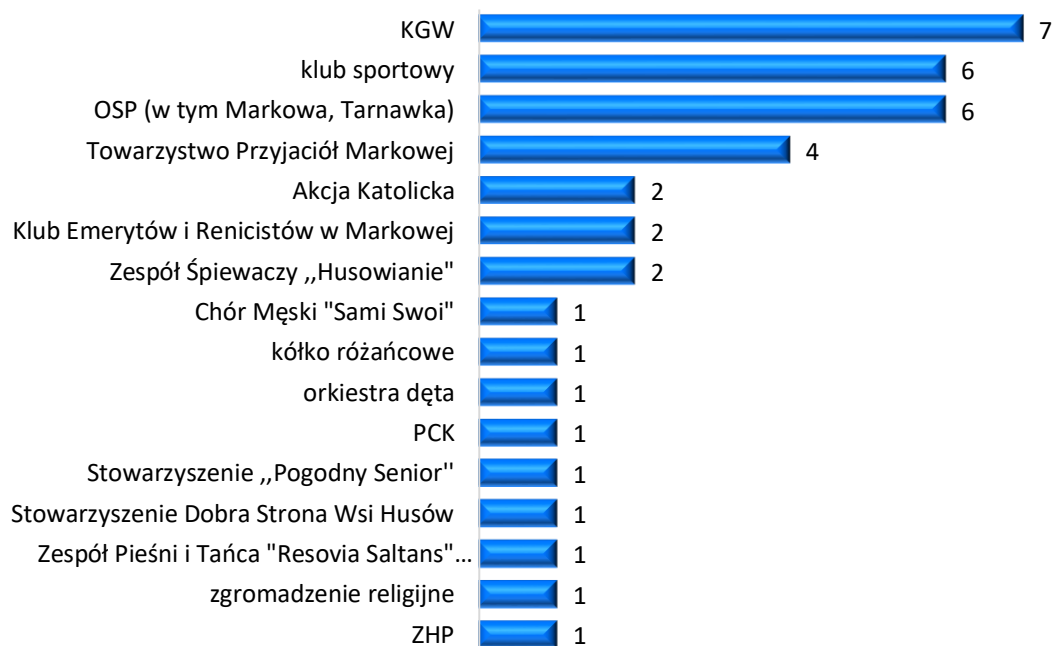
χ^2 Pearsona=8,323; $df=1$; 0 komórek (0,0%) ma liczebność oczekiwaną mniejszą niż 5; minimalna liczebność oczekiwana=8,50; $p < 0,01$; V Cramera=0,215.

Źródło: badania własne.

Organizacją najczęściej wskazywaną przez uczestników badań, jako miejsce ich aktywności natury społecznej były Koła Gospodyń Wiejskich (7 odpowiedzi). Relatywnie często w tym kontekście wspomniano też o Ochotniczej Straży Pożarnej oraz o klubie sportowym, przy czym nie precyzując nazwy tego podmiotu (po 6 odpowiedzi). Wśród badanych były również osoby działające w takich organizacjach jak: Towarzystwo Przyjaciół Markowej (4 osoby), Zespół Śpiewaczy „Husowanie”, Klub Emerytów i Rencistów w Markowej oraz Akcja Katolicka (po 2 osoby), a także Chór Męski „Sami Swoi”,

kółko różańcowe, orkiestra dęta, PCK, Stowarzyszenie „Pogodny Senior”, Stowarzyszenie Dobra Strona Wsi Husów, Zespół Pieśni i Tańca „Resovia Saltans”, zgromadzenie religijne, ZHP – por. Wykres 60.

Wykres 60. Organizacje zrzeszające uczestników badań z Gminy Markowa*

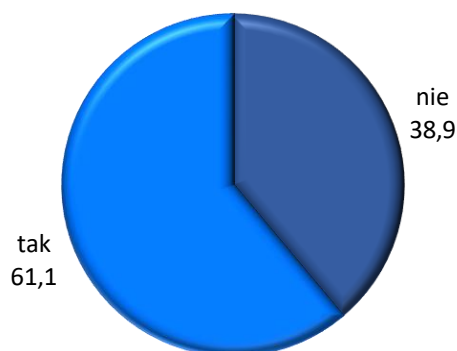
**Respondenci mogli wskazać więcej niż 1 organizację.*

Źródło: badania własne.

6.3 Zakres uczestnictwa w życiu kulturalnym społeczności lokalnej wśród mieszkańców Gminy Markowa

W roku poprzedzającym badania większość respondentów uczestniczyła w różnego typu wydarzeniach kulturalnych organizowanych w Gminie Markowa (ok. 61%). W tego typu wydarzeniach nie brało natomiast udziału ok. 39% uczestników wywiadów terenowych – por. Wykres 61.

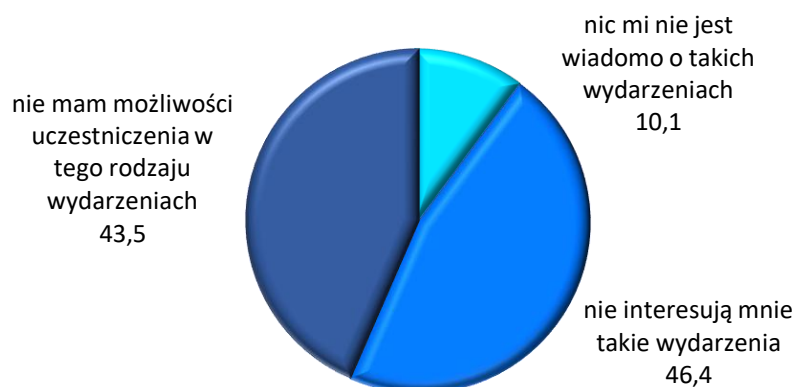
Wykres 61. Uczestnictwo w ostatnim roku w wydarzeniach kulturalnych wśród badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180)

Źródło: badania własne.

Wśród przyczyn braku uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych najczęściej wskazywano na brak zainteresowania tego typu wydarzeniami (ok. 46%). W tym kontekście często wspomniano też o braku możliwości udziału w takich imprezach (ok. 44%). Ponadto brak wiedzy o takich przedsięwzięciach zadeklarował co dziesiąty respondent, który nie uczestniczył w imprezach kulturalnych w ubiegłym roku (ok. 10%) – por. Wykres 62.

Wykres 62. Przyczyny braku uczestnictwa w uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych wśród mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=69*)

*Dotyczy wyłącznie respondentów, którzy nie uczestniczyli w wydarzeniach kulturalnych.

Źródło: badania własne.

Rozdział 7. Potencjały i potrzeby społeczności lokalnej w Gminie Markowa – analiza SWOT

Zestawienie 13. Potencjały i potrzeby społeczności lokalnej w Gminie Markowa – analiza SWOT

	Mocne strony	Słabe strony	
Obiektywne	<ul style="list-style-type: none"> – walory krajobrazowe i klimatyczne; – dostęp do istotnych instytucji, tj. urząd, poczta, bank, szkoła, kościół; – dobrze rozwinięta infrastruktura usługowo-handlowa; – działalność GOPS (a w tym pozyskiwanie środków na projekty służące zaspokajaniu potrzeb społecznych miejscowej ludności); – aktywność społeczna i gospodarcza mieszkańców; – rozpoznawalność gminy; 	<ul style="list-style-type: none"> – ukształtowanie terenu problematyczne w okresie zimowym; – brak odpowiednio rozwiniętej komunikacji publicznej; – brak infrastruktury rekreacyjnej dla dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów; – brak możliwości rozwoju osobistego (zajęcia hobbyistyczne dla dzieci i młodzieży oraz dorosłych); – brak aktywności wolontariackiej mieszkańców odpowiadającej zapotrzebowaniu; – brak specjalistycznej opieki medycznej, szczególnie dla osób starszych; – brak odpowiadającej potrzebom liczby miejsc w Klubie Seniora; – brak wsparcia osób starszych w codziennym funkcjonowaniu, np. w postaci regularnej pomocy sąsiedzkiej na poziomie adekwatnym do oczekiwań; – mała liczba dzieci w rodzinach (szczególnie w Husowie i Tarnawce); – brak posterunku Policji; 	Obiektywne
Subiektywne	<ul style="list-style-type: none"> – poczucie bezpieczeństwa; – przyjazne relacje międzyludzkie, pomocniczość, spokojna egzystencja; – wysoki poziom zadowolenia z życia we własnych miejscowościach; – identyfikacja lokalna; – więzi rodzinne; 	<ul style="list-style-type: none"> – ochładzające się relacje międzyludzkie; 	Subiektywne
Subiektywne	<ul style="list-style-type: none"> – optymizm mieszkańców; 	<ul style="list-style-type: none"> – zanikanie poczucia identyfikacji lokalnej; 	Subiektywne
Obiektywne	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie Centrum Usług Społecznych i zwiększenie dostępności usług społecznych; – powstanie Klubu Samopomocy; – programy skierowane do społeczności lokalnych (prorozwojowe, prozatrudnieniowe, prosocjalne); – działalność liderów społecznych; – organizacja usług pomocy sąsiedzkiej; – samoorganizacja społeczności lokalnych; – dążenie do stworzenia otoczenia instytucjonalnego (opiekuńczo-wychowawczego, medycznego, socjalnego i kulturalnego) przyjaznego rodzinom z dziećmi (w tym w różnym wieku); – stabilny przyrost naturalny; 	<ul style="list-style-type: none"> – starzenie się społeczności i brak zastępowalności pokoleń powodujące wyludnianie się miejscowości; – brak środków finansowych na realizację działań mających na celu zaspokajanie potrzeb społeczności lokalnej; – brak odpowiedniej liczby osób zaangażowanych w działania wspierające (zawodowo i wolontariacko); – niż demograficzny; – izolacja społeczna dzieci i młodzieży; – emigracja (wewnętrzna i zewnętrzna) rodzin z dziećmi albo osób w wieku produkcyjnym; – płytki rynek pracy; 	Obiektywne
	Szanse	Zagrożenia	

Źródło: opracowanie własne.

Rozdział 8. Raport z konsultacji społecznych

W związku z realizacją projektu pn. „Centrum Usług Społecznych w Markowej” Priorytet nr FEPK.07 „Kapitał ludzki gotowy do zmian”, Działania 7.18 Usługi społeczne i zdrowotne świadczone w społeczności lokalnej programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027 przewidziano przeprowadzenie konsultacji społecznych (Uchwała Nr XIV/90/2025 Rady Gminy Markowa z dnia 20 marca 2025 r.), których przedmiotem było opracowanie lokalnej diagnozy potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych oraz utworzenie planu wdrażania Centrum Usług Społecznych w Markowej.

Celem konsultacji było przedstawienie wspólnocie samorządowej wyników przeprowadzonej diagnozy potrzeb i potencjałów społeczności lokalnej oraz płynących z niej wniosków, włączenia mieszkańców Gminy Markowa w procesy decyzyjne w zakresie wypracowania wizji rozwoju usług społecznych, zasięgania opinii, propozycji i uwag od mieszkańców odzwierciedlających ich zróżnicowane potrzeby i oczekiwania w zakresie usług społecznych w przyszłości świadczonych przez nowoutworzone Centrum Usług Społecznych w Markowej oraz aktywizacja środowisk lokalnych, wzrost zaangażowania mieszkańców w działania na rzecz gminy, wzmacniania zaufania społecznego oraz inicjacji procesu samoorganizacji społeczności lokalnej w zakresie rozwiązywania jej problemów i zaspokajania potrzeb.

Konsultacje społeczne odbyły się w Centrum Kultury Gminy Markowa, w dniu 25.04.2025 r. w godz. 15:00-17:00. W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele GOPS w Markowej, lokalnych instytucji oraz mieszkańcy. W trakcie konsultacji zaprezentowano sygnalne wyniki badań oraz poddano je dyskusji. Ustalenia poczynione w efekcie przeprowadzonych zabiegów badawczych zostały z zainteresowaniem przyjęte do wiadomości przez uczestników spotkania, przy czym nie zostały w tym kontekście zgłoszone żadne uwagi krytyczne.

Rozdział 9. Uwagi metodologiczne

Dobór poniższych metod badawczych jest warunkowany problematyką badawczą, którą zawiera Wstęp do niniejszego opracowania.

9.1 Analiza Desk Research

9.1.1 Charakterystyka badań za pomocą Desk Research w zarysie

Wiele badań empirycznych rozpoczyna się od tzw. „badań przy biurku” (z ang. *Desk Research*). Zabieg tego typu umożliwia rozpoznanie badanego problemu na podstawie danych pochodzących ze źródeł zastanych. We współczesnych społeczeństwach niemal wszystkie dziedziny życia publicznego są w jakiś sposób dokumentowane. Istnieją wręcz zawody zajmujące się wyłącznie na produkowaniem i przetwarzaniem informacji¹⁰. W socjologii przyjęto nazywać dane, które są wytwarzane przez różnego rodzaju instytucje – nie zawsze państwowe – jako dane urzędowe¹¹. Danymi zastanymi mogą być dokumenty, archiwa, sprawozdania, zestawienia, statystyki, materiały demograficzne, dokumentacje techniczne, ewidencje, ankiety personalne znajdujące się w różnego rodzaju instytucjach, źródła historyczne: kroniki, spisy ludności, księgi parafialne i inne informacje archiwalne (szczególnie istotne dla studiów historycznych). Takie dane obejmują również stan dotychczasowej wiedzy teoretycznej i empirycznej, dotyczącej określonego tematu, który aktualnie interesuje badacza¹². Podstawowym warunkiem przeprowadzenia analizy Desk Research jest dostęp do wiarygodnych, rzetelnych i aktualnych danych¹³. Chodzi przede wszystkim o uzyskanie wglądu do już istniejących materiałów i ich obróbkę na potrzeby prowadzonych badań¹⁴. Analiza danych zastanych może stanowić rodzaj przygotowania do właściwych badań empirycznych lub też do rozważań teoretycznych¹⁵

9.1.2 Sposób doboru źródeł

Wybierając materiały do analizy w ramach tzw. badań „za biurka” zastosowano dobór celowy. W niniejszych badaniach zastosowano celowy dobór próby¹⁶, nazywany też próbą celową (ang. *judgement*)¹⁷, który polega na tym, że z całej populacji można wybrać podgrupę, którą na podstawie posiadanych informacji można uważać za reprezentatywną dla tej populacji, a następnie przebadać całą tę grupę, bądź też pobraną z niej próbę. Przy czym w tym przypadku w odniesieniu do populacji oraz próby jest mowa o źródłach informacji w postaci tekstów (publikacji, raportów, sprawozdań oraz źródeł internetowych). Do zalet tego typu doboru próby należą takie aspekty jak: mniejsze koszty przygotowania próby i realizacji badań, niż w przypadku prób losowych, ponieważ jednostki badane można dobrać tak, aby np. były blisko siebie. Problemy jakie się z tym jednak wiążą to: braki możliwości oceny ani kontroli zmienności, ani też błędu wyników oraz to że próba wymaga przyjęcia pewnych założeń lub też posiadania szerokich informacji o populacji i wybranej próbie. Tak dobrana próba nie pozwala więc na uogólnianie wyników na całą populację, ale też nie służy ona do badania skali zjawisk, ale mechanizmów nimi rządzących. Istotne jest to, aby uzyskać dostęp do konkretnych zasobów informacji.

¹⁰ Szerzej: A. Sułek, *Ogród metodologii socjologicznej*, Warszawa 2002.

¹¹ Szerzej: A. Sułek, *W terenie, w archiwum i w laboratorium. Studia nad warsztatem socjologa*. Warszawa 1990.

¹² A. Maksymowicz, *Bezpieczne miasteczko. O potrzebie badań socjologicznych*. Biuletyn Informacyjny Pracowników AGH, 2004, 135, 9.

¹³ Por. J. Sztumski, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Katowice 1999, s. 153 – 159.

¹⁴ Szerzej: T. Rapley, *Analiza konwersacji, dyskursu i dokumentów*, Warszawa 2010.

¹⁵ A. Maksymowicz, *Bezpieczne miasteczko. O potrzebie badań socjologicznych*, Biuletyn Informacyjny Pracowników AGH, 2004, 135, 9.

¹⁶ J. Brzeziński, *Metodologia badań psychologicznych*, Warszawa 1997, s. 213.

¹⁷ S. Nowak, *Metody badań socjologicznych*, Warszawa 1965, s. 540.

Uwzględniono przy tym takie kryteria jak:

- trafność – dokumenty powinny bezpośrednio dotyczyć przedmiotu badań;
- rzetelność – opracowania zawierające dane liczbowe powinny być przygotowane profesjonalnie, sumiennie i uczciwie, tj. pozostawać w zgodzie z opisywaną przez siebie rzeczywistością oraz umożliwiać analizę porównawczą;
- aktualność – dane i informacje powinny być jak najświeższej daty
- kompletność – dane powinny obejmować przedstawiane informacje bez braków oraz z wymaganą przez problematykę badawczą perspektywą czasową.

Wypełnienie powyższych czynników warunkuje wiarygodność materiału badawczego.

9.1.3 Wykorzystane dokumenty i źródła

Na potrzeby omawianej tu metody badawczej wykorzystano następujące dokumenty źródłowe:

- 1) Bank danych lokalnych, GUS, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>
- 2) Polska w liczbach, <https://www.polskawliczbach.pl/>
- 3) Raport o stanie Gminy Markowa za 2022 rok, Opracowanie: Urząd Gminy Markowa, Markowa, maj 2023.
- 4) Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podkarpackiego 2024, GUS, Rzeszów 2024.
- 5) Sprawozdanie z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej W Markowej za 2021 r.
- 6) Sprawozdanie z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej W Markowej za 2022 r.
- 7) Sprawozdanie z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej W Markowej za 2023 r.
- 8) Sprawozdanie z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej W Markowej za 2024 r.
- 9) Statystyczne Vademecum samorządowa 2020, Gmina wiejska Łańcut, Powiat łańcucki, GUS w Rzeszowie.
- 10) Statystyczne Vademecum samorządowa 2023, Gmina wiejska Łańcut, Powiat łańcucki, GUS w Rzeszowie.
- 11) *Vademecum Statystyczne Samorządowca*, GUS, https://rzeszow.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_podkarpackie/portrety_gmin 23.03.2025
- 12) Załącznik – lista wskaźników rekomendowanych do wykorzystania w OZPS, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa, październik 2018 r., <https://www.gov.pl/attachment/7a55a664-5c39-420f-8a90-28983d35f233>, (Dostęp: 23.03.2025)
- 13) Zarządzenie Nr 36/24 Wójta Gminy Markowa z dnia 29 marca 2024 r., w sprawie przedstawienia sprawozdania z wykonania budżetu Gminy Markowa za 2023 rok, Dziennik Urzędowy Województwa Podkarpackiego, Rzeszów, dnia 14 maja 2024 r.
- 14) Markowa w liczbach, <https://markowa.geoportal-krajowy.pl/statystyki-gus>
- 15) Polska w liczbach, https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Markowa

9.2 Badania PAPI

9.2.1 Charakterystyka badań PAPI w zarysie

Bezpośredni wywiad indywidualny z wykorzystaniem wystandaryzowanego kwestionariusza (ang. *Paper And Pencil Interview – PAPI*) to jedna z klasycznych technik zbierania danych zapewniająca skuteczność realizacji założonych prób oraz zwiększająca prawdopodobieństwo uzyskania kompletnego materiału badawczego. Jednocześnie taki sposób prowadzenia badań wymaga dużego doświadczenia ankieterów m. in. z uwagi na konieczność uniknięcia tzw. efektu ankietera. Ponadto pod względem organizacyjnym jest to proces bardziej skomplikowany niż jest to w przypadku innych technik, a szczególnie w porównaniu z CATI (tj. wywiadem telefonicznym z wykorzystaniem komputera).¹⁸

9.2.2 Rodzaj doboru próby w badaniach PAPI

Dobór losowy, prosta próba losowa (ang. *simple random*),¹⁹ losowanie nieograniczone indywidualne²⁰ – polega na oznaczeniu każdego członka badanej zbiorowości określonym niepowtarzalnym numerem. Taka lista respondentów stanowi operat losowania. Następnie za pomocą tablicy liczb losowych albo jak w niniejszym przypadku wykorzystując generator liczb losowych należy wybrać skład próby badawczej. W omawianych tu badaniach operatem badawczym była lista mieszkańców Gminy Markowa udostępniona przez Zleceniodawcę z zachowaniem poufności dotyczącej danych osobowych, tj. lista ta nie zawierała imion i nazwisk, a jedynie płeć, wiek i miejsce zamieszkania. Z uzyskanego wykazu zawierającego wspomniane dane socjodemograficzne 6 444 mieszkańców omawianej tu gminy wyodrębniono 5 191 rekordów odnoszących się do osób pełnoletnich, tj. w wieku 18 lat i więcej. Z utworzonego w ten sposób operatu wylosowano reprezentatywną próbę respondentów, którzy spisie tym byli zakodowani niepowtarzalnym numerem. Przyporządkowanie imion i nazwisk wylosowanych osób do tych numerów kodowych leżało po stronie Zleceniodawcy. W przypadku nielicznych odmów albo braku dostępności respondentów dokonywano dopasowania optymalnego pod względem wspomnianych zmiennych niezależnych rezerwowo numer respondenta.

Do zalet tego rodzaju doboru próby należą takie kwestie jak: a) zakłada minimalną wiedzę o populacji; b) jest wolny od możliwych błędów wynikających z klasyfikacji; c) zapewnia łatwość analizowania danych i obliczania błędów. Natomiast wady prostego losowania to: a) nie wykorzystuje posiadanej przez badacza wiedzy o zbiorowości badanej; b) przy tej samej liczebności prób; daje większy błąd niż próba warstwowa.

Zgodnie z wymogami Zleceniodawcy w badaniach przewidziano udział 180 respondentów. Na podstawie obliczeń wykonanych za pomocą Kalkulatora doboru próby²¹ można stwierdzić, że przy takiej liczbie uczestników badań przyjmując poziom ufności $\alpha=0,90$ (co oznacza, że możemy być pewni uzyskanych rezultatów na poziomie 90%), wielkość frakcji 0,5 (zakładającą brak wiedzy na temat rozkładu badanych cech w populacji) uzyskany błąd standardowy to +/-6% (błąd maksymalny informuje o wielkości „poprawki” jaką należy przyjąć interpretując uzyskane wyniki badań sondażowych). Błąd standardowy jest kosztem jaki ponosi się w związku z badaniem jedynie części populacji, tj. próby. Oznacza to, że oszczędzając koszty i sprawiając, iż badania na dużych populacjach stają się realne, należy przyjąć określone prawdopodobieństwo popełnienia błędu wnioskowania, który wynika właśnie z tego, że zbadanie próby to nie to samo co objęciem badaniami całej populacji.

¹⁸ Szerzej: Ch. Frankfort-Nachmias, D. Nachmias, *Metody badawcze w socjologii*, Poznań 2001, s. 249 i dalej;

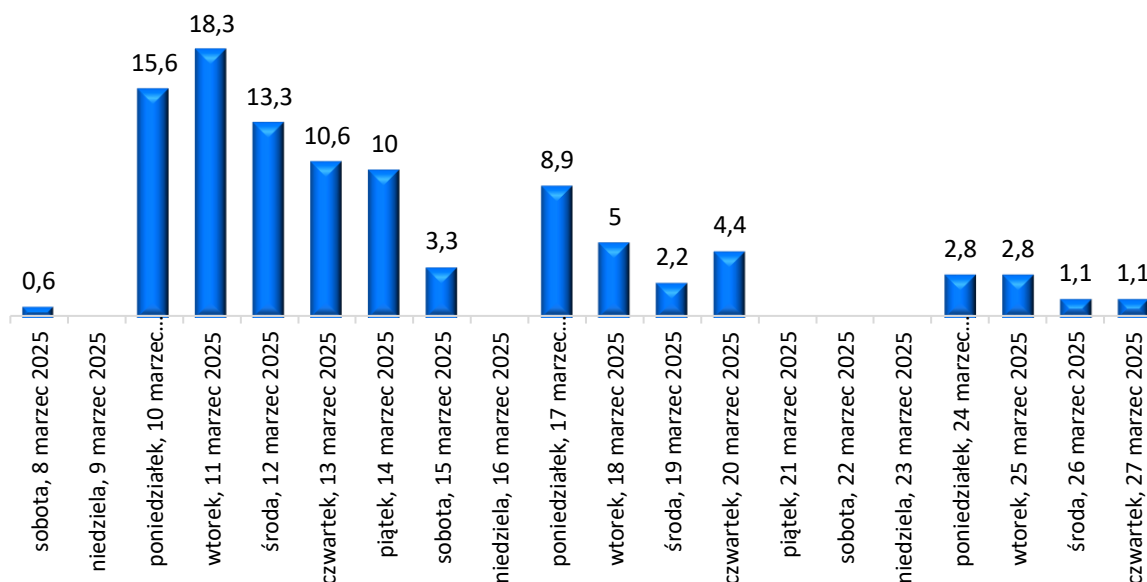
¹⁹ Por. S. Nowak, *Metody badań socjologicznych*, Warszawa 1965, s. 536;

²⁰ J. Brzeziński, *Metodologia badań psychologicznych*, Warszawa 1997, s. 234.

²¹ Naukowiec.org, <https://www.naukowiec.org/dobor.html> (Dostęp: 23.03.2025)

W ramach procedury badawczej 10 lutego 2025 r. zorganizowano szkolenie ankieterów, na którym zostały omówione takie aspekty badań jak: cel, podstawowe zasady prowadzenia wywiadów, merytoryczna zawartość narzędzia badawczego oraz kwestie związane z bezpieczeństwem realizacji tego rodzaju przedsięwzięć. Należy tu podkreślić, że ankieterzy mieli już doświadczenie w prowadzeniu wywiadów indywidualnych. Badania terenowe typu PAPI zostały zrealizowane przez 10 ankieterów w okresie od 8 marca do 27 marca 2025 r. – por. Wykres 63.

**Wykres 63. Czas realizacji badań PAPI w Gminie Markowa
(Dane w %, N=180)**

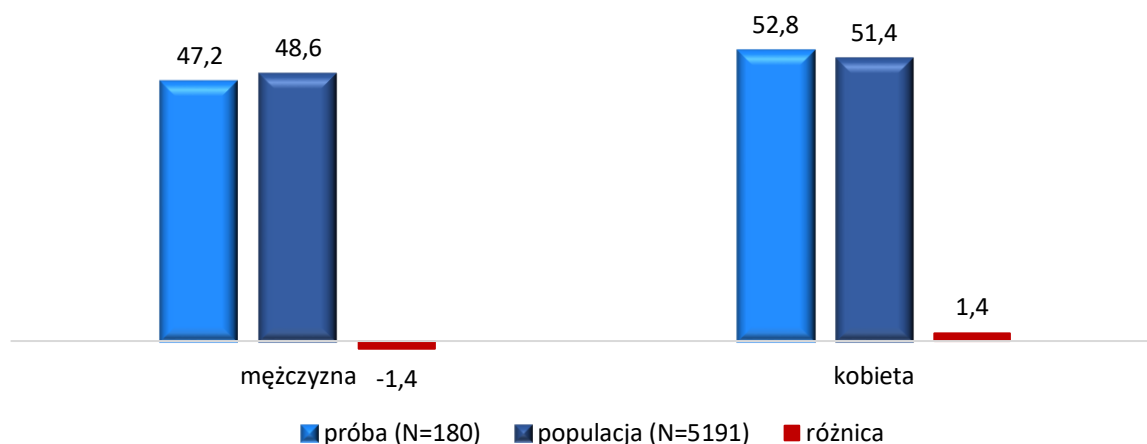

Źródło: opracowanie własne.

7.2.3 Struktura próby w badaniach PAPI

Na podstawie zastosowanego w procedurze doboru próby losowania w przypadku struktury płci respondentów w porównaniu z populacją dorosłych mieszkańców uzyskano dopasowanie różniące się jedynie o +/- 1,4%. Odsetek kobiet w populacji wynosił 51,4%, a w próbie 52,8%. Natomiast odsetek mężczyzn w populacji to 48,6%, a w próbie 47,2%. Tym samym można stwierdzić, że pod względem struktury płci próba badawcza bardzo dokładnie odzwierciedlała populację mieszkańców Gminy Markowa – por. Wykres 64.

**Wykres 64. Struktura płci badanej populacji* i próby badawczej
(Dane w %)**

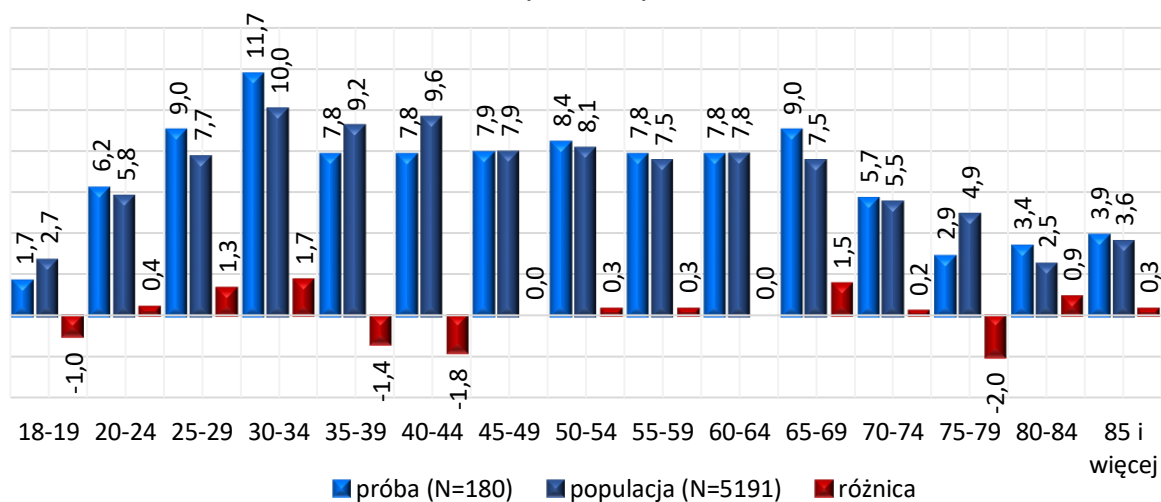

*Dorośli mieszkańcy Markowej (w wieku 18 lat i więcej).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Markowej oraz badań własnych.

Losowanie jednostek statystycznych do badań pozwoliło także uzyskać bardzo dobre dopasowanie respondentów do ogółu mieszkańców Gminy Markowa także pod względem wieku. W tym przypadku największą różnicę pomiędzy próbą i populacją odnotowano w przypadku osób w wieku 75-79, których niedoszacowanie w badaniach w stosunku do udziału w populacji tej kategorii wiekowej wyniosło ok. 2%. Nieznacznie mniejszy udział w badaniach, niżby to wynikało z struktury wieku w populacji miały również osoby z takich kategorii wiekowych jak: 40-44 (1,8%), a także w przedziałach 35-39 lat (1,4%) oraz 18-19 lat (1%). Natomiast nieco większy odsetek badanych w porównaniu z ich występowaniem w populacji miał miejsce przeważnie w odniesieniu do osób w wieku 30-34 lat (1,7%), 65-69 lat (1,5%) oraz 80-84 lat (0,9%). W pozostałych przedziałach wiekowych wspomniane różnice były znikome. Jednakże trzeba tu podkreślić, iż im większy jest poziom szczegółowości poszczególnych kategorii zmiennych (w tym przypadku mowa jest o dużej liczbie przedziałów wiekowych), tym trudniejsze jest dokładne dopasowanie cech respondentów do ich rozkładu w populacji. Dlatego też w niniejszym badaniu uzyskany poziom dokładności dopasowania struktury wieku w próbie do tej w populacji należy uznać za bardzo satysfakcjonujący – por. Wykres 65.

Wykres 65. Struktura wieku badanej populacji* i próby badawczej
(Dane w %)

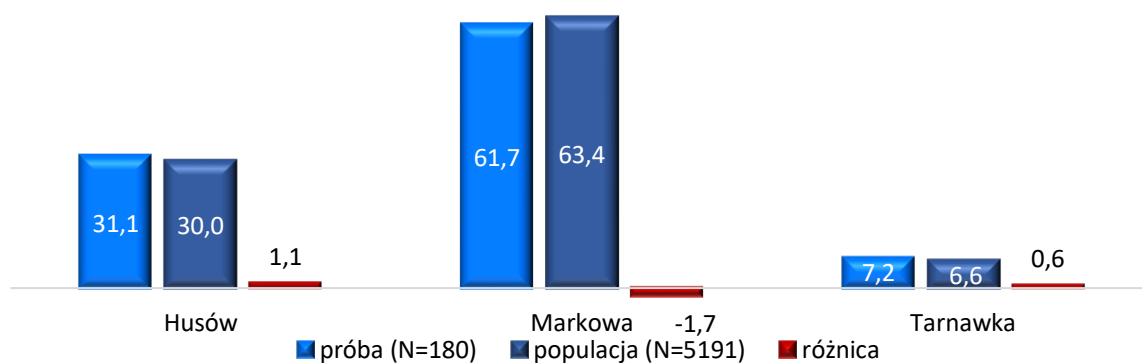

*Dorośli mieszkańcy Markowej (w wieku 18 lat i więcej).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Markowej oraz badań własnych.

Również dopasowanie próby do populacji pod względem zamieszkiwanej miejscowości jest bardzo dokładne biorąc pod uwagę, iż największe niedoszacowanie uczestników badań w porównaniu do populacji stanowią mieszkańcy miejscowości Markowa (1,7%). W przypadku udziału mieszkańców miejscowości Husów w próbie było to 1,1% więcej, niż ogółem w populacji, a mieszkańców Tarnawki było o ok. 0,6% więcej w próbie, niż w populacji – por. Wykres 66.

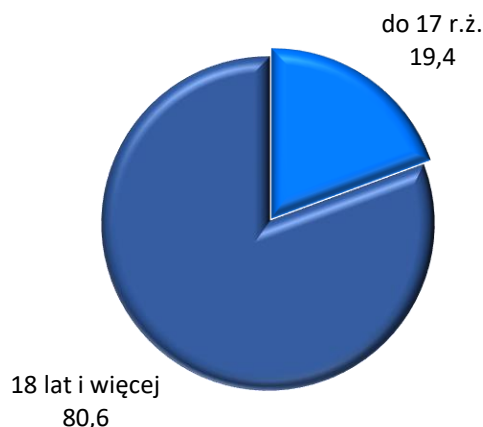
Wykres 66. Struktura populacji i próby badawczej pod względem miejsca zamieszkania
(Dane w %)

Źródło: badania własne.

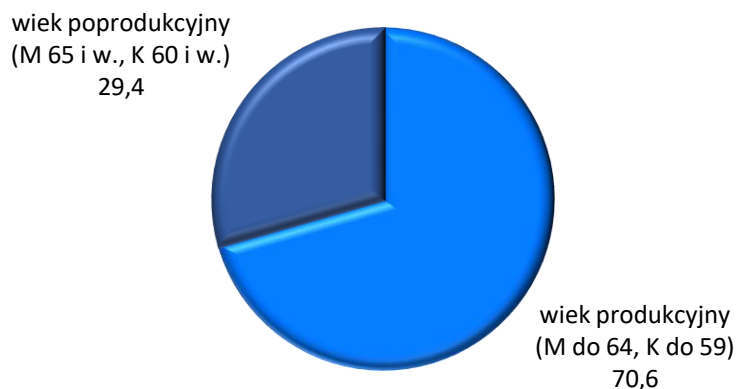
W niniejszych badaniach wzięli udział pełnoletni mieszkańcy Gminy Markowa, którzy stanowili ok. 81% populacji. Pozostali mieszkańcy gminy jako osoby niepełnoletnie nie mogły być brane pod uwagę w kontekście prowadzenia planowanych wywiadów indywidualnych. Mieszkańcy gminy w wieku poniżej 18 r.ż. stanowili ok. 19% populacji – por. Wykres 67.

**Wykres 67 Struktura wieku mieszkańców Gminy Markowa pod względem pełnoletności
(Dane w %, N=6 444)**

Wśród uczestników wywiadów indywidualnych zdecydowaną większość stanowiły osoby w wieku produkcyjnym, tj. kobiety w wieku 18-59 lat oraz mężczyźni w wieku 18-64 lata (ok. 71%). Tym samym respondentów w wieku poprodukcyjnym, tj. kobiet w wieku 60 lat i więcej oraz mężczyzn w wieku 65 lat i więcej było ok. 29% – Wykres 68.

**Wykres 68. Struktura wieku uczestników badań wobec statusu na rynku pracy
(Dane w %, N=180)**

Źródło: badania własne.

W próbie badawczej było ok. 79% mężczyzn, którzy byli w wieku produkcyjnym, wobec ok. 63% kobiet w analogicznym wieku. Natomiast mężczyzn w wieku poprodukcyjnym było ok. 21%, wobec ok. 37% kobiet. Wiek istotnie różnicował kwestię omawianego statusu ($p < 0,05$), tj. w wieku poprodukcyjnym było wyraźnie więcej kobiet, niż mężczyzn i odwrotnie w odniesieniu do wieku produkcyjnego, przy czym siła tej zależności nie była zbyt duża ($V \text{ Cramera} = 0,172$), m.in. z uwagi na dużą przewagę udziału w próbie osób w wieku produkcyjnym – por. Tabela 13.

**Tabela 13. Wiek w kontekście rynku pracy wg płci badanych mieszkańców Gminy Markowa
(Dane w %)**

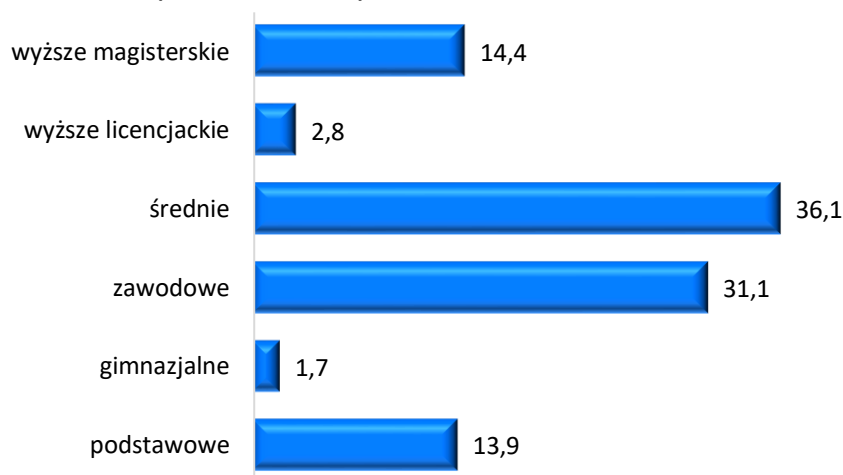
Lp.	Wiek	Płeć		Ogółem
		mężczyzna	kobieta	
		N=85	N=95	
1)	poprodukcyjny (M 65 i w., K 60 i w.)	21,2	36,8	29,4
2)	produkcyjny (M do 64, K do 59)	78,8	63,2	70,6
Ogółem		100,0	100,0	100,0

χ^2 Pearsona=5,299; df=1; 0 komórek (0,0%) ma liczebność oczekiwaną mniejszą niż 5; minimalna liczebność oczekiwana=25,03; p.<0,05; V Cramera=0,172.

Źródło: badania własne.

Pod względem wykształcenia w próbie badawczej największy odsetek stanowiły osoby, które ukończyły szkołę średnią (ok. 36%). Znaczny odsetek uczestników badań miał wykształcenie zawodowe (ok. 31%). Respondenci legitymujący się wyższym wykształceniem mieli udział w próbie badawczej na poziomie ok. 17%, a tych z wykształceniem gimnazjalnym albo podstawowym było ok. 16% – por. Wykres 69.

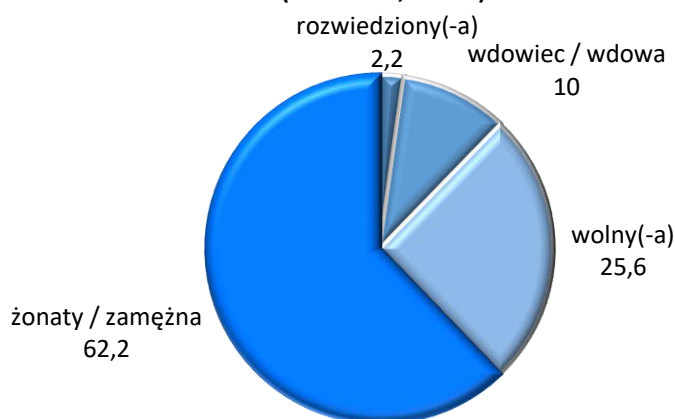
**Wykres 69. Struktura wykształcenia badanych mieszkańców Gminy Markowa
(Dane w %, N=180)**

Źródło: badania własne.

Wśród uczestników badań zdecydowaną większość stanowiły osoby będące w związkach małżeńskich (ok. 62%). Znaczny odsetek respondentów nie posiadał partnera życiowego (ok. 26%). Ponad co dziesiąta osoba badana to wdowiec albo wdowa (ok. 10%). Ponadto uzyskano ok. 2% odpowiedzi wskazujących na status osoby rozwiedzionej – por. Wykres 70.

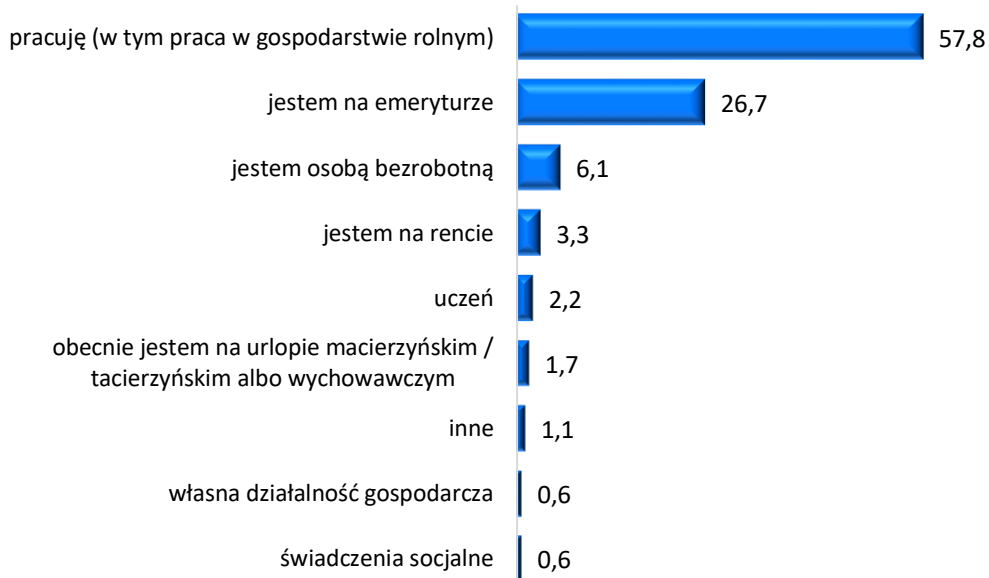
**Wykres 70. Stan cywilny badanych mieszkańców Gminy Markowa
(Dane w %, N=180)**

Źródło: badania własne.

Ponad połowa uczestników badań to osoby pracujące, w tym w rolnictwie (ok. 58%). Co czwarty respondent przebywał na emeryturze (ok. 27%). Zatrudnienia nie posiadało ok. 6% badanych, a na rencie było ok. 3%. Ponadto ok. 2% spośród osób, które w ramach badań udzieliło wywiadów to studenci albo uczniowie. W pojedynczych wypowiedziach była mowa o przebywaniu na urlopie macierzyńskim (ok. 2%), prowadzeniu własnej działalności gospodarczej albo też o pobieraniu świadczeń socjalnych (po ok. 1%). W pozostałych przypadkach nie skonkretyzowano swojego statusu – por. Wykres 71.

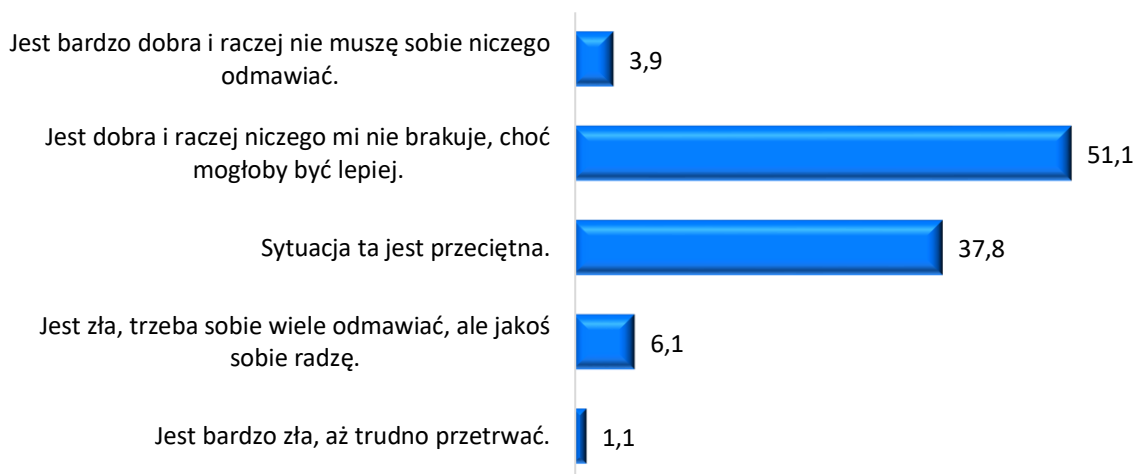
Wykres 71. Sytuacja społeczno-zawodowa badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180)

Źródło: badania własne.

Uczestnicy badań zapytani o ocenę swojej sytuacji materialnej w zdecydowanej większości odpowiedzieli, że jest ona dobra (ok. 51%). W tym kontekście o przeciętnych warunkach życia wspomniało ok. 38% respondentów, a o bardzo dobrych ok. 4%. Ponadto prawie 6% badanych stwierdziło, że sytuacja ta jest zła, a jedynie ok. 1%, że bardzo zła – por. Wykres 72.

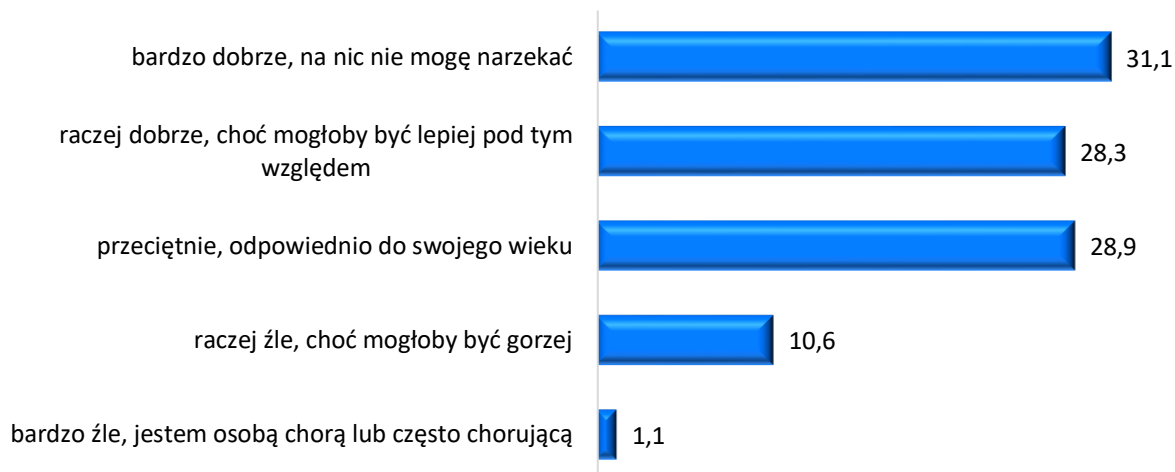
Wykres 72. Sytuacja materialna badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180)

Źródło: badania własne.

W kontekście oceny stanu zdrowia największy odsetek uczestników badań przyznał, że jest ono bardzo dobre (ok. 31%). Swoje zdrowie dobrze oceniło natomiast ok. 28% badanych, a przeciętnie ok. 29%. Co dziesiąty badany przyznał, że z jego zdrowiem jest źle (ok 11%), a ok. 1% spośród badanych stwierdziło że wręcz bardzo źle – por. Wykres 73.

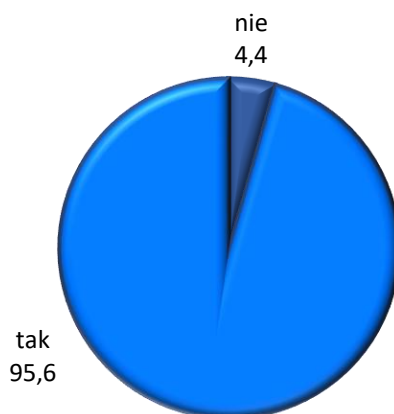
Wykres 73. Ocena swojego stanu zdrowia przez badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180)

Źródło: badania własne.

Przeważająca większość uczestników badań tworzyła gospodarstwo domowe przynajmniej z jedną osobą (ok. 96%). Uczestników badań mieszkających w pojedynkę było ok. 4% – por. Wykres 74.

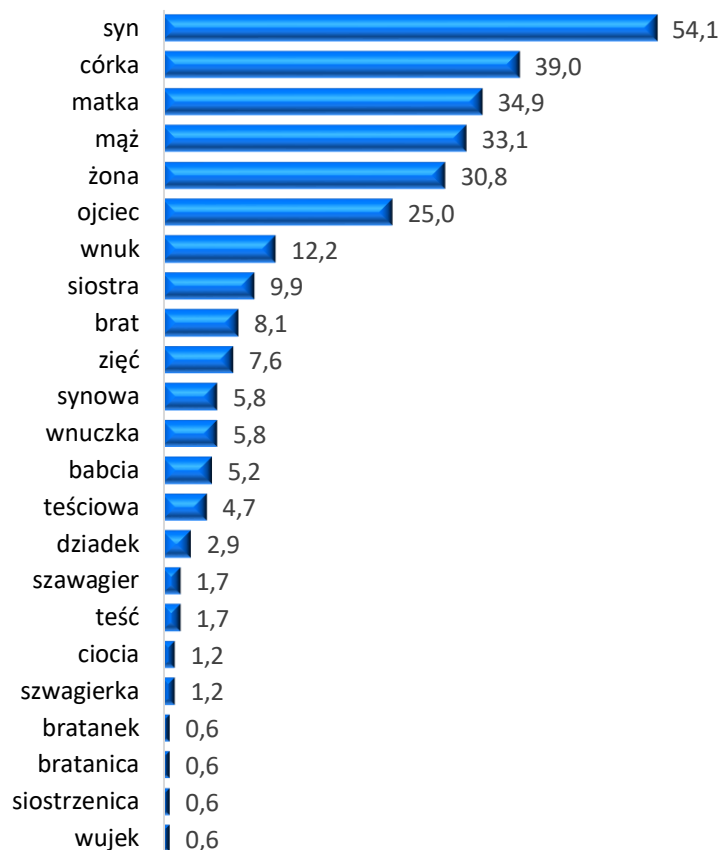
Wykres 74. Struktura gospodarstwa domowego wg posiadania osoby współtworzącej to gospodarstwo (Dane w %, N=180)

Źródło: badania własne.

Najczęściej uczestnicy badań odpowiedzieli, że w ich gospodarstwie domowym zamieszkują z synami (ok. 54%). Odpowiedzi wskazujących w tym kontekście na córki było ok. 39%. Z matkami mieszkało ok. 35% uczestników badań, a z ojcami ok. 25%, z teściowymi ok. 5%, a z teściami ok. 2%. Współmieszkańcami badanych byli także mężowie (ok. 33%), albo żony (ok. 31). Wnukowie byli wskazywani przez ok. 12% badanych, a wnuczki przez ok. 6%. Z siostrami mieszkało ok. 10% respondentów, a z braćmi ok. 8%. Bardzo rzadko wspomniano tu natomiast o babciach (ok. 5%) oraz dziadkach (ok. 3%) – por. Wykres. 75.

**Wykres 75. Członkowie rodzin uczestników badań tworzący wspólne gospodarstwo domowe
(Dane w %, N=172*)**

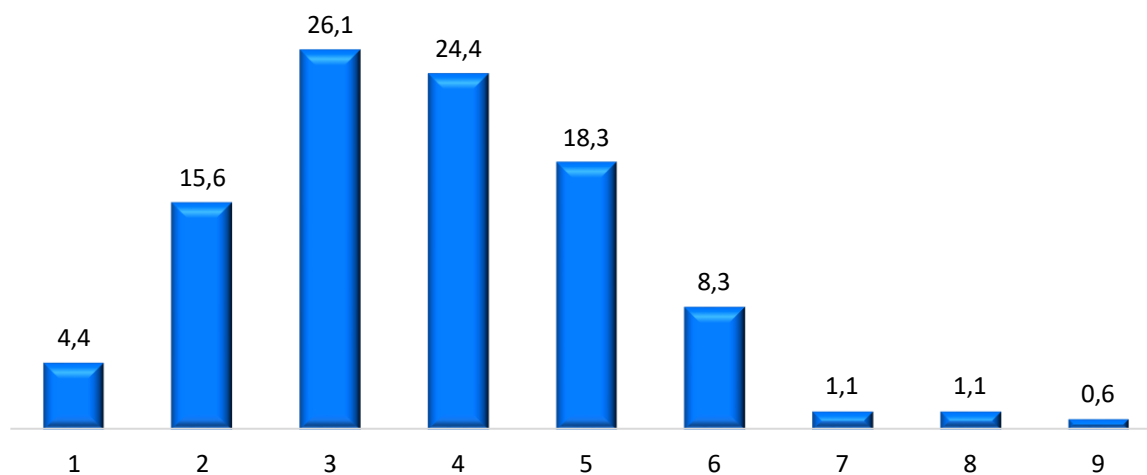
*Dane nie sumują się do 100% ponieważ respondenci mieli możliwość udzielenia więcej niż 1 odpowiedzi.

Dane nie uwzględniają osób mieszkających w pojedynkę.

Źródło: badania własne.

Największy odsetek rodzin uczestników badań to takie, w których było 3 osoby (ok. 26%). W co czwartej rodzinie osoby badanej było 4 współmieszkańców (ok. 24%). Pięcioosobowe gospodarstwa domowe stanowiły ok. 18%, dwuosobowe ok. 16%, a sześćosobowe ok. 8% – por. Wykres 76.

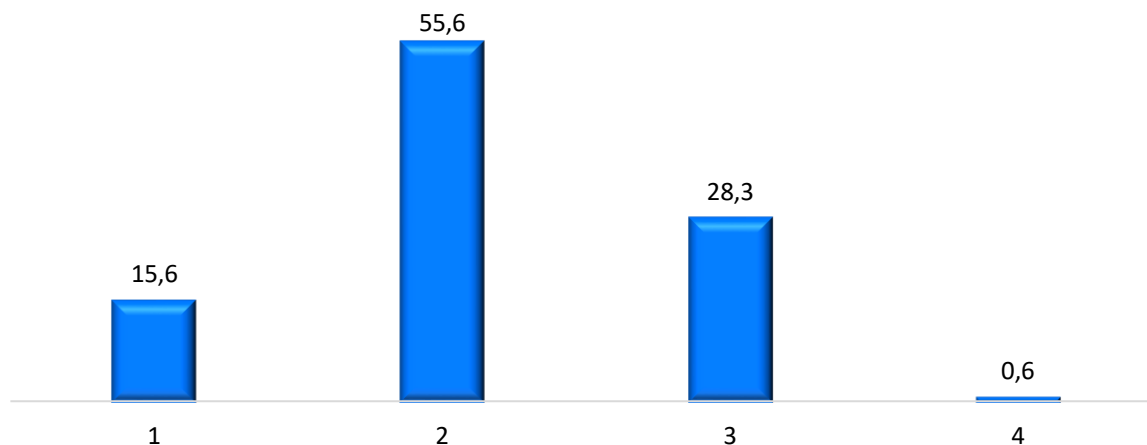
**Wykres 76. Liczba osób tworzących gospodarstwa domowe
(Dane w %, N=180)**

Źródło: badania własne.

Większość rodzin uczestników badań stanowiły osoby reprezentujące dwa pokolenia (ok. 56%). Trzypokoleniowe gospodarstwa domowe odnotowano w przypadku ok. 28% badanych, a jednopokoleniowe w ok. 16% - por. Wykres 77.

**Wykres 77. Liczba pokoleń w badanych rodzinach
(Dane w %, N=180)**

Źródło: badania własne.

Ogółem w rodzinach 180 badanych było 494 osoby, przy czym średnia wieku synów to ok. 23 lat, córek ok. 21 lat. Matki oraz ojcowie uczestników badań były to osoby przeciętnie w wieku po ok. 62 lata. Mężowie respondentek mieli średnio ok. 53 lata, a żony respondentów przeciętnie ok. 52 lata. Babcie miały przeciętnie ok. 77 lat, a dziadkowie średnio ok. 85 lat, natomiast teściowe ok. 78 lat, a teściowie ok. 74 lata – por. Zestawienie 14.

Zestawienie 14. Pokrewieństwo w rodzinach badanych mieszkańców Gminy Markowa wg liczby z uwzględnieniem podstawowych statystyk opisowych

Lp.	Pokrewieństwo	Liczba	%	Średnia wieku / wiek	Wiek minimalny	Wiek maksymalny
1	syn	93	51,7	23,2	1	76
2	córka	67	37,2	20,9	0,83	56
3	matka	60	33,3	61,8	17	98
4	mąż	57	31,7	52,6	22	81
5	żona	53	29,4	51,6	25	78
6	ojciec	43	23,9	61,8	37	93
7	wnuk	21	11,7	13,8	5	32
8	siostra	17	9,4	25,8	12	44
9	brat	14	7,8	30,2	15	53
10	zięć	13	7,2	39,1	22	52
11	synowa	10	5,6	40,6	27	57
12	wnuczka	10	5,6	13,8	0,33	19
13	babcia	9	5,0	77,2	61	96
14	teściowa	8	4,4	78,1	58	96
15	dziadek	5	2,8	84,6	72	99
16	szwagier	3	1,7	34,0	26	48
17	teść	3	1,7	74,3	67	78
18	ciocia	2	1,1	75,0	59	91
19	szwagierka	2	1,1	51,0	50	52
20	bratanek	1	0,6	20,0	x	x
21	bratanica	1	0,6	27,0	x	x
22	siostrzenica	1	0,6	0,5	x	x
23	wujek	1	0,6	58,0	x	x
Ogółem		494	x	x	0,33	99

Źródło: badania własne.

Konfiguracje rodzin uczestników badań były bardzo zróżnicowane. Najczęściej były to gospodarstwa domowe tworzone przez respondentów mieszkających z rodzicami (ok. 8%). W tym kontekście relatywnie duży odsetek stanowiły małżeństwa (ok. 11%) oraz małżeństwa mieszkające z synem albo córką (ok. 7%) albo też osoby mieszkające w pojedynkę (ok. 4%) – por. Zestawienie 15.

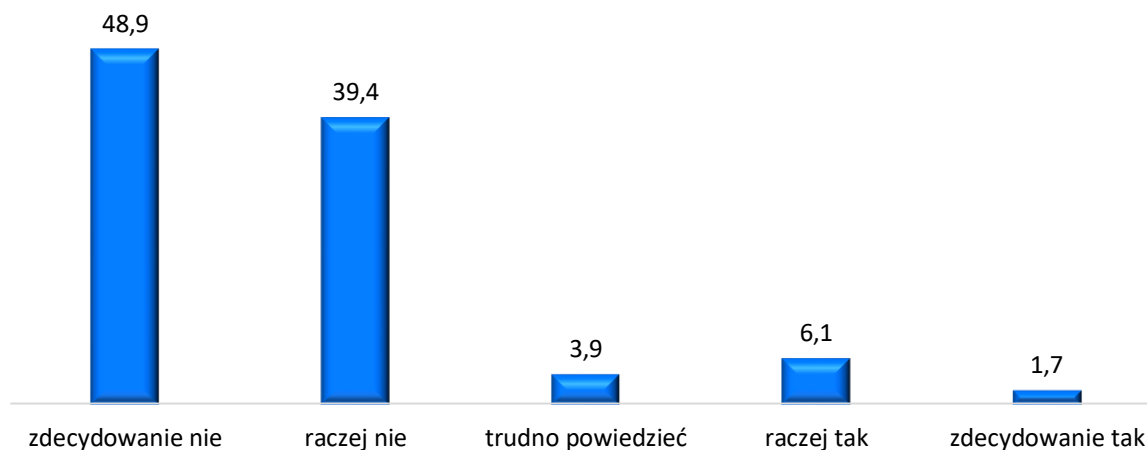
Zestawienie 15. Najczęstsza konfiguracja pokrewieństwa w rodzinach uczestników badań

Lp.	Konfiguracja	N	%	Liczba osób w rodzinie
1	matka, ojciec	14	7,8	3
2	żona	10	5,6	2
3	mąż	9	5,0	2
4	respondent (-ka)	8	4,4	1
5	mąż, córka	7	3,9	3
6	mąż, syn	6	3,3	3
7	mąż, córka, syn	5	2,8	4
8	żona, syn, syn	5	2,8	4
9	żona, córka	5	2,8	3
10	syn, synowa, wnuczka, wnuk	4	2,2	5
11	żona, córka, syn, syn	4	2,2	5
12	mąż, matka	4	2,2	3
13	żona, syn	4	2,2	3
14	matka, ojciec, babcia	3	1,7	4
15	mąż, syn, syn	3	1,7	4
16	żona, córka, syn	3	1,7	4
17	córka	3	1,7	2
18	matka	3	1,7	2
19	matka, ojciec, siostra, brat	2	1,1	5
20	mąż, syn, matka, ojciec	2	1,1	5
21	żona, córka, córka, syn	2	1,1	5
22	żona, córka, zięć, wnuczka	2	1,1	5
23	matka, ojciec, brat	2	1,1	4
24	mąż, córka, wnuk	2	1,1	4
25	mąż, matka, ojciec	2	1,1	4
26	syn, matka, ojciec	2	1,1	4
27	żona, córka, zięć	2	1,1	4
28	córka, zięć	2	1,1	3

Pozostałe, pojedyncze (po 0,6%) konfiguracje wg liczb osób w rodzinie to: (29) mąż, syn, syn, matka, ojciec, brat, szwagierka, bratanica; (30) mąż, syn, syn, synowa, wnuk, wnuk, wnuk; (31) syn, syn, syn, siostra, brat, brat, babcia; (32) matka, ojciec, siostra, brat, babcia, wujek; (33) syn, matka, ojciec, siostra, szwagier, siostrzenica; (34) córka, syn, zięć, wnuczka, wnuk; (35) córka, zięć, wnuczka, wnuk, wnuk; (36) matka, ojciec, siostra, babcia, dziadek; (37) mąż, córka, matka, brat, babcia; (38) mąż, córka, ojciec, zięć, wnuczka; (39) mąż, córka, syn, syn, matka; (40) mąż, syn, syn, teściowa, szwagier; (41) mąż, syn, synowa, wnuk, wnuk; (42) żona, córka, syn, syn, teściowa; (43) żona, córka, syn, teściowa, teść; (44) żona, córka, zięć, wnuk, wnuk; (45) żona, syn, matka, ojciec, siostra; (46) żona, syn, syn, syn, matka; (47) żona, syn, synowa, wnuczka, wnuk; (48) żona, syn, synowa, wnuk, wnuk; (49) córka, syn, syn, matka; (50) matka, brat, szwagierka, bratanek; (51) matka, ojciec, brat, brat; (52) matka, ojciec, siostra, siostra; (53) matka, ojciec, siostra, szwagier; (54) matka, siostra, babcia, dziadek; (55) mąż, córka, córka, syn; (56) mąż, córka, córka, teściowa; (57) mąż, córka, syn, zięć; (58) mąż, matka, ojciec, brat; (59) mąż, syn, teściowa, teść; (60) ojciec, siostra, babcia, dziadek; (61) żona, córka, ojciec, siostra; (62) żona, córka, syn, matka; (63) żona, córka, zięć, teściowa; (64) żona, syn, syn, matka; (65) żona, syn, syn, ojciec; (66) córka, córka, córka; (67) córka, zięć, wnuk; (68) matka, ojciec, ciocia; (69) matka, ojciec, siostra; (70) matka, siostra, dziadek; (71) mąż, córka, córka; (72) mąż, córka, matka; (73) mąż, syn, ciocia; (74) mąż, syn, matka; (75) mąż, syn, teściowa; (76) syn, matka, siostra; (77) żona, córka, córka; (78) żona, córka, matka; (79) żona, syn, synowa; (80) żona, teściowa, teść; (81) córka, syn; (82) matka, brat; (83) matka, siostra; (84) ojciec, dziadek; (85) syn, synowa; (86) syn; (87) wnuk. Źródło: badania własne.

Zdecydowana większość uczestników badań przyznała, że nie ma poczucia bycia osobą samotną (ok. 88%). Poczucie osamotnienia zadeklarowało ok. 8% badanych. Problem z jednoznacznym ustosunkowaniem się do tej kwestii miało natomiast ok. 4% uczestników badań – por. Wykres 78.

**Wykres 78. Poczucie osamotnienia wśród badanych mieszkańców Gminy Markowa
(Dane w %, N=21)**

Źródło: badania własne.

9.3 Badania FGI

9.3.1 Charakterystyka badań FGI w zarysie

Zogniskowany wywiad grupowy (ang. Focus Group Interview – FGI) to sposób zbierania danych należący do technik jakościowych, a w jego trakcie podejmowane są zagadnienia o charakterze eksploracyjnym, próby wyjaśniania lub zrozumienia zjawisk, motywacji, postaw, zachowań bez intencji wyrażania badanej rzeczywistości w sposób liczbowy. Technika ta służy do generowania danych umożliwiających konstruowanie kategorii i ich własności oraz twierdzeń teoretycznych oraz umożliwia zachowanie kontekstu odkrycia. Kontekst ten dotyczy nie tylko warstw emocjonalnych kryjących się za poglądami jednostek, ale i informacji oraz reguł działania ludzi. Ponadto za jej pomocą można uchwycić wymiar interakcyjny powstawania opinii, postaw indywidualnych. Niektórzy badacze twierdzą nawet, że sytuacja wywiadu grupowego jest bliska sytuacjom realnie występującym w życiu społecznym. Rzadko zdarza się, że przekonania jednostek kształtują się w izolacji i nie podlegają zmianom pod wpływem innych ludzi.

Podjęcie badania tego rodzaju uzasadnia specyfika FGI. W wywiadzie grupowym korzysta się z właściwości dynamiki grupowej, która pomaga wygenerować szybko i dużo danych empirycznych. Na elementy tej dynamiki składają się: (1) synergia (wspólny efekt działania grupy jest „iloczynem” wysiłków indywidualnych wszystkich członków grupy, a nie ich „sumą”, przez co wzajemne inspirowanie się członków grupy daje zdecydowanie większy przyrost generowanych informacji i pomysłów, niż byłoby to możliwe w wywiadach indywidualnych); (2) efekt śnieżnej kuli (jedna wypowiedź członka grupy pociąga za sobą wypowiedzi innych członków grupy, itd.); (3) wzajemna stymulacja (grupa w większym stopniu motywuje swych członków do działania – udzielania informacji – niż pojedynczy badacz lub ankieter); poczucie bezpieczeństwa (uczestnicy grupy mają większe poczucie bezpieczeństwa przy udzielaniu informacji i wyrażaniu opinii, bowiem ostatecznie to grupa jest odpowiedzialna za to, co w niej się dzieje, a nie wyłącznie dana jednostka); (4) spontaniczność (dyskusja grupowa bardziej przypomina naturalną sytuację z życia codziennego niż sytuacja wywiadu kwestionariuszowego, dlatego też wypowiedzi członków grupy są bardziej spontaniczne i naturalne. Ponadto prowadzona za pomocą tej techniki badawczej dyskusja mobilizuje respondentów do ujawnienia poglądów i motywów często, na co dzień nieuświadomianych i przez to trudnych do odtworzenia za pomocą przekazu słownego czy pisanego. Do podstawowych problemów związanych z tego rodzaju badaniami należy kwestia nacisku grupy (zachowań konformistycznych), który może wpłynąć na zniekształcenie wypowiedzianych sądów. To także efekt wywołany rejestrowaniem dyskusji, który w przypadku osób nieobytych z tego rodzaju techniką może wywoływać treść. Do negatywnych konsekwencji nagrywania wywiadów tego rodzaju może należeć też problem ukrywania faktycznych poglądów lub wypowiedzianych w sposób bardziej oględny lub nieprecyzyjny niż zazwyczaj.

Wywiad grupowy w zaproponowanej kategorii badanych dobranych celowo i umieszczonych w jednym miejscu umożliwi zbierania danych empirycznych generowanych poprzez dyskusję przy udziale badacza. Moderator ogniskuje odpowiedzi na zadawane przez siebie pytania i kieruje dyskusję na zasadnicze kwestie związanych z głównym kierunkiem badania. W związku ze specyfiką badanych można mówić tu o panelu eksperckim. Dyskusja może być nagrywana na dyktafon lub kamerę wideo, przy czym podkreślenia wymaga tu fakt, iż wywiad będzie prowadzony wśród specjalistów, przez co zasygnalizowane wyżej problemy wynikające z rejestracją wypowiedzi nie powinny mieć miejsca. Tak uzyskane dane można analizować wieloaspektowo za pomocą odpowiednich narzędzi, (np. program Atlas).²²

²² Por. E. Babbie, *Badania społeczne w praktyce*, Warszawa 2003, s. 330 i dalej; Ch. Frankfort-Nachmias, D. Nachmias, *Metody badawcze w socjologii*, Poznań 2001, s. 612;

9.3.2 Rodzaj doboru próby w badaniach FGI i organizacja badań

W niniejszych badaniach zastosowano **celowy dobór próby**²³, nazywany też próbą celową (ang. *judgement*)²⁴, który polega na tym, że z całej populacji można wybrać podgrupę, którą na podstawie posiadanych informacji można uważać za reprezentatywną dla tej populacji, a następnie przebadać całą tę grupę, bądź też pobraną z niej próbę losową. Do zalet tego typu doboru próby należą takie aspekty jak: mniejsze koszty przygotowania próby i realizacji badań, niż w przypadku prób losowych, ponieważ jednostki badane można dobrać tak, aby np. były blisko siebie. Problemy jakie się z tym jednak wiążą to: braki możliwości oceny ani kontroli zmienności, ani też błędu wyników oraz to że próba wymaga przyjęcia pewnych założeń lub też posiadania szerokich informacji o populacji i wybranej próbie. Tak dobrana próba nie pozwala więc na uogólnianie wyników na całą populację, ale też nie służy ona do badania skali zjawisk, ale mechanizmów nimi rządzących. Dlatego szczególnie w badaniach, które wymagają udziału respondentów np. o określonym poziomie wiedzy lub doświadczenia wskazane jest właśnie wybranie tego rodzaju doboru próby. Istotne jest to, aby uzyskać dostęp do konkretnych zasobów informacji, a nie określenie skali nieorientowania się w zakresie badanej problematyki.

Zogniskowane wywiady grupowe zostały przeprowadzone w dniu 31 marca 2025 r. w godzinach 10:00-11:30; 12:00-13:30 i 14:00-15:30 z trzema kategoriami respondentów zamieszkałych w Gminie Markowa, tj. seniorami, rodzicami dzieci do lat 15 oraz liderami społecznymi.

9.3.3 Struktura próby w badaniach FGI

Zgodnie z wymogami Zleceniodawcy respondenci biorący udział w zogniskowanych wywiadach grupowych (FGI) spełniający wymogi postawione przez Zleceniodawcę, tj. osoby w wieku 60+, rodzice dzieci w wieku do 15 r.ż. oraz lokalni liderzy i przedstawiciele instytucji. W wywiadzie z seniorami wzięto udział 5 osób (w tym 1 mężczyzna), z rodzicami posiadającymi dzieci do lat 15 było to 5 kobiet, a w badaniu z liderami społecznymi 3 osoby (w tym 1 mężczyzna), przy czym z uwagi na obowiązki zawodowe jedna osoba udzieliła oczekiwanych informacji on-line.

W wywiadzie zogniskowanym z seniorami wzięto udział 5 osób, w tym 4 kobiety i 1 mężczyzna. Były to osoby w przedziale wiekowym 76-90 lat, mieszkańcy Husowa, Markowej i Tarnawki, przebywający obecnie na emeryturze.

W wywiadzie grupowym z rodzicami wzięto udział 5 kobiet będących matkami, w wieku od ok. 30 do ok. 50 lat; jedna uczestniczka badań ma 4 dzieci, trzy respondentki mają po 3 dzieci, a jedna jedno; w odniesieniu do wieku dzieci była mowa o trójce dorosłych (w tym jednym 19-letnim) oraz wieku 17 lat, 16 lat (odpowiednio po jednej osobie), 15 lat (dwie osoby), 13 lat, 12 lat (odpowiednio po jednej osobie), 9 lat (dwie osoby), 8 lat oraz 5 lat (dwie osoby); uczestniczki badań zamieszkują w Husowie, Markowej oraz Tarnawce.

W wywiadzie grupowym z liderami społecznymi uczestniczyły trzy osoby (w tym jedna za pośrednictwem Internetu), i były to 2 kobiety oraz 1 mężczyzna. Były to osoby reprezentujące władze samorządową, w tym w zakresie organizacji wydarzeń kulturalnych oraz instytucję pomocy społecznej.

²³ J. Brzeziński, *Metodologia badań psychologicznych*, Warszawa 1997, s. 213.

²⁴ S. Nowak, *Metody badań socjologicznych*, Warszawa 1965, s. 540.

Podsumowanie

Podstawowym celem wszelkich zabiegów badawczych jest uzyskanie odpowiedzi na przyświecające im problemy badawcze. W związku z tym podsumowując uzyskane wyniki badań należy odnieść się do każdego z tychże pytań z osobna.

Uwarunkowania życia w Gminie Markowa (ad problem badawczy nr 1):

– przestrzenne, demograficzne i instytucjonalne uwarunkowania życia w Gminie Markowa – gmina wiejska, położona jest w pobliżu większych miast, tj. Łańcut i Przeworsk; w odległości ok. 25 km od stolicy województwa podkarpackiego – Rzeszowa, co ma pozytywne znaczenie dla rynku pracy, a także dostępu do instytucji publicznych; gmina (w jej części położonej w okolicach wsi Markowa) posiada rozbudowaną sieć dróg, przy czym nieco problematyczny dla mieszkańców jest w tym kontekście brak adekwatnego do oczekiwań transportu publicznego; pod względem demograficznym gmina doświadcza skutków ogólnokrajowych trendów (jak starzenie się społeczeństwa oraz zmniejszanie się populacji małych i średnich miejscowości, przy czym aktualnie przyrost naturalny jest tylko nieznacznie ujemny, a emigracja mieszkańców również nie przybrała dużych rozmiarów; w odniesieniu do infrastruktury edukacyjnej, kulturalnej i socjalnej można stwierdzić, że gmina nie odbiega w znaczący sposób od pozostałych gmin Podkarpacia; ponad połowa rodzin badanych mieszkańców tworzy dwupokoleniowe rodziny, przy czym prawie co trzecia rodzina jest złożona z trzech pokoleń;

– finansowe uwarunkowania życia w Gminie Markowa – budżet Gminy Markowa jest zrównoważony pod względem dochodów i wydatków, przy czym w przypadku dochodów porównywalne wielkości stanowią takie pozycje jak dotacje, subwencja ogólna oraz dochody własne; natomiast w odniesieniu do wydatków zdecydowanie przeważają te bieżące, stanowiące ok. 1/3 środków wydawanych w ramach budżetu;

– uwarunkowanie społeczne (rynek pracy, bezpieczeństwo, pomoc społeczna) życia w Gminie Markowa: (a) stopa bezrobocia w Gminie Markowa (stan na grudzień 2024 r.) jest prawie dwukrotnie wyższa niż krajowa, i sięga ok. 10%, przy czym jest ona bardzo zbliżona do tej w powiecie łańcuckim, i niewiele wyższa niż w województwie podkarpackim; po systematycznym, choć nie jednostajnym, spadku stopy bezrobocia od 2013 r. (z poziomu ok. 19%), w 2024 r. odnotowano niewielki wzrost tego wskaźnika (z ok. 8% w 2023 r.); ponad połowę osób bezrobotnych w omawianej gminie stanowią osoby krótkotrwale pozostające bez pracy; wśród osób bezrobotnych w 2024 r. było nieco więcej kobiet, niż mężczyzn, przy czym różnica ta wyniosła ok. 2%; natomiast od ok. 13 lat wyraźnie nasila się tzw. obciążenie demograficzne, tj. proporcja pomiędzy osobami w wieku poprodukcyjnych w odniesieniu do tych pracujących; (b) pod względem bezpieczeństwa – dysponując danymi dotyczącymi powiatu łańcuckiego – można zauważyć, że na przestrzeni lat 2016-23 wskaźnik przestępstw liczony na 1 tys. mieszkańców utrzymuje się na podobnym, relatywnie niewielkim poziomie ok. 11 przypadków, przy czym jego wielkość jest analogiczna do danych dotyczących Podkarpacia, i prawie dwukrotnie niższa niż ogólnie w Polsce; we wspomianej statystyce dotyczącej przestępstw przeważają nieco te o charakterze gospodarczym, przy czym nieco mniej jest tych kryminalnych, zdecydowanie mniej komunikacyjnych, a najmniej tych przeciwko rodzinie; (c) odnosząc się do pomocy społecznej, począwszy od 2029 r., można odnotować systematyczny spadek odsetka osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogółem ujętej populacji mieszkańców omawianej tu gminy; najczęstszym powodem korzystania z tej pomocy przez mieszkańców Gminy Markowa był problem długotrwałej choroby, a na kolejnych miejscach w tym zestawieniu była niepełnosprawność i bezrobocie; spośród środków przeznaczonych przez ośrodek pomocy na poszczególne świadczenia rodzinne największy odsetek stanowiły świadczenia pielęgnacyjne, a w przypadku środków wydatkowanych na poszczególne świadczenia w ramach zasiłków rodzinnych było to wsparcie finansowe przeznaczone dla rodzin wielodzietnych.

Potencjał Gminy Markowa w zakresie pomocy społecznej w opinii jej mieszkańców (ad. problem badawczy nr 2):

– ogólna opinia mieszkańców dotycząca jakości życia w Gminie Markowa – zdecydowana większość uczestników badań zadeklarowała zadowolenie z warunków życia w omawianej gminie; respondenci szczególnie docenili takie aspekty jak: warunki naturalne (przyrodę, jakość powietrza), sąsiedztwo, relacje międzyludzkie i pomoc sąsiedzka, dostęp do placówek opieki nad dziećmi; na tę dobrą ocenę wpływają również takie aspekty jak: współpraca sąsiedzka, dobre warunki dla wychowania dzieci i dbania o ich zdrowie, zapewnienie bliskim bezpieczeństwa, a także możliwość utrzymania dobrego zdrowia, budowanie zaufania do innych ludzi, a także możliwość znalezienia partnerów do małżeństwa; w tym kontekście problematyczne są jednakże takie kwestie jak: ograniczony dostęp do opieki medycznej, w tym szczególnie tej specjalistycznej, a także brak ogólnodostępnych miejsc spotkań dla dzieci i młodzieży;

– opinia mieszkańców dotycząca jakości życia w Gminie Markowa w kontekście obszarów potencjalnie wymagających pomocy społecznej – w opinii zdecydowanej większości uczestników badań gmina zapewnia dobre warunki dla wychowania dzieci w wieku żłobkowym lub przedszkolnym, a także w wieku szkolnym, jak również seniorom; większość badanych uznała też, że gmina zapewnia dobre warunki dla rodzin z dziećmi, a także dla młodzieży; znaczna część badanych wyraziła opinię, iż w gminie dobrze żyje się też osobom samotnie wychowującym dzieci; przeważająca część uczestników badań miała natomiast problem z jednoznacznym określeniem omawianych tu warunków życia dla osób z niepełnosprawnościami, z zaburzeniami psychicznymi lub zagrożonych bezdomnością, co w znacznej mierze wynika z bardzo małej skali styczności większości mieszkańców z problemami takich osób;

– opinia mieszkańców dotycząca występowania problemów natury społecznej w Gminie Markowa – najbardziej dostrzegalnym problemem w omawianej gminie jest kwestia uzależnienia osób poniżej 18 roku życia od komputera, Internetu, telefonów; widoczny jest także problem nadużywania alkoholu przez osoby dorosłe; znaczącymi problemami w opinii uczestników badań są także takie jak długotrwała choroba, bezrobocie oraz przemoc psychiczna w szkole doświadczana przez dzieci i młodzież ze strony rówieśników; istotną niedogodnością dla znacznej części badanych mieszkańców gminy jest także problem braku ogólnodostępnych miejsc spotkań mieszkańców.

Potrzeby mieszkańców Gminy Markowa w zakresie wsparcia społecznego (ad problem badawczy nr 3):

– wiedza mieszkańców Gminy Markowa w odniesieniu do usług społecznych świadczonych przez GOPS w Markowej – najbardziej rozpoznawalnym świadczeniem z zakresu wspomnianych usług są działania na rzecz osób starszych, ponadto przeważnie wymieniano w tym kontekście opiekę w Domu Pomocy Społecznej, a także usługi zdrowotne i opiekuńcze wspierające osoby z niepełnosprawnościami (np. asystent osoby starszej lub niepełnosprawnej, opieka wytchnieniowa);

– potrzeby mieszkańców Gminy Markowa w odniesieniu do usług społecznych świadczonych przez GOPS w Markowej – najbardziej oczekiwanym wsparciem natury społecznej jakie zostało wyrażone w badaniach są działania na rzecz osób starszych (np. Kluby Seniora); ponadto w tym kontekście wspomniano też o usługach zdrowotnych i opiekuńczych wspierających osoby z niepełnosprawnościami (tj. asystent osoby starszej lub niepełnosprawnej, opieka wytchnieniowa), a także o opiece w Domu Pomocy Społecznej; w opinii uczestników badań najważniejszą potrzebą osób starszych jest możliwość korzystania z dziennego domu opieki; osób w kryzysie bezdomności – brak lokali socjalnych; osób niepełnosprawnych – bariery architektoniczne; osób z zaburzeniami psychicznymi – brak specjalistycznej opieki; a rodzin z dziećmi – brak ogólnodostępnych placów zabaw;

– potrzeby mieszkańców Gminy Markowa w zakresie aktywizacji osób starszych, ze szczególnym uwzględnieniem utworzenia Klubu Samopomocy – utworzenie wspomnianego klubu, jako placówki służącej m.in. aktywizacji osób starszych spotkało się z gremialnym poparciem uczestników badań;

Potrzeby mieszkańców Gminy Markowa w zakresie wsparcia osób starszych, ze szczególnym uwzględnieniem pomocy sąsiedzkiej (ad problem badawczy nr 4):

– potrzeby mieszkańców Gminy Markowa w zakresie wsparcia społecznego, w tym szczególnie dla osób starszych – przeważająca większość uczestników badań stwierdziła, że w razie zaistnienia takiej potrzeby ma możliwość uzyskania pomocy ze strony osób bliskich, rodziny, sąsiadów lub znajomych; także przeważająca większość respondentów przyznała, że w ich otoczeniu są osoby gotowe udzielić im różnego rodzaju wsparcia, przy czym przede wszystkim mowa tu o najbliższej rodzinie, ale znacząca część badanych wspomniała w tym kontekście także o sąsiadach, dalszej rodzinie i osobach znajomych;

– ocena mieszkańców Gminy Markowa w odniesieniu do zasadności organizacji pomocy sąsiedzkiej dla osób starszych – zdecydowana większość badanych mieszkańców gminy stwierdziła, że ma dobre relacje ze swoimi sąsiadami; przeważająca większość respondentów wyraziła opinię, wskazującą iż organizacja wsparcia dla osób starszych ze strony sąsiadów polepszy jakość życia seniorów mieszkających w gminie;

– zakres pomocy udzielanej przez mieszkańców Gminy Markowa swoim sąsiadom – zdecydowana większość respondentów przyznała, że udziela pomocy swoim sąsiadom, przy czym przeważnie robi to od czasu do czasu; przede wszystkim była tu mowa o odwiedzinach i dotrzymywaniu towarzystwa, ale także o drobnej pomocy w gospodarstwie domowym oraz pomocy w przemieszczaniu się; natomiast najczęstszym powodem braku pomocy sąsiadom był zły stan zdrowia, który nie pozwala na angażowanie się w pomaganie innym osobom; ponadto większość osób, które nie udzielały dotąd pomocy sąsiadom zadeklarowała gotowość do takiej działalności, z różną częstotliwością, tj. w przypadku częstych działań tego typu przeważnie była mowa o pomocy w przemieszczaniu się oraz o robieniu zakupów, ale jednak w omawianym kontekście dominowały deklaracje dotyczące nakładów czasu najczęściej mieszczące się w tzw. granicach rozsądku (tj. od czasu do czasu), i były to takie formy wsparcia jak: odwiedziny i dotrzymywanie towarzystwa oraz drobna pomoc w gospodarstwie domowych;

Zakres uczestnictwa mieszkańców Gminy Markowa w życiu społecznym (w tym kulturalnym) (ad problem badawczy nr 5):

– zakres uczestnictwa w życiu społecznym mieszkańców Gminy Markowa – zdecydowana większość uczestników badań zadeklarowała brak jakiegokolwiek przynależności organizacyjnej, tj. do zrzeszeń lub stowarzyszeń, natomiast należy tu jednakże podkreślić, że pozostałe osoby, które należą do tego typu organizacji stanowią znaczny odsetek mieszkańców omawianej gminy (ok. 17%); więcej badanych zna lokalne instytucje lub organizacje działające na rzecz lokalnej społeczności (ok. 28%);

– formy przynależności organizacyjnej mieszkańców Gminy Markowa – wśród osób, które przejawiają omawianą tu formę aktywności najczęściej wspomniano o KGW, a ponadto były to takie pomioty jak klub sportowy oraz OSP;

– zakres uczestnictwa w życiu kulturalnym społeczności lokalnej wśród mieszkańców Gminy Markowa – większość badanych mieszkańców (prawie 2/3) zadeklarowała uczestnictwo na przestrzeni minionego roku w lokalnych wydarzeniach kulturalnych; brak takiej aktywności przeważnie uzasadniano brakiem zainteresowania tego typu przedsięwzięciami, przy czym niewiele rzadziej wspomniano w tym kontekście o braku możliwości uczestniczenia, w tym najczęściej z powodu wieku i złego stanu zdrowia.

Reasumując powyższe ustalenia można stwierdzić, iż Gmina Markowa jest gminą położoną w atrakcyjnym terenie, tak pod względem krajobrazowym, jak i w kontekście sąsiadujących miast i miejscowości. Jest gminą dobrze skomunikowaną z otoczeniem pod względem sieci dróg. W tym kontekście gorzej jednak sprawa wygląda od strony komunikacji publicznej. Na jej terenie są zlokalizowane instytucje publiczne oraz placówki handlowo-usługowe, ale w przypadku sklepów, ich

usytuowanie sprawia pewne trudności związane z dostępnością, w tym szczególnie dla osób starszych. Gmina wpisuje się w ogólnopolskie trendy dotyczące stopy bezrobocia pod względem jej fluktuacji, ale jednak bezrobocie jest znacząco wyższe niż ogólnie w kraju, choć podobne do tego z poziom regionalnego (wojewódzkiego i powiatowego). Gmina doświadcza również zjawiska niżu demograficznego, a w związku z tym kształtowania się niekorzystnej struktury społecznej pod względem aktywności zawodowej mieszkańców. Natomiast warto podkreślić, iż gmina jest bezpiecznym miejscem, na co wskazują nie tylko obiektywne dane pochodzące z policyjnych raportów, ale także poczucie bezpieczeństwa wyrażane przez jej mieszkańców. W gminie aktywnie działa GOPS, która to instytucja zapewnia mieszkańcom w trudnej sytuacji życiowej profesjonalne i kompleksowe wsparcie. Jednocześnie dąży ona do zwiększenia zakresu swojej działalności poprzez przekształcenie się w Centrum Usług Społecznych, i w związku z tym do zwiększenia oferty skierowanej do mieszkańców (w tym m.in. powstanie Klubu Samopomocy oraz organizacja pomocy sąsiedzkiej).

Gmina w opinii jej mieszkańców jest miejscem sprzyjającym osiągnięciu dobrej jakości życia poprzez walory krajobrazowe, a także dobre relacje międzyludzkie, a w tym rodzinne i sąsiedzkie. Zapewnia ona dostęp do placówek opieki, wychowania i kształcenia dzieci, a także sprzyja ona życiu kulturalnemu mieszkańców, poprzez organizowanie lokalnych imprez, wydarzeń, działalność stowarzyszeń oraz profesjonalne zaplecze w postaci placówek kultury. Ogólnie stwarza ona dobre warunki życia dla dzieci i młodzieży, dla rodzin z dziećmi i dla osób starszych. Wśród problemów natury społecznej najczęściej wymieniano taki, który również nie jest specyficzny dla gminy, tj. dostrzegalne uzależnienie młodych osób od Internetu, i sprzętów umożliwiających do niego dostęp. Co istotne, nie było tu mowy o żadnych drastycznych patologiach lub przestępstwach, które wpływałyby na brak poczucia bezpieczeństwa.

Funkcjonowanie GOPS w Markowej kojarzy się mieszkańcom gminy przeważnie z działaniami na rzecz osób starszych. W tym kontekście wspomniano także o opiece w DPS, a także o usługach opiekuńczych skierowanych do osób z niepełnosprawnościami. Zakres tej wiedzy jest proporcjonalny do relatywnie niewielkiej skali występowania problemów społecznych. Dostrzega się więc te aspekty działalności GOPS, które dotyczą aktualnych zjawisk społecznych, tj. problem starzenia się społeczeństwa, i tym samym przyrost liczby osób zmagających się z różnego typu zdrowotnymi ograniczeniami, oraz takich wyzwań jak konieczność zapewnienia wsparcia osobom z niepełnosprawnościami. Tym samym można stwierdzić, że dążenie do utworzenia Klubu Samopomocy oraz organizacji pomocy sąsiedzkiej jest bezpośrednią odpowiedzią na bieżące zapotrzebowanie społeczne w zakresie wsparcia natury socjalnej.

Mieszkańcy Gminy Markowa stanowią przykład skonsolidowanej społeczności lokalnej, w której mogą liczyć na pomoc ze strony bliskich osób, ale także sąsiadów oraz znajomych. Takie wsparcie jest udzielane bardzo często, co wobec zgody dotyczącej zasadności organizacji pomocy sąsiedzkiej, daje duże prawdopodobieństwo odniesienia powodzenia tego typu działania. Ponadto wśród osób, które jak dotąd nie przejawiały takiej formy aktywności przeważnie wskazywano, iż powodem tego jest zły stan zdrowia. Co również ważne, w opinii większości uczestników badań tego typu przedsięwzięcie w znaczący sposób przyczyni się do poprawy jakości życia seniorów mieszkających w omawianej gminie.

Zakres partycypacji w życiu społecznym mieszkańców Gminy Markowa jest relatywnie duży, tzn. choć osoby takie nie stanowią większości, to jednak ich udział w społeczności lokalnej jest znaczący. Jednym z głównych postulatów dotyczących ewentualnych działań mających na celu polepszenie jakości życia w gminie jest zapewnienie rodzinom z dziećmi miejsc do wspólnego spędzania czasu. Ponadto wyrażano także oczekiwanie dotyczące zapewnienia atrakcyjniejszej niż dotąd oferty w zakresie aktywizacji społecznej osób młodszych i starszych.

Bibliografia

- 1) Babbie E., *Badania społeczne w praktyce*, Warszawa 2003.
- 2) Bartosiewicz-Niziołek M., Naęcz S., Penza-Gabler Z., Pintera E., *Narzędziownik ewaluacyjny. Twój sposób na lepsze projekty wspierające zatrudnienie młodzieży*, Warszawa 2020.
- 3) Bazuń D., Frątczak-Müller J., Jaskulska M., Kwiatkowski M., Mielczarek-Żejmo A., 2. *Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych*, Warszawa 2020.
- 4) Bąbska B., Skrzypczak B., 5. *Organizator społeczności lokalnej w Centrum Usług Społecznych*, Warszawa 2020.
- 5) Brzeziński J., *Metodologia badań psychologicznych*, Warszawa 1997.
- 6) *Diagnoza problemów społecznych i monitoring polityki społecznej dla aktywizacji zasobów ludzkich w Katowicach*, red. A. Bartoszek, K. Czekaj, D. Trawkowska, Katowice 2012.
- 7) Frankfort-Nachmias Ch., Nachmias D., *Metody badawcze w socjologii*, Poznań 2001.
- 8) Informacje miesięczne o sytuacji na rynku pracy, Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie, <https://wuprzeszow.praca.gov.pl/rynek-pracy/statystyki-i-analizy/informacje-miesieczne> (Dostęp: 23.03.2025)
- 9) *Instytucje wsparcia a monitoring problemów społecznych w Katowicach – Księga dobrych praktyk*, A. Bartoszek, K. Czekaj, K. Faliszek, A. Niesporek, D. Trawkowska, Katowice 2012.
- 10) Kaźmierczak T., Karwacki A., 3. *Zarządzanie usługami w Centrum Usług Społecznych*, Warszawa 2020.
- 11) Kozłowska A., *Potrzeby jako system klasyfikacji modeli perswazyjnych – raport badawczy*, Warszawa 2014.
- 12) Maksymowicz A., *Bezpieczne miasteczko. O potrzebie badań socjologicznych*. Biuletyn Informacyjny Pracowników AGH, 2004, 135.
- 13) Naukowiec.org, <https://www.naukowiec.org/dobor.html> (Dostęp: 23.03.2025)
- 14) Nowak S., *Metody badań socjologicznych*, Warszawa 1965.
- 15) Rapley T., *Analiza konwersacji, dyskursu i dokumentów*, Warszawa 2010.
- 16) Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, <http://rops.lubelskie.pl/czym-beda-centra-uslug-spolecznych/> (Dostęp: 23.03.2025)
- 17) Rymśza M., 1. *Dlaczego Centrum Usług Społecznych?*, Warszawa 2020.
- 18) Sułek A., *Ogród metodologii socjologicznej*, Warszawa 2002.
- 19) Sułek A., *W terenie, w archiwum i w laboratorium. Studia nad warsztatem socjologa*, Warszawa 1990.
- 20) Sztumski J., *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Katowice 1999.
- 21) Waszak Ł., Wejcman Z., 4. *Współpraca międzysektorowa w ramach Centrum Usług Społecznych*, Warszawa 2020.
- 22) Załącznik – lista wskaźników rekomendowanych do wykorzystania w OZPS, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2018, <https://www.gov.pl/attachment/7a55a664-5c39-420f-8a90-28983d35f233> (Dostęp: 12.03.2025)

Spis map, rysunków, tabel, wykresów i zestawień

Mapa 1. Położenie Gminy Markowa – mapa poglądowa	10
Mapa 2. Sieć dróg i miejscowości położone w Gminie Markowa – mapa poglądowa.....	12
Rysunek 1. Budynek GOPS w Markowej.....	35
Rysunek 2. Potrzeby natury społecznej wśród osób starszych – chmura słów.....	60
Rysunek 3. Potrzeby natury społecznej wśród osób dotkniętych kryzysem bezdomności – chmura słów	61
Rysunek 4. Potrzeby natury społecznej wśród osób z niepełnosprawnościami – chmura słów.....	63
Rysunek 5. Potrzeby natury społecznej wśród osób z zaburzeniami psychicznymi – chmura słów.....	65
Rysunek 6. Potrzeby natury społecznej wśród rodzin z dziećmi - chmura słów.....	67
Rysunek 7. Źródła wsparcia badanych mieszkańców Gminy Markowa – chmura słów	73
Rysunek 8. Przejawy wsparcia otrzymywanego przez badanych mieszkańców Gminy Markowa – chmura słów	74
Rysunek 9. Zakres wsparcia otrzymywanego przez badanych mieszkańców Gminy Markowa – chmura słów....	74
Tabela 1. Struktura wieku (przedprodukcyjny, produkcyjny i poprodukcyjny) mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %)	20
.....	20
Tabela 2. Struktura dochodów budżetu Gminy Markowa wg poszczególnych działów w latach 2022 i 23	24
Tabela 3. Struktura wydatków budżetu Gminy Markowa wg poszczególnych działów w latach 2022 i 23	25
Tabela 4. Ocena dostępności edukacji i relaksu wg oceny jakości życia w Gminie Markowa (Dane w %)	41
Tabela 5. Ocena uwarunkowań życia wg oceny jakości życia w Gminie Markowa (Dane w %)	42
Tabela 6. Ocena zabezpieczenia bytowego wg oceny jakości życia w Gminie Markowa (Dane w %)	42
Tabela 7. Opinia na temat edukacji i relaksu wg miejscowości (Dane w %)	42
Tabela 8. Opinia na temat uwarunkowań życia wg miejscowości (Dane w %).....	43
Tabela 9. Opinia na temat zabezpieczenia bytowego wg miejscowości (Dane w %).....	43
Tabela 10. Dostrzeganie potrzeb rodzin z dziećmi wg wieku (Dane w %)	58
Tabela 11. Utworzenie Klubu Samopomocy w Gminie Markowa w kontekście polepszenia jakości życia osób starszych w opinii uczestników badań wg płci (Dane w %)	71
Tabela 12. Przynależność do organizacji pozarządowych a znajomość lokalnych podmiotów wspierających osoby starsze (Dane w %).....	83
Tabela 13. Wiek w kontekście rynku pracy wg płci badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %)	94
Wykres 1. Liczba ludności w Gminie Markowa w latach 1995-2024 (stan na 31 grudnia).....	14
Wykres 2. Liczba i udział procentowy ludności w poszczególnych gminach powiatu łańcuckiego w 2023 r	14
Wykres 3. Zmiana liczby ludności w poszczególnych gminach powiatu łańcuckiego w latach 1995-2023 wraz z ujęciem procentowym	15
Wykres 4. Wielkość poszczególnych miejscowości Gminy Markowa pod względem liczby mieszkańców 2024 r. (Dane w % N=6 444)	15
Wykres 5. Struktura płci mieszkańców Gminy Markowa w 2024 r. (Dane w %, N=6 444)	16
Wykres 6. Piramida wieku mieszkańców Gminy Markowa w 2024 r. (Dane w %, N=6 444)	16
Wykres 7. Zmiana struktury wiekowej mieszkańców Gminy Markowa w 2024 r. w porównaniu z 1995 r. (Dane w %)	17
.....	17
Wykres 8. Przeciętny wiek mieszkańców Gminy Markowej w 2024 r. wg płci.....	17
Wykres 9. Piramida wieku mieszkańców Gminy Markowa w 2024 r. wg płci wraz z różnicą odsetka mężczyzn wobec odsetka kobiet (Dane w %).....	18
Wykres 10. Struktura płci w poszczególnych miejscowościach Gminy Markowa (Dane w %).....	19
Wykres 11. Rozpiętość wieku mieszkańców Gminy Markowa wg mediany	19
Wykres 12. Struktura wieku badanych Gminy Markowa w odniesieniu do statusu na rynku pracy (Dane w %, N=6 444)	20

Wykres 13. Dochody i wydatki gminy wg rodzajów w 2023 r. (w mln. zł)	23
Wykres 14. Dochody i wydatki Gminy Markowa na 1 mieszkańca w latach 2018 i 23 (w zł)	25
Wykres 15. Dochód i wydatki na 1 mieszkańca w poszczególnych gminach powiatu łańcuckiego w 2023 r. (w zł) .	26
Wykres 16. Struktura wiekowa mieszkańców Gminy Markowa w latach 1995-2023 wg statusu na rynku pracy (Dane w %)	27
Wykres 17. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w Gminie Markowa w latach 1995-2024 (Dane w %).....	28
Wykres 18 Liczba bezrobotnych w Gminie Markowa ogółem i wg płci w latach 2003-23.....	28
Wykres 19. Struktura bezrobocia w Gminie Markowa wg w płci w latach 2003-23 (Dane w %).....	29
Wykres 20. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w Gminie Markowa w latach 2018-23	29
Wykres 21. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Markowa w latach 2018-23 (Dane w %).....	30
Wykres 22. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2023 r. (Dane w %)	30
Wykres 23. Liczba osób bezrobotnych w Gminie Markowa w latach 2011-24 wg okresu pozostawania bez pracy. 31	
Wykres 24. Struktura osób bezrobotnych w Gminie Markowa w latach 2011-23 wg okresu pozostawania bez pracy (Dane w %).....	31
Wykres 25. Stopa bezrobocia w Polsce, woj. podkarpackim, powiecie łańcuckim i Gminie Markowa w latach 2004-2024 (Dane w %).....	32
Wykres 26. Przestępstwa stwierdzone w Polsce, na Podkarpaciu i w powiecie łańcuckim na 1 tys. mieszkańców w latach 2016-23	32
Wykres 27. Przestępstwa stwierdzone o charakterze kryminalnym w Polsce, na Podkarpaciu i w powiecie łańcuckim na 1 tys. mieszkańców w latach 2016-23.....	33
Wykres 28. Przestępstwa stwierdzone o charakterze gospodarczym w Polsce, na Podkarpaciu i w powiecie łańcuckim na 1 tys. mieszkańców w latach 2016-23.....	33
Wykres 29. Przestępstwa stwierdzone przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji – drogowe w Polsce, na Podkarpaciu i w powiecie łańcuckim na 1 tys. mieszkańców w latach 2016-23	34
Wykres 30. Przestępstwa stwierdzone przeciwko rodzinie i opiece w Polsce, na Podkarpaciu i w powiecie łańcuckim na 1 tys. mieszkańców w latach 2020-23.....	34
Wykres 31. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w woj. podkarpackim, powiecie łańcuckim oraz gminie Markowa w latach 2009-23 (Dane w %).....	35
Wykres 32. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w Polsce, woj. podkarpackim, powiecie łańcuckim i Gminie Markowa w latach 2002-23	36
Wykres 33. Przyczyny udzielania pomocy i wsparcia ze strony GOPS w Markowa w 2023 r. – liczba rodzin.....	36
Wykres 34. Kwoty przeznaczone na realizację poszczególnych zadań GOPS w Markowej w 2024 r. (w zł wraz udziałem procentowy w budżecie)	37
Wykres 35. Kwoty przeznaczone przez GOPS w Markowej na poszczególne świadczenia rodzinne w 2024 r. (w zł wraz z udziałem procentowym w budżecie)	38
Wykres 36. Kwoty przeznaczone przez GOPS w Markowej na poszczególne świadczenia w ramach zasiłków rodzinnych w 2024 r. (w zł wraz z udziałem procentowym w budżecie).....	38
Wykres 37. Ogólna ocena warunków życia w swojej miejscowości (Dane w %, N=180)	39
Wykres 38. Ocena poszczególnych aspektów kształtujących warunki życia w Gminie Markowa (Dane w %, N=180)	40
Wykres 39. Możliwość osiągnięcia poszczególnych celów życiowych w miejscowości zamieszkania w opinii badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180).....	48
Wykres 40. Kategorie osiągalnych celów życiowych w społeczności lokalnej Gminy Markowa w opinii jej badanych mieszkańców (Dane w %, N=180)	50
Wykres 41. Opinia badanych mieszkańców Gminy Markowa na temat warunków życia w ich miejscowościach dla wybranych kategorii społecznych (Dane w %, N=180)	50
Wykres 42. Możliwość osiągnięcia poszczególnych celów życiowych w miejscowości zamieszkania w opinii badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180).....	51

Wykres 43. Występowanie poszczególnych kategorii problemów w opinii badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180).....	53
Wykres 44. Wiedza wśród badanych mieszkańców Gminy Markowa na temat działalności GOPS w Markowej (Dane w %, N=180).....	56
Wykres 45. Oczekiwane wsparcie ze strony GOPS w Markowej w przypadku zaistnienia potrzeby uzyskania pomocy przez badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180).....	57
Wykres 46. Znajomość potrzeb natury społecznej dotyczących wybranych kategorii społecznych (Dane w %, N=180).....	58
Wykres 47. Polepszenie jakości życia seniorów w efekcie utworzenia Klubu Samopomocy w opinii mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180).....	71
Wykres 48. Możliwość otrzymania pomocy ze strony osób bliskich, rodziny, sąsiadów, znajomych w opinii badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180).....	72
Wykres 49. Obecność w otoczeniu osób mogących udzielić wsparcia w razie zaistnienia takiej potrzeby (Dane w %, N=180).....	72
Wykres 50. Osoby mogące udzielić wsparcia badanym mieszkańcom Gminy Markowa (Dane w %, N=180)*	73
Wykres 51. Ocena badanych mieszkańców Gminy Markowa dotycząca relacji z sąsiadami (Dane w %, N=180)	76
Wykres 52. Polepszenie jakości życia osób starszych w związku z organizacją wsparcia dla nich ze strony ich sąsiadów w opinii mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180).....	76
Wykres 53. Pomoc udzielana sąsiadom przez badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180).....	77
Wykres 54. Przejawy wsparcia udzielanego sąsiadom przez badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=164*).....	77
Wykres 55. Przyczyny braku udzielania wsparcia sąsiadom ze strony badanych mieszkańców Gminy Markowa (N=16*).....	78
Wykres 56. Formy ewentualnej pomocy branej pod uwagę przez osoby nie udzielające wsparcia.....	78
Wykres 57. Znajomość lokalnych instytucji lub organizacji wspierających osoby starsze (Dane w %, N=180).....	79
Wykres 58. Podmioty działające na rzecz osób starszych w Gminie Markowa wskazane przez uczestników badań (Dane w %, N=129*).....	80
Wykres 59. Przynależność organizacyjna wśród badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180).....	83
Wykres 60. Organizacje zraszające uczestników badań z Gminy Markowa*	84
Wykres 61. Uczestnictwo w ostatnim roku w wydarzeniach kulturalnych wśród badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180).....	85
Wykres 62. Przyczyny braku uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych wśród mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=69*).....	85
Wykres 63. Czas realizacji badań PAPI w Gminie Markowa (Dane w %, N=180).....	91
Wykres 64. Struktura płci badanej populacji* i próby badawczej (Dane w %)	91
Wykres 65. Struktura wieku badanej populacji* i próby badawczej (Dane w %).....	92
Wykres 66. Struktura populacji i próby badawczej pod względem miejsca zamieszkania (Dane w %).....	92
Wykres 67. Struktura wieku mieszkańców Gminy Markowa pod względem pełnoletności (Dane w %, N=6 444) ...	93
Wykres 68. Struktura wieku uczestników badań wobec statusu na rynku pracy (Dane w %, N=180).....	93
Wykres 69. Struktura wykształcenia badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180).....	94
Wykres 70. Stan cywilny badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180).....	94
Wykres 71. Sytuacja społeczno-zawodowa badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180).....	95
Wykres 72. Sytuacja materialna badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180).....	95
Wykres 73. Ocena swojego stanu zdrowia przez badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=180).....	96
Wykres 74. Struktura gospodarstwa domowego wg posiadania osoby współtworzącej to gospodarstwo (Dane w %, N=180).....	96
Wykres 75. Członkowie rodzin uczestników badań tworzący wspólne gospodarstwo domowe (Dane w %, N=172*).....	97
Wykres 76. Liczba osób tworzących gospodarstwa domowe (Dane w %, N=180).....	97
Wykres 77. Liczba pokoleń w badanych rodzinach (Dane w %, N=180).....	98
Wykres 78. Poczucie osamotnienia wśród badanych mieszkańców Gminy Markowa (Dane w %, N=21).....	100

Zestawienie 1. Odległości z Markowej do wybranych miast i miejscowości w Polsce.....	11
Zestawienie 2. Wybrane dane statystyczne dotyczące stanu środowiska w Gminie Markowa w latach 2018 i 23....	12
Zestawienie 3. Odsetek ludności korzystającej z instalacji wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w Gminie Markowa w porównaniu z pozostałymi gminami powiatu łańcuckiego w 2023 r.	13
Zestawienie 4. Wybrane dane demograficzne dotyczące powiatu łańcuckiego i Gminy Markowa w 2023 r.....	13
Zestawienie 5. Wybrane statystyki dotyczące wieku mieszkańców Gminy Markowa (stan na 31.12.2024).....	18
Zestawienie 6. Wybrane statystyki dotyczące wieku mieszkańców poszczególnych miejscowości w Gminie Markowa (stan na 31.12.2024).....	20
Zestawienie 7. Wybrane dane statystyczne dotyczące sfery wychowania i edukacji w Gminie Markowa w latach 2022 i 2023	21
Zestawienie 8. Infrastruktura socjalna w Gminie Markowa w latach 2022-23	21
Zestawienie 9. Wybrane dane statystyczne dotyczące ochrony zdrowia, kultury i sportu w powiecie łańcuckim i w Gminie Markowa w 2023 r.	22
Zestawienie 10. Kryteria oceny jakości życia – analiza czynnikowa – macierz struktury	41
Zestawienie 11. Osiąganie celów życiowych przez mieszkańców Gminy Markowa – analiza czynnikowa – macierz struktury.....	49
Zestawienie 12. Problemy natury społecznej – analiza czynnikowa – macierz struktury	52
Zestawienie 13. Potencjały i potrzeby społeczności lokalnej w Gminie Markowa – analiza SWOT.....	86
Zestawienie 14. Pokrewieństwo w rodzinach badanych mieszkańców Gminy Markowa wg liczby z uwzględnieniem podstawowych statystyk opisowych	98
Zestawienie 15. Najczęstsza konfiguracja pokrewieństwa w rodzinach uczestników badań	99

Aneks – narzędzia badawcze

Badania PAPI

Dane kodowe kwestionariusza wywiadu (do uzupełnienia przez wywiadem)			
Imię i nazwisko ankietera			
Miejsce realizacji wywiadu	1) Husów	2) Markowa	3) Tarnawka
Data przeprowadzenia wywiadu			
Godzina rozpoczęcia wywiadu			
Godzina zakończenia wywiadu			
Płeć respondenta	1) mężczyzna		2) kobieta
Numer kodowy respondenta (z operatu badawczego)			
Numer kodowy ankiety (do uzupełnienia po zebraniu wszystkich ankiet)			

Preambuła

Szanowny Panie, Szanowna Pani

Nazywam się i prowadzę w terenie badania dotyczące potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych wśród mieszkańców Gminy Markowa. Badania te są prowadzone przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Markowej we współpracy z firmą Explicator Wojciech Broszkiewicz na zlecenie Urzędu Gminy w Markowej w związku z utworzeniem Centrum Usług Społecznych w Markowej.

Został(-a) Pan(-i) wylosowana do badań jako jeden(-a) z prawie 200 mieszkańców Gminy Markowa i dlatego to właśnie Pana(-i), a nie kogokolwiek innego udział w badaniach zapewni ich wynikiem rzetelność i wiarygodność. Bardzo zależy nam na rozmowie z każdą wylosowaną osobą, bo od tej zgody zależy powodzenie całego tego przedsięwzięcia. Proszę potraktować te badania jako okazję do wyrażenia własnych poglądów.

W związku z powyższym zwracam się do Pana(-i) z uprzejmą prośbą o możliwość przeprowadzenia z Panem(-ią) rozmowy. Udział w tym wywiadzie, który potrwa ok. 45 min., jest dobrowolny, a wszelkie informacje uzyskane w jego trakcie:

- 1) będą traktowane jako poufne;*
- 2) będą anonimowe;*
- 3) nie będą udostępniane żadnej osobie postronnej spoza zespołu badawczego.*

Ponadto wyniki badań będą prezentowane wyłącznie w postaci zbiorczych zestawień statystycznych.

Bardzo proszę o udzielenie szczerych odpowiedzi, gdyż tylko takie mają wartość poznawczą. W tej rozmowie nie ma dobrych i złych odpowiedzi, wszystkie mają dla wyników badań duże znaczenie. Jednakże ponieważ bardzo ważne jest zachowanie komfortu rozmowy, jeżeli któreś z pytań okaże się Pana(-i) zdaniem zbyt dociekliwe proszę o tym wspomnieć i zostanie zadane kolejne.

W przypadku większości pytań, w tym w poszczególnych ich podpunktach, należy udzielać jednej odpowiedzi, a jeśli będzie inaczej Ankieter o tym poinformuje. Ankieta zawiera ponadto tzw. pytania otwarte, które umożliwiają udzielenie swobodnej odpowiedzi.

Pyt. 1 Jak ogólnie ocenia Pan(-i) warunki życia w swojej miejscowości?

- 1) bardzo dobrze
- 2) raczej dobrze
- 3) przeciętnie
- 4) raczej źle
- 5) bardzo źle

Pyt. 2 Co wg Pana(-i) decyduje o wyrażonej wyżej opinii na temat warunków życia w swojej miejscowości?

(Ankieter podaje Respondentowi kartę z wyszczególnionymi w pytaniu 2 kategoriami przyczyn i skalą odpowiedzi)

Skala odpowiedzi - ocena	0) nie wiem, nie mam zdania na ten temat	1) zdecydowanie zła	2) raczej zła	3) przeciętna	4) raczej dobra	5) zdecydowanie dobra	
1)	placówki opieki nad dziećmi (żłobki, przedszkola)	0.	1.	2.	3.	4.	5.
2)	szkoła	0.	1.	2.	3.	4.	5.
3)	plac, miejsca zabaw i spotkań dla dzieci lub młodzieży	0.	1.	2.	3.	4.	5.
4)	miejsca spotkań dla seniorów	0.	1.	2.	3.	4.	5.
5)	placówki kultury (domy, ośrodki kultury)	0.	1.	2.	3.	4.	5.
6)	życie kulturalne (imprezy, wydarzenia, działalność kół, stowarzyszeń)	0.	1.	2.	3.	4.	5.
7)	sklepy	0.	1.	2.	3.	4.	5.
8)	placówki służby zdrowia (przychodnia)	0.	1.	2.	3.	4.	5.
9)	specjalistyczna opieka zdrowotna	0.	1.	2.	3.	4.	5.
10)	komunikacja publiczna, przystanki autobusowe	0.	1.	2.	3.	4.	5.
11)	infrastruktura techniczna (jakość dróg, chodniki, oświetlenie ulic itp.)	0.	1.	2.	3.	4.	5.
12)	sąsiedztwo, relacje, pomoc sąsiedzka	0.	1.	2.	3.	4.	5.
13)	warunki naturalne (przyroda, jakość powietrza)	0.	1.	2.	3.	4.	5.

Inne, jakie?

.....

.....

Pyt. 3 Czy Pana(-i) zdaniem w Pana(-i) miejscowości jest możliwe osiągnięcie poniższych celów życiowych?

Lp.	Poszczególne cele życiowe	1) zdecydowanie tak	2) raczej tak	3) trudno powiedzieć	4) raczej nie	5) zdecydowanie nie
1)	opieka nad osobami starszymi	1.	2.	3.	4.	5.
2)	ograniczenie / zaprzestanie spożywania alkoholu	1.	2.	3.	4.	5.
3)	pozyskanie grona dobrych przyjaciół	1.	2.	3.	4.	5.
4)	budowanie zaufania do innych ludzi	1.	2.	3.	4.	5.
5)	realizacja swoich zainteresowań	1.	2.	3.	4.	5.
6)	utrzymanie dobrego zdrowia	1.	2.	3.	4.	5.
7)	współpraca i pomoc sąsiedzka	1.	2.	3.	4.	5.
8)	wychowanie dzieci	1.	2.	3.	4.	5.
9)	wzbogacenie się	1.	2.	3.	4.	5.
10)	zapewnienie bliskim poczucia bezpieczeństwa	1.	2.	3.	4.	5.
11)	zapewnienie dzieciom niezbędnej opieki instytucjonalnej (żłobki, przedszkola)	1.	2.	3.	4.	5.
12)	zdobycie dobrego wykształcenia	1.	2.	3.	4.	5.
13)	zdobycie dobrej pracy	1.	2.	3.	4.	5.
14)	zakup mieszkania, budowa domu	1.	2.	3.	4.	5.
15)	znalezienie partnera do małżeństwa	1.	2.	3.	4.	5.

Pyt. 4 Jak Pan(-i) ocenia swoją miejscowość pod względem warunków życia dla wymienionych niżej mieszkańców?

Lp.	Kategorie mieszkańców	1) bardzo dobrze	2) raczej dobrze	3) trudno powiedzieć	4) raczej źle	5) bardzo źle
1)	dzieci w wieku żłobkowym lub przedszkolnym	1.	2.	3.	4.	5.
2)	dzieci w wieku szkolnym (w wieku 7-15 lat)	1.	2.	3.	4.	5.
3)	młodzież w wieku 16-24 lat	1.	2.	3.	4.	5.
4)	rodziny z dziećmi (w tym wielodzietne)	1.	2.	3.	4.	5.
5)	osoby samotnie wychowujące dzieci	1.	2.	3.	4.	5.
6)	seniorzy (w wieku 60 lat i więcej)	1.	2.	3.	4.	5.
7)	osoby z niepełnosprawnościami (w tym dzieci)	1.	2.	3.	4.	5.
8)	osoby z zaburzeniami psychicznymi (w tym dzieci)	1.	2.	3.	4.	5.
9)	osoby zagrożone bezdomnością	1.	2.	3.	4.	5.

Pyt. 5 Jak ogólnie układają się Pana(-i) relacje z sąsiadami?

- 1) bardzo dobrze
- 2) raczej dobrze
- 3) przeciętnie
- 4) raczej źle
- 5) bardzo źle

Pyt. 6 Czy w Pana(-i) miejscowości występują wymienione niżej problemy?

Lp.	Kategoria problemu	1) wcale	2) rzadko	3) od czasu do czasu	4) często	5) bardzo często
1)	alkoholizm wśród dorosłych	1.	2.	3.	4.	5.
2)	alkoholizm wśród osób poniżej 18 r.ż.	1.	2.	3.	4.	5.
3)	bezrobocie	1.	2.	3.	4.	5.
4)	bieda	1.	2.	3.	4.	5.
5)	bezdomność	1.	2.	3.	4.	5.
6)	brak miejsc wspólnych spotkań mieszkańców	1.	2.	3.	4.	5.
7)	brak odpowiednich warunków lokalowych do życia	1.	2.	3.	4.	5.
8)	brak poczucia bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania (w tym wykroczenia, przestępstwa)	1.	2.	3.	4.	5.
9)	brak wsparcia dla osób starszych	1.	2.	3.	4.	5.
10)	długotrwała choroba	1.	2.	3.	4.	5.
11)	narkomania (w tym zażywanie substancji określanych jako dopalacze) wśród dorosłych	1.	2.	3.	4.	5.
12)	narkomania (w tym zażywanie substancji typu dopalacze) wśród osób poniżej 18 r.ż.	1.	2.	3.	4.	5.
13)	niepełnosprawność	1.	2.	3.	4.	5.
14)	niezaradność życiowa w rodzinach	1.	2.	3.	4.	5.
15)	piętnowanie osób wyróżniających się w jakiś sposób zachowaniem, zdolnościami itp.	1.	2.	3.	4.	5.
16)	problemy opiekuńczo-wychowawcze	1.	2.	3.	4.	5.
17)	przemoc fizyczna w rodzinie	1.	2.	3.	4.	5.
18)	przemoc psychiczna w rodzinie (wyśmiewanie, przeklinanie, itp.)	1.	2.	3.	4.	5.
19)	przemoc fizyczną w szkole doświadczana przez dzieci lub młodzież ze strony rówieśników	1.	2.	3.	4.	5.
20)	przemoc psychiczną w szkole doświadczana przez dzieci lub młodzież ze strony rówieśników	1.	2.	3.	4.	5.
21)	uzależnienie osób poniżej 18 r.ż. od komputera, Internetu	1.	2.	3.	4.	5.
22)	zaburzenia psychiczne	1.	2.	3.	4.	5.
23)	zanieczyszczenie środowiska i powietrza	1.	2.	3.	4.	5.

24) inne, jakie?

Pyt. 7 Czy w Pana(-i) gospodarstwie domowych są jeszcze jakieś inne osoby, tj. czy aktualnie Pan(-i) z kimś mieszka?

1) nie, → *proszę przejść do pytania 9*

2) tak

Pyt. 8 Jeśli Pan(i) tworzy gospodarstwo domowe z innymi osobami, to jaki jest o stopień pokrewieństwa i wiek tych osób?

1.1) żona, w jakim wieku? 1.2) mąż, w jakim wieku?

2.1) córka (córkę), w jakim wieku? 2.2) syn (synowie), w jakim wieku?.....

3.1) matka, w jakim wieku?..... 3.2) ojciec, w jakim wieku?.....

4.2) siostra (siostry), w jakim wieku?..... 4.2) brat (bracia), w jakim wieku?.....

5.1) babcia, w jakim wieku?..... 5.2) dziadek, w jakim wieku?.....

Inne, jakie?

Pyt. 9 Czy Pan(-i) ogólnie rzecz biorąc czuje się osobą samotną?

1) zdecydowanie tak

2) raczej tak

3) trudno powiedzieć

4) raczej nie

5) zdecydowanie nie

Pyt. 10 Czy Pan(-i) może liczyć na wsparcie ze strony osób bliskich, rodziny, sąsiadów, znajomych?

1) zdecydowanie tak

2) raczej tak

3) trudno powiedzieć, → *proszę przejść do pytania 13*

4) raczej nie, → *proszę przejść do pytania 12*

5) zdecydowanie nie, → *proszę przejść do pytania 12*

Pyt. 11 Jeśli Pan(-i) ma takie wsparcie, to od jakich osób? Jakiego jest ono rodzaju? Czy jest ono wystarczające?

.....
.....
.....

Proszę przejść do pytania 13

Pyt. 12 Jeśli Pan(-i) nie ma wsparcia ze strony innych osób, to z jakiego powodu? (proszę wybrać jedną odpowiedź)

1) nie potrzebuję takiego wsparcia

2) potrzebuję wsparcia, ale go nie otrzymuję, ponieważ (proszę uzasadnić odpowiedź)

.....
.....
.....

Pyt. 13 Jeśli Pan(-i) potrzebowałby(-aby) jakiegoś wsparcia, to czy w Pana(-i) otoczeniu są osoby, które mogłyby udzielić takiej pomocy?

1) zdecydowanie tak

2) raczej tak

3) trudno powiedzieć, → *proszę przejść do pytania 15*

4) raczej nie, → *proszę przejść do pytania 15*

5) zdecydowanie nie, → *proszę przejść do pytania 15*

Pyt. 14 Jeśli Pan(-i) w razie zaistnienia potrzeby wsparcia ze strony innych osób może liczyć na taką pomoc, to kto mógłby jej Pan(-u) udzielić? (można wybrać więcej niż jedną odpowiedź)

1) najbliższa rodzina (rodzice, dzieci, rodzeństwo)

2) dalsza rodzina (kuzynostwo)

3) sąsiedzi (osoby mieszkające w pobliżu)

4) znajomi (osoby, które nie mieszkają blisko)

5) pracownicy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej

6) inne osoby, jakie?

.....
.....

Pyt. 15 Czy Pana(-i) zdaniem organizacja dla osób starszych, samotnych lub chorych wsparcia ze strony ich sąsiadów (m.in. w postaci pomocy w wykonywaniu codziennych zadań, tj. zakupy, gotowanie, towarzyszenie w wizytach lekarskich itp.) może przyczynić się do polepszenia jakości życia seniorów?

- 1) zdecydowanie tak
- 2) raczej tak
- 3) trudno powiedzieć
- 4) raczej nie
- 5) zdecydowanie nie

Pyt. 16 Czy Panu(-i) zdarza się w jakikolwiek sposób pomagać swoim sąsiadom, udzielać im wsparcia itp.?

- 1) nigdy, → proszę przejść do pytania 18
- 2) raczej rzadko
- 3) od czasu do czasu
- 4) raczej często
- 5) bardzo często

Pyt. 17 Jeśli Pan(-i) udziela pomocy swoim sąsiadom, to jak często i na czym to wsparcie polega?

(Ankieter podaje Respondentowi kartę z wyszczególnionymi w pytaniu 17 kategoriami wsparcia)

Lp.	Kategoria wsparcia	1) nigdy	2) rzadko	3) od czasu do czasu	4) często	5) bardzo często
1)	odwiedziny, dotrzymanie towarzystwa	1.	2.	3.	4.	5.
2)	drobna pomoc w gospodarstwie domowym (wynoszenie śmieci, porządkowanie domu i okolic, niewielkie prace domowe, gotowanie itp.)	1.	2.	3.	4.	5.
3)	robienie zakupów (zakup produktów spożywczych, lekarstw itp.)	1.	2.	3.	4.	5.
4)	pomoc w przemieszaniu się (podwózki do sklepu, do punktów medycznych itp.)	1.	2.	3.	4.	5.

5) inne, jakie i jak często?

.....

.....

(proszę przejść do pytania 19)

Pyt. 18 Jeśli Pan(-i) nie udziela swoim sąsiadom żadnego wsparcia, to z jakiego powodu? Można wybrać więcej niż jedną odpowiedź. (Ankieter podaje Respondentowi kartę z wyszczególnionymi w pytaniu 18 kategoriami przyczyn)

- 1) nie mam (nie znam) takich sąsiadów, którzy wymagaliby pomocy z mojej strony
 - 2) nie mam obecnie możliwości organizacyjnych, finansowych, aby pomagać innym
 - 3) mój stan zdrowia aktualnie nie pozwala na angażowanie się w pomaganie innym
 - 4) mam złe doświadczenia związane z pomaganiem innym, przez co już tego nie robię
 - 5) pomagałem(-am) kiedyś innym, ale musiałem(-am) / zdecydowałem(-am) się przestać
 - 6) inny powód, jaki?
-
-

Pyt. 19 Czy gdyby zaistniała taka możliwość w Pana(-i) przypadku oraz potrzeba wsparcia ze strony innych osób, to czy Pan(-i) byłby(-aby) gotów(-owa) udzielić takiej pomocy?

(Ankieter podaje Respondentowi kartę z wyszczególnionymi w pytaniu 19 kategoriami wsparcia)

Lp.	Kategoria wsparcia	1) nigdy	2) rzadko	3) od czasu do czasu	4) często	5) bardzo często
1)	odwiedziny, dotrzymanie towarzystwa	1.	2.	3.	4.	5.
2)	drobna pomoc w gospodarstwie domowym (wynoszenie śmieci, porządkowanie domu i okolic, niewielkie prace domowe, gotowanie itp.)	1.	2.	3.	4.	5.
3)	robienie zakupów (zakup produktów spożywczych, lekarstw itp.)	1.	2.	3.	4.	5.
4)	pomoc w przemieszaniu się (podwózki do sklepu, do punktów medycznych itp.)	1.	2.	3.	4.	5.

Pyt. 20 Czy posiada Pan(i) wiedzę w zakresie usług społecznych świadczonych przez GOPS w Markowej?

(Ankieter podaje Respondentowi kartę z wyszczególnionymi w pytaniu 20 kategoriami usług).

Lp.	Kategoria usług	1) zdecydowanie tak	2) raczej tak	3) trudno powiedzieć	4) raczej nie	5) zdecydowanie nie
1)	działania na rzecz osób starszych (np. Kluby Seniora)	1.	2.	3.	4.	5.
2)	mieszkania treningowe i wspomagane	1.	2.	3.	4.	5.
3)	opieka w Domu Pomocy Społecznej	1.	2.	3.	4.	5.
4)	usługi zdrowotne i opiekuńcze wspierające osoby z niepełnosprawnościami (np. asystent osoby starszej lub niepełnosprawnej, opieka wytchnieniowa)	1.	2.	3.	4.	5.

5) inne, jakie?

Pyt. 21 Czy Pan(-i) chciałby(-aby) lub ma taką potrzebę, aby skorzystać z którejś z usług społecznych świadczonych przez GOPS w Markowej (przy czym może to dotyczyć bezpośrednio Pana(-i) lub też osób bliskich)?

(Ankieter podaje Respondentowi kartę z wyszczególnionymi w pytaniu 20 kategoriami usług).

Lp.	Kategoria usług	1) zdecydowanie tak	2) raczej tak	3) trudno powiedzieć	4) raczej nie	5) zdecydowanie nie
1)	działania na rzecz osób starszych (np. Kluby Seniora)	1.	2.	3.	4.	5.
2)	mieszkania treningowe i wspomagane	1.	2.	3.	4.	5.
3)	opieka w Domu Pomocy Społecznej	1.	2.	3.	4.	5.
4)	usługi zdrowotne i opiekuńcze wspierające osoby z niepełnosprawnościami (np. asystent osoby starszej lub niepełnosprawnej, opieka wytchnieniowa)	1.	2.	3.	4.	5.

5) inne, jakie?

Pyt. 22 Czy Pana(-i) zdaniem w Gminie Markowa są jakieś szczególne ważne potrzeby społeczne wymienionych niżej kategorii mieszkańców, które nie są zaspakajane? Jeśli tak, to jakie?

1) osoby starsze

.....

.....

.....

2) osoby w kryzysie bezdomności

.....

.....

.....

3) osoby z niepełnosprawnościami

.....

.....

.....

4) osoby z zaburzeniami psychicznymi

.....

.....

.....

5) rodziny z dziećmi

.....

.....

.....

Pyt. 23 Czy Pan(-i) zna jakieś instytucje lub organizacje działające na terenie Gminy Markowa, które oferują osobom starszym możliwość atrakcyjnego, aktywnego i wartościowego spędzania wolnego czasu, tj. podmioty mające na celu zwiększenie uczestnictwa seniorów w życiu społecznym? Jeśli tak, to jakie są to podmioty, i czy ta oferta jest wystarczająca, tj. zgodna z oczekiwaniami seniorów?

.....
.....
.....
.....

Pyt. 24 Czy Pana(-i) zdaniem utworzenie Klubu Samopomocy jako miejsca spotkań i aktywizacji osób starszych z terenu Gminy Markowa przyczyni się do polepszenia jakości życia seniorów?

- 1) zdecydowanie tak
- 2) raczej tak
- 3) trudno powiedzieć
- 4) raczej nie
- 5) zdecydowanie nie

Pyt. 25 Czy Pan(-i) należy do jakiejś organizacji, stowarzyszenia, podmiotu (klubu sportowego, KGW, OSP) działającego w sferze kultury, klubu hobbystycznego, zgromadzenia religijnego, itp. itd.?

- 1) nie
 - 2) tak, *jakiego?*
-
.....

Pyt. 26 Czy Pan(-i) w ostatnim roku uczestniczył(-a) w jakiś wydarzeniach kulturalnych organizowanych na terenie zamieszkiwanej przez Pana(-ą) Gminy?

- 1) nie
- 2) tak, → *proszę przejść do pytania M1.*

Pyt. 27 Jeśli Pan(-i) nie uczestniczył(-a) w tego typu wydarzeniach to głównie z jakiego powodu? Proszę wybrać jedną odpowiedź.

- 1) nic mi nie jest wiadomo o takich wydarzeniach
- 2) nie interesują mnie takie wydarzenia
- 3) nie mam możliwości uczestniczenia w tego rodzaju wydarzeniach, z *jakiego powodu?*

.....
.....
.....
.....

Na zakończenie proszę o udzielenie kilku informacji o sobie.

M1 W jakim jest Pan(-i) wieku (liczba ukończonych lat).....

.....

M2 Jakie jest Pana(-i) wykształcenie?

- 1) podstawowe
- 2) gimnazjalne
- 3) zawodowe
- 4) średnie
- 5) wyższe licencjackie
- 6) wyższe magisterskie
- 7) inne, *jakie?*

.....

M3 Jaka jest Pana(-i) sytuacja zawodowa?

- 1) pracuję (w tym praca w gospodarstwie rolnym)
- 2) obecnie jestem na urlopie macierzyńskim / tacierzyńskim albo wychowawczym
- 3) jestem osobą bezrobotną
- 4) jestem na rencie
- 5) jestem na emeryturze
- 6) inne, *jaki?*

M4 Jaki jest Pana(-i) stan cywilny?

- 1) wolny(-a)
- 2) żonaty / zamężna
- 3) rozwiedziony(-a)
- 4) wdowiec / wdowa
- 5) inny, *jaki?*

M5 Jak Pan(-i) określiłby(-aby) swoją sytuację materialną?

- 1) Jest bardzo zła, aż trudno przetrwać.
- 2) Jest zła, trzeba sobie wiele odmawiać, ale jakoś sobie radzę.
- 3) Sytuacja ta jest przeciętna.
- 4) Jest dobra i raczej niczego mi nie brakuje, choć mogłoby być lepiej.
- 5) Jest bardzo dobra i raczej nie muszę sobie niczego odmawiać.

M6 Jak Pan(-i) ogólnie ocenia swój stan zdrowia, swoje samopoczucie?

- 1) bardzo dobrze, na nic nie mogę narzekać
- 2) raczej dobrze, choć mogłoby być lepiej pod tym względem
- 3) przeciętnie, odpowiednio do swojego wieku
- 4) raczej źle, choć mogłoby być gorzej
- 5) bardzo źle, jestem osobą chorą lub często chorującą

M7 Czy ma Pan(-i) jakieś uwagi dotyczące tej ankiety?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Bardzo dziękuję za udział w badaniach i poświęcony czas!

Badania FGI

**SCENARIUSZ
ZOGNISKOWANEGO WYWIADU GRUPOWEGO (Focus Group Interviews – FGI)
REALIZOWANEGO W RAMACH PROJEKTU
CENTRUM USŁUG SPOŁECZNYCH W MARKOWEJ**

Przedstawienie się moderatora i tematu spotkania

Szanowni Państwo nazywam się Wojciech Broszkiewicz. Jestem doktorem nauk humanistycznych w zakresie socjologii i prowadzę firmę pn. Explicator, która na zlecenie Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Markowej w ramach projektu Centrum Usług Społecznych w Markowej realizuje badania typu FGI (tj. zogniskowany wywiad grupowy). Badania te są prowadzone w związku z diagnozą potrzeb członków społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych, której wyniki będą stanowić punkt odniesienia dla oferty w zakresie wsparcia wspomnianego CUS. Celem naszej rozmowy jest poznanie Państwa opinii na temat aktualnych potrzeb z zakresu usług społecznych jakie przejawiają Państwo i mieszkańcy Państwa gminy. Zależy nam na Państwa szczerych odpowiedziach, gdyż tylko takie pozwolą na uzyskanie rzetelnych, wiarygodnych i istotnych wyników badań.

Reguły działania grupy

Zarejestrowany materiał dotyczący dzisiejszej rozmowy nie będzie upubliczniony. Posłuży jedynie do zebrania i opracowania Państwa opinii na temat potrzeb mieszkańców Gminy Markowa w zakresie usług społecznych. Poglądy te będą przedstawione w raporcie końcowym w taki sposób, że przyporządkowanie ich do poszczególnych osób nie będzie możliwe. Ma to na celu zapewnienie Państwu możliwości swobodnego i szczerego wypowiadania własnych poglądów.

Zależy mi na Państwa aktywnym uczestnictwie w dyskusji, przy jednoczesnym umożliwieniu swobodnego wyrażenia opinii wszystkich obecnych tu osób.

Bardzo proszę o zabieranie głosu pojedynczo. Będzie to korzystne z punktu widzenia płynności przebiegu rozmowy. Ponadto jest to ważne ze względu na późniejsze etapy badań jakimi są transkrypcja i merytoryczne opracowanie uzyskanego materiału badawczego.

W czasie rozmowy nie obowiązuje jednomysłność, każdy uczestnik może pozostać przy własnych poglądach, przy swoim zdaniu. Każda wypowiedź jest ważna i cenna.

W przypadku, gdyby chcieli się Państwo podzielić jakąś opinią, której nie udało się Państwu wypowiedzieć albo też dotyczy ona kwestii zbyt drażliwych Państwa zdaniem do poruszania w obecności uczestników spotkania, proszę ją zanotować i przekazać mi na końcu spotkania lub pozostawić na stole.

Zgoda na nagranie spotkania

Nasze spotkanie będzie rejestrowane, przy czym nagranie posłuży jedynie do sporządzenia transkrypcji Państwa wypowiedzi i – jak już wspomniano – nie będzie udostępniane nikomu spoza grupy realizatorów projektu i zespołu badawczego. Czy Państwo wyrażacie zgodę na nagranie?

Przedstawienie uczestników

Proszę, aby Państwo się przedstawili podając swoje imię. Proszę też powiedzieć kilka słów o sobie, swojej obecnej aktywności społecznej i zawodowej itp.

Wprowadzenie do problemu

Głównym celem projektu jest zwiększenie dostępności usług społecznych odpowiadających na zdiagnozowane potrzeby mieszkańców Gminy Markowa dzięki powołaniu Centrum, które w sposób skoordynowany i spersonalizowany oferować będzie usługi wspomnianego rodzaju. Centrum będzie miało za zadanie: (1) zwiększenie dostępu do zintegrowanych i kompleksowych usług społecznych odpowiadających na potrzeby społeczności lokalnej, oraz (2) integrację usług społecznych, rozproszonych obecnie w różnych podsystemach, co umożliwi bardziej efektywne wykorzystanie lokalnej infrastruktury usługowej i tym samym skuteczniejsze zaspokajanie potrzeb wspólnoty samorządowej w tym zakresie.

Problematyka badawcza

Pyt. 1 Jaki jest Państwa zdaniem zakres uczestnictwa w życiu społecznym (w tym kulturalnym) mieszkańców Gminy Markowa, w tym ze szczególnym uwzględnieniem takich kategorii społecznych jak rodziny z dziećmi (w tym w wieku 0-15 lat) oraz osób starszych (tj. w wieku 60 lat i więcej)?

Pyt. 2 Jakie w Państwa opinii w Gminie Markowa występują problemy natury społecznej, w tym ze szczególnym uwzględnieniem takich kategorii społecznych jak rodziny z dziećmi (w tym w wieku 0-15 lat) oraz osób starszych (tj. w wieku 60 lat i więcej)?

Pyt. 3 Jakie według Państwa potrzeby w zakresie wsparcia społecznego mają mieszkańcy Gminy Markowa, w tym ze szczególnym uwzględnieniem takich kategorii społecznych jak rodziny z dziećmi (w tym w wieku 0-15 lat) oraz osób starszych (tj. w wieku 60 lat i więcej)?

Pyt. 4 Jakie Państwa zdaniem usługi społeczne oferowane przez CUS mogą być odpowiedzią na potrzeby mieszkańców Gminy Markowa, w tym ze szczególnym uwzględnieniem takich kategorii społecznych jak rodziny z dziećmi (w tym w wieku 0-15 lat) oraz osób starszych (tj. w wieku 60 lat i więcej)?

Pyt. 5 Jakie są w Państwa opinii oczekiwania mieszkańców Gminy Markowa – w tym ze szczególnym uwzględnieniem takich kategorii społecznych jak rodziny z dziećmi (w tym w wieku 0-15 lat) oraz osób starszych (tj. w wieku 60 lat i więcej) – wobec podmiotów innych niż CUS (tj. instytucje, organizacje, etc.) w zakresie zaspokajania potrzeb natury społecznej?

Zakończenie

Szanowni Państwo, dziękuję za wzięcie aktywnego udziału w dyskusji i cenne uwagi.

Fundusze Europejskie
dla Podkarpacia

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

PODKARPACKIE
przestrzeń otwarta